

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BEŞİKTAŞ KÖYİÇİ KENTSEL SİT ALANININ
20.YY BAŞINDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ
VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Demet GÖKYAY**

Anabilim Dalı : Mimarlık

Programı : Restorasyon

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Deniz MAZLUM

HAZİRAN 2009

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BEŞİKTAŞ KÖYİÇİ KENTSEL SİT ALANININ
20.YY BAŞINDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ
VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Demet GÖKYAY
(502061205)**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 04 Mayıs 2009
Tezin Savunulduğu Tarih : 05 Haziran 2009**

**Tez Danışmanı : Doç. Dr. Deniz MAZLUM (İTÜ)
Diğer Jüri Üyeleri : Doç. Dr. K.Kutgün EYÜPGİLLER (İTÜ)
Yrd. Doç. Dr. Mevlüde KAPTI (MSGSÜ)**

HAZİRAN 2009

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez danışmanım, Sayın Doç. Dr. Deniz Mazlum’a göstermiş olduğu yakın ilgi, kaynak paylaşımı ve yardımları için çok teşekkür ederim.

Ayrıca tüm eğitim hayatımda yanımda olan annem Gürcan, babam Ergin ve ağabeyim Murat Gökyay’a, canım ailem oldukları için; tezin hazırlanması sırasındaki sonsuz desteği için sevgili eşim Umut Dikim’e çok teşekkür ederim.

Mayıs 2009

Demet Gökyay Dikim
Mimar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
ÇİZELGE LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	xvii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı ve Kapsamı	1
1.2 Tezin Yöntemi.....	2
2. BEŞİKTAŞ İLÇESİNİN TARİHİ VE FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ	5
2.1 Beşiktaş İlçesinin Fiziki Konumu	5
2.2 Beşiktaş Kentsel Sit Alanının Tarihsel Gelişimi.....	6
2.3 Beşiktaş İlçesinin Sosyo-Ekonomik Gelişimi.....	19
2.4 Beşiktaş Köyiçi Bölgesi Önemli Kültür Varlıkları	22
2.4.1 Günümüzde, var olan önemli kültür varlıkları.....	22
2.4.2 Günümüzde, varolamayan, kaybedilen önemli kültür varlıkları.....	24
2.5 Beşiktaş İlçesinin Diğer Yerleşim Birimleri ile İlişkisi	26
3. ÇALIŞMA ALANININ TANITILMASI	29
3.1 Çalışma Alanının Sınırları ve Genel Özellikleri	29
3.2 Çalışma Alanının Tarihsel Gelişimi.....	30
3.3 Çalışma Alanında Yer Alan Kültür Varlıkları	37
3.3.1 Anıtsal yapılar	37
3.3.2 Sivil mimarlık örnekleri	43
3.3.3 Diğer yapılar.....	46
3.4 Çalışma Alanında Kaybedilen Kültür Varlıkları.....	47
3.5 Çalışma Alanının Güncel Durum Analizleri ve Değerlendirilmesi	52
3.5.1 Kadastral ada ve parseller	52
3.5.2 Yapı işlevleri analizi	52
3.5.3 Kat sayısı analizi	53
3.5.4 Kullanım durumu analizi.....	54
3.5.5 Yapı malzemesi analizi	54
3.5.6 Yapıların tescil durumu.....	55
3.5.7 Mülkiyet durumu analizi.....	56
3.5.8 Trafik durum analizi.....	56
3.5.9 Çevresel değer analizi	57
3.5.10 Dolu-boş analizi	57
3.6 Çalışma Alanına Dair Önemli Veriler Sunan Pervititch Haritalarının Durum Analizleri ve Değerlendirilmesi	57
3.6.1 Kadastral ada ve parseller	57
3.6.2 Harita üzerinden edinilen veriler.....	57
3.6.3 Kat sayısı analizi	57
3.6.4 Yapı malzemesi analizi	58

3.6.5 Dolu boş analizi.....	59
4. ÇALIŞMA ALANININ GÜNCEL DURUMUNUN PERVİTİTCH	
HARİTALARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	61
4.1 Bölüm A (Çalışma alanının kuzey bölümü).....	61
4.2 Bölüm B (Çalışma alanının kuzeybatı bölümü).....	75
4.3 Bölüm C (Çalışma alanının sahil kısmı, batı bölümü).....	81
4.4 Bölüm D (Çalışma alanının sahil kısmı, doğu bölümü).....	90
4.5 Bölüm E (Çalışma alanının kuzeydoğu bölümü).....	97
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	107
KAYNAKLAR.....	113
EKLER.....	121
Şekil A: Eski Beşiktaş haritaları.....	122
Şekil B: Eski fotoğraflar, detay harita ve belgeler	145
Şekil C: Çizimler.....	203
Şekil D: Karşılaştırmalı çizimler.....	233
Şekil E: Çalışma alanı güncel fotoğrafları	243
Ek not ve raporlar	283
ÖZGEÇMİŞ.....	291

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.1: 18.yy.'dan Cumhuriyet'e kadar Beşiktaş Köyiçi'nde kayda geçmiş olan yangınlar	16
Çizelge 4.1: Bölüm A, cadde-sokak adları karşılaştırması.....	62
Çizelge 4.2: Bölüm B, cadde-sokak adları karşılaştırması	75
Çizelge 4.3: Bölüm C, cadde-sokak adları karşılaştırması	81
Çizelge 4.4: Bölüm D, cadde-sokak adları karşılaştırması.....	90
Çizelge 4.5: Bölüm E, cadde-sokak adları karşılaştırması	97

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1:	Beşiktaş Kentsel ve Doğal Sit Alanları	3
Şekil 2.1:	Beşiktaş ilçesinin, İstanbul İli içerisindeki konumu.....	5
Şekil 2.2:	Beşiktaş ilçesinin mahalleleri	6
Şekil 3.1:	Çalışma Alanı Sınırları.....	30
Şekil 3.2:	Sinanpaşa Camii planı	40
Şekil 3.3:	Sinanpaşa Camii perspektif çizimi	41
Şekil 3.4:	2009 tarihli halihazır pafta, yapı işlevleri analizi yüzde grafiği.....	53
Şekil 3.5:	2009 tarihli halihazır pafta, kat sayıları analizi yüzde grafiği	53
Şekil 3.6:	2009 tarihli halihazır pafta, kullanım durumu analizi yüzde grafiği	54
Şekil 3.7:	2009 tarihli halihazır pafta, yapı malzemesi analizi yüzde grafiği.....	55
Şekil 3.8:	2009 tarihli halihazır pafta, tescil durumu analizi yüzde grafiği.....	55
Şekil 3.9:	2009 tarihli halihazır pafta, mülkiyet durumu analizi yüzde grafiği	56
Şekil 3.10:	1922 Pervititch haritası, kat sayıları analizi yüzde grafiği	58
Şekil 3.11:	1922 Pervititch haritası, yapı malzemesi analizi yüzde grafiği.....	58
Şekil 4.1:	Karşılaştırmalı analizler, çalışma alanı bölümleri.....	61
Şekil A.1:	Christoforo Boundelmonti, İstanbul Kenti, 1422	121
Şekil A.2:	1920 tarihli Tramvay hatlarını gösterir harita	122
Şekil A.3:	1925 tarihli Tramvay hatlarını gösterir harita	123
Şekil A.4:	1834 yılı, Dolmabahçe civarına ait harita.....	124
Şekil A.5:	1849'te Moltke'nin hazırladığı ve 1854'te Mekteb-i Fünun-ı Harbiye matbaasında Osmanlıca olarak yeniden bastırılan Boğaz haritası.....	125
Şekil A.5a:	1849'te Moltke'nin hazırladığı Boğaz haritası ve Beşiktaş Deresi	126
Şekil A.6:	Rumeli Ciheti Haritaları, Dolmabahçe ve Beşiktaş genel harita.....	127
Şekil A.6a:	Rumeli Ciheti Haritaları, Beşiktaş.....	128
Şekil A.7:	Beşiktaş,1910	129
Şekil A.8:	Alman Mavileri 1913-1914, Beşiktaş.....	130
Şekil A.9:	Beşiktaş ve Ortaköy,1918. Şehr Emaneti Heyet-i Fenniyesi'nce istiksaf tarzında tanzim, tertip ve Viyana'da Hozel Matbaası'nda tab ettirilmiştir.....	131
Şekil A.9a:	Beşiktaş,1918. Detay pafta	132
Şekil A.10:	Beşiktaş,1918. Mühendis Necib Bey'in Atlası'ndan yararlanılarak hazırlanmış olan harita.....	133
Şekil A.11:	Beşiktaş,1922. Pervititch Yangın Haritası	134
Şekil A.11a:	Beşiktaş,1922. Pervititch Yangın Haritası Lejand	135
Şekil A.12:	Beşiktaş,1922. Pervititch Yangın Haritasının dolu-boş analiziyle ve Türkçe yazılarla düzenlenmiş hali	136
Şekil A.13:	1934, İstanbul Şehir Rehberi. Harbiye,Teşvikiye, Nişantaşı, Maçka ve Beşiktaş semtlerini gösteren pafta.....	137
Şekil A.13a:	1934, İstanbul Şehir Rehberi, Beşiktaş.....	138
Şekil A.14:	İstmlakler öncesi Beşiktaş İskelesi ve çevresi.....	139
Şekil A.15:	İstanbul Şehri Umumi Planı,1955	140

Şekil A.16:	1955, Haritalı Şehir Rehberi, Beşiktaş.	141
Şekil A.17:	Beşiktaş halihazır 1/1000 plan, Tasdik tarihi 8 Ekim 1966.....	142
Şekil A.18:	Beşiktaş Uydu Fotoğrafi, 1966.....	143
Şekil B.1:	Sultan Abdülaziz tarafından yaptırılan Akaret-i Seniyye Evler	145
Şekil B.2:	Akaret sıraevlerinden 1896'da Aşiret Mektebi olarak kullanılan ilk dört blok ve önlerinde nöbet tutan inzibatlar	145
Şekil B.3:	Akaretler Sıraevleri Fonksiyon Dağılımı.....	146
Şekil B.4:	Restorasyon sonrası Akaretler	146
Şekil B.5:	1922 Pervititch haritasında tramvay garajı.	147
Şekil B.6:	1950'lerin sonu, Barbaros Bulvarı ve Tramvay Garajı.....	147
Şekil B.7:	1922 tarihli Pervititch haritasında ve 2009 tarihli halihazır paftada Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi.....	148
Şekil B.8:	Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi..	148
Şekil B.9:	1922 tarihli Pervititch haritasında Köprübaşı Hamamı, Sinanpaşa Camii ve medresesi	149
Şekil B.10:	Sinanpaşa Camii Avlusu ve Şadırvanı.....	149
Şekil B.11:	30 Haziran 1919. Bayram Sabahı, Sultan Vahdeddin'in camiye gelişi, Sinanpaşa Camii ve ahşap Hünkar Mahfili yapısı görülmetedir	150
Şekil B.12:	Sinanpaşa Camii Avlusu ve Şadırvanı, 1998.....	150
Şekil B.13:	1922 Pervititch Haritasında Kaptan İbrahim Ağa Camii.....	151
Şekil B.14:	1922 tarihli Pervititch haritasında Safiye Sultan Haziresi	151
Şekil B.15:	Safiye Sultan Haziresi restorasyon öncesi	151
Şekil B.16:	1922 tarihli Pervititch haritasında Neccarzade Türbesi.	152
Şekil B.17:	Neccarzade Türbesi.....	152
Şekil B.18:	1922 tarihli Pervititch haritasında Beşiktaş İskelesi.	153
Şekil B.19:	Beşiktaş İskelesi kuzey, yolcu giriş cephesi, 2009	153
Şekil B.20:	Beşiktaş İskelesi.....	154
Şekil B.21:	Beşiktaş İskelesi deniz cephesi, 2009	154
Şekil B.22:	Beşiktaş Parkı ve Barbaros Anıtı'nın resmi açılış töreni	155
Şekil B.23:	Barbaros Meydanı.....	155
Şekil B.24:	Barbaros Anıtı.....	155
Şekil B.25:	Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi, 2001	156
Şekil B.26:	Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi	156
Şekil B.27:	Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi	157
Şekil B.28:	Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi, 2005	157
Şekil B.29:	1922 tarihli Pervititch haritasında Köprübaşı Hamamı	158
Şekil B.30:	Köprübaşı Hamamı, 1956	158
Şekil B.31:	Köprübaşı Hamamı, 1930-1935.....	159
Şekil B.32:	Köprübaşı Hamamı yıkanma kısmı, 1956	159
Şekil B.33:	Köprübaşı Hamamı Camekânı, 1956.....	160
Şekil B.34:	Köprübaşı Hamamı yıkılmadan önce	160
Şekil B.35:	1922 tarihli Pervititch haritasında Neccarzade Tekkesi.	161
Şekil B.36:	1922 tarihli Pervititch haritasında Hacı Ahmed Ağa Çeşmesi.	161
Şekil B.36a:	Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi avlu duvarında Hacı Ahmed Ağa Çeşmesi.	162
Şekil B.37:	Sinanpaşa Çeşmesi.....	162
Şekil B.38:	1922 tarihli Pervititch haritasında Sinanpaşa Çeşmesi.	162

Şekil B.39:	Sinanpaşa Çeşmesi'nin Açık Hava Tiyatrosu karşısına taşınması ve yapılan açılış töreni.	163
Şekil B.40:	Sinanpaşa Çeşmesi'nin Açık Hava Tiyatrosu karşısına taşınmış hali.	163
Şekil B.41:	1922 tarihli Pervititch haritasında solda Sinanpaşa Muvakkithanesi, sağda Yedi-sekiz Hasan Paşa Türbesi.	163
Şekil B.42:	Yumurcak Sineması, 1998.....	164
Şekil B.43:	Sinanpaşa Camii, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ve Tramvay Durağı.	165
Şekil B.44:	302 numaralı yapı adası, 6 nolu parsel, 2001	166
Şekil B.45:	302 numaralı yapı adası, 6 nolu parsel	166
Şekil B.46:	Ortabahçe Caddesi'ne Dolmabahçe Caddesi'nden bakış, 1984	167
Şekil B.47:	Kartpostal, Ortabahçe Caddesi'ne Dolmabahçe Caddesi'nden bakış..	167
Şekil B.48:	Tütün Deposu	168
Şekil B.49:	Tütün Deposu hava fotoğrafı.....	168
Şekil B.50:	Tütün Deposu ve Mobil İstasyonu yıkımı, Nisan 2007.....	169
Şekil B.51:	Tütün Deposu, cephenin askıya alınması, Mayıs 2007	169
Şekil B.52:	Tütün Deposu, askıya alınan diğer cephe, Mayıs 2007	170
Şekil B.53:	Tütün Deposu, sadece iki cephenin kalmış hali, Aralık 2007	170
Şekil B.54:	Tütün Deposu, kalmış olan iki cephenin de yıkılmış hali, Şubat 2008	171
Şekil B.55:	Tütün Deposu, şantiye alanı, Haziran 2008.....	171
Şekil B.56:	Tütün Deposu, şantiye alanı, 2008	172
Şekil B.57:	Tütün Deposu, şantiye alanı	172
Şekil B.58:	Tütün Deposu ve Mobil İstasyonu.....	173
Şekil B.59:	Mobil İstasyonu	173
Şekil B.60:	Deniz Müzesi'nin kullanmakta olduğu eski Maliye binası ve sağ köşede Mobil İstasyonu,1968	174
Şekil B.61:	Deniz Müzesi, yeni yapılmakta olan ek binanın maketi.....	174
Şekil B.62:	Deniz Müzesi, yeni yapılmakta olan ek binanın dijital görsel sunumu, Dolmabahçe Caddesi cephesi. Solda mevcut ana bina görülmekte	175
Şekil B.63:	Deniz Müzesi, yeni yapılmakta olan ek binanın dijital görsel sunumu, İskele sokak,deniz cephesi. Kayıklar Galerisi.....	175
Şekil B.64:	Deniz Müzesi, yeni yapılmakta olan ek binanın dijital görsel sunumu, Kayıklar Galerisi kesiti	175
Şekil B.65:	Köprübaşı Hamamı ve Beşiktaş Caddesi, 1930-1935	176
Şekil B.66:	1950'li yıllarda Beşiktaş Caddesi	176
Şekil B.67:	Beşiktaş Caddesi ve tramvay yolu.....	177
Şekil B.68:	Beşiktaş Caddesi.....	177
Şekil B.69:	Beşiktaş İskeleyi'ne Barbaros Hayrettin Paşa İskeleyi'nden bakış. 885, Gülmez Kardeşler no 445	178
Şekil B.70:	Beşiktaş İskeleyi.....	177
Şekil B.71:	Beşiktaş Meydanı, hava fotoğrafı, 2008.....	179
Şekil B.72:	Beşiktaş İskeleyi ve çevresinin 2000 yılına ait hava fotoğrafı.....	179
Şekil B.73:	Eugène Flandin'in Beşiktaş İskeleyi ve arkada Sinanpaşa Camii'ni gösteren gravürü.L'Orient, Paris, 1853	180
Şekil B.74:	1870. Beşiktaş Sahili	180

Şekil B.75:	1870. Beşiktaş İskelesi Yapımı.Öndeki tek katlı yapı, gümrük binası.....	181
Şekil B.76:	1890. Soldaki Beşiktaş Odun İskelesi, sağdaki Şirket-i Hayriye vapurlarının yanaştığı yolcu iskelesi.....	181
Şekil B.77:	1890. Beşiktaş Odun İskelesi. Bir grup hamal, yük taşımak için bekliyor	182
Şekil B.78:	Beşiktaş sahilindeki odun deposu olarak da kullanılan meydan.....	182
Şekil B.79:	30 Haziran 1919. Sinanpaşa Camii'nde bayram sabahı	183
Şekil B.80:	Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ve avlu duvarında Hacı Ahmed Ağa Çeşmesi	183
Şekil B.81:	Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi	184
Şekil B.82:	Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, 1940'lar yıkım sonrası	184
Şekil B.83:	Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi	185
Şekil B.84:	Barbaros Anıtı, 1 Temmuz 1951.....	185
Şekil B.85:	Sinanpaşa Camii ve odun deposu alanı, 1935-1940.	186
Şekil B.86:	1900. Ahşap Beşiktaş İskelesi	186
Şekil B.87:	Beşiktaş İskelesi Kartpostal.	187
Şekil B.88:	1900. Saman İskelesi (Çöp İskelesi). Sol arkada Sinanpaşa Camii minaresi.....	187
Şekil B.89:	1900. Kireç İskelesi. Üsküdar ve Boğaz köylerine yolcu taşıyan sandallar	188
Şekil B.90:	Beşiktaş Sahili ve Şirket-i Hayriye Vapuru.....	188
Şekil B.91:	Beşiktaş İskelesi ve çevresinin hava fotoğrafı, 1930'lar	189
Şekil B.92:	Beşiktaş İskelesi.....	188
Şekil B.93:	Beşiktaş İskelesi.....	190
Şekil B.94:	Beşiktaş İskelesi.....	190
Şekil B.95:	Beşiktaş İskelesi.....	191
Şekil B.96:	Beşiktaş İskele çevresindeki yapıların 1938-1939 yılları arasında yıkılarak, istimlak edilişi.....	191
Şekil B.97:	Beşiktaş İskele Meydanı'nın yıkım sonrası hali	192
Şekil B.98:	Beşiktaş İskelesi.....	192
Şekil B.99:	Beşiktaş İskelesi,1958.....	193
Şekil B.100:	Beşiktaş İskelesi ve meydanda bulunan araçlar, 1977.....	193
Şekil B.101:	Barbaros Bulvarı açılırken, 1955	194
Şekil B.102:	Barbaros Bulvarı, ilk yılları	194
Şekil B.103:	Barbaros Bulvarı	195
Şekil B.104:	Barbaros Bulvarı	195
Şekil B.105:	Sinanpaşa Camii, Neccarzade Türbesi, Beşiktaş Caddesi ve Barbaros Bulvarı,1956	196
Şekil B.106:	Neccarzade Türbesi ve Barbaros Bulvarı	196
Şekil B.107:	Barbaros Bulvarı	197
Şekil B.108:	Barbaros Bulvarı ve çevre düzenlemesi.....	197
Şekil B.109:	Beşiktaş Meydanı, hava fotoğrafı, 2004	198
Şekil B.110:	Barbaros Bulvarı, 2003	198
Şekil B.111:	Sinanpaşa Camii ve Beşiktaş Caddesi.	199
Şekil B.112:	1891-1892. Fotoğrafta sol tarafta Beşiktaş Caddesi üzerindeki Türk Okulu. Fotoğraf Abdullah Biraderler tarafından çekilmiştir	199
Şekil B.113:	Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Tasarım Proje Yarışması, 1990	200

Şekil B.114: Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Projesi dijital sunumu, 2005	200
Şekil B.115: Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Projesi dijital sunumu, 2009. Dolmabahçe Caddesi'nden yer altına iniş	201
Şekil B.116: Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Projesi dijital sunumu, 2005. Çırağan Caddesi'nden yer altına iniş, karşıda Sinanpaşa Camii	201
Şekil B.117: Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Projesi dijital sunumu, 2009	202
Şekil B.118: Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Projesi kapsamında yapılardan arındırılarak, yeşillendirilen Atatürk Cumhuriyet ve Demokrasi Parkı, 2009	202
Şekil C.1: Güncel durum, kadastral ada ve parseller.....	203
Şekil C.2: Güncel durum, yapı işlevleri analizi.....	205
Şekil C.3: Güncel durum, kat sayısı analizi.....	207
Şekil C.4: Güncel durum, kullanım durumu analizi.....	209
Şekil C.5: Güncel durum, yapı malzemesi analizi	211
Şekil C.6: Güncel durum, yapıların tescil durumu	213
Şekil C.7: Güncel durum, mülkiyet durumu analizi.....	215
Şekil C.8: Güncel durum, trafik durum analizi	217
Şekil C.9: Güncel durum, çevresel değer analizi	219
Şekil C.10: Güncel durum, dolu boş analizi.....	221
Şekil C.11: Pervititch haritaları, kadastral ada ve parseller.....	223
Şekil C.12: Pervititch haritaları, harita üzerinden alınan veriler	225
Şekil C.13: Pervititch haritaları, kat sayısı analizi.....	227
Şekil C.14: Pervititch haritaları, yapı malzemesi analizi	229
Şekil C.15: Pervititch haritaları, dolu boş analizi.....	231
Şekil D.1: A bölümü, 2009 1/1000 Halihazır Pafta.....	233
Şekil D.2: A bölümü, 1922 Pervititch Yangın Haritaları	233
Şekil D.3: B bölümü, 2009 1/1000 Halihazır Pafta	235
Şekil D.4: B bölümü, 1922 Pervititch Yangın Haritaları.....	235
Şekil D.5: C bölümü, 2009 1/1000 Halihazır Pafta	237
Şekil D.6: C bölümü, 1922 Pervititch Yangın Haritaları.....	237
Şekil D.7: D bölümü, 2009 1/1000 Halihazır Pafta i.....	239
Şekil D.8: D bölümü, 1922 Pervititch Yangın Haritaları	239
Şekil D.9: E bölümü, 2009 1/1000 Halihazır Pafta	241
Şekil D.10: E bölümü, 1922 Pervititch Yangın Haritaları.....	241
Şekil E.1: Sinanpaşa Camii ve Dolmabahçe Caddesi.	243
Şekil E.2: Sinanpaşa Camii, son cemaat yeri ve şadırvanı.....	243
Şekil E.3: Sinanpaşa Camii Son Cemaat Yeri'nin sütunları.	244
Şekil E.4: Sinanpaşa Camii Şadırvanı ve medrese odaları.....	245
Şekil E.5: Büyük Beşiktaş Çarşısı, Uğur Mumcu Parkı ve Anıtı.....	245
Şekil E.6: Beşiktaş Müftülüğü.....	246
Şekil E.7: Yeme-içme mekanı olarak kullanılan sarnıç.	246
Şekil E.7a: Sarnıcın depo ve mutfak olarak kullanılan üst bölümü	246
Şekil E.8: 291 ada, 98 parsel	247
Şekil E.9: 291 ada, 60 parsel	247
Şekil E.10: Büyük Beşiktaş Çarşısı, 291 ada, 65 parsel.....	247
Şekil E.11: 291 ada, 61 parsel	248
Şekil E.12: 291 ada, 93 parsel	248
Şekil E.13: 291 ada, 91 parsel	248

Şekil E.14: 291 ada, 67 parsel	248
Şekil E.15: 291 ada, 68 parsel	249
Şekil E.16: 291 ada, 77 parsel	249
Şekil E.17: 291 ada, 77 parsel	249
Şekil E.18: 291 ada, 107, 99 ve 101 parsel.....	249
Şekil E.19: 291 ada, 1 ve 75 parsel.....	250
Şekil E.20: 291 ada, 1 parsel.	250
Şekil E.21: Beşiktaş Balık Pazarı.	250
Şekil E.22: Panayia Rum Kilisesi.....	251
Şekil E.23: 291 ada, 2 parsel	251
Şekil E.24: 291 ada, 6 ve 105 parsel.....	251
Şekil E.25: 291 ada, 76 ve 7 parsel.....	252
Şekil E.26: 291 ada, 8 parsel.	252
Şekil E.27: 291 ada, 80 parsel	252
Şekil E.28: 291 ada, 80 parsel	252
Şekil E.29: 291 ada, 80 parsel	253
Şekil E.30: 291 ada, 11 ve 10 parsel.....	253
Şekil E.31: 308 ada, 3 ve 2 parsel.....	253
Şekil E.32: 308 ada, 1 parsel.	253
Şekil E.33: 308 ada, 11 parsel	254
Şekil E.34: 308 ada, 10 ve 9 parsel.....	254
Şekil E.35: 308 ada, 12 parsel	254
Şekil E.36: 308 ada, 12 parsel.	254
Şekil E.37: 308 ada, 6 parsel	255
Şekil E.38: 308 ada, 5 ve 4 parsel.....	255
Şekil E.39: 291 ada, 97 parsel.	255
Şekil E.40: Kartal Anıtı.	255
Şekil E.41: Sinanpaşa İş Merkezi.	256
Şekil E.42: 291 ada, 104 ve 23 parsel.....	256
Şekil E.43: 291 ada, 23 parsel	256
Şekil E.44: Sinanpaşa İş Merkezi önü.	256
Şekil E.45: Barbaros Bulvarı, Hakan Pastanesi.....	257
Şekil E.46: Neccarzade Türbesi.....	257
Şekil E.47: Zabıta Başkomiserliği.	257
Şekil E.48: 301 ada, 4 parsel.	258
Şekil E.49: 301 ada, 7, 6 ve 5 parsel.....	258
Şekil E.50: 301 ada, 8 parsel	258
Şekil E.51: 301 ada, 10 ve 9 parsel.....	258
Şekil E.52: 301 ada, 11 parsel	259
Şekil E.53: 301 ada, 12 ve 13 parsel.....	259
Şekil E.54: 301 ada, 1 parsel	259
Şekil E.55: 301 ada, 2 parsel.	259
Şekil E.56: 301 ada, 3 parsel	260
Şekil E.57: 302 parsel, 6 parsel..	260
Şekil E.58: 302 ada, 5 parsel	260
Şekil E.59: 302 parsel, 4 parsel..	260
Şekil E.60: 302 ada, 3 parsel	261
Şekil E.61: 302 ada, 2 parsel..	261

Şekil E.62: 302 ada, 1 parsel	261
Şekil E.63: 302 ada, 18, 17, 16 parsel.	261
Şekil E.64: 302 ada, 15, 14 ve 13 parsel	262
Şekil E.65: 302 ada, 11 ve 12 parsel.	262
Şekil E.66: 302 ada, 11 parsel.	262
Şekil E.67: 302 ada, 10 ve 9 parsel.	262
Şekil E.68: 302 ada, 9 parsel	263
Şekil E.69: 302 ada, 8 ve 7 parsel..	263
Şekil E.70: Kaptan İbrahim Ağa Camii.....	263
Şekil E.71: 292 ada, 1 parsel..	263
Şekil E.72: 292 ada, 72 parsel	264
Şekil E.73: 292 ada, 2 parsel..	264
Şekil E.74: 292 ada, 3 parsel	264
Şekil E.75: 292 ada, 5 parsel... ..	264
Şekil E.76: 292 ada, 91 parsel	265
Şekil E.77: 292 ada, 92 ve 8 parsel.	265
Şekil E.78: 292 ada, 12 parsel	265
Şekil E.79: 292 ada, 13 parsel.	265
Şekil E.80: Dükkanlar dizisi (kuzey).....	266
Şekil E.81: Otopark girişi	266
Şekil E.82: Dükkanlar dizisi (güney)... ..	266
Şekil E.83: 292 ada, 14 parsel.... ..	266
Şekil E.84: 292 ada, 13 parsel, çay bahçesi.....	267
Şekil E.85: 292 ada, 13 parsel, kahvehane... ..	267
Şekil E.86: Düğün salonu olarak kullanılan yapı.... ..	268
Şekil E.87: 292 ada, 15 parsel... ..	268
Şekil E.88: 292 ada, 16 parsel... ..	268
Şekil E.89: 292 ada, 17 ve 84 parsel	269
Şekil E.90: 292 ada, 20, 21 ve 22 parsel..	269
Şekil E.91: 292 ada, 23 ve 25 parsel	269
Şekil E.92: 292 ada, 88 ve 25 parsel..	269
Şekil E.93: 292 ada, 30 ve 29 parsel	270
Şekil E.94: 292 ada, 90 parsel... ..	270
Şekil E.95: 292 ada, 35 parsel	270
Şekil E.96: 292 ada, 41, 40, 39, 38 parsel	270
Şekil E.97: 292 ada, 85 ve 42 parsel	271
Şekil E.98: 292 ada, 51, 50, 49 ve 48 parsel..	271
Şekil E.99: Dolmabahçe Caddesi, doğudan görünüm	271
Şekil E.100: Dolmabahçe Caddesi, batıdan görünüm	272
Şekil E.101: 292 ada, 52 ve 51 parsel	272
Şekil E.102: Safiye Sultan Haziresi..	272
Şekil E.103: 293 ada, 5 parsel	273
Şekil E.104: 293 ada, 5 parsel yan cephe..	273
Şekil E.105: 293 ada, 6 ve 5 parsel	273
Şekil E.106: 293 ada, 4 ve 3 parsel..	273
Şekil E.107: 293 ada, 2 ve 1 parsel	274
Şekil E.108: Yenihamam Sokağı.....	274
Şekil E.109: Deniz Müzesi ana sergi binası.	274

Şekil E.110: Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi.	275
Şekil E.111: Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi yanındaki eski çay bahçelerinin bulunduğu alan.	275
Şekil E.112: Depo Müze duvarı ve Başbakanlık Ofisi girişi, Nisan 2009.	276
Şekil E.113: Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi, Deniz Müzesi Yangın Merkezi ve Deniz Müzesi Restorasyonu İnşaat Şantiyesi.....	276
Şekil E.114: Barbaros Hayrettin Paşa Meydanı.	277
Şekil E.115: Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı.	277
Şekil E.116: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi.	278
Şekil E.117: Belediye otobüs durakları ve akbil, bilet gişesi.	278
Şekil E.118: Beşiktaş İskelesi.....	279
Şekil E.119: Beşiktaş İskelesi'nin yanındaki park.	279
Şekil E.120: Üsküdar Motor İskelesi.....	280
Şekil E.121: Üst geçidin kuzey kısmı, büfeler.	280
Şekil E.122: Üst geçidin güney kısmı, süs havuzu ve meydan çeşmesi.....	281
Şekil E.123: Üst geçit ve altındaki dükkanlar..	281
Şekil E.124: Demokrasi Anıtı.....	282
Şekil E.125: Demokrasi Parkı	282
Şekil E.126: Çevre Düzenlemesi	282
Şekil E.127: Kaldırılacak olan üst geçit.	282

BEŞİKTAŞ KÖYİÇİ KENTSEL SİT ALANININ 20.YY BAŞINDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

ÖZET

Beşiktaş Köyiçi Kentsel Sit Alanı içinde yer alan çalışma bölgesi, 20.yy. boyunca, büyük bir kentsel değişim yaşamış, bu değişim fiziksel olduğu kadar, sosyal boyutta da kendini göstermiştir.

Tezde, bu değişimin belgelenmesi, günümüz koşullarının değerlendirilmesi, gelecek için çizilen portrenin irdelenmesi ve bölgenin korunması için öneriler geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Beşiktaş, Antik Çağ'dan başlayarak, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde de bir yerleşim alanı olmuş, özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, sultanların da bu semtte ikâmet etmesi ile çok özel bir konuma yükselmiştir. 19.yy.'ın sonu, 20.yy. başına tekabül eden bu dönemde saraylar, yalı ve konaklar inşa edilmiş, Beşiktaş'ın kentsel kimliği ve dokusu oluşmuştur.

1930'ların sonunda, Fransız şehir plancısı H. Prost'a hazırlatılan nâzım plan doğrultusunda, kentte geniş çaplı bir imar hareketine girilmiş, Beşiktaş ve özellikle çalışma alanı olarak seçilen bölge, bu durumdan en çok etkilenen yerlerden biri olmuştur. 1938 yılında, Beşiktaş İskelesi'nin kuzeyinde bulunan alan istimlak edilerek Barbaros Meydanı açılmış, 1956 yılında Dolmabahçe Caddesi genişletilmiş, 1956-1958 yılları arasında, Barbaros Bulvarı açılmıştır. Böylece büyük bir fiziksel değişim yaşayan Beşiktaş, 1980'lerden itibaren, bir iş ve finans merkezi yapılması doğrultusundaki girişimlerle, büyük bir sosyal kimlik değişimi de yaşamıştır.

Birçok yazılı ve görsel kaynak kullanılarak belgelenmeye çalışılan bu değişim için, 1922 tarihli Pervititch haritaları değerli bir kaynak olmuş, kişilerin anılarını aktardıkları kitaplar ise sosyal değişime ışık tutmuştur. Bu bağlamda, fiziksel değişimin belgelenebilmesi için, Pervititch haritası dijital ortama aktarılmış ve veriler, karşılaştırılabilir düzeyde getirilmiştir. Güncel durum analizlerinin yapılabilmesi için ise, Beşiktaş Belediyesi'nden alınan halihazır pafta, alan içerisinde güncellenerek, tespitler işlenmiştir. Böylece, iki harita arasında görsel ve teknik bir bağ kurularak, karşılaştırılma sağlanmıştır.

Çalışma alanının geneline bakıldığında, 20.yy. başlarında yapıların, tek kattan ya da zemin+1-2 kattan oluşan, ahşap ya da kargir binalar olduğu görülmekte, özellikle sahil kısmında yüksek katlı, ahşap ya da kargir yalılar ile Beşiktaş Caddesi üzerinde, geniş bahçeler içerisinde, büyük ahşap konaklar dikkati çekmektedir. Bu tarihlerde, dikkat çekici olan diğer bir durum ise, yeşil alanların fazlalığıdır. Günümüzde, bu alanların büyük çoğunluğu kaybedilmiş, otoparklara dönüşmüş veya üzerlerinde betonarme binalar yükselmiştir.

Beşiktaş sahil kısmında ise, büyük bir kentsel değişim, bu haritaların karşılaştırılması ile net bir şekilde gözler önüne serilmektedir. Hükümetçe alınan kararlar

doğrultusunda yapılan istimlâkler, Beşiktaş'ın mevcut dokusunu tamamen silmiş, geriye, sınırları olmayan, ama meydan olarak tanımlanan bir alan kalmıştır.

Barbaros Bulvarı'nın açılmasıyla ise, semt ortadan ikiye bölünmüş, hiçbir iz bırakmadan, büyük bir yerleşim alanı ve doku, yok edilmiştir. Bu ve diğer kısımlarda yapılan yıkımlar ve değişimler, fiziksel doku ile birlikte, buradaki sosyal dokuyu da tarihten silmiştir.

Bu sosyal doku değişimi, cadde ve sokak adlarının da değiştirilmesine ve buradaki yaşama, yapılara, kişilere ait izlerin yok edilmesine yol açmıştır. 1922 ve 2009 tarihli olan bu iki harita arasına, 1934 tarihli İstanbul Şehir Rehberi de eklenerek karşılaştırılmış ve kaybedilen bu soyut mirasa dair, izler bulunmaya çalışılmıştır.

Beşiktaş merkezi, günümüzde büyük bir değişimin eşiğindedir; Beşiktaş Meydan Projesi ile büyük bir fiziki değişiklik yaşayacak alan, aynı zamanda Tütün Deposu'nun otele dönüştürülmesi projesiyle de, büyük bir sosyal kimlik değişimine girecektir. Tez kapsamında, bu projeler, kentsel değişim ve güncel durum göz önünde bulundurularak, mevcut dokunun korunması ve sıhhileştirilmesi için öneriler geliştirilmiştir. Böylece, gerek konumu, gerek tarihsel geçmişi, gerekse turizm potansiyeli ile İstanbul'un önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Beşiktaş'ın, mevcut kentsel dokusunun özgün kullanıcısıyla ve "ruh"u zedelenmeden gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmaktadır.

ALTERATION OF BEŞİKTAŞ KÖYİÇİ URBAN SITE, FROM THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY TO PRESENT AND SUGGESTIONS FOR ITS CONSERVATION

SUMMARY

Along the 20th century, the working site, which is a part of Beşiktaş Köyiçi Urban site, had a big urban change, which also affected social life due to physical changes it went over.

The aim of this thesis is to document this change, evaluate today's conditions, explicate the portrait drawn for the future and to make recommendations for the conservation.

Beginning from the ancient times, Beşiktaş had been a settlement in the period of Byzantine and Ottoman Empires. Especially in the late periods of the Ottoman Empire, when the sultans begun to reside in this neighborhood, Beşiktaş gained a very valuable position. In this period which is between the end of the 19th century and the beginning of the 20th century, many palaces and mansions had been constructed, thus Beşiktaş's urban identity and the fabric was formed.

By the end of 1930's, according to a plan which was prepared by the French urbanist H. Prost, many local improvements were made throughout the city and Beşiktaş, especially the working site, was one of the most affected areas. In 1938, the area which was located at the north of Beşiktaş Pier, was expropriated in order to be made a square. In 1956, Dolmabahçe Street was enlarged and between 1956-1958, Barbaros Avenue was pierced. In addition to these physical changes, the attempt to turn Beşiktaş into a business and financial center from the beginning of 1980's also changed its social life.

This alteration has been documented by using various written notes, drawings, true stories of the residents, and especially Pervititch maps that served as a real physical source. In this context, to be able to document the past physical changes, Pervititch maps have been digitized and its data has been rearranged for certain comparisons. For the analysis of today's conditions, maps have been provided from Beşiktaş Municipality and have been updated with the latest changes, followed by various analyses. In this way, these two maps have been made comparable by establishing a visual and technical link between them.

The observation of the working site reveals, that at the beginning of the 20th century, the buildings used to be single storey or have ground + 1-2 floors and they were constructed in timber or masonry. Especially, at the sea front, there were many high mansions and on the side of Beşiktaş Street, there were many timber mansions with big gardens. Another remarkable thing peculiar to those times is the vastness of green areas. Today, the vast majority of these areas have been destroyed, turned into parking areas or were used to construct concrete buildings.

On the seaside of Besiktas, a large urban change can be observed clearly by comparing these maps. Destructions which have been made by the government's decisions have destroyed Beşiktaş's recent urban fabric, and all left behind is an open space called "square" without boundaries.

With the construction of Barbaros Avenue, the district was divided into two without leaving any traces of the past. Not only the urban fabric but also the social life has been destroyed.

This change in social life and fabric has also caused a change in street names and annihilated the traces of the lifestyle, buildings and people. The two maps, dated 1922 and 2009, together with Istanbul City Guide, dated 1934, have been compared to find out the traces of this intangible heritage.

Today, Beşiktaş is on the verge of a big change; the district, which is going to come face to face with a physical change due to Beşiktaş Public Square Project, will also go over a change in social identity due to Tobacco Warehouse Transformation Project. In this thesis, suggestions have been developed to preserve and improve today's conditions together with these projects and urban transformation. Thus, the goal of this thesis is to keep the architectural values that could survive and sustain the spirit of Beşiktaş, which is a very important residential center of Istanbul for its geographical position, historical importance and its tourism potential.

1. GİRİŞ

Tezin konusu, Beşiktaş Köyiçi Kentsel Sit Alanı'nın sahil bölümü ile bu alanın kuzey kısmını kapsamaktadır. Bu alanın konu olarak seçilmesinin nedeni, İstanbul'un başka bölgelerinde de olduğu gibi, alanın son dönemlerde hızlı bir kentsel dönüşüme konu olması ve bu dönüşümlerin kentsel kimlikte ve dokuda, değer kaybına yol açacağına düşünülmesidir. Birçok yenileme projesinde, gerekli tespit ve analizler yapılmadan ve geleceğe dair kurgular olgunlaşmadan, bir takım yıkımlar yapılmakta ve böylece geri dönüşü olmayan kayıplar yaşanmaktadır. Konu olarak seçilen, Beşiktaş semtinin merkez kısmı da, bu denli önemli bir dönüşümün eşiğindedir.

Tarih boyunca birçok değişim geçiren bu alan, Beşiktaş Meydan Projesi ile büyük bir fiziki değişiklik yaşayacaktır. Ayrıca uygulanmakta olan, sahil kısmındaki Tütün Deposu'nun otele dönüştürülmesi projesi de, beraberinde farklı oluşumları getirecek ve bu alan, aynı zamanda büyük bir sosyal kimlik değişimine girecektir.

Tez, gerek konumu, gerek tarihsel geçmişi, gerekse taşıdığı turizm potansiyeli ile İstanbul'un önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Beşiktaş semtinin, 20.yy. başından itibaren günümüze kadar geçirdiği değişimi belgelemekte, günümüz şartlarını göz önünde bulundurarak, bölge için hazırlanan projeleri değerlendirmekte ve bu alanın korunması için öneriler geliştirmektedir.

1.1 Tezin Amacı ve Kapsamı

Tezin amacı, Beşiktaş Köyiçi Kentsel Sit Alanı (Şekil 1.1) içinde yer alan çalışma bölgesinin, 20.yy. boyunca geçirdiği büyük değişimi belgelemek ve fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutları olan bu belgeleme ile, diğer kentsel değişim projeleri için örnek teşkil etmesidir. Ancak bu değişimin doğru irdelenmesi ile doğru kararlar alınabilecek ve geleceğe yaşanabilir, gerçekçi, kentsel mekanlar iletebilecektir.

Tezin kapsamı;

Tez içerisinde, öncelikle Beşiktaş ilçesinin fiziki konumuna yer verilmiş, sonrasında Antik Çağ'dan günümüze kadar olan tarihsel geçmişi, sosyo-ekonomik gelişimi

aktarılmıştır. Kentsel Sit Alanı içerisinde var olan ve kaybedilen kültür varlıkları, kronolojik olarak sıralanmıştır.

Tezin üçüncü kısmında çalışma alanı tanıtılmış ve sınırların belirlenmesinde etken olan faktörler ortaya konulmuştur. Alan ve çevresinin tarihsel gelişimini belgeleyen haritalar ise tezin 3.2 bölümünde aktarılmış, elde edilen veriler sunulmuştur. Alan içerisinde kalan kültür varlıkları, tezin 3.3. ve 3.4. bölümlerinde daha ayrıntılı olarak ele alınmış, çeşitli görsel kaynaklarla, bilgiler desteklenmiştir.

Tezin 3.5 bölümünde, çalışma alanının güncel durum tespitleri yapılmış ve dijital ortamda sunulmuştur. Tezin konusu içerisinde yer alan, 20.yy.'dan günümüze olan değişimin belgelenmesi için, birçok veri sunan, 1922 tarihli Pervititch haritaları da, 3.6 bölümünde güncel durum analizleri gibi değerlendirilmiş, harita üzerinden elde edilebilecek tüm veriler dijital ortama aktarılmıştır.

Sonrasında günümüz verileri ve Pervititch haritaları beş bölüme ayrılarak, ayrıntılı bir şekilde karşılaştırılmış, bu sırada, gelecekte uygulanacak olan projelerin de bu alana olumlu ya da olumsuz etkilerine yer verilmiş, koruma için öneriler geliştirilmiştir.

Tezin son bölümünde ise, tez kapsamında yapılan çalışmaların sonucu ortaya konmuş, genel bir değerlendirme yapılmıştır.

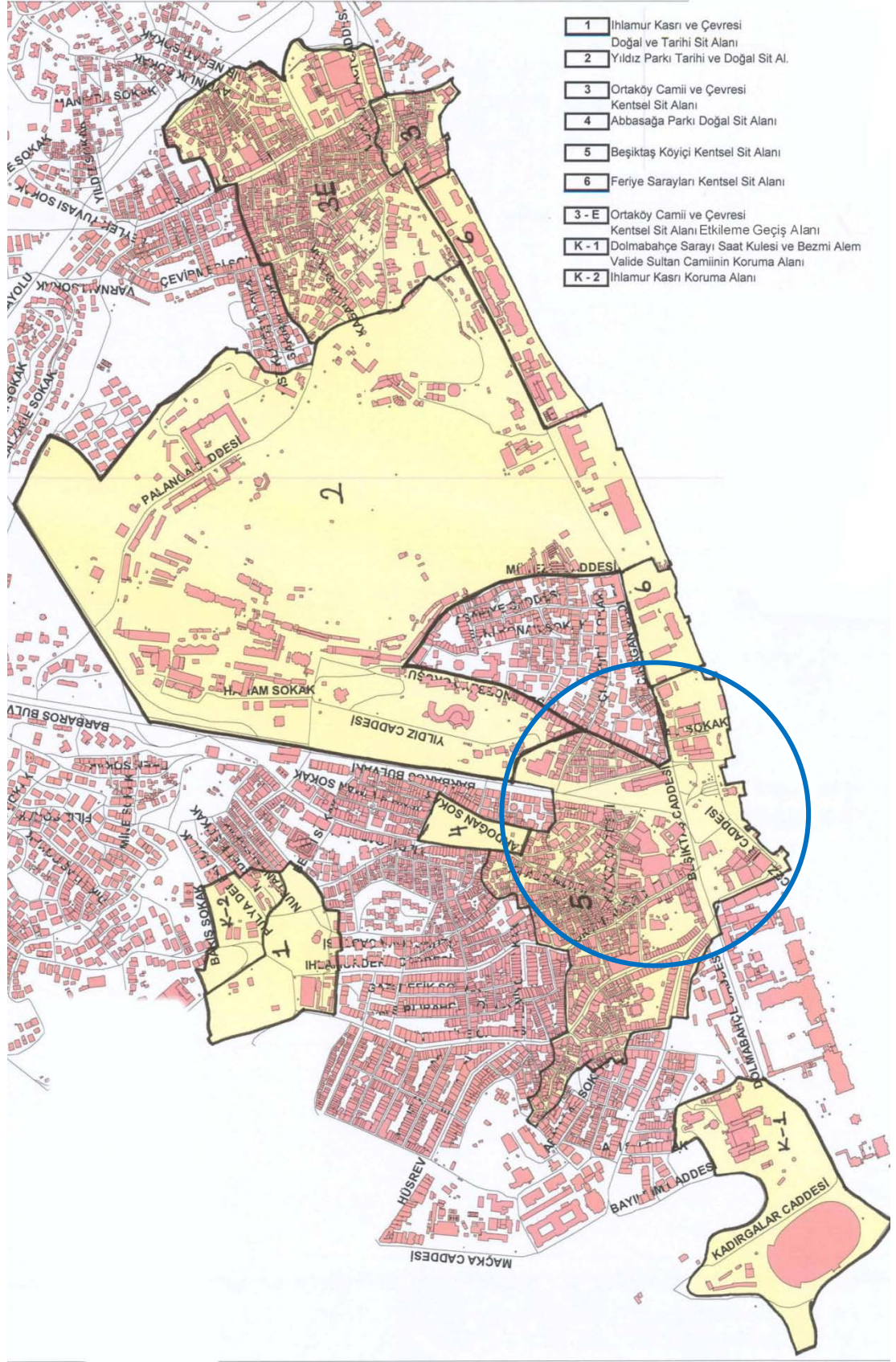
1.2 Tezin Yöntemi

Beşiktaş semtinin tarihsel geçmişine ışık tutabilecek tüm yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanmak için; İstanbul ve Beşiktaş'a dair kitaplar, farklı yıllarda basılmış olan ansiklopediler, haritalar, fotoğraflar, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu verileri, akademik ortamda hazırlanmış yüksek lisans ve doktora tezleri araştırılmış, anı kitaplarından alınan bilgiler derlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma alanındaki mevcut fiziksel verilerin aktarımı için, belediyeden alınan halihazır 1/1000 pafta, yerinde inceleme yapılarak revize edilmiş, gerekli tespitler yapılmış ve bunlar çizim ortamında belgelenmiştir.

Pervititch haritaları ve lejandı üzerindeki veriler değerlendirilerek, çizim ortamına aktarılmıştır.

Mevcut halihazır ve Pervititch haritaları, kentsel değişimin belgelenmesi için karşılaştırılmış, daha kolay aktarılması ve karışıklığa yol açmaması için çalışma alanı

Şekil 1.1 : Beşiktaş Kentsel ve Doğal Sit Alanları (Beşiktaş Belediyesi).

beş bölüme ayrılmıştır. Bu alanların görsel olarak karşılaştırılması için, Pervititch haritası üzerinde asetata basılan halihazır durum, üst üste getirilmiş, bu çalışma ile kentsel doku değişimi, açıkça ortaya konulmuştur.

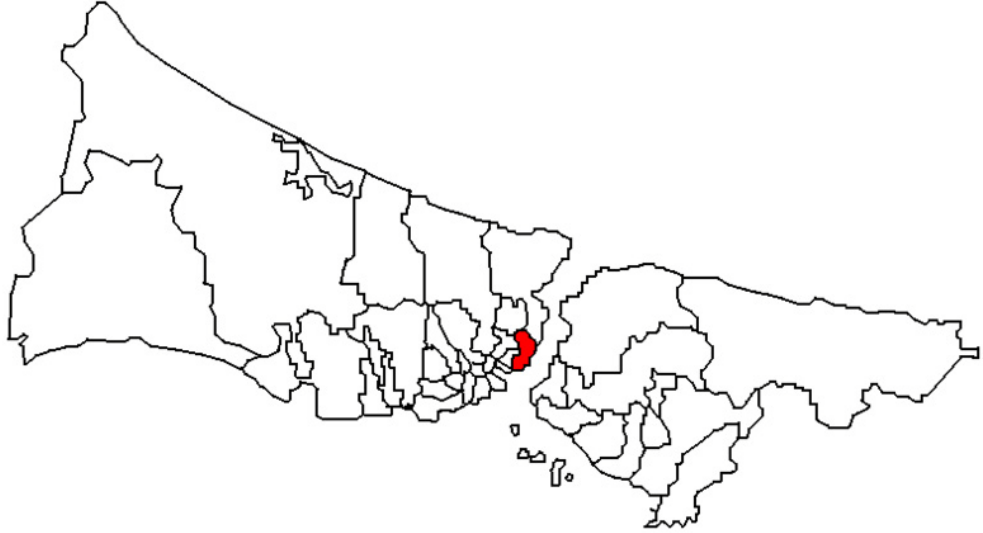
Karşılaştırma yapılırken, elde edilen görsel veriler de harita üzerindeki değerlendirmelerde yerini bulmuş, fotoğraflardaki veri ve izlenimler de eklenmiştir. Ayrıca İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Beşiktaş Belediyesi'nden çalışma alanı içerisinde yapılmakta olan ve ileride yapılması düşünülen projeler ile ilgili alınan bilgiler de sunulmuş ve değerlendirilmiştir.

Tüm bu çalışmalar sonunda, çalışma alanının değişimi, ileride bu bölgenin kimliğini zedeleyebilecek sorunların saptanarak, bunların giderilmesi için neler yapılabileceği ve kentsel sit alanının korunması için öneriler geliştirilmiştir.

2. BEŞİKTAŞ İLÇESİNİN TARİHİ VE FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

2.1 Beşiktaş İlçesinin İstanbul İçerisindeki Fiziki Konumu

Beşiktaş, İstanbul İli'nin Avrupa bölümünde yer alan bir ilçesidir (Şekil 2.1). Doğusunda İstanbul Boğazı, kuzeyinde Sarıyer ilçesi, batısında Şişli ilçesi, güneyinde Beyoğlu ilçesi ile çevrelenmiştir. Yüzölçümü 1.520 ha'dır. İstanbul Boğazı'nda kıyısının uzunluğu 8.375 m. olan Beşiktaş ilçesinde 22 mahalle yer almaktadır (Şekil 2.2) (Akbayar, 1998).

Şekil 2.1 : Beşiktaş ilçesinin, İstanbul İli içerisindeki konumu (Url-1).

Beşiktaş İlçesi'nin çekirdeğini oluşturan Beşiktaş, Ortaköy, Kuruçeşme, Arnavutköy, Bebek gibi tarihsel semtler dışındaki yerleşim yerleri son kırk yıl içinde ortaya çıkmışlardır. Büyük ölçüde kırsal alanların iskâna açılmasıyla başlayan bu sürecin ilk adımı 1950'de tarihi Levent Çiftliği arazisi üzerinde bahçeli evler düzeninde bir toplu konut uygulaması olarak Levent mahallesinin kurulmasıyla atılmış, onu 2., 3., 4. Levent denilen yeni yerleşmeler izlemiştir. Son otuz yılda da Konaklar, Akat, Etiler, Nispetiye, Levazım ve Kültür mahalleleri oluşmuştur (Akbayar, 1998).

Şekil 2.2: Beşiktaş ilçesinin mahalleleri (Akbayar, 1998).

2.2 Beşiktaş İlçesinin Tarihsel Gelişimi

Beşiktaş'ın eski ve yeni sakinleri arasında yaygın olan ve yazılı kaynaklara da geçmiş bulunan teze göre, Türklerce verilen Beşiktaş adının kökeni, Beştaş'tan, bu da Barbaros Hayrettin Paşa'nın gemilerini bağlamak için kıyıya diktirttiği beş taş sütundan gelmektedir. Beştaş adı zamanla Beşiktaş'a dönüşmüştür. “*Hadikatü'l Cevami*” adlı eserdeki ifade şöyledir: (Galitekin, 2001).

“Merhum Hayrettin Paşa Akdeniz’e azimet edeceği vakit gemiler bu mahalle lenger-endaz oldukda halatları bağlamak için sahil-i deryaya beş adet taş direk vaz’eylemişti. Nice zaman keştiler ol direklere rabtla zabl olunduğunda Beştaş namıyla mevsim iken mürur-u ezmanla Beştaş Beşiktaş’a mübeddel olmağla mahall-i mezkur hala Beşiktaş unvanıyla meşhurdur.”

Beşiktaş'ın Osmanlı öncesi dönemdeki adına ilişkin diğer bir kayıt ise Evliya Çelebi'nin Seyahatname adlı ünlü eserinde yer almaktadır. Onun anlatımıyla; (Akbayar, 1998).

“Zamanı kadimde bu şehir kefare destinde iken ismine Konapetro derlerdi, yani taş beşik demektir. Sebebi oldur kim bu şehir zemini çengelistan-ı hıyâbân iken Yaşka namında bir ruhban rahib bunda bir kenise-i azim bina edip Kudüs-i Şerif’de Hazret-i İsa’nın rahm-i maderden müştak olduğu taş tekneyi mezkur ruhban Kudüs’den getirip bu Beşiktaş’daki

deyrine koyduğundan lisan-ı Rum'da Beşiktaş ismiyle bu şehir şöhret bulup ma'mur abadan olup ba'dehu ruhban mürd oldukda taş beşiği Herkiöglü İlyâ nam kral ol beşiği Ayasofya deyrinin sağ tarafındaki tabakaya koyup hala ziyaretgahtır. Hala anınçün lisan-ı Müslimde bu şehre Beşiktaş derler.”

Evliya Çelebi'nin bu anlatımı, Banoğlu tarafından “*Tarihi ve Efsaneleriyle İstanbul Semtleri*” adlı kitapta açıklanmıştır: Yaşka adında bir rahip burada büyük bir kilise yaptırmış, Kudüs'ten de Hz. İsa'nın içinde yıkanmış olduğu beşiği, Beytülharem'den getirip bu kiliseye koymuştur. Rahip öldükten sonra kral beşiği Ayasofya'ya getirmiştir ve Beşiktaş adı, bu taş beşikten gelmektedir. Ayrıca bu kitapta başka bir rivayete daha değinilmiş, Beşiktaş adının çifte sütunların üzerinde bulunan beşik resimlerinden geldiği aktarılmıştır (Banoğlu, 1935).

Beşiktaş'ın adına ilişkin diğer bir incelemeyi yapan Prof. Cavid Baysun ise eski kaynaklarda bu adın “Beşiktaş” biçiminde geçtiğine dikkate çekerek Topkapısı'nın Topkapı'ya dönüşmesi gibi Beşiktaş'ın da halk ağzıyla Beşiktaş'a dönüştüğünü ifade etmekte, beşik sözcüğünün aynı zamanda bir denizcilik terimi olarak, kızak üzerine kurulan yatak anlamına geldiğini belirtmektedir. Yazar, Beşiktaş kıyısında böyle taş gemi beşiklerinin bulunması olasılığının yüksek olduğunu eklemekte ve Beşiktaş adını bu olguya bağlamaktadır (Akbayar,1998).

- Antik Dönem;

Bu dönemde, Boğaz'ın iki yakasında uzanan kıyı şeridi sık ormanla kaplıydı. İç bölgelerde var olduğu düşünülen yerleşim birimleri ile ilgili bir bilgi bulunamamıştır (Eyice, 1976).

Öte yandan bölge hakkında ayrıntılı anlatımları içeren ve günümüze kadar ulaşan en önemli kaynak olan “*Anaplis Bosporu*” adlı eser, kıyı şeridindeki yapılar hakkında birtakım bilgiler sunmaktadır. Yazarı Bizantion'lu Dionisios'dur ve MS. 2 ya da 3. yy.'da kaleme alınmış olduğu düşünülmektedir. Yazma, 16. yy.'da yaşayan Latin gezgin Petrus Gyllius tarafından latinceye çevrilmiş, fakat çevirinin dayandığı orijinal metin, 1555'te Gyllius'un ölümünden sonra kaybolmuştur. Haliç kıyılarından başlayarak Boğaz'ın Avrupa ve Asya kıyılarında gördüğü yaklaşık 150 eseri ayrıntılı olarak anlatan yazar, anlattığı şeyleri inanılır kılmak için, tarihsel gerçeklerle mitolojiyi harmanlamış görülmektedir.

Bizantion'lu Dionisios'un “Pentekontorikon” adıyla andığı ve Pentekontoros'ların elli kürekli gemilerini demirlediği bir yer vardır. Dolmabahçe' nin eskiden bir koy

olduğu düşünülürse, “Pentekontorikon” diye belirtilen mevkinin bu koy olduğu düşünülmektedir. Yazara göre, bu yerin yakınında “İskitli Köyü” diye anılan bir yerleşim ve bu köyün kuzeyinde “İasonion” adlı bir başka yer vardır.

“Arheion” ise İasonion’un kuzeyine doğru, tepeler ve buradan akan bir ırmakla betimlenmektedir. Bölgedeki tek akarsuyun İhlamur Deresi olduğu düşünülürse, Arheion, Beşiktaş olmalıdır (Berger, 1998).

- Bizans dönemi;

Erken Bizans döneminde, Sergion ve Antakya’nın bir yazlığına benzediğinden “Daphne” (Defne) adıyla anıldığı bilinen Beşiktaş, 1.Leon döneminde (h.d. 457-474) burada yaptırılan Ayios Mamas Sarayı’ndan ötürü “Ayios Mamas” adıyla anılmaya başlamıştır.

Ayios Mamas kompleksi, bir saray, bir hipodrom, bir liman ve denize açılan yarı daire şeklindeki revaktan oluşmaktaydı. I. Leon'un söz konusu bölgeye gitmesinden, burada daha önceden inşa edilmiş bir yalı ya da saray ile komplekse adını veren kilisenin varlığı anlaşılmaktadır. Grek alfabesindeki Sigma (Σ) harfine benzeyen biçiminden ötürü Sigma diye anılan revak ve hipodrom, Leon'un eklediği unsurlar olmalıdır (Berger,1998).

Tarihte, İhlamurdere ile Dolmabahçe arasındaki sahil kısmı “Çifte vavlar” olarak da anılmıştır. Yazılı kaynaklara göre bunun nedeni, burada yapılmış olan bir sarayın kapısında yazılı bir levhada, çift v harfi yazmasıdır (Banoğlu, 1935). Albrecht Berger’in aktardığı bilgilere dayanarak, çift v olarak tanımlanmış harflerin, aslında sigma olduğu ve Ayios Mamas Sarayı’ndan bahsedildiği anlaşılmaktadır.

1146'da İkinci Haçlı Seferi'nin ardından, Haçlı ordusu Boğaz'ı Mamas mevkiinden geçtikten sonra yazılı kaynaklarda bir daha Mamas adına rastlanmamıştır.

12.yy.’dan itibaren Beşiktaş, geç Bizans kaynaklarında “Zeukta Kionia” (İkiz Sütun) ve yaygın olarak da “Diplokionion” (Çifte Sütun) olarak geçmektedir (Akbayar, 1998). Bir başka yazılı kaynakta bu sütunların adı “Zokokiyon” (Birleşik Sütun) olarak belirtilmiştir (Banoğlu, 1935).

Bizans yönetimindeki İstanbul’u sürekli yağma tehdidi altında bulunduran Rus ve Bulgar akıncılara karşı kazanılan zaferin simgesi olarak diktirildiği belirtilen bu sütunların Ayios Mamas Sarayı’nın ya da 5.yy.’da İmparator Zenon tarafından

yıkıtılan Zeus tapınağının kalıntılarında olabileceği ileri sürülmüştür (Eyice, 1976). Albrecht Berger'e göre de, bu sütunlar Ayios Mamas Sarayı'nın kalıntılarıdır (Berger, 1998). Fetihden 30 yıl kadar önce İstanbul'a gelen İtalyan gezgin Cristoforo Buondelmonti'nin çizdiği kent tasvirlerinden birinde de görülen (Şekil A.1) bu sütunların yeri tam olarak tespit edilememiştir. Semavi Eyice bu sütunların yerinin Fındıklı-Ortaköy arasında aranması gerektiği kanısındadır (Eyice, 1976). Osmanlı döneminde de ayakta olan sütunlar "Küçük Kıyamet" olarak bilinen 1509'daki büyük depremde yıkılmış, gezgin Petrus Gyllius kalan parçalarının Barbaros Hayrettin Paşa'nın türbesinin temellerinde kullanıldığını yazmıştır (Gyllius, 1997). Ünlü gezgin M.P. Tournefort ise bu sütunları 1547'de Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi'nin yanında gördüğünü belirtmiştir (Göyünç, 1948).

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden Albrecht Berger, yukarıda bahsedilmiş olan Petrus Gyllius'un aktardıklarına dayanarak, Diplokionion'a ait kalıntıların halen Barbaros Türbesi'nin temelinde olduğunu savunmakta ve bu kanıtlardan hareketle Diplokionion'un, yarı dairevi revağın ve hipodromun yerinin tespit edilebileceğini düşünmektedir. Ancak Beşiktaş'ın yoğun trafiği ve sık yerleşim dokusu yüzünden de bu bölgede arkeolojik araştırmalar yapmanın ve Beşiktaş'ın antik dönem ve ortaçağ tarihini açığa çıkarmanın mümkün olamayacağını belirtmektedir.

Beşiktaş, 1453'e kadar Bizans kontrolünde kalmıştır. Şehrin fethi sırasında Osmanlı donanması kuşatma boyunca tarafsız Ceneviz şehri Pera'dan Diplokionion'a kadar sahilde demirlemiş, donanmanın bir bölümü, Bizans'ın Haliç'e gerdiği zinciri aşmak üzere, Dolmabahçe önlerinden kızaklara yüklenmiştir.

- Osmanlı dönemi;

Beşiktaş bir yerleşim yeri kimliğini Osmanlı döneminde kazanmıştır. Bizans'ın son döneminde (1261-1453) Köyiçi'nde ve Ortaköy'de sürekli yerleşmeler olduğuna ilişkin izler varsa da bunların niteliği ve boyutları belirsizdir. Beşiktaş'ın coğrafi konumu bakımından Tarihi Yarımada'ya ve Haliç'in karşı kıyısındaki Galata'ya yakınlığı, gelişmesi için bir avantaj gibi görünse de bütün İlkçağ ve Ortaçağ yerleşmelerinin temel unsuru olan güvenlikten yoksun olması böyle bir büyümeyi olanaksız kılmıştır. Bizans dönemi boyunca Boğaziçi özellikle Karadeniz'den gelen yağmacıların akınlarına uğramış, bunların yarattığı tahribat ve korku, surdışı yerleşmelerin gelişmesini engellemiştir. Beşiktaş'ın Osmanlı döneminde bir yerleşim

yeri kimliği kazanması Karadeniz'in geniş ölçüde Osmanlı Devleti'nin denetimi altına girmesi sayesinde olmuştur.

Boğaziçi'nde yerleşmeyi etkileyen bir başka unsur da iklim koşullarıdır. Özellikle kıyı kesiminin sert hava akımlarına açık oluşu ve denizin yarattığı nem kıyı boyu yapılarının çok korunaklı olmasını gerektirmekte, bu da gelişmiş ve pahalı inşaat anlamına gelmektedir. Osmanlılar ise ucuzluğu, kolay yapılması ve kolay yenilenebilmesi gibi nedenlerle daha çok ahşap yapıları tercih etmişlerdir. Bu tür yapıların kıyılarda ancak yazlık yerleşmeye elvermesi Boğaziçi'nin 20. yy.'a kadar uzanan tarihi boyunca yalı denen özgün bir mimari türün ortaya çıkmasına yol açmıştır. Asıl yerleşmeler ise sert hava alanlarından daha az etkilenen koylarda, vadilerde, tepelerin güneye bakan yamaçlarında olmuştur. Beşiktaş'ın gelişmesi de bu doğrultuda olmuştur (Akbayar, 1998).

- 15. ve 16.yy.'larda Beşiktaş

Fetihten sonra Fatih Sultan Mehmed'in iskân siyasetiyle İstanbul hızla nüfus kazanmaya başlamıştır. Galata'nın topografik yapısı ve bir ticaret kolonisi olma özelliği, Müslümanları yeni yerleşmeler için Haliç'in kuzey kıyılarına ve Boğaziçi'ne doğru yöneltmiştir. Beşiktaş, Boğaziçi kıyılarında gelişen ilk Osmanlı yerleşmesi olmuştur (Akbayar, 1998).

Kıyı kesimi, Sultan II. Bayezid döneminde (hakimiyet devri 1481-1512) kaptan-ı deryâlara verilmiş ve kaptan-ı deryâlar için bir yalı yaptırılmıştır (Akbayar, 1998). Bu tarihlerde bugünkü Dolmabahçe'nin yerinde bulunan koy, doldurulmuştur (Göyünç, 1948). Bu koyun doldurulmadan önce bataklığa dönüştüğü belirtilmektedir (Coşansel, 1991).

Bu koyun doldurulması ile ilgili olarak yazılı kaynaklarda farklı tarihler görülmektedir. Eremya Kömürciyan, Sultan I. Ahmed döneminde (h.d. 1603-1617) ve Sadrazam Nasuh Paşa'nın girişimiyle bu işlemin 1614'te tamamlandığını kaydetmektedir. (Artan, 1994).

Evliya Çelebi ise denizin II. Osman döneminde (h.d. 1618-1622) doldurulduğunu ifade etmiştir. Evliya Çelebi Dolmabahçe'nin oluşumu ile ilgili şunları aktarmaktadır; (Çubukçuoğlu, 1948).

“Sultan Osman Şehid fermanı ile bütün donanma gemileri, sandallar, filika, firkateler, İstanbul’un yirmi bin kırma kayık, mavnalar cemolup taşlar doldurup önündeki deryaya döktürüldü. Liman gibi bir boğaz iken doldurulup ismine Dolmabahçe denildi”

18. yy. yazarlarından İnciciyan, denizin doldurulmasının asıl Kanuni Sultan Süleyman zamanında (h.d. 1520-1566) gerçekleştirildiğini, daha sonra I. Ahmed devrinde bir genişlemenin söz konusu olduğunu ileri sürmüştür (Artan, 1994).

“*Fatih’in Donanması ve Deniz Savaşları*” adlı kaynaktan alınan bilgi İnciciyan’ın iddiasını doğrular niteliktedir. Çünkü bu eserde, Yunan tarihçi Skarlatos Bizantios, Dolmabahçe'den Beşiktaş İskelesi'ne kadar uzanan kıyının Barbaros Hayrettin Paşa tarafından Akdeniz adalarından topladığı 16.000 kadar savaş tutsağını çalıştırarak doldurtulduğunu ve rıhtım olarak düzenletildiğini belirtmektedir. Barbaros Hayrettin Paşa’nın 1546’da öldüğü dikkate alınır, koyun, Kanuni Sultan Süleyman zamanında doldurulduğu ve Sultan I. Ahmed döneminde genişletildiği söylenebilir.

Daha önce sözü edilen Kaptan Paşa yalısının Beşiktaş İskelesi ile, “*Hadikatü’l Cevami*”de aktarıldığına göre, Beşiktaş’ın bahçelerinin sonlandığı yerde bulunan Arap İskelesi arasında olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu civarda 16.yy. başlarında yaşamış ve Tekerlek lakabı ile şöhret bulmuş olan Mustafa Efendi bir mescit yaptırmıştır (Göyünç, 1948).

Beşiktaş kıyısı 16. yy.'da denizcilikle iç içe olma özelliğini sürdürmüş, Barbaros Hayrettin Paşa, Sinan Paşa ve Kılıç Ali Paşa gibi kaptan-ı deryâlar Beşiktaş'ta kalıcı izler bırakmıştır (Akbayar, 1998).

Sultan I. Ahmed döneminden (h.d. 1603-1617) başlayarak Beşiktaş kıyıları hanedana geçmiş ve hasbahçeler olarak düzenlenip sahilsarayları yaptırılmıştır. 16. yy.'da Osmanlı hanedanının ilk eseri olarak Kanuni Sultan Süleyman (h.d. 1520-1566), Beşiktaş Bahçesi arkasındaki tepede bir yazlık saray yaptırmıştır (Göyünç, 1948). Süleyman Sarayı olarak anılan bu yapının daha sonra inşa edilen Bayıldım Kasrı'nın yerinde olduğu tahmin edilmektedir.

Beşiktaş İskelesi'nin ardındaki meydan 16. yy.'dan başlayarak Rumeli-Anadolu arasında işleyen kervanların durağı, aynı zamanda Anadolu'dan gelip Rumeli'den seferlere katılan eyalet askerlerinin geçit yeri olmuştur (Akbayar, 1998). Bu meydan, Rumeli'nin Anadolu ile ulaşımını sağlayan deve kervanlarının kat ettikleri güzergahın başlangıcı olduğundan, 19. yy.'a kadar Deve Meydanı adını taşımıştır

(Göyünç,1948). Aynı zamanda bu limandan Anadolu kıyısına öküz sürülerinin de nakledildiği aktarılmaktadır (Kömürciyan, 1988).

16. yy.'da Beşiktaş'ın toplumsal yaşamında iz bırakan iki önemli kişi de "Deli Bira-der" namıyla anılan Gazalî Mehmed Efendi ile Yahya Efendi'dir (Akbayar, 1998). Gazali, 1525 (H 931) yılında, Beşiktaş'ta bir mescit, bir medrese, bir zaviye, bir bahçe, bir de kaplıca tarzında bir hamam yaptırmıştır. Zaviyenin, bugünkü Neccarzade Türbesi'nin yerinde olduğu bilinmektedir (Göyünç, 1948). Yahya Efendi ise bugünkü Çırağan Sarayı'nın arkasındaki tepenin yamacında kurduğu tekke ile İstanbul'un en ünlü mutasavvıfları arasında yer almıştır (Akbayar, 1998).

- 17.yy.'da Beşiktaş

17. yy.'da Beşiktaş'ın çehresinin hayli değişmeye başladığı görülmektedir. Dolmabahçe Koyu genişletilmiş ve yapılaşma başlamıştır. Daha önce yaptırılan, Kaptan-ı Deryâ Cağalazade Yusuf Paşa'nın oturduğu Cağalazade Yalısı yıktırılarak Beşiktaş Sarayı'nın ilk yapıları inşa edilmiştir ve bu dönemden başlayarak üç yüz yıllık bir süreçte Beşiktaş kıyıları, hanedan üyelerine ait bir biri ardınca yapılan, yenilenen onlarca sarayla donatılmıştır. Bu sarayların hepsi yazlık saraylar olarak kullanılmış, ilkbaharda yayımlanan göç fermanıyla buraya taşınılmış, sonbahardaki fermanla da kışlık saraylara dönülmüştür (Akbayar, 1998).

Hanedanın Beşiktaş'la ilişkisi sonucu, sarayla ilişkili kişilerin ve Osmanlı üst tabakasında seçkin bir yeri olan ilmiye sınıfı mensuplarının da Beşiktaş'ta ikamet etmeye başladığı görülmektedir (Akbayar, 1998).

17. yy.'ın ikinci yarısındaki Beşiktaş'ı anlatırken Evliya Çelebi semtin "a'yân ve kibar" insanlarla dolu olduğundan söz etmekte, ayrıca halkın çoğunun Anadolu kökenli olduğunu ve bağıcılıkla uğraştığını belirtmekte ve bahçelerinin de güzel olduğunu eklemektedir. Yapılar ile ilgili ise, "alçak bayırlar üzerinde kat kat bağlı, bahçeli, altıbin kadar yalı ve ev"lerin bulunduğundan bahsetmektedir. Ayrıca, kasabanın yetmiş kadar dükkanı, çeşmesi ve sebilleri olduğunu, her evde ve bostanda tatlı su kuyuları bulunduğunu belirtmiştir (Göyünç, 1948). Ayrıca Evliya Çelebi Boğaziçi'ndeki güzel yalılardan bahsederken Beşiktaş'taki Kaptan Cafer Ağa ve Kasım Paşa yalılarına değinmiş, ikişeryüz odalı ve üçer hamamlı olduğunu söylemiştir (Şehsuvaroğlu, 1986).

Eremya Çelebi Kömürciyan da 17.yy.'da Be  kta  'ta müftülük ve kazaskerlik yapmış ulemanın yalılarını olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca semtin yukarı kısmında bir Ermeni cemaati ve kiliseleri olduğunu, Abbasağa Camii'nin yanından inen yokuşun dibinde ise Rum cemaatine ait Panayia (Meryem Ana) Rum Kilisesi'nin bulunduğunu belirtmiştir (Kömürciyan, 1988).

Hanedanın Be  kta  'a ilgisinin diğer bir sonucu da buradaki sarayların koruyuculuğunu üstlenen bir Bostancı garnizonunun kurulmuş olmasıdır (Akbayar, 1998).

Be  kta   17. yy.'da Abbasağa ve Vi  nez  de mahallelerinin oluşumuyla sırtlara doğru geni  şlemesini sürdürmüştür. Sementin ticari merkezi durumundaki Köyiçi'nde Müslümanlar, Rumlar, Ermeniler birlikte ya  arken Abbasağa sırtlarına doğru Ermeniler, Uzuncaova'ya doğru da Rumlar yerleşmişlerdir. Az sayıda da Yahudi vardır (Akbayar, 1998). 17.yy.'da hristiyanların sur dışına da ev yapması yasaklanmıştır. Fakat bu tarihten sonra hristiyanların Hasköy, Be  kta  , Tophane, Ortaköy ve Üsküdar'da evler yaptıkları görülmüştür. Bu nedenledir ki bu yüzyıldan itibaren Be  kta  'taki gayrimüslim nüfusta artış olmuştur (Refik, 1991).

- 18.yy'da Be  kta  

Kır-kent i   i  eli  inin suri  inden daha yoğun olduğu Be  kta   18. yy.'da da bu özelliğini sürdürmüştür. Ancak Sultan III. Ahmed döneminde (h.d. 1703-1730), özellikle L  le Devri'nde (1718-1730) İstanbul'da yaşanan toplumsal değişimin iki ünlü mek  nından birisi de Be  kta   olmuştur (Akbayar, 1998).

1719'da henüz bir hasbah  e olan Dolmabahçe'nin harap hale gelen kapısı, duvarı ve içindeki yapılar onarılarak Be  kta   Sarayı ile birleştirilmiş ve   vresi yüksek duvarlarla   vrilmi  tir (Coşansel, 1991).

Lale Devri'nin 1730'daki kanlı Patrona Ayaklanması ile son bulmasının ardından, Sultan I. Mahmud (h.d. 1730 - 1754) harapla  an Be  kta   Sarayı'nın yapılarını onartmış, Sultan III. Mustafa (h.d. 1757 - 1774) 22 Mayıs 1766'daki büyük depremde hayli tahribata uğrayan Be  kta   Sarayı'nı onartmış ve yazlık saray olarak kullanmayı sürdürmüştür (Akbayar, 1998). Sultan I.Abdülhamid, 1761'de yeniden bir sahilhane ile kasır, 1782'de iki kasır ve büyük bir havuz yaptırmış, 1783'de sarayın ahşap kısımları yıktırılarak yerlerine kargir binalar inşa edilmiştir. Bu durum Be  kta  'ın öneminin arttırmış, birçok yalı ve iskeleler inşa edilmiştir (Göyünç, 1948).

18. yy.'da Beşiktaş, yerleşimini bir yandan Beşiktaş Deresi ile İhlamur Deresi vadisi boyunca genişletirken, öte yandan Serencebey sirtları da iskâna açılmaya başlamıştır (Akbayar, 1998).

18. yy. ortalarına kadar Beşiktaş'ın ve Ortaköy, Kuruçeşme, Arnavutköy, Bebek köylerinin de bağlı bulunduğu tüm Galata yöresinde su şebekesi yoktur. Su ihtiyacı Boğaz yamaçlarının doğal bitki örtüsünü bozmadan oluşturulan bahçeler ile iç ve art kesimde yer alan bağların ve bostanların kuyularından karşılanmaktadır. 1731'de tamamlanan Bahçeköy'deki I. Mahmud Bendi'nden su getirilmiştir. 1731-1839 arasında dört aşamada yapılan ve Taksim Suyu adı verilen bu tesislerle Beşiktaş düzenli suya kavuşmuş ve dolayısıyla semtteki çeşme ve hamam sayısı artmıştır (Akbayar, 1998).

18.yy.'da yaygın bir uğraş durumundaki bağ-bahçe tarımı dışında Beşiktaş'ta kadife dokumacılığı yapıldığına, ekmekçi ve çörekçi fırınları ile helvacı ve turşucu esnafının varlığına ilişkin kayıtlar bulunmaktadır (Akbayar, 1998).

18. yy.'da Beşiktaş'ta Türklerle birlikte Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler de yaşarlarken Ermeni tarihçi İnciciyan'ın ifadesine göre 1759'da Surp Asdvadzadzin Kilisesi'nin yıktırılması üzerine Ermeniler günden güne dağılıp azalmışlardır (İnciciyan, 1956).

- 19.yy.'da Beşiktaş

Sultan II. Mahmud'un Topkapı Sarayı'nı bırakarak kış aylarını da Beşiktaş Sarayı'nda geçirmek istemesi başlangıçta yöneticilerin tepkisiyle karşılaşmış ancak 1820'den sonra çoğu zaman Beşiktaş ve Çırağan sarayları ile Yıldız Kasrı'nda kalmış, 1834'de Beşiktaş Sarayı yenilendikten sonra bütünüyle Topkapı Sarayı'nı terk etmiştir. Padişahla birlikte hanedanın diğer üyeleri ve devlet ricali de Beşiktaş'a yerleşmeye başlamışlardır (Akbayar, 1998).

Bu asrın ilk çeyreğinde (1811-1821) Beşiktaş sahilinde Çırağan ve Beşiktaş sahil sarayları arasında bir kısmı devletin üst makamlarında bulunan kişilere, bir kısmı serbest meslek erbabına ait olmak üzere pek çok yalının bulunduğu, bostancıbaşı defterlerinden anlaşılmaktadır (Göyünç, 1948).

Bu defterlere göre, Dolmabahçe ile Beşiktaş arasında çok sayıda yalının yanı sıra, Dolmabahçe İskelesi, Emlaki hümayun bostan, Beşiktaş Sahilsarayı Hümayunu, Hayrettin Medresesi ve camii şerifi, iskele, Süleyman kahvesi, Hasoda bekçisi

Hasan'ın kahvesi, Beşiktaş İskelesi, Hayrettin Paşa Türbesi sıralanmaktadır (Koçu, 1991).

Sahilde yalılardan başka yer yer kahvehanelere ve Beşiktaş İskelesi'nin bulunduğu meydanda marangoz ve kalafatçı dükkanlarına rastlanmakta, bu meydanın iş muhiti olması dolayısıyla en işlek yer olabileceği anlaşılmaktadır (Göyünç, 1948).

1854'de modern kent yönetimine doğru önemli bir adım olan Şehremaneti'nin kurulması, 1868'de "Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi"nin yayımlanması, 1877'de "Dersaadet Belediye Kanunu"nın kabulü, 1848, 1849 ve 1864 tarihli Ebniye nizamnameleri ile 1882 tarihli "Ebniye Kanunu" kentin yeni bir çehre kazanmasına katkıda bulunduğu gibi sarayın yakın çevresini oluşturması bakımından Beşiktaş'taki etkileri daha kalıcı olmuştur. 1857'de Beşiktaş rıhtımı tamamen yenilenmiş, 1864'te Dolmabahçe rıhtımı yapılmış, 1870'den başlayarak saraylara ve kasırlara ulaşan yollar genişletilmiş, Mazhar Paşa'nın şehreminliği döneminde (1880-1890) Dolmabahçe-Ortaköy arasındaki ana yol ağaçlandırılmış, 1877 tarihli Dersaadet Belediye Kanunu ile Beşiktaş-Ortaköy arasında ahşap yapı inşası yasaklanmıştır (Çelik, 1996).

19.yy.'ın sonlarına doğru sahil kısmındaki yalıların birçoğu ortadan kalkmıştır. Bunun nedeni yangınlar, yapıların satılmış olması veya miras yolu ile varislere geçip, sonrasında sahipsiz ve bakımsız kalmasıdır (Göyünç, 1948).

1853-1854 yıllarında Beşiktaş Sahil Sarayı tamamen yıktırılarak yerine Dolmabahçe Sarayı ve karşısına has ahırlar inşa edilmiştir. Asrın ikinci yarısında, Sultan II. Abdülhamid'in sürekli olarak Yıldız'da kalmasından sonra, Beşiktaş'ta pek çok imar faaliyetinde bulunulmuştur. Mevcut camiler tamir edilmiş, yıkılmış olanlar yeniden yapılmıştır (Göyünç, 1948).

II. Abdülhamid döneminde (h.d. 1876-1909) 1878'den başlayarak, Yıldız Sarayı'nın yalnız padişahın ikametgâhı değil, bir baskı yönetiminin merkezi olması Beşiktaş'ı türlü yönlerden etkilemiştir. Öncelikle padişahın yakın çevresinde yer alanlar ikametgâhlarını Yıldız Sarayı'nın yakınlarına taşımışlardır. Ayrıca saray yakınlarında Orhaniye Kışlası ve Ertuğrul Kışlası ile İstanbul tarihinde iz bırakmış bir kişi olan Beşiktaş Muhafızı Yedi-Sekiz Hasan Paşa'nın yönettiği karakol binaları inşa edilmiştir (Akbayar, 1998). Bu dönemde Beşiktaş, karakolu ve karakol muhafızı Hasan Paşa ile oldukça şöhret kazanmış, "kabadayı, bıçkın kısmın gözleri yerde

süklüm püklüm geçtikleri, yahud sınırından içeri adım atamadığı”, sakin ve belediyeceince temizliğine dikkat edilen bir semt olmuştur (Koçu, 1964).

1894'teki İstanbul depremi Beşiktaş'ta da tahribat yapmış, Sinanpaşa Camii ile Beşiktaş İskelesi Camii'nin minareleri yıkılmış, Beşiktaş Merkez Karakolu'nun çatısı çökmüş, duvarları çatlamış, Beşiktaş Merkez Rüşdiyesi'nin de duvarları çatlamış, sıvaları dökülmüş ve camları kırılmıştır (Akbayar, 1998).

Çizelge 1.1: 18.yy.'dan Cumhuriyet'e kadar Beşiktaş Köyiçi'nde kayda geçmiş olan yangınlar.

Yer	Tarih	Yanan	Kaynak
Beşiktaş Yusuf Efendizade Yalısı	3 Eylül 1754	1 bina	(Cezar, 2002)
Beşiktaş İskelesi Veli Ağa yalısı	1803	2 ev	(Şehsuvaroğlu, 1986)
Köprübaşı	Eylül 1835	20 dükkan	(Şehsuvaroğlu, 1986)
Beşiktaş	16 Haziran 1855 (H 10 Şevval 1271)	?	(Cezar, 1963)
Köyiçi Çeşme Meydanı	2 Ağustos 1863	17 bina	(Akbayar, 1998)
Hasfırın	8 Ağustos 1868 (H 27 Temmuz 1284)	38 bina	(Koçu, 1964)
Köprübaşı	1873	19 bina	(Göyünç, 1948)
Köyiçi	1854-1908 arası	51 bina	(Akbayar, 1998)
	19 Mayıs 1892 (H 7 Mayıs 1308)	166 bina	(Koçu, 1964)
Sinanpaşa	22 Mart 1905 (H 10 Mart 1320)	20 bina	(Koçu, 1964)
Beşiktaş	1922	153 bina	(Kurtçu, 2007)

19. yy.'da Beşiktaş önemli bir kültürel oluşuma da ev sahipliği etmiş, Beşiktaş ve Ortaköy'de oturan bir grup aydının 1815 sonlarından başlayarak düzenli biçimde bir araya gelmeleriyle oluşan bu harekete "Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyesi" denmiştir. Tarih, din, felsefe, pozitif bilimler ve edebiyat alanında düşünce alışverişinde bulunmayı, ayrıca öğrenci yetiştirmeyi de amaçlayan bu topluluk, 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırıldığı ortamda Bektaşilik ve dinsizlikle suçlanarak dağılmak zorunda kalmış, üyelerinin bir bölümü de sürgüne gönderilmiştir (Akbayar, 1998).

Osmanlı tarihinin son dönemi sayılan II.Meşrutiyet (1908-1918) ve Mütareke (1918-1922) yılları tüm ülkede olduğu gibi Beşiktaş'ta da olaylı geçmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanı, 1909'da yaşanan 31 Mart Ayaklanması'nın ardından Sultan II. Abdülhamid'in

Yıldız Sarayı'nda tahtından indirilip sürgüne gönderilmesiyle yönetim merkezi olma niteliğini, özel konumunu yitirmiştir (Akbayar, 1998).

- Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar olan dönem;

Türkiye Cumhuriyeti ilan edildiğinde Beşiktaş, kentin Beyoğlu yakasının bir parçası durumundaydı ve yönetim olarak Beyoğlu Mutasarrıflığı'na bağlıydı. Cumhuriyet' in ilk 15 yılı boyunca, kentsel gelişmede ağırlığın, başkent Ankara'da ve İzmir gibi maddi yönden de yıkıma uğramış kentlerde olması, İstanbul ve önemli bir semt olan Beşiktaş'ı etkilemiş, hiçbir imar faaliyetinde bulunulmamıştır.

3 Mart 1924'te hilafetin kaldırılması ve Osmanlı hanedanı mensuplarının yurt dışına çıkartılmalarıyla saraylar ve Beşiktaş'tan Arnavutköy'e kadar kıyı boyunca sıralanan sahilsaraylar ve yalılar boşalmış, bunların kimi kamu kurumlarına verilmiş, kimi depo ve okul olarak kullanılmaya başlanmış, kimi de yıkılmıştır. Konaklar da benzer akibete uğramış, konak düzeninin çökmesiyle birlikte kimi bölünüp kiraya verilmiş, kimi terk edilmiş, kimi de yanmış ya da yıkılmıştır. Bu dönemde Beşiktaş'taki ticari hayat da sarsıntı geçirmiştir.

Beşiktaş bu dönemde de İstanbul'un kır-kent iç içeliğini sürdüren bir semt olmaya devam etmiştir ve mahalle aralarının iç kısımlarını bostanlar, İhlamur'un ötesini de çiçek bahçeleri ve dutluklar kaplamaktadır (Akbayar, 1998).

Beşiktaş'ın görünümünü değiştiren ilk girişimler, Lütfi Kırdar'ın belediye başkanlığı döneminde (1938 - 1949) başlamıştır. Lütfi Kırdar Fransız şehir plancısı H. Prost'a hazırlatılan ve 1939'da onaylanan nâzım plan doğrultusunda kentte geniş çaplı bir imar hareketine girişmiştir. Bulvarlar açmak, meydanlar oluşturmak, mevcut yolları genişletmek ve iyileştirmek, yeşil alanları düzenlemek, rekreasyon alanları yaratmak, su, elektrik, ulaşım gibi temel belediye hizmetlerinde artışlar sağlamak ve kente Cumhuriyet'in simgesi olacak anıtsal yapılar kazandırmak olarak özetlenebilecek temel ilkeler doğrultusunda birçok girişimde bulunulmuştur.

Dolmabahçe'den Rumelihisarı'na uzanan ve ilçeyi kente bağlayan ana yol ile Zincirlikuyu-Beşiktaş yolu ve semtin iç kesimlerini ana yola bağlayan İhlamurdere Caddesi'nin niteliği yükseltilmiştir.

Beşiktaş İskelesi'nin arkasında bulunan sokaklar istimlâk edilerek Barbaros Meydanı açılmış, önündeki duvar kaldırılarak Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ortaya çıkartıl-

miş, meydanın kenarına da Barbaros Anıtı yaptırılmıştır. Beşiktaş Muhafızı Yedi-Sekiz Hasan Paşa'nın türbesi kaldırılarak Yahya Efendi Türbesi'ne nakledilmiştir.

Lütfi Kırdar'ın ağzından yazılan “*Yenileşen İstanbul*” adlı kitapta bu alanla ilgili şunlar aktarılmıştır; (Kırdar, 1947).

“Barbaros’un yattığı yerin etrafını kaplayan çirkin salaşları, odun ve saman depolarını, bu Türk Amirali ile hiç münasebeti olmadığı halde, onun güzel türbesi yanına gömülerek üstüne çirkin türbe yapılan Beşiktaş Muhafızı Hasan Paşa'nın mezarını kaldıran ve nihayet Barbaros’a bir abide diken Cumhuriyet rejimi olmuştur.”

Hükümetçe verilen bir karar üzerine Belediye tarafından pek çok dükkan istimlâk edilmiş, bu sırada türbenin, Sinanpaşa Camii'ne bakan tarafındaki, avlu duvarına bitişik olan Hacı Ahmet Ağa Çeşmesi ortadan kaldırılmıştır.

Beşiktaş'ı derinden etkileyen ve kentsel dokusunu değiştiren ikinci imar hareketi, 1950'de iktidara gelen Demokrat Parti döneminde başlamıştır. Bu dönemde nüfus ve iç göç artmış, İstanbul da bu durumdan en çok nasibini alan yer olmuştur. Kent bir sanayi, ticaret ve turizm merkezi olarak yeniden biçimlenmiş, kent içinde ve çevresindeki yollar genişletilmiş, bulvarlar açılmıştır. Bu durum, tarihi bir kentte yapılmaması gereken, kentsel doku üzerinde büyük yaralar açan, bir değişim olmuştur.

1956 yılında Dolmabahçe Caddesi genişletilmiş, 1956-1958 yılları arasında, yerleşimi bıçakla ikiye bölen ve mevcut dokuyu hiç dikkate almayan, Beşiktaş'ı Zincirlikuyu'ya bağlayan Barbaros Bulvarı açılmış ve böylece semt birçok kültür varlığını kaybetmiştir.

1960'ların ortalarına kadar ahşap dokusunu ve bostanlarını koruyan Beşiktaş merkezi bu tarihten itibaren apartmanlaşmaya başlamıştır.

1970'lerde açılan Boğaziçi Köprüsü, semtin içine giren çevre yoluyla Beşiktaş'ı trafik sorunu ile karşılaştırmış, ancak ulaşım kolaylığı açısından da talebi arttırmıştır.

1980'lerdeki yeni iktidarın İstanbul'u bir iş ve finans merkezi yapma amacı doğrultusundaki girişimleri Beşiktaş'ta derin izler bırakmıştır. Bedrettin Dalan'ın Belediye başkanlığı döneminde Dolmabahçe Sarayı ile Yıldız Sarayı'nın yeşil alanına iki büyük otel (Swiss ve Conrad otelleri) yapılmış, 19 Ocak 1910'da elektrik tesisatı yüzünden çıkan yangınla büyük tahribat alan Çırağan Sarayı, restore edilip otel haline getirilmiş, bahçesine de (eski Şeref Stadı) yeni bir otel, Kempinski inşa

edilmiştir (Kurtçu, 2007). Ayrıca Zincirlikuyu-Levent arasına da yüksek irtifalı iş merkezleri izni verilmiş, bu dönemden itibaren bu alan, hızla gökdelen biçimindeki konut, alışveriş ve iş merkezleriye donatılmıştır. Bu gelişmeler zaten yoğun olan trafiği daha da arttırmış, barındırdığı çok sayıdaki işyeriyle Beşiktaş merkezi iş alanı olmaya başlamıştır.

2.3 Beşiktaş İlçesinin Sosyo-Ekonomik Gelişimi

- Ekonomik durum:

Osmanlı döneminde Beşiktaş, sur dışı bir yerleşme olduğundan ekonomik yaşamın temelini, bağ ve bahçe tarımı oluşturmuştur. 16. yy.'dan başlayıp 19. yy.'a kadar, kıyı kesiminin yazlık saraylarla, yalılarla dolması, Beşiktaş'ın ekonomik yaşamına canlılık getirmiştir. 19. yy. ortalarında hanedanın önce Dolmabahçe Sarayı'na, sonra da Yıldız Sarayı'na yerleşmesiyle, devlet görevlileri de buraya yerleşmiş, bu durum, ticaretin ve alışverişin artmasını sağlayarak, ekonominin daha da canlanmasına neden olmuştur.

Cumhuriyet'le birlikte Beşiktaş bu ayrıcalığını yitirince, ekonomik yaşamı durgunlaşmıştır. 1950'lerde iç kesimlerin iskâna açılması, Barbaros Bulvarı'nın inşası, Boğaziçi sahil yolunun genişletilmesi gibi kent içi ulaşımı artıran etkenler ise ekonomik yaşamın tekrar canlanmasına neden olmuş, bu durum 1970'lerde artarak sürmüş, 1980'lerde ise Beşiktaş, merkezi bir iş alanı haline dönüşmüştür.

Beşiktaş merkezine, ekonomik anlamda büyük katkı sağlayan semt pazarı ise ilk olarak 1950'lerde kurulmuştur. Pazar önce Beşiktaş Çarşısı'nın sınırlı bir alanına kurulurken 1960'lardan sonra büyümüş, sadece yiyecek pazarı olmaktan çıkarak giyecek eşyası, kundura, tekstil ve züccaciye tezgâhlarının da yer aldığı bir yapıya kavuşmuştur (Artan, 1994). Alışverişe yalnız Beşiktaş halkı değil, civar semtlerden de gelinmiş, 1960'lı yıllarda pazar, Ortabahçe Caddesi, Yenihamam sokağı, Mumcubakkal Sokağı, Şehit Asım Caddesi ve Köyiçi Caddesi'nde yer almıştır (Göktürk, 1964). 1970'lerde Balkanlar'dan gelen kaçak eşyaların da satılmaya başladığı pazar, tüm İstanbul halkı tarafından kullanılmaya başlanmış, popülaritesi artmıştır.

Pazar, 1980 sonrasında, yeni kent düzenlemeleri sırasında pazarcıların itirazlarıyla, oldukça tartışmalı biçimde, İhlamurdere Caddesi ile Fulya Mahallesi altına doğru uzanan kesime, bugünkü yerine nakledilmiştir.

- Eğitim:

19. yy.'a değin Beşiktaş'ta önemli bir eğitim kurumunun varlığından söz edilememektedir. Bu döneme kadar sıbyan mektepleri, medreseler ve birkaç azınlık okulu bulunmaktadır.

Semtın en eski eğitim kurumu olarak, doğrudan okul işlevinde olmamakla birlikte, 16. yy. ortalarından başlayarak din ve tasavvuf eğitimi verilen, Yahya Efendi Tekkesi gösterilmektedir.

“*Hadikatü'l Cevami*” adlı eserde Beşiktaş'ın, o dönem eğitim kurumlarına dair bilgiler yer almakta, birçok cami ve mescit ile bunlardan bazılarının bitişiğindeki mektep ve medreseler tanıtılmaktadır. Bunlar; Sinanpaşa Mektebi ve Medresesi, Hayrettin Paşa Medresesi, Arap İskeleyi Mektebi, Abbas Ağa Sıbyan Mektebi, Hazinekar Ağa Mektebi, Mahpeyker Sultan Mektebi, Hanım Kadın Mektebi'dir.

Batılılaşma süreciyle birlikte, Beşiktaş modern eğitim kurumlarının açıldığı bir merkez olmuş, İstanbul'un diğer semtlerinde de olduğu gibi giderek yaygınlaşan iptidai, rüştiye, idadi, sultani düzeylerinde yeni okullar, burada da açılmıştır.

19. yy. başında Beşiktaş'taki sıbyan mektepleri eski adlarını ve geleneksel işlevlerini korurken, yenileri, Köprübaşı, Süleymaniye, Tekerlek Mustafa Çelebi, Hazinekarbaşı Osman Ağa, Sinanpaşa, Abbas Ağa, Yahya Efendi, Kaptan İbrahim Ağa mektepleri, açılmıştır.

1862'de İstanbul iptidaileri 12 merkeze bağlandığında, Beşiktaş da bir merkez olmuş ve semt okulları programları, yönetim ve denetimleriyle bu merkeze dahil edilmiştir.

20. yy. başlarında eski iptidai mekteplerinin sayılarının 19. yy.'a göre arttığı, Cavid Ağa, İttihat ve Terakki (Gazi Osman Paşa Yalısı'nda), Rami Kadın (Tramvay Caddesi'nde) adlı iptidailerin Asariye ve Rum Ali (Tuzbaba Cami avlusunda) gibi yıkılan okulların yerini aldığı, kayıtlardan anlaşılmaktadır.

Azınlık okulu olarak, Surp Asdvadzadzin Kilisesi'nin karşısındaki Makruhyan Ermeni İlkokulu, 1903'de Beşiktaş Köyiçi'nde açılan ve mimari açıdan dikkati çektiği gibi Fransızca da öğretildiği için semt Rumlarının tercih ettikleri, Beşiktaş

Rum Mektebi bulunmaktadır. Hagop Mintzuri, 20. yy. başındaki gözlemlerine dayalı olarak Beşiktaş ve Ortaköy'deki Yahudi çocuklarının cemaat okulu yetersizliğinden okuma yazma bilmediklerini, sekiz yaşına gelince ticarete atıldıklarını yazmaktadır (Sakaoğlu, 1998). Cemaatlerin çekilmesi sonucu adı geçen okullar kapanmıştır, günümüzde bakımsız ve harap durumdadırlar.

Sinanpaşa Camii'ne yakın olup eski çarşı içinde bulunan, günümüze ulaşmamış Beşiktaş Rüştüyesi'nin 19. yy.'ın sonundaki durumunu gözlemleyen Hagop Mintzuri bu okul için şu bilgileri vermektedir; (Mintzuri, 1993).

"Bizim fırının sağ duvarı ile Beşiktaş Rüştüyesi bitişikti. Monarşi devrinde Türk okullarının yılda sadece bir ay tatilleri olurdu, ramazanda. Oruç ayı hangi mevsime gelirse gelsin Rüştüyenin öğrencileri üniformalıydılar. Yakalarında Arap harfleriyle 'Beşiktaş Rüştüyesi' yazılıydı. Okulun bir penceresi bizim hamurhanenin karşısındaydı. Yemekte cezalılar, oraya gelir benden ekmek isterlerdi."

1923'te Cumhuriyet'in ilanı ve Ankara'nın başkent oluşunun ardından, 1930'lara değin süren devrimler ve eğitimin yeniden yapılanması sürecinde Beşiktaş'ta 5 sınıflı 13, 3 sınıflı 4 olmak üzere 17 okul açılmıştır. Bunlardan çoğunun yeni binası olmamış, köşkler ve saraylar, örneğin Yıldız Sarayı müstemilatı, Fer'iye Sarayları, eğitim hizmetine verilmiştir. Sultan II. Abdülhamid'in yaptırttığı Ertuğrul Tekkesi de 1924'te Milli Eğitim Bakanlığı'na bırakılmış, tekkenin cami ve dışındaki bölümleri 1957'ye değin Şair Nedim İlkokulu olarak kullanılmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Gaziosmanpaşa ve Beşiktaş Kız Ortaokulu ve Lisesi önemli eğitim yapıları olmuştur. Gaziosmanpaşa Ortaokulu, 1909'da Akaretler'de rüştiye düzeyinde ve İttihat ve Terakki Mektebi adıyla açılmış, 1914'te kıyıdaki Gazi Osman Paşa Yalısı'na taşınmış, adı da Beşiktaş İttihat ve Terakki Vakıf Mektebi olmuştur. Yangın geçiren Gazi Osman Paşa Yalısı günümüzde, otopark olarak kullanılmaktadır. Beşiktaş Ortaokulu ve Lisesi ise, 1937'de Akaretler Anafartalar Mektebi olarak açılmış, 1940'ta, Çırağan Caddesi üzerindeki Fer'iye Saraylarının bir dairesine taşınmıştır.

Beşiktaş'ta eğitim sürecinin en yoğun ve hızlı dönemi 1950'lerden günümüze kadar yaşanmış, bu dönemde birçok eğitim kurumu açılmıştır.

2.4 Beşiktaş Köyiçi Bölgesi Önemli Kültür Varlıkları

2.4.1 Günümüzde, var olan önemli kültür varlıkları

Anıtsal yapı olarak; Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, Sinanpaşa Camii ve medresesi, Hacı Beşir Ağa Çeşmesi, Kaptan İbrahim Ağa Camii, Safiye Sultan Haziresi, Neccarzade Türbesi, çalışma alanı içerisinde yer aldığı için 3.3.1 bölümünde, bu yapılara daha ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Beşiktaş İskelesi, Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı, Deniz Müzesi, Uğur Mumcu Anıtı, 75.yıl Atatürk Cumhuriyet Demokrasi Anıtı, Kartal Anıtı, Beşiktaş 100. Yıl Anıtı gibi sivil mimarlık örnekleri de çalışma alanı içerisinde yer aldıkları için 3.3.2 bölümünde, ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Çalışma alanı içerisinde yer almayan ancak alana yakınlığı ve önemi nedeni ile aşağıdaki anıtsal yapılara ve sivil mimarlık örneklerine yer verilmiştir.

- Köyiçi Hamamı;

Beşiktaş Çarşısı içinde, İhlamurdere Sokağı ile Şair Veysi Sokağı'nın kesiştikleri yerde, köşe başında bulunmaktadır, hamamın inşa tarihi bilinmemektedir. Günümüzde de çifte hamam olarak kullanılan hamamın, tamamı yeni olan kadınlar kısmının girişi, sokağa göre içerlek, erkekler kısmının girişi ise sokak üzerindendir. Yıkanma kısmı eskidir; soyunmalık kısmı ise binanın tadilat geçirdiği 1954-1956 yıllarında yapılmıştır. Hamamın özgün soyunmalığı ahşaptır ancak bu kısım tamamen yanmış, aynı yangında diğer kargir kısımlar da harap olmuştur. Tadilat sırasında, yıkılan Köprübaşı Hamamı'nın bazı mimari parçaları bu hamamda inşaat malzemesi olarak kullanılmıştır (Karakaya, 1998).

- Akaretler (1875);

Beşiktaş ve Maçka arasında, bulunduğu semte adını veren Akaretler sıra ev grubu, Şair Nedim ve Spor caddelerinin çatalağzı biçiminde birleştikleri bölgede ve eğimli arazide kurulmuştur. Akaretler sıra ev grubu, "sıra ev" olarak adlandırılan konut tipinin İstanbul'daki en önemli ve anıtsal örneğidir. Yapımına Ocak 1875'te irade-i hümayunla başlanan Akaretler sıra evlerinin mimarı Sarkis Balyan'dır.

Bu sıra evler, kira konutu olarak tasarlanmış ve bunlardan elde edilecek gelirle Aziziye Camii'nin yapılması öngörülmüştür (Batur, 1998). Aziziye Camii'nin inşasına, Sultan Abdülaziz (h.d. 1861 -1876) döneminde başlanmış, padişahın tahttan

indirilmesiyle inşaat durdurulmuş ve hiçbir zaman tamamlanamamıştır. Duvarların ve büyük ana payelerin uzun süre burada duran temel taşları, bulunduğu mevkinin, “taşlık” adını almasına sebep olmuştur. Cumhuriyet döneminde bu temeller üzerine taşlık gazinosu inşa edilmiş, 1980’li yıllarda ise beş yıldızlı bir otel olan Swissotel-Bosphorus yapılmıştır. Caminin avlu olarak tasarlanmış bölümü ise İnönü Parkı olarak düzenlenmiştir (Eyice, 1998).

Akaretler sıra evler grubu, 66 parsel üzerinde 133 konut birimini içermektedir. Parseller, konum ve büyüklük bakımından birbirlerinden küçük ayrımlar göstermektedir.

Osmanlı döneminde iki vakıf tarafından yönetilen Akaretler, Cumhuriyet ile birlikte Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne devredilmiş ve memurlar için lojman olarak kullanılmaya başlanmış, kamu kurum ve kuruluşlarına da tahsis edilmiştir. Bir dönem semt postahanesi, polis karakolu, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü, CHP il merkezi ve İsmet İnönü İlkokulu olarak da kullanılmıştır (Özsoydan, 2007). Şizofreni hastalarına yönelik Türkiye’nin ilk Gündüz Hastanesi ve Ruh Sağlığı Merkezi de Haziran 1970’de burada açılmıştır (Kesal, 2007).

(Şekil B.1)’de Akaret Evleri’nin ilk yılları, (Şekil B.2)’de ise 1896’da Aşiret Mektebi olarak kullanıldığı dönem, ilk 4 blok ve önlerinde nöbet tutan inzibatlar görülmektedir.

Kompleksin mülkiyeti, Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne ait olup Net Holding tarafından yap-işlet-devret modeliyle kiralanmış ve Akarnet adlı şirket kurularak 1995 yılında restorasyon çalışmalarına başlanmıştır. Proje kapsamında Atatürk Müzesi, ofisler, otel, konut, mağazalar ve otopark kompleksinden oluşacak bir proje geliştirilmiştir.

Projenin yapım aşamasında bu alanı “gece gündüz canlı hale getirmesi planlanan bir dönüşüm projesi” düşünülmüştür.

Fonksiyon dağılım şemasında, A blok olarak gözüken yerdeki mevcut banka ve ofislerin olduğu gibi kalmasına, B bloğun, Atatürk’ün annesi ve kızkardeşinin bir süre konakladığı evin müze olarak düzenlenmesine, diğer evlerin konut olarak değerlendirilmesine, C ve D bloğun konutlar gibi mekanın ruhuna uygun restore edilip butik olarak kullanılmasına, E ve F bloğun yine konut olarak düzenlenmesine karar verilmiştir (Şekil B.3) (Özsoydan, 2007).

Günümüzde; Akaretler Sıraevleri'nde bahçeli daireler, çatı dubleksleri, stüdyo ve tek katlı, farklı büyüklükte 56 daireden oluşan rezidans, dünyanın ünlü markalarının yer aldığı 34 mağaza, 450 araç kapasiteli otopark, yeme-içme mekanları ve Atatürk Müzesi yer almaktadır. Ayrıca dünyanın lüks otelleri arasında yer alan ve Avrupa'da açılan ilk oteli olarak nitelendirilen 137 odalı W İstanbul Otel de burada yer almaktadır (Şekil B.4).

- Resim ve Heykel Müzesi;

Dolmabahçe Sarayı kompleksi içinde yer alan Veliaht Dairesi'nin, Atatürk'ün ilgi ve emriyle Güzel Sanatlar Akademisi'ne (günümüzde Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) tahsis edilmesinden sonra, Türkiye'nin ilk Resim ve Heykel Müzesi olarak 20 Eylül 1937'de törenle açılmıştır.

19. yy. ile 20. yy.'ın ilk yarısına ait bölümü daha zengin olan müze koleksiyonundaki 2.000'i aşkın resim ve 400'e yakın heykel, sanat akımlarına uygun kronolojik bir düzenlemeyle sergilenmektedir.

Dolmabahçe Sarayı'nın harem kanadının sürekliliğini görsel olarak devam ettiren bina, sarayın genel duvarları içinde kendi duvarları ile çevrilmiş, ayrı giriş ve bahçelere sahiptir. Bodrum üstünde iki katlı olarak inşa edilen; selamlık, muayede ve harem bölümlerinden oluşan yapı, iç planlaması ve cephe düzenlemesiyle sarayın küçük çapta bir tekrarıdır (Katipoğlu, 1998).

- Depo Müze;

Dolmabahçe Sarayı'nın bodrum katları ile tavan aralarında yer alan mekanlarda depolanabilen birçok objenin, olası deprem riskleri yanında, içerisinde bulundukları tarihi binanın iklimlendirme koşullarının yetersizliği ve günümüz müzecilik kriterlerine uygun koşullarda sergileme olanaklarından yoksun oluşu nedeniyle, Dolmabahçe Sarayı'nın Matbah-ı Amiresi (mutfak bölümü), Depo Müze olarak düzenlenmiş, 23 Aralık 2005 tarihinde proje hayata geçirilmiş ve müze, 7 Temmuz 2006 tarihinde hizmete açılmıştır. Müze'ye bağlı Dolmabahçe Sanat Galerisi'nde ise, dönemsel sergilere yer verilmektedir.

2.4.2 Günümüzde, var olmayan, kaybedilen önemli kültür varlıkları

Hayrettin Paşa Medresesi, Hayrettin İskelesi Mescidi, Köprübaşı Hamamı, Ketenciler Hamamı, Sinanpaşa Mescidi, Neccarzade Tekkesi, Hacı Ahmed Ağa

Çeşmesi, Beşiktaş İskelesi Mescidi, Sinanpaşa Çeşmesi, Sinanpaşa Muvakkithanesi, Yedi-sekiz Hasan Paşa Türbesi gibi anıtsal yapılar günümüzde var olmayan, kaybedilen değerlerdir. Bu yapılar çalışma alanı içerisinde yer aldığından 3.4.1 bölümünde, daha ayrıntılı olarak tanıtılmıştır.

Çalışma alanı içerisinde yer almayan, ancak alanın tarihsel geçmişine ışık tutan yapılara ise aşağıda yer verilmiştir.

- Yahya Efendi Medresesi (1538);

Beşiktaş'taki en eski medrese sayılan Yahya Efendi Medresesi, Şeyh Yahya Efendi'nin (h.d. 1495-1570) tekkesini de içine alan geniş arazide kurulmuştur. Mescid, tevhidhane, medrese, hamam ve çeşmeden oluşan bu külliye'nin temeli, 1538'de atılmış, 18. yy.'a kadar eklenen, yenilenen binalarla büyümüş, ancak 19. yy.'da arazisinin büyük bölümü Yıldız Sarayı ile Çırağan Sarayı bahçelerine katılmıştır. Medresenin ne zaman ortadan kalktığı bilinmemektedir, ancak 1869 tarihli medreseler listesinde yer almamaktadır. 16. yy.'daki medrese sıralamasında ise önce yirmili (müderrislerinin günlüğü 20 akçe olan) iken sonra otuzlu medrese olduğu görülmektedir (Akbayar, 1998).

- Süleymaniye Mescidi (16.yy.);

Karabaali Mescidi diye de bilinen bu mescit, Beşiktaş'ta Taşlık Meydanı'nda bulunmaktaydı. Banisi Sultan Kanuni Sultan Süleyman (h.d. 1520-1566) olup, yapımına Bektaşî Karabaali Mehmed Ağa sebep olduğu için onun adı ile de anılmıştır. Çevresinde fazla yerleşim olmadığından, zamanla cemaatsiz kalan ve harap olan mescidin yerine Sultan Abdülaziz (h.d. 1861-1876) kendi adına bir cami yapımına girişmişse de inşaat temelden öteye geçememiştir (Karakaya, 1998). Bu cami Akaretler'in yapım aşamasında da adı geçen Aziziye Camii'dir.

- Arap İskelesi Mescidi (17.yy.);

Beşiktaş ile Dolmabahçe arasında Arap İskelesi denilen mevkide bulunduğu bilinmektedir. Banisinin adıyla, Tekerlek Mustafa Efendi Mescidi olarak da anılmaktaydı. Dolmabahçe Sarayı'nın inşası sırasında yıkıldığı sanılmaktadır.

17.yy.'da Tekerlek Mustafa Efendi tarafından yaptırılan bu mescit Sultan III.Ahmed döneminde (h.d. 1703-1730) tamir edilerek minber ilave edilmiş, Sultan I.Mahmud

1748 yılında Beşiktaş Sarayı'nı yenilerken mescidi de büyüterek yeniden yapılcasına onartmış, minaresini yenilemiştir (Karakaya, 1998).

Tekerlek Mustafa Efendi tarafından yaptırılan mütevazi bir mescit iken, Sultan III.Ahmed bir gün yanlışlıkla bu mescide gelmiş ve mescidin kaderini değiştirmiştir (Banoğlu, 2008). Bu durum şu şekilde aktarılmıştır;

“Padişah mescide yaklaşınca, mescidin ne müezzin mahfeli, ne de kafesi olduğunu bilenler hemen bir mahfel ile kafes uydurmuşlar, namaz kılınmış. Namazdan sonra mesele III.Ahmed'e aksedince de mescide gün doğmuş. Şehzade Camii vakfından günde on yedi akçe maaş bağlanmış.”

“*Hadikatü'l Cevami*”de bir de mektebinden bahsedilmekte, “Mescid-i mezbûru bina eyledikten sonra kendi dahi vefat etmekle mihrabı önünde medfundur ve kurbünde dahi fevkani mektebi...” denilmektedir (Sakaoğlu, 1998).

- Hamamlar;

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan bulunan, 24 Ekim 1766 (H 20 Cemaziyelevvel 1180) tarihli İstanbul hamamlarına ilişkin bir belgede Beşiktaş'taki hamamlar; Köprübaşı hamamı, Arap İskelesi yanındaki hamam (çifte hamam-İbrahim Paşa vakfı), Kitapçılar Hamamı (Beşiktaş Çarşısı yakınında), Çinili Hamam (Yahya Efendi Tekkesi yanında), Kılıç Ali Paşa Hamamı olarak görülmektedir (Karakaya, 1998).

2.5 Beşiktaş İlçesinin Diğer Yerleşim Birimleri ile İlişkisi

- Deniz ulaşımı:

Antik dönemde, Beşiktaş kıyılarında patika ve yolların olup olmadığı ile ilgili kesin bir bilgi yoktur, varsa da dar ve elverişsiz olduğu sanılmakta ve bu dönemde ulaşım için kayık ve salların kullanıldığı kabul edilmektedir (Eyice, 1976).

Osmanlı döneminde de Boğaz köylerine ulaşım deniz yolundan sağlanıyordu. Aynı şekilde buralarda yetişen ürünler kentin ana pazar yeri olan Eminönü'ne deniz yoluyla taşındığı gibi pazardan satın alınan ihtiyaç maddeleri de köylere aynı yoldan geliyordu. Bu işlerin düzenli biçimde yürütülmesi için kayıkçılık bir esnaf dalı olarak örgütlenmiş, Boğaziçi köyleri uzaklıklarına göre ayrılmış, her gruba Eminönü'nde bir iskele ayrılmıştı. Bostancıbaşı'nın denetimindeki kayıkçı esnafı güvenilir kişilerden seçilir ve bir kefile bağlanırdı.

19. yy. ortasına kadar bu şekilde yürütülen ulaşım, 1851'de İstanbul'daki ilk toplu taşıma sistemi olan Şirket-i Hayriye'nin kurulmasıyla büyük bir değişime uğramıştır. Yolcu taşıma işi bütünüyle Şirket-i Hayriye'ye verilmiş, kayıkçılık sadece yük taşımaya dönüşmüştür.

Şirket-i Hayriye 1945'te kamulaştırılıp İstanbul'daki deniz ulaşımı Şehir Hatları İşletmesi adıyla tek elde toplandıktan sonra, kara ulaşımındaki büyük gelişme ile birlikte, Boğaziçi'nde denizyolu taşımacılığında büyük bir azalma olmuştur (Akbayar, 1998).

Günümüzde Beşiktaş İskelesi'nden Kadıköy seferleri, Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi'nden ise Üsküdar ve Boğaz hatları seferleri yapılmaktadır. Buna ek olarak Beşiktaş-Üsküdar arasında, özel girişim olarak, dolmuş motoru seferleri yapılmaktadır. Ayrıca İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Deniz Otobüsleri İşletmesi Beşiktaş'ta bir iskele inşa etmiş ve 21 Haziran 1998'den itibaren Beşiktaş-Sarıyer arasında seferlerini başlatmıştır. Ancak bu yapı ve bünyesindeki büfe-kafe, kaçak yapı olduğu gerekçesiyle Mayıs 2005'te yıkılmış, aynı yıl içerisinde motor iskelesinin yanına daha küçük, yeni bir iskele inşa edilmiştir.

▪ Kara ulaşımı:

19.yy'a kadar kent içinde ulaşım at, eşek, katır gibi hayvanlarla ya da at, öküz koşulu arabalarla yapılmıştır. Toplu taşımacılık ancak 1855'te modern belediye örgütünün kurulmasıyla gündeme gelmiş, 1869'da sözleşmesi imzalanan Dersaadet Tramvay Şirketi'nin ilk atlı tramvay hattı, 3 Eylül 1869'da "Tophane-Beşiktaş-Ortaköy" hattında işletilmeye başlatılmıştır (Akbayar, 1998). Aks, yokuşsuz ve az virajlı olduğundan iki katlı vagonlar kullanılmıştır (Kurtoğlu, 2006).

27 Nisan 1912'de Galata Köprüsü törenle hizmete girmiştir, bununla birlikte, "Eminönü-Karaköy-Beşiktaş" aksında da çok önemli gelişmeler yaşanmaya başlanmış, 7 Şubat 1914 tarihinde "Karaköy-Ortaköy" arasında elektrikli tramvay hattı devreye girmiştir.

1925 yılından itibaren, Karaköy-Ortaköy aksında 5 adet elektrikli tramvay hattı kullanılmaktaydı (Şekil A.2). Bunlardan ikisi Galata Köprüsü'nü geçtikten sonra, Bankalar Caddesi'nden Şişhane'ye doğru ilerlerken, üçü Beşiktaş'a ve daha ileriye devam etmekteydi (Şekil A.3) (Kurtoğlu, 2006). Bu dönemlerde Beşiktaş, Ortaköy ve Bebek kalkış-varış merkezi durumuna getirilmiş, eskiden Beşiktaş Sabit Halk

Pazarı'nın bulunduğu yerde bir de tramvay garajı inşa edilmiştir (Akbayar, 1998). Bu tramvay garajı, 1922 tarihli Pervititch haritasında görülebilmektedir (Şekil B.5). (Şekil B.6)'da ise 1950'lerin sonunda çekilmiş olan fotoğrafta bu garaj görülmektedir.

Nisan 1931'de Tramvay İdaresi tarafından satın alınan ilk 4 belediye otobüsünden üçü; "Taksim – Akaretler - Beşiktaş" arasında hizmete girmiş, İstanbul'daki belediye otobüslerinin ilk halkası olmuştur.

1932'de Belediye tarafından işletilmelerine karar verilen 5 dolmuş hattından; Şişli tarafına gidecek olanları, Karaköy'den, Taksim yönüne gidecek olanları da, Beşiktaş'tan kalkmaya başlamışlardır.

29 Ekim 1935'de Gümüşsuyu Caddesi açılmış, bu durum, Taksim'in sahile, Dolmabahçe'ye, buradan Karaköy ve Beşiktaş'a olan bağlantısını kuvvetlendirmiştir.

1940'ta Dolmabahçe ile Nişantaşı semtinin güneyini birbirine bağlayacak olan Kadırgalar Caddesi açılmış, Karaköy-Kabataş-Beşiktaş aksına dikey olarak katılan bu caddenin hizmete girmesiyle birlikte, yaya ve araç trafiği gittikçe artmıştır (Kurtoğlu, 2006).

1961'de İstanbul ve Beyoğlu yakasında tramvay seferleri kaldırılmış, yerine trolleybüsler hizmete konulmuştur. Ancak trolleybüslerin ömrü kısa olmuş, özellikle 1970'lerde yaşanan elektrik kısıntısı nedeniyle yollarda kalarak İstanbul'un sıkışık trafiğinde sorun yaratmışlardır. 1984'te trolleybüs seferlerine son verilmiş, hatları da kaldırılmıştır (Akbayar, 1998).

Sonrasında, yolların gelişimi ve artan nüfus ile birlikte, Beşiktaş bir ulaşım merkezi haline gelerek otobüs seferleri için varış-kalkış noktası olmuş, birden çok peronun yer aldığı Beşiktaş İskelesi'nin önü, bir açık hava garajı halini almıştır .

Günümüzde toplu taşıma olarak, otobüs dışında, Beşiktaş'tan Harbiye ve Taksim'e dolmuşlar, Sarıyer ve İstinye tarafına da minibüsler kullanılmaktadır.

3. ÇALIŞMA ALANININ TANITILMASI

3.1 Çalışma Alanının Sınırları ve Genel Özellikleri

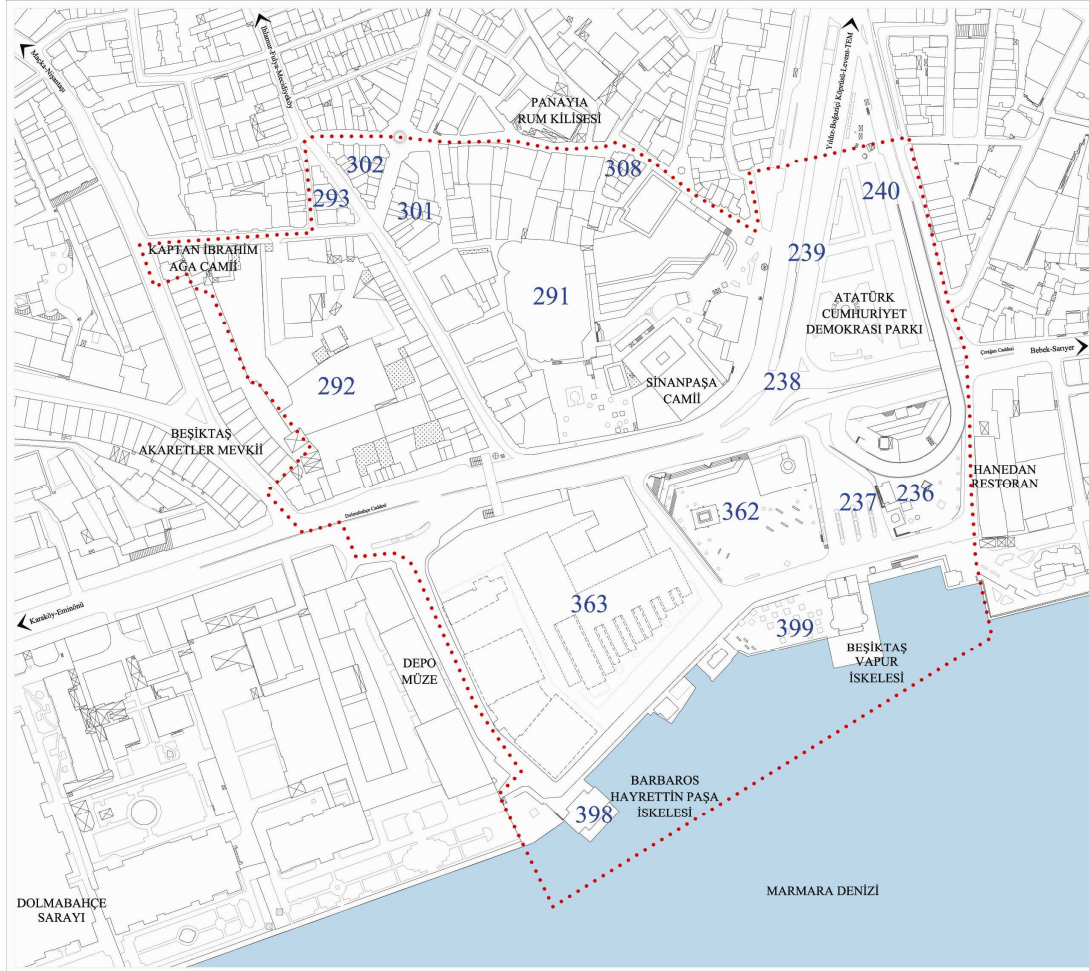
Çalışma alanı olarak sınırlandırılan bölge, Beşiktaş semti sahil şeridini ve bu bölgenin kuzey kısmında yer alan yedi yapı adasını kapsamaktadır.

Çalışma alanı sahil kısmı, batıda Depo Müze ve Başbakanlık Ofisi'nin duvarı ile, doğuda Çırağan Caddesi'nin başlangıcında bulunan yapı (günümüzde Hanedan Restoran) ile sınırlanmaktadır. Beşiktaş sahili denildiğinde akla gelen kesim olan bu bölge, tarihsel geçmişi ve barındırdıkları açısından önemlidir, ayrıca 1938 ve 1956-1958 yıllarındaki imar faaliyetlerinden en çok etkilenen yerlerden biridir. Günümüzde hazırlanan ve yakın bir gelecekte uygulanması beklenen Beşiktaş Meydanı Projesi'nin bu alana etkisinin büyük olacağı bilinmektedir.

Çalışma alanına dahil olan diğer kısım ise, bu bölgenin hemen kuzey kısmında yer alan ve sahil ile en yakın ilişki içinde olan yapı adalarıdır. Bu kısımda yer alan Sinanpaşa Camii'nin bulunduğu 291 numaralı yapı adası ve Akaretler'in bulunduğu 292 numaralı yapı adası; tarih içerisindeki kentsel değişimin, fiziksel ve sosyal olarak izlenebildiği alanlardır. 238, 239 ve 240 numaralı yapı adalarından oluşan, ancak günümüzde tek bir yapı adası olarak görülen, Demokrasi Parkı'nın bulunduğu yapı adası da, Barbaros Bulvarı'nın açılmasıyla kaybetmiş olduğu kentsel dokunun incelenebilmesi için, önem teşkil etmektedir. Bu yapı adalarına ek olarak, 291 numaralı yapı adasının kuzeyinde yer alan 308 numaralı küçük yapı adası ve hemen batısında bulunan 301 numaralı yapı adası da çalışma sınırları içerisinde yer almaktadır. Ayrıca bu alana komşu olan, 301 ve 308 nolu adalar gibi ada-parcel bazında fazla değişikliğe uğramamış, ancak korunmuşluk anlamında zarar görmüş, 293 ve 302 numaralı yapı adaları da, değerlendirilmesi açısından önemli bulunmuş ve çalışma alanına dahil edilmiştir.

292 numaralı yapı adası içerisinde yer alan Akaretler, çalışma alanı dışında bırakılmış, bu bölgenin farklı bir çalışma konusu olduğu kabul edilmiştir (Şekil 3.1).

Bu alanın seçilmesindeki diğer önemli bir faktör, sahil şeridinde bulunan bu kısmın, tarihi geçmişinden ve İstanbul Boğazı ile olan yakın ilişkisinden dolayı, zengin yazılı ve görsel belgeye sahip olmasıdır. Ayrıca bu bölge taşıdığı özellikler nedeniyle, birçok kişinin hayatında da önemli izler bırakmış ve bu kişiler, anılarını, anı kitaplarıyla aktarmışlardır.

Şekil 3.1: Çalışma Alanı Sınırları.

3.2 Çalışma Alanının Tarihsel Gelişimi

Kent dokularının incelenmesi için, edinilen görsel ve yazılı belgeler, genellikle bir bütünün oluşturulmasında, anlaşılabilmesinde yetersiz kalmaktadır. Kent dokularının anlaşılabilmesi için en yararlı kaynak ise haritalardır. Haritalar, yapı bazında birçok veri sunmalarının yanı sıra, sokak dokuları hakkında da bilgiler aktarmaktadır.

Belgeleme için başvuru alanı, belediyelerin hazırlamış olduğu halihazır paftaların güncellenmesi ve mevcut durumun haritalar üzerine işlenmesi ile

yapılmaktadır. Ancak, İstanbul özgün kent dokusunu büyük ölçüde yitirmiştir. Çalışma alanı olarak seçilen Beşiktaş Köyiçi Bölgesi de buna en büyük örneklerden biridir. Bu bağlamda eski dokunun anlaşılabilmesi, günümüz ile karşılaştırılarak, değişimin belgelenmesi, ileriki kuşaklara eski tarihi çevrenin aktarılabilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Çalışma alanı ve çevresinin, çeşitli kaynak ve arşivlerden yararlanılarak elde edilen haritaları aşağıda, kronolojik olarak sıralanmıştır.

- 1834; Mühendishane’de hazırlanan Dolmabahçe civarına ait harita (Şekil A.4) (Çetintaş, 2005).

Haritadaki izlerin ada-yol bazında, güncel izlerle birbirini tutmadığı fark edilmekte, bu dönemde hassas bir çizim yapılamamış olduğu varsayılmaktadır. Bu haritada edinilen önemli bir bilgi, deniz kıyısı izidir. Günümüzdeki harita ile karşılaştırıldığında kıyının oldukça doldurulduğu anlaşılmaktadır.

- 1849; Moltke’nin hazırladığı ve 1854’te Mekteb-i Fünun-ı Harbiye matbaasında, Osmanlıca olarak yeniden bastırılan Boğaz haritası (Şekil A.5) (Çetintaş, 2005).

Mühendishane haritasından 15 yıl sonra hazırlanan bu haritada, ada-parcel bazında, farklılıklar görülmekte, bu dönemde yapı adalarının ve yolların daha belirgin bir biçimde olduğu dikkati çekmektedir. Ayrıca binaların daha ayrıntılı gösterildiği bu haritada, Dolmabahçe Sarayı kontur olarak işlenmiş, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ile Sinanpaşa Camii’nin yeri belirtilmiştir.

Harita üzerinde en dikkat çekici veri ise, Beşiktaş Deresi’nin işlenmiş oluşudur. Dere, kuzeyden doğup, çalışma alanının kuzeyinde bulunan yapı adasının ortasından geçmekte, 292 numaralı yapı adasının, Kaptan İbrahim Ağa Camii’nin doğusundan geçerek, yapı adasını boydan boya kat etmekte, ana cadde (günümüzde Dolmabahçe Caddesi) üzerinde yapı adasının güneybatı köşesine yakın bir kısımdan çıkarak, köprü altından geçmekte ve 363 numaralı yapı adasının batısından geçerek denize ulaşmaktadır (Şekil A.5a).

Günümüzde, derenin izi anlaşılamamakta, sadece denize olan çıkışı, sahil kısmında, Deniz Müzesi hizasında, görülebilmektedir. Başka yazılı kaynaklardan, Safiye Sultan Haziresi arkasından, yani doğusundan geçtiği, derenin 19.yy.’da kuruyarak, Akaretlerin yapımı sırasında doldurulduğu bilinmektedir.

- 20.yy. başı; İstanbul Rumeli Ciheti Haritaları (Şekil A.6, 6a) (Dağdelen, 2005).

İstanbul Harita Şirketi tarafından hazırlanan haritada, mevcut yollar açık turuncu, anıtsal yapılar ise koyu turuncu olarak ifade edilmiştir. Yeşil alanlar, yeşile boyanmış, geriye kalan kısımlar ise açık renkte bırakılmıştır. Ayrıca bölgenin topografyasını anlamayı sağlayan eğim çizgileri de eklenmiştir. Haritanın dili Osmanlıca'dır, cadde ve sokak adları ile anıtsal yapıların adları harita üzerinde gösterilmiştir.

Haritada, Sinanpaşa Camii, Kaptan İbrahim Ağa Camii, Sinanpaşa Çeşmesi, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi gibi anıtsal yapılar görülmektedir. Ayrıca eğim çizgileri, bölgenin nispeten düz bir alan olduğunu işaret etmektedir.

- 1910; İstanbul Teknik Üniversitesi, Uygulama Araştırma Merkezi'nden alınan Beşiktaş haritası (Şekil A.7).

Eski yıllara ait haritaların, orijinal hallerini bulabilmek mümkün olamamıştır. Oldukça kötü şartlarda saklanmış olan bu haritaların, ancak fotokopilerine ulaşılabilmiş, bu da birtakım ayrıntıların, kağıda geçmemesi ya da kötü çıkması sebebiyle, görülememesine neden olmuştur.

Harita üzerinde Osmanlıca olarak, anıtsal yapıların ve cadde-sokak adlarının yazılmış olduğu görülmektedir. Anıtsal yapılar dışında, bina çizimine yer verilmemiş, yapı adası sınırları belirtilmiştir.

- 1913-1914; Alman Mavileri: I.Dünya Savaşı Öncesi İstanbul Haritaları (Şekil A.8) (Dağdelen, 2006).

İstanbul Harita Şirketi tarafından Alman mühendislerin teknik danışmanlığında hazırlanan ve Alman Mavileri olarak anılan haritalarda, yolların ve yapı adalarının ayrıntılı çizimlerine yer vermiştir. Anıtsal yapılar olarak, Sinanpaşa Camii, Kaptan İbrahim Ağa Camii, Panayia Rum Kilisesi, Hasanpaşa Karakolu, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, Sinanpaşa Çeşmesi, Ahmet Ağa Çeşmesi, Yedi-Sekiz Hasan Paşa Türbesi ve Beşiktaş İskelesi görülmektedir.

- 1918; Haritaya dair şu bilgi eklenmiştir: Şehr Emaneti Heyet-i Fenniyesi'nce istiksaf tarzında tanzim, tertip ve Viyana'da Hozel Matbaası'nda tab ettirilmiştir (Şekil A.9,9a).

Osmanlı Bankası Arşivi'nden elde edilen bu haritada da, ada-yol bazında verilere ulaşılabilmektedir. Parsel bazında da bazı detaylara yer verilmiş, ayrıca yeşil alanlar ifade edilmiştir.

Günümüz ile karşılaştırıldığında; Akaretler Sıra evlerinin bulunduğu 292 numaralı yapı adasının orta kısmı, yeşil alan olarak gösterilmekte; bu alan günümüzde ise otopark olarak kullanılmaktadır. Sinanpaşa Camii'nin bulunduğu 291 numaralı yapı adasının orta kısmı da yeşil alan olarak görülmekte; günümüzde bu alanda Beşiktaş Çarşısı ve Sinanpaşa İş Merkezi bulunmaktadır.

Anıtsal yapı ya da önemli yapı olarak, önceki haritalara göre farklılık, Köprübaşı Hamamı ve Panayia Rum Kilisesi vakfına ait, kilise karşısında bulunan iki yapının da farklı renkle ifade edilmesidir.

Tramvay yolu ile Beşiktaş İskelesi'ne doğru olan alanda bulunan odun deposu farklı renkle ifade edilmiş, diğer haritalardan farklı olarak, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, minyatür çizimi gibi yatırılmış olarak çizilmiştir.

İstanbul Ansiklopedisi'nde bulunan, Mühendis Necip Bey'in İstanbul Atlası'ndan alınan Beşiktaş haritası ise (Şekil A.10) (Koçu, 1964), 1918 tarihli olup, yukarıda aktarılan haritanın, elle çizilerek sadeleştirilmiş ve Osmanlıca kelimelerin Türkçe'ye çevrilmiş halidir.

- 1922; Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul (Şekil A.11) (Axa Oyak, 2003).

Tez, 20.yy.'ın başından günümüze tarihi Beşiktaş Köyiçi'nde yaşanan fiziksel değişimi belgelerle ortaya koymaya çalışmaktadır. Pervititch haritaları, yapı ölçeğinde içerdiği ayrıntı veriler nedeniyle geçmişin incelenmesinde önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

Beşiktaş'ın, Pervititch sigorta haritalarının ilk grubundan olup, özenli ve ayrıntılı bir biçimde çalışılmış olması da, bu haritaları, tez için önemli kılmıştır.

İstanbul'da nüfus yoğunluğunun 19.yy.'da artması ile beraber, yangınlar, kent ve kentliler için büyük bir felaket olmuştur. İtfaiyenin donanım ve personel yetersizliği, yangın musluklarının yeterli sayıda olmayışı, su miktarının az ve basıncının düşük olması, dar yollar ve çıkmazların ağırlıkta olduğu ulaşım sorunları, ahşap

yapılaşmanın yaygın olması, aydınlatma ve ısınma için doğrudan ateş kaynağının kullanılması, İstanbul'da yangın sorununu ve riskini gitgide büyötmüştür.

Buna bağılı olarak, yangın sigortacılığı 20.yy.'ın başında yeni bir iş kolu olarak gelişmiştir. 1922 yılında İstanbul'daki sigorta şirketlerinin sayısı 92 olarak kaydedilmiştir (Üner, 2006).

Bu dönemde Pervititch haritaları, İstanbul'da sık sık yaşanan büyük yangınların genellikle çok ağır olan yükünü denetlemek üzere sigorta şirketlerinin gereksindiğı risk faktörlerini göstermek amacıyla hazırlanmaya başlanmıştır (Batur, 2001). 1940'lı yılların ortasına gelindiğinde ise, arsa taleplerinin kentin dışına kaymasıyla ve ahşap yapım tekniklerinin terk edilerek, yapıların daha nitelikli olmasıyla, yangın riski azalmış, haritaların yapılması 1950'lere doğru sonlandırılmıştır.

Pervititch haritaları, İstanbul'un 1920'lerden 1950'lere kadar mevcut kent dokusunu ve onu oluşturan yapıları ayrıntıyla veren değerli bir kaynaktır. İçerisindeki bilgiler, araştırmaları destekleyecek, yönlendirecek ve yorumlatabilecek zenginliktedir (Akın, 2001).

Haritaların lejandında, birçok kısaltma ile ifade edilmiş veriler bulunmaktadır. Oldukça detaylandırılmış olarak verilen bu kısaltmaların, harita üzerinden bir bütün olarak anlaşılabilmesi oldukça güçtür.

Sadece yangın riski dikkate alınarak, bu riski arttıran veya azaltan faktörlere göre hazırlanan harita üzerinde, işlev, kapı-pencere boşlukları, çıkmalar, çatıların durumu gibi detaylar, tüm yapılar için bulunmamakta, sistemli bir biçimde işlenmedikleri için, bu gibi ayrıntıları da içeren bilimsel bir çalışma yapılamamaktadır (Şekil A.11a).

Tüm bu veriler ışığında, Pervititch haritalarının, tezin amacına uygun olarak daha ayrıntılı irdelenmesi yerinde bulunmuş, 3.6 başlığı altında durum analizleri, dijital ortamda hazırlanmış ve sunulmuştur.

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi'nde bulunan, 1922 tarihli, Beşiktaş haritası ise, Pervititch haritasının, dolu-boş analiziyle ve Türkçe yazılarla düzenlenmiş halidir (Şekil A.12) (Artan, 1994).

- 1934; İstanbul Şehir Rehberi, Beşiktaş Haritaları, Osman Nuri Ergin tarafından hazırlanmıştır (Şekil A.13, 13a) (Ergin, 1934).

Şehir rehberi olarak hazırlanan bu haritaların amacı, sokak ve cadde adlarının belirtilmesidir. Tüm İstanbul şehri için hazırlanan bu haritalar, kitap halinde basılmış ve sokak, cadde adları bir fihrist altında ilçelere göre toplanmıştır.

- 1936; Beşiktaş İskele Meydanı (Şekil A.14) (Yazıcıoğlu, 1984).

Boğaziçi kıyı yapıları hakkında tez hazırlayan Lütfi Yazıcıoğlu, sahil kısmındaki yerleşimlerin oluşumu ile ilgili araştırma yapmış, bu çalışmada sahil kesiminin 1938 ve 1956-1958 istimlâkleri öncesi mevcut durumunu gösteren haritaya da yer vermiştir. Plan üzerinde yol genişletme sırasında yıkılan alan açık bir şekilde görülebilmektedir. Sinanpaşa Çeşmesi'nin yanlış yerde gösterilmiş olması ise dikkati çekmektedir.

- 1955; İstanbul Şehri Umumi Planı, 1/5000 (Şekil A.15).

Osmanlı Bankası Arşivi'nden alınan bu genel haritada, çalışma alanına dair ancak ada-yol bazında veri alınabilmektedir. Bu anlamda, bu harita tezin içeriğine bir katkıda bulunmamış, ancak ulaşılan kaynağın belgelenmesi açısından yer verilmiştir.

- 1955; Haritalı Şehir Rehberi (Şekil A.16) (Lokmanoğlu, 1955).

1934 yılında hazırlanan şehir rehberi güncellenerek, 1955 yılında yeniden basılmıştır. Bu haritada en çok dikkat çeken ve 1934 tarihli şehir rehberinden farklılık gösteren kısım, istimlâkler sonucu yapılardan arındırılan ve yeniden düzenlenen Barbaros Parkı'dır. Bir önceki şehir rehberinden farklı olarak, bu alandaki sokakların ortadan kalktığı görülmektedir.

- 1966 (Onay tarihi 8 Ekim 1966); Beşiktaş Belediyesi'nden alınan halihazır 1/1000 plan (Şekil A.17).

1922 yılına ait Pervititch haritaları ile günümüz halihazır durumu arasındaki bir dönemi belgeleyen bu harita, günümüz şartlarının değerlendirilmesi açısından da önemli bir belge niteliği taşımaktadır.

Beşiktaş Belediyesi'nin arşivinden, bu harita dışında başka bir haritaya ulaşamamıştır. Özellikle çalışma alanı için büyük önem arz eden Barbaros Bulvarı'nın açılış tarihi olan 1958 yılı öncesine dair herhangi bir haritanın bulunmaması muhtemelen arşivleme sisteminin eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Plan üzerinde belediye tarafından alınmış birtakım notlar göze çarpmaktadır (Ek 1).

Pafta üzerinden edinilen veriler şunlardır:

- Haritada, Deniz Müzesi ile ilgili bir projenin hazırlanmış olduğu görülmektedir. Bu proje, günümüz Deniz Müzesi'nin bulunduğu yapı adasının bütünü ve günümüzde Milli Sarayların bünyesinde bulunan Depo Müze, Dolmabahçe Sarayı Sanat Galerisi'nin bulunduğu kısmı da kapsamaktadır.

Burada dikkat çekici olan durum, günümüzde tescilli olan, Tütün Deposu ve eski Maliye binasının da, yapılması öngörülen Deniz Müzesi alanı içerisinde yer almasıdır.

- Sahil kısmında Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı ve Türbesi çevresinde yeşil alanlar görülmektedir. Buraya ait, bulunan eski yıllara ait görsel kaynaklardan da, bu yeşil alanlar fark edilebilmektedir. Günümüzde bu alanlardan eser kalmamış, ancak birkaç ağaç günümüze ulaşabilmiştir.

Barbaros Anıtı'nın bulunduğu alan "Merasim Avlusu" olarak belirtilmiştir. Bu alanın günümüzde de aynı amaçla kullanılabilme potansiyeli vardır. Ancak yoğun bir yaya trafiğine sahip olan bu alan, yalnızca gençlerin paten alanı olarak kullanılmaktadır.

- Merasim avlusunun güneyinde, Beşiktaş İskelesi'nin batısında bulunan alan, harita üzerinde yeşil alan olarak görülmektedir. Günümüzde, bu alan da, aynı merasim alanı gibi, sert zemine dönüştürülmüştür.

- Merasim avlusunun doğusunda bulunan ve "Oturma Setleri" olarak belirtilen alanda günümüzde, düzensiz bir şekilde yerleşmiş ve kaçak bir şekilde büyütülmüş büfeler yer almaktadır. Ayrıca kuzeyde bulunan yeşil alanlar da günümüze ulaşmamıştır.

- Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi'nin bulunduğu alanda, bir yapı göze çarpmaktadır. Ancak bu iskele ile ilgili kaynaklarda böyle bir yapı ya da çatıya rastlanmamıştır. Hazırlanan haritada, Deniz Müzesi gibi, yapılması öngörülen yapıların da çizildiği düşünülürse, bu yapının da, bir öneri niteliğinde kaldığı anlaşılmaktadır.

- Haritanın hazırlandığı dönemde, Sinanpaşa Camii'nin bulunduğu adanın ortasında kalan yeşil alan için alınan karar, korunması yönünde olmuştur. Ancak büyük bir ticaret merkezi olması sebebiyle, büyük rantta sahip olan Beşiktaş, bu alanı da rant kaygısı sebebiyle kaybetmiştir.

- Akaretlerin bulunduğu, çalışma alanının batısında yer alan 292 numaralı yapı adasının orta kısmında ise herhangi bir yapılaşma görülmemektedir. Günümüzde, bu alanda T.B.M.M. Personel Misafirhanesi bulunmakta, buradan, bu kısmın belli bir dönemde imara açıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca pafta üzerine çizilmiş olan ağaçlardan ve 1922 tarihli Pervititch haritalarından da, buranın eskiden yeşil bir alan olduğu bilinmektedir. Günümüzde bu yapı adasının orta kısmının büyük bir bölümü, imara açık değildir, ancak bu alan, otopark olarak kullanılmaktadır.

- Günümüzde Atatürk Cumhuriyet Demokrasi Parkı'nın bulunduğu alanda da yapılması öngörülen bir yapı dikkati çekmektedir. Ancak plan üzerinden herhangi bir bilgi okunamamıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin web sitesinden alınan, 1966 tarihli uydu fotoğrafının, bu harita ile görsel ilişki kurulması açısından önemli olduğu düşünülmüş ve tez içerisinde yer verilmiştir (Şekil A.18). Fotoğrafta, Deniz Müzesi ve Barbaros Meydanı'ndaki peyzaj düzenlemesi dikkat çekicidir. Meydanın doğusunda kalan ve haritada "Oturma Setleri" olarak belirtilen alan, oldukça çorak bir alan olduğu izlenimi vermektedir. Buradan, o tarihte henüz bu alanla ilgili bir düzenlemeye gidilmemiş olduğu, haritada gösterilen çizimin ise bir öneri olduğu anlaşılmaktadır. Sahilde ise, birçok kayığın bulunuşu dikkat çekicidir.

Bu alanın kuzeyinde ise, trolleybüslerin deposu olarak kullanılan hangar ve yanında, günümüzde Demokrasi Parkı'nın bulunduğu alanda, park görülmektedir. Diğer alanlarla ilgili, fotoğraf net olmadığı için, değerlendirme yapılamamaktadır.

3.3 Çalışma Alanında Yer Alan Kültür Varlıkları

3.3.1 Anıtsal yapılar

Yapılar, kronolojik olarak sıralanmıştır.

- Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (1541);

Sinanpaşa Camii'nin yol aşırı karşısında, Beşiktaş İskele Meydanı'ndadır (Şekil B.7). Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa (ö. 1546), kendisi için, vefatından önce 1541'de (H 948), Mimar Sinan'a yaptırmıştır (Ertuğrul, 1994).

Mimar Sinan'ın eseri olan türbe kesme taştan, klasik üslupta yapılmıştır. Dıştan oldukça yalın bir görünüşü vardır. Türbe sekizgen gövdeli, kubbeli ve girişi revaklı

bir yapıdır. Revaklı kısım iki tam, iki yarım sütuna oturmaktadır ve içi nakışlarla bezenmiş, ayna tonozla örtülüdür. Sekizgen gövdenin, giriş cephesi dışındaki diğer yüzlerinin tamamı birbirinin aynıdır ve üzerinde alem bulunan bir kubbe ile örtülmüştür (Şekil B.8).

Türbedeki mevcut dört sanduka, Barbaros Hayrettin Paşa ve hanımı Bâlâ Hatun ile Cafer Paşa ve Cezayirli Hasan Paşa'ya aittir (Ertuğrul, 1994).

Sicill-i Osmani, türbenin yanındaki hazirede Barbaros Hayrettin'in torunlarının ve yakınlarının gömülü bulunduğunu ve bunların Mehmed, Hasan ve Ali Paşalar olduğunu belirtmektedir. Bu hazire, türbenin çevresi açılırken kısmen kaldırılmıştır. Barbaros Hayrettin'in yakınlarından Babıali hülafasından 1312'de ölen Ahmed Reşit Efendi ile kardeşinin oğlu 1326'da ölen Ankara ve Konya iller Kapı Kütühdası İbrahim Şahap Bey'in mezarları halen türbenin yan tarafında bulunmaktadır (Anonim, 1983).

Türbe gördüğü restorasyonlar sonucunda oldukça bakımlıdır. Bu restorasyonlar sırasında kalem işi süslemeleri de elden geçirilmiştir.

- Sinanpaşa Külliyesi (1555);

Barbaros Bulvarı ile Dolmabahçe Caddesi kesişiminde bulunmaktadır (Şekil E.1) ve Mimar Sinan'ın ilk uyguladığı cami-medrese ikilisidir (Günay, 2002).

Sadrazam Rüstem Paşa'nın kardeşi Kaptan-ı Derya Sinan Paşa'nın yaptırdığı bu külliye, cami, medrese ve şimdi yıkılmış olan çifte hamamdan oluşmaktadır (Şekil B.9). Arapça kitabesine göre yapı, 1555'te (H 963), Sinan Paşa'nın ölümünden 2 yıl sonra tamamlanmıştır. Aynı tarih avludaki şadırvanın kitabesinde de vardır. Büyük bir olasılıkla kendi camii yanında yapılmasını istediği türbe burada yapılamamış, Sinan Paşa Üsküdar'da Mihrimah Sultan Camii'nin haziresine gömülmüştür (Kuban, 1998).

Ayrıca, külliyenin bünyesinde, Barbaros Hayrettin Paşa İskeleyi'nin olduğu meydanda yer aldığı düşünülen bir de kervansaray vardır (Artan, 1994). Banisinin Kaptan Sinan Paşa olduğu ve Lale Devri'nde yıkılmış olduğu düşünülmektedir. Evliya Çelebi bu kervansaraydan şu şekilde bahsetmiştir; (Koçu, 1964).

“İskele başında gelip giden misafirlerin kondukları bir Kervansaray vardır, çünkü bu Beşiktaş İskeleyi Rumeli'den Anadolu'ya sevk olunacak askerin Üsküdar'a geçeceği bir iskeledir.”

Hadikat'ül Cevami'de, cami avlusunda bulunan mektebin, 1641-42'de (H 1051), Kösem Sultan tarafından yaptırıldığı yazılmıştır (Galitekin, 2001). Doğan Kuban, mektebin iç avlu ortasında olmasının söz konusu olamayacağını belirterek, vaktiyle caminin etrafında bir de dış avlunun var olduğunu belirtmiştir (Kuban, 1998). Ancak Enis Karakaya'nın aktarımına göre bu mektep, Sinanpaşa Külliyesi'nin avlusunda değil, yine Kaptan-ı Derya Sinan Paşa'nın yaptırmış olduğu Sinanpaşa Mescidi'nin avlusundadır (Karakaya, 1998).

Avludaki revak düzeni özgün durumunu korumamakta ve medrese odaları bugün çatı ile örtülü bulunmaktadır (Şekil B.10). Bunların özgün durumda diğer medreseler gibi, kurşun örtülü kubbeler şeklinde düşünülmüş ve Sinan Paşa'nın ölümüyle basit bir çatı ile örtülmüş ya da 1930'lu yıllardaki vakıf tamirinde çatıya dönüştürülmüş olduğu düşünülmektedir (Kuban, 1998).

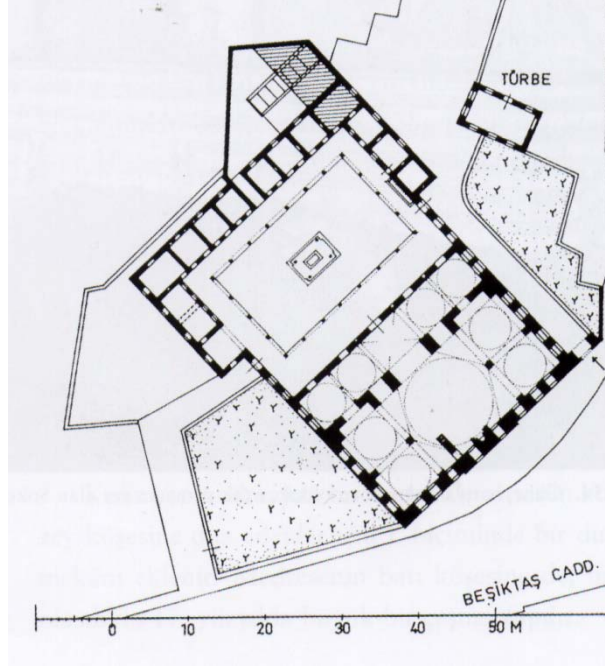
İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'nde, Sinanpaşa Camii hakkında tez hazırlayan Nurten Rakunt'a göre ise medrese hiç bitirilememiştir. Odaların üzeri düz ahşap bir tavanla örtülmüş ve çok tahribata uğramıştır. 16. yy. medrese odaları ile kıyaslanmasına imkan yoktur (Rakunt, 1965).

Sinanpaşa Medresesi, cami avlusunun etrafında sıralanmış 12 hücreden oluşmaktadır. 1869'daki tespitte 31 öğrencisi bulunduğu, 1914'te ise öğretim için gerekli sağlık şartlarını taşımadığı için kadro dışı bırakıldığı görülmektedir (Akbayar, 1998).

Medrese, 2.Dünya Savaşı yıllarında Kızılay aşocağı olarak kullanılmıştır (Gökmen, 2001).

Hadikat'ül Cevami'de, "Cami-i mezburun mahfel-i hümayunu ve medrese-i âliyesi ve haricinde fevkani mektebi ve medresesi.. vardır." denilmiştir. Buradan anlaşılmaktadır ki, külliyenin medrese dışında, bir sıbyan mektebi de bulunmaktadır (Sakaoğlu, 1998).

Caminin planına bakıldığında (Şekil 3.2) son cemaat yerinin, ana mekana sonradan eklendiği ve sonrasında, caminin son cemaat yeri olarak revağın üstünün kırma çatı ile kapatıldığı görülmektedir (Şekil E.2). Bu değişikliğin hangi döneme denk geldiği tam olarak bilinmemektedir. Yakın geçmişte yapılan restorasyonlarda, eski son cemaat yerine ait olduğu anlaşılan sütunlar duvar bünyesi içinde görülmüştür (Şekil E.3).

Şekil 3.2: Sinanpaşa Camii planı (Müller-Wiener, 2001).

Caminin kible duvarının doğu tarafına bitişik olarak yapılmış, yapılış tarihi belli olmayan ve eski fotoğraflarda görülen mahfile geçiş yapısı, 1936-1937'da Vakıflar İdaresi tarafından yaptırılan tamirde yıktırılmıştır (Kuban, 1998).

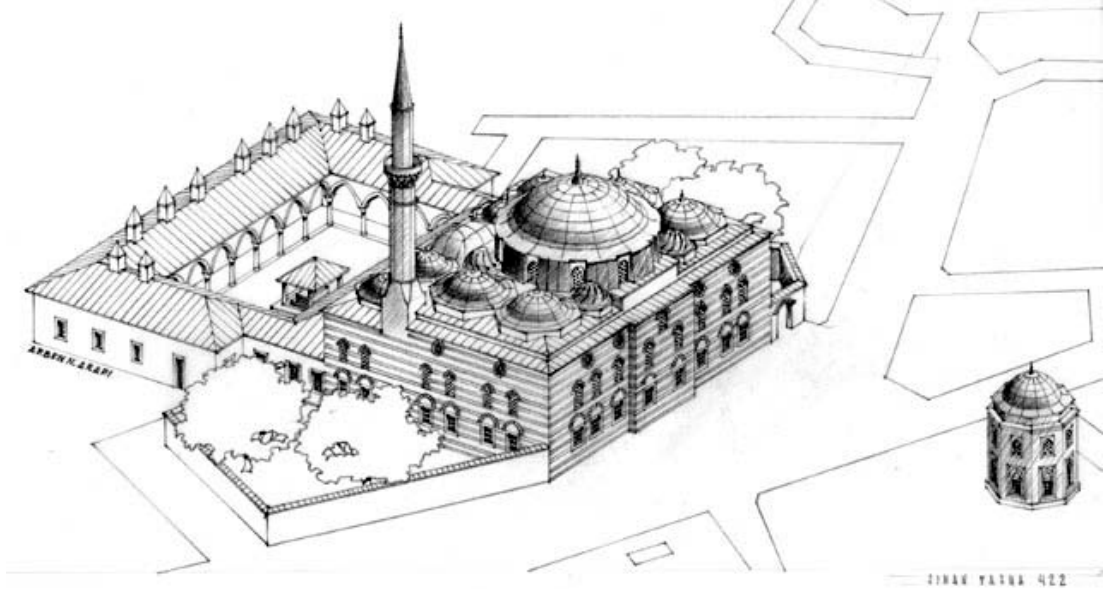
Suna ve İnan Kıraç Vakfı'nın İstanbul Araştırmaları Enstitüsü için hazırlanan *"Konstantiniye'den İstanbul'a IX. yüzyıl ortalarından XX. yüzyıla Boğaziçi'nin Rumeli yakası fotoğrafları"* içerisinde bu yapıya ait bir fotoğraf görülmektedir. Fotoğraf, 30 Haziran 1919 günü Sultan Vahdeddin'in bayram sabahı camiye gelişi sırasında çekilmiştir. Ahşap olan bu yapı, caminin doğusunda, dış avluya bakan giriş kapısının üstünde bulunmaktadır. Dışarıdan bir konut gibi algılanmakta olan yapının pencerelerinde ahşap kafesler bulunmakta ve çıkma, demir payandalarla taşınmaktadır (Şekil B.11).

Son cemaat yerinin ön kısmı, ahşap doğrama ile kapatılmışken, 1970-1972'de yapılan restorasyonda, medrese odalarının önü madeni bir doğrama ile kapatılarak cami avlusu tümüyle karakterini yitirmiştir (Kuban, 1998) (Şekil B.12). Ancak günümüzde, medrese odalarının önündeki bu doğramalar kaldırılmıştır.

Avlunun ortasında yer alan yekpare, som beyaz mermerden yapılmış, dört köşe şadırvan özgündür. Dört beyaz sütun üstünde bu şadırvanı örten bir saçağı vardır (Şekil E.4).

Medrese odalarının arasından geçilerek, tuvaletlerin bulunduğu bir alana çıkılmakta ve toprak altına gömülmüş tuvaletlere merdiven ile inilmektedir.

Cephe, 1 sıra kesme küfeki taşı ve 3 sıra tuğla almasıık örgüye sahiptir (Şekil 3.3).

Şekil 3.3: Sinanpaşa Camii perspektif çizimi (Url-2).

Mimarlık tarihçilerine göre, Sinan Paşa'nın cami bitmeden ölmesi, yapının, çağının diğer yapılarına göre çok daha sade olmasına neden olmuştur.

- Kaptan İbrahim Ağa Camii (1622);

Sinanpaşa Köprüsü Sokağı'ndadır. Kaptan İbrahim Ağa tarafından, 1622'de (H 1032) yaptırılmıştır. Cümle kapısı üzerinde yer alan ve 1899 (H 1317) tarihini taşıyan üç satırlık kitabesinden anlaşıldığına göre, II. Abdülhamid tarafından kargir duvarlı ve ahşap çatılı olarak yeniden inşa edilmiştir (Karakaya,1998).

Caminin önüne camekânlı bir ayakkabılık sofası yapılmıştır. Pervititch haritasında bu ek kısım yoktur ve sadece merdivenler görülmektedir (Şekil B.13).

- Safiye Sultan Haziresi (17.yy.);

Dolmabahçe Caddesi'nden Akaretler'e çıkarken sağ tarafta yer almaktadır (Şekil B.14). Hazire yaklaşık 20-25 metre karedir. Dönem olarak daha çok 18.yy.'dan kalma taşların yer aldığı bu ufak mezarlıkta tespit edilebilen en eski taş H 1156 senesini taşımaktadır. Taşlar üzerinde yer alan kayıtlardan hazireye Safiye Sultan'ın çocukları ve torunlarının gömüldüğü, bir aile sofası olduğu anlaşılmaktadır.

Safiye Sultan, Sultan IV. Murad'ın üç kızından ikincisi olarak İstanbul'da doğmuş, Sultan IV.Mehmed'in tahtta olduğu senelerde ölmüştür. Ancak doğum ve ölüm yılları kesin olarak bilinmemektedir (Çetintaş, 2005).

Bakımsızlıktan ot, pislik bürümüş olan hazire (Şekil B.15), günümüzde temizlenmiş, mezar taşları restore edilmiştir (Şekil E.95). Bu duruma vesile olan ise şüphesiz Akaretler'in restore edilmesidir.

- Hacı Beşir Ağa Çeşmesi (1745);

Sinanpaşa Camii'nin yanındaki Neccarzade Türbesi'nin duvarında sadece kitabesi mevcuttur. Çeşmenin banisi Şeyhülharem Hacı Beşir Ağa olup, tarihi, 1745 (H 1158)'dir (Kargı, 1998).

- Neccarzade Türbesi (1869);

Sinanpaşa Camii'nin kuzeydoğusunda yer almaktadır (Şekil B.16).

Türbe kapısındaki kitabeye göre, 1869 (H 1286) yılında yenilenmiştir. Dikdörtgen planlı olan kargir yapı, kurşun kaplı bir tekne tonozla örtülmüştür. Türbenin girişi, cami tarafında, yani batıdadır (Şekil B.17).

Yapının camiye bakan batı cephesinde, köşeye yerleştirilmiş olan kitabede, 1745'te (H 1158) "Seyhü'l harem Hacı Beşir Ağanın bab-ı Rızaullah'a su getirdiği" belirtilmektedir. "*Hadikatü'l Cevami*"de, aynı kişinin medresenin batı kanadındaki abdest musluklarını yaptırdığı ifade edilmektedir. Türbenin duvarındaki bu kitabenin de aynı sırada tekke için yaptırılan bir çeşmeye ait olduğu, sonradan buraya konduğu tahmin edilmektedir. Türbenin içinde M.Rızaeddin Efendi ile neslinden gelenlere ait toplam 6 adet ahşap sanduka sıralanmaktadır (Tanman, 1994).

- Mezarlıklar;

Beşiktaş'ta ilk mezarlıklar camilerin ve tekkelerin çevresinde oluşmuştur. Bu mezarlıklara hazire denilmektedir.

Beşiktaş'ın ilk genel mezarlığı olan Abbasağa Mezarlığı 1940'ta kaldırılarak yeri park haline getirilmiştir. Abbasağa Mahallesi'nde Maşuklar Sokağı ile Salnameci Sokağı arasında bulunan Rum mezarlığı da kaldırılmıştır (Akbayar, 1998). Yıldız Sarayı'nın güneyinde bulunan Ermeni mezarlığı arsası, eskiden aynı mezarlıkta kabri bulunan rahip Güreğ Manuelyan sayesinde 1776'da satın alınmıştır. Kabristan 1849'da Karabet Amira Balyan sayesinde duvarlarla çevrilmiş, 1877'de Sultan

Abdülhamid tahtını Dolmabahçe'den Yıldız'a nakledince kabir taşları toprakla örtülmüş ve mezarlık metruk hale gelmiştir (Pamukciyan, 1964). Sonrasında Barbaros Bulvarı güzergahında kaldığından 1958 yılında istimlak edilmiştir.

Yahya Efendi Tekkesi bahçesindeki mezarlık, Beşiktaş'ın en büyük ve en az tahribe uğramış olanıdır. Sinanpaşa Camii ve Barbaros Türbesi hazireleri ise iyi korunamamıştır (Akbayar, 1998). Sinanpaşa Camii mezarlığının bir kısmı kaldırılarak cenaze namazının kılınması için yer açılmıştır (Gökmen, 2001). Türbenin arka tarafında elliye yakın mezar taşının bulunduğu küçük bir hazire, 1940-1943'te meydan düzenlemesi sırasında buradan kaldırılmıştır (Karakaya, 1998).

3.3.2 Sivil mimarlık örnekleri

Yapılar, kronolojik olarak sıralanmıştır.

- Beşiktaş İskelesi (1913);

Osmanlı dönemindeki iskelelerin çoğu ahşap kazıklar üzerine kaplanmış döşeme tahtalarından oluşan basit yapılardır. Bir de "aralık iskele" denilen daha küçük ölçekte iskeleler vardı.

1851'de Şirket-i Hayriye'nin Boğaziçi'ne seferler düzenlemesiyle birlikte ortaya çıkmaya başlayan gelişmiş iskele yapılarının ilk kargir örneği Beşiktaş İskelesi'dir. 1922 tarihli Pervititch haritasında görülen ve günümüzde şehir hatları vapurlarının yanaştığı iskele, 1913'te (H 1329), Şirket-i Hayriye tarafından mimar Ali Talat Bey'e yaptırılmıştır (Salman, 1998) (Şekil B.18).

Birinci Ulusal Mimarlık Uslubu'nun uygulayıcılarından olan Ali Talat Bey'in bu binası da hem genel biçimlenişi açısından, hem de cephelerinde kullanılmış olan sivri kemerler ve gerek iç, gerek dış cephelerdeki bezemeleri ile, dönemin mimarlık anlayışını yansıtmaktadır. Zemin katı birinci kata bağlayan merdivenin içinde bulunduğu kule, giriş cephesinin sağında estetik nedenlerle tekrarlanmıştır (Şekil B.19).

Şirketi Hayriye tarafından 1914'te yazılmış olan "*Boğaziçi*" adlı eserde Beşiktaş hakkında yazılan bilgilerde iskele önünün genişletilmesine yer verilmiştir (Koçu, 1964).

“Zamanımızda makaamı saltanatın iskelesi olmak haysiyeti ile meşrutiyetin başından beri hayli imar edilmiş olup yakında Beyoğlu elektrik tramvaylarını bu iskeleye ulaştırılarak iskele önünün daha ziyade genişletilip tezyini düşünüyor”

İki katlı ve yığma olan iskele binası zaman içinde birçok onarım ve değişiklik geçirmiştir. 1941'deki planına göre deniz cephesine dik üç bölümden oluşan zemin kattaki bekleme salonunda sivri kemerli revaklı bölüm kapatılmış ve 1948'de bölmelerin kaldırılmasıyla salon tek mekân haline gelmiş, ilk yapıldığı yıllardan yaklaşık 1950'lere kadar düğün salonu olarak kullanılan geniş teraslı üst kat ise 1979'da kısmen camlı bölmeler ile kapatılmıştır. Sonrasında, uzun yıllar emekli Denizcilik İşletmesi çalışanları lokali olarak kullanılmıştır (Dereli, 2007).

İskelenin deniz cephesinin iki yanındaki kuleler, birer kubbe ile sonlanmakta iken (Şekil B.20) 1970'lerin sonunda yapılan restorasyondan sonra kubbelerin yıkıldığı ve kulelerin kırma çatı ile örtüldüğünü görülmektedir (Şekil B.21).

Günümüzde üst kat yenilenerek, çeşitli bölmelere ayrılmıştır ve Turizm Tanıtım Ofisi olarak kullanılmaktadır. Ofis olarak kullanılan odaların dışında, atölye çalışmaları, çeşitli etkinlik ve toplantıların yapıldığı bir toplantı odası bulunmaktadır.

- Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı (1944);

Barbaros Türbesi'nin ve Deniz Müzesi'nin önündeki alana dikilen anıtsal heykel, 25 Mart 1944'de açılmıştır. Açılış töreninde İsmet İnönü de bulunmuş, açılış konuşmasını İstanbul Valisi ve Belediye Reisi Lütfi Kırdar yapmıştır (Daver, Günay, 1944) (Şekil B.22).

Daha önce Dolmabahçe Camii'nde bulunan Deniz Müzesi'nin Beşiktaş'taki maliye binasına taşınması kararı alındıktan sonra, burasını Barbaros ve Türk donanması anısına bir meydan olarak düzenlemek ve bu meydana bir Barbaros heykeli dikmek fikri 1940'lı yıllarda gelişmiş ve heykel Güzel Sanatlar Akademisi'nin hocaları Hadi Bara ile Zühtü Müridoğlu tarafından 1941-1943 arasında hazırlanmış ve 1944'te yerine konmuştur (Şekil B.23).

Birkaç basamaklı mermer bir platform üzerine, küfeki taşından kademeli bir kaide üzerinde, üç figürden oluşan bronz heykel yerleştirilmiştir. Bir gemi güvertesi imgesini veren platform üzerinde Barbaros Hayrettin Paşa ve iki denizcinin figürleri vardır (Şekil B.24). Bunların arkasında ileriye doğru sivri bir köşe ile biten soyut bir kütle yükselmektedir. Heykelin taş kaidesinde deniz tarafında Barbaros Hayrettin

Paşa'yı Kanuni Sultan Süleyman'ın huzurunda gösteren, kara tarafında ise bir savaş sahnesini ifade eden kabartma panolar vardır.

Heykelin arkasında Yahya Kemal Beyatlı'nın "Süleymaniye'de Bir Bayram Sabahı" adlı şiirinden dizeler yer almaktadır.

Anıt ilk yapıldığında yoldan denize doğru gelindiği zaman algılanacak şekilde yerleştirilmiştir, ancak sonrasında, yoldan giriş kapanmış, iskele meydanı da yeniden düzenlenmiştir.

- Deniz Müzesi (1960);

1897'de Bahriye Nazırı Bozcaadalı Hüseyin Hüsnü Paşa'nın emri ile Amiral Arif Hikmet Paşa ve Yüzbaşı Süleyman Nutkî Bey tarafından Taşkızak Tersanesi'nde Deniz Müzesi ve Kütüphanesi adıyla kurulmuştur. İlk objeler denizcilikle ilgili kişi ve kurumlardan hibe yahut satın alma yoluyla elde edilmiştir (Pala, 1994).

1914'te Bahriye Nazırı Cemal Paşa zamanında ressam Ali Sami Boyar'ın gayretleriyle genişletilip modernleştirilmiş, I. Dünya Savaşı sırasında (1914-1918) ve sonrasında Bahriye Müzesi Müdürlüğü adıyla çeşitli mekanları kullanmıştır.

1960'ta halen bulunduğu Beşiktaş Vergi Dairesi'ne (eski Maliye binası) taşınmış ve kütüphane ile birlikte kullanıma açılmıştır.

1970'te müze binalarına ilaveten bir Kayıklar Galerisi yaptırılarak tarihi kayıklar ile kadirga da teşhire alınmıştır. Aynı yıl müzenin arşiv kısmı da İstanbul'a getirilmiş ve halen bulunduğu Dolmabahçe Sarayı Arabacılar Dairesi'nde faaliyete geçmiştir. Müze bünyesinde halen bir kütüphane ile Tarihi Deniz Arşivi bulunmaktadır (Pala, 1994).

Ana teşhir birası üç katlıdır. Müzenin bahçesi de açık teşhir alanı olarak düzenlenmiştir. Ancak günümüzde bu alanda yalnızca ana bina görülebilmektedir. Kayıklar Galerisi ve açık hava müzesi olarak kullanılan alanlar, yeni yapılmakta olan bina ve ekleri için yıkılmıştır ve yeniden düzenlenmektedir.

- Uğur Mumcu Anıtı (1993);

24 Ocak 1993'te Ankara'da bir suikaste kurban giden gazeteci Uğur Mumcu'nun anısına diktirilmiştir. Granit bir kütle üstüne konulan levhalarda Mumcu'nun sözleri bulunmaktadır. Anıt, mimar Erhan İşgören tarafından tasarlanmıştır (Akbayar, 1998). 1994'te, günümüzdeki 75. Yıl anıtının bulunduğu yere dikilmiş ve bu alana "Uğur

Mumcu Parkı” adı verilmiştir. Ancak 1998 ‘de 75.Yıl anıtının bu alana konmak istenmesi ile Uğur Mumcu Anıtı, Beşiktaş Çarşısı önüne, Sinanpaşa Camii yanındaki müftülüğün bulunduğu parka konulmuştur.

- 75.yıl Atatürk Cumhuriyet Demokrasi Anıtı (1998);

Cumhuriyet’in 75.Yılını simgelemekte olan anıt, Beşiktaş Belediyesi adına Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi’ne hazırlatılmıştır (Akbayar, 1998).

Projenin sahibi Mimar Sinan Üniversitesi’nin o dönemki Rektörü Prof. Dr.Tamer Başoğlu’dur. Yaklaşık 35 m. yüksekliğindeki anıt, yapıldığı dönemde gerek maliyeti, gerek biçimi ile birçok eleştiriye maruz kalmıştır.

- Kartal Anıtı (1998);

Beşiktaş Köyiçi Meydanı’nda iken, 100.Yıl Anıtı’nın görsel olarak daha iyi bir konumda olan bu alana dikilmesi istemiyle, Köyiçi Sokağı ile Akmaz Sokağı’nın kesişimindeki küçük meydancığa taşınmıştır.

Anıt, bir sütun üstündeki bronz kartal heykelinden oluşmaktadır, iki yüzünde Beşiktaş Jimnastik Kulübü’nün futbol takımının simgesi olan “karakartal”a ve Beşiktaş’ın tarih boyunca aldığı adlara ilişkin birer metin yer almaktadır. Tasarımı mimar Erhan İşözen’ait olan heykel, Ferit Özşen tarafından yapılmıştır (Akbayar, 1998).

- Beşiktaş 100. Yıl Anıtı (2003);

2003 yılında Beşiktaş Jimnastik Kulübü futbol takımının şampiyonluğu sonrasında, Köyiçi Meydanı’na dikilmiştir.

3.3.3 Diğer yapılar

- Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi;

Eskiden bu iskelenin olduğu yerde irili ufaklı takaların, çatanaların yanaşması için ahşaptan küçük bir iskele bulunmaktaydı. Bu iskele, araba vapurlarının yetersiz kaldığı durumlarda, Üsküdar’a her türden yük ve eşya taşınmasında kullanılıyordu. Buraya at arabalarıyla getirilen eşya, teknelere aktarılarak karşı kıyıya geçiriliyordu. Kimi zaman at ve arabalar da aynı şekilde taşınıyordu.

Barbaros Hayrettin İskelesi 1982’de betonarme olarak yapılmış, (Şekil B.25, 26, 27) uzun yıllar Kadıköy seferlerinin yapıldığı iskele olarak kullanılagelen yapı, Belediye

tarafından 2005 yılında tamamen yıkılarak, yeniden inşa edilmiştir (Dereli, 2007) (Şekil B.28).

2008'e kadar, yenilenen hali ile, yine Kadıköy seferleri için kullanılan iskele, 10 Ocak 2009 tarihinden itibaren Üsküdar ve Boğaz hattı için kullanılmaya başlanmıştır.

3.4 Çalışma Alanında Kaybedilen Kültür Varlıkları

Yapılar, kronolojik olarak sıralanmıştır.

- Hayrettin Paşa Medresesi (1522);

Hayrettin Paşa Medresesi Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa'nın (ö. 1546) 1552'de tamamlanan ve türbe, mescit, kütüphane, aşhane, sıbyan mektebi ve dârülkurradan oluşan külliyesinin bir parçasıdır. Vakfiyesinde 12 hücresi olduğu belirtilen medrese 16. yy.'da ellili medreseler arasındadır. “*Hadikatü'l Cevami*”de medresenin dershanesinin mescit olarak kullanıldığından söz edilmektedir. Bu tarihte ayakta olan yapı muhtemelen 19. yy.'ın ikinci yarısında yıkılmış olmalıdır ki, 1869 tarihli İstanbul medreseleri listesinde yer almamaktadır (Akbayar, 1998).

Medrese denize nazır, Beşiktaş Deresi ağzındadır ve 12 talebenin ikametine mahsus hücreler bulunmaktadır. Ölünce yaptırdığı türbeye gömülmesini ve Tekerlek Mustafa Efendi Camii'nde imamlık ve müezzinlik edenlere vakfından günde ikişer akçe vazife verilmesini vasiyet etmiştir (Göyünç, 1948).

Barbaros Hayrettin Paşa'nın Beşiktaş'ta, bu medrese yakınında bir evi olduğu bilinmektedir. Son günlerini bu evde geçirmiş, 4 Temmuz 1546'da bu evde vefat etmiştir (Şehsuvaroğlu, 1986).

- Hayrettin İskelesi Mescidi (1522);

Beşiktaş'ta, Hayrettin İskelesi denilen mevkide olduğu bilinen bu yapıdan hiçbir iz kalmamıştır. “*Hadikatü'l Cevami*”deki bilgiye göre burada bir medrese bulunmakta ve dershanesi mescit olarak kullanılmaktaydı. Yapının banisi Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa'dır (Karakaya, 1998).

- Köprübaşı Hamamı (1555);

Köprübaşı Hamamı'na dair bilgilerden önce, hamama adını veren köprü ve üzerinde bulunduğu dere hakkında bilgi verilmesi doğru bulunmuştur.

Beşiktaş Deresi'nin, 19.yy.'da kurduğu bilinmekte ve Akaretler'in inşası sırasında doldurulduğu sanılmaktadır. Dolmabahçe'den Ortaköy'e giderken bu derenin üzerinden geçmek için kullanılan köprünün ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. 16.yy. yapısı olabileceği belirtilmiştir, ayrıca Beşiktaş'ın geniş ölçüde imar edildiği Lale Devri'nde inşa edildiği de tahmin edilmektedir (Koçu, 1964).

Hamam, Beşiktaş Caddesi ile Hayrettin İskelesi Sokağı'nın birleştikleri köşede yer almaktadır (Şekil B.29). Beşiktaş Köprüsü'nün başında bulunmasından dolayı adı Köprübaşı Hamamı olarak anılan yapı kaynaklarda İskele ya da Köprü Hamamı olarak da geçmektedir (Koçu, 1964). Doğan Kuban hamamın yıkıldığı dönemde "İskele hamamı" adıyla bilindiğini söylemektedir (Kuban, 1998). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ni kaynak olarak gösteren diğer bir kaynakta ise bu hamamın adı Beşiktaş Hamamı ya da Sinanpaşa Hamamı olarak anılmaktadır (Demircanlı, 1989).

Bir çift hamam şeklinde inşa edilmiş olan Köprübaşı Hamamı'nın soyunmalık kısımları batıda yer alıyordu. Kalın duvarlar üzerine oturan, aydınlık fenerli ve büyük bir kubbesi bulunan erkekler kısmının soyunmalığına giriş, caddeye bakan cepheden, iki yanında sütunlar bulunan sundurmalı bir kapıdan (Şekil B.30); tonoz örtülü kadınlar kısmının soyunmalığına giriş ise yan sokağa bakan batıdaki küçük bir kapıdan sağlanıyordu (Şekil B.31). Soyunmalık çift katlıydı ve buradan dar bir kapıyla ılıklığa geçilirdi. Erkekler kısmının ılıklığı, ince uzun bir mekân halindeki aynalı tonoz örtülü bölüm ve helalardan oluşmaktaydı. Kadınların ılıklığı ise, iki tane kare planlı ve küçük kubbeli mekân ile ortada beşik tonozla örtülü girişten meydana geliyordu. Erkekler kısmının sıcaklığı geniş sivri kemerler ile sığ nişler içine alınmış kurnalı üç eyvan ve üçer kurnalı, kubbe örtülü iki halvet ve ortada sekiz kenarlı mermer göbek taşının bulunduğu sofadan meydana geliyordu. Orta mekânı, üzerinde filgözleri olan büyük bir kubbe örtüyordu (Şekil B.32). Kadınlar kısmının sıcaklığı ise üzerine kubbe örtülü, 6 kurnalı ana sofa ve çapraz tonoz örtülü dört kurnalı halvetten meydana geliyordu. Külhan ve su depoları hamamın denize doğru olan arka cephesinde tonozlu bölümler halinde idi (Karakaya, 1998).

Hamamın inşasından sonra taş köprünün biraz yukarısına yayalara mahsus olmak üzere ikinci bir ahşap köprü yapılmıştır. Her iki köprünün altından geçen Beşiktaş Deresi'nin iki yanında da bahçe ve bostanlar uzanmaktadır. Taş köprünün saray tarafında saray bostancılarına ait odalar, Sinanpaşa Camii ve Beşiktaş İskelesi'ne giden yol üzerinde ise birçok dükkanlar bulunmakta idi. 18 Haziran 1811'de şiddetli

yağan yağmur ile birlikte dere kabarmış ve ahşap köprüyü önüne katarak taş köprü'nün kemerini tıkamıştır. Bir müddet sonra da temelleri oyulan taşköprü seller tarafından sürüklenerek yolunun üzerindeki birkaç dükkânı, bostancılara ait kışlayı ve civarındaki sebze bahçelerini harap ettikten sonra denizin derinliklerine yuvarlanmıştı (Göyünç, 1948). Aynı selde hamamı su basmış ve cemaânın kubbesi (Şekil B.33) çökmüştür. (Koçu, 1964).

Hamam, 1957'de, Menderes İmarı sırasında, caddenin genişletilmesi amacı ile yıktırılmıştır (Karakaya, 1998) (Şekil B.34).

- Ketenciler Hamamı;

Beşiktaş'ta Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi'nin yol aşırı karşısında olduğu ve 1936 yılında çevresinin düzenlenmesi sırasında yıktırıldığı belirtilen bu hamam, Pervititch haritası üzerinde tespit edilememiştir (Karakaya, 1998).

- Sinanpaşa Mescidi (16. yy.);

Beşiktaş'ta, Kaptan-ı Derya Sinan Paşa'nın (ö. 1554) külliyyeden başka bir de mescit inşa ettirdiği bilinmektedir. Bu küçük yapının avlusunda IV. Murad'ın ve Sultan İbrahim'in anneleri Mahpeyker Kösem Valide Sultan'ın yaptırdığı, 1641-42 (H 1051) tarihli bir sıbyan mektebi de bulunuyordu (Sakaoğlu, 1998).

- Neccarzade Tekkesi (18.yy.'ın ilk yarısında);

Neccarzade Türbesi'nin yanında yer almakta olduğu 1922 tarihli Pervititch haritasından anlaşılmakta olan Neccarzade Tekkesi'nin, yerleşim düzeni ve mimari özellikleri hakkında bir bilgi edinilememiş, sadece haritadan ahşap bir yapı olduğu anlaşılabilmektedir (Şekil B.35).

Celveti ve Nakşibendi tarikatına mensup Neccarzade Şeyh el-Hac Mustafa Rızaeddin Efendi (ö. 1746) tarafından 18.yy.'ın ilk yarısında kurulmuştur.

“*Hadikatü'l Cevami*”de, “Beşiktaş Cami-i Kebiri” başlığı altında Sinanpaşa Camii hakkında bilgi verilirken M.Rızaeddin Efendi'nin burada imamlık görevini üstlendiği, caminin “sol tarafında mahkeme mukabilinde” (batı yönünde, bugün mevcut olmayan mahkeme binasının karşısında) bulunan evini zaviye haline getirdiği, burada vefatına kadar, icra etmeye yetkili olduğu Nakşibendi usulu “hatm-i haccana” devam ettiği kaydedilmektedir.

M. Rızaeddin Efendi'nin vefatından sonra Neccarzade Tekkesi'nin postuna oğlu Şeyh el-Hac Mehmed Sıddık Efendi (ö. 1794) geçmiştir. M.Sıddık Efendi'nin de babası gibi Celveti ve Nakşibendi meşihatlarını şahsında topladığı, tekkesinde her iki tarikatın da ayinlerinin icra edildiği bilinmektedir.

Edinilen verilere göre, Neccarzade Tekkesi, Sinan Paşa tarafından camii ve medrese ile birlikte düşünülmüş ve sonradan faaliyeti kesintiye uğramış bir tekkenin 18.yy.'da canlandırılması suretiyle kurulmuş bir tesis olmaktadır (Tanman, 1994).

- Hacı Ahmet Ağa Çeşmesi (18. yy.'ın ikinci yarısı);

Pervititch haritasında (Şekil B.36) Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi'nin, bugün mevcut olmayan, avlu duvarında olduğu görülen bu çeşme (Şekil B.36a), türbenin çevre düzenlemesi yapıldığı 1938-1939 yılları arasında ortadan kaldırılmıştır. Çeşmenin banisi hazinedarlık ve darüssaade ağalığı yapan Hüseyin Ahmet Ağa'dır (Kargı, 1998). Çeşmenin 1755 (H 1169) tarihli üç kıtalık kitabesinin şair Nüzhet Ömer Efendi'ye ait olduğu sanılmaktadır (Tanışık, 1943).

- Beşiktaş İskelesi Mescidi (18.yy.'ın ikinci yarısı);

İskele Meydanı'nda, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi'nin yanında bulunan bu mescit, türbe çevresinin düzenlenmesi sırasında yıkılmıştır. Bânisi Sultan I. Abdülhamid döneminde (h.d. 1774-1789) yaşamış olan Mektebi kalemî kâtiplerinden Mehmed Sâdık Efendi'dir (Karakaya, 1998). Mimarisi hakkında bilgi sahibi olamadığımız bu yapının, Hadîka'tül Cevami'de iki katlı bir mescit olduğu belirtilmiştir (Koçu, 1964).

1936-1938 yılları arasında yıkıldığı belirtilen bu mescidin yeri, 1922 tarihli Pervititch haritası üzerinde tespit edilememiştir.

- Sinanpaşa Çeşmesi (19. yy.'ın ikinci yarısı);

Beşiktaş'ta Sinanpaşa Camii'nin karşısında ve Hasan Paşa Karakolu'nun yanında iken (Şekil B.37) 1938'de çevre düzenlemesi sırasında buradaki yerinden kaldırılmış, daha sonra bir bölümü Açık hava Tiyatrosu'nun karşısındaki duvara yeni bir düzenleme ile monte edilmiştir.

Bulunduğu ilk yer Sinanpaşa Camii'nin karşısı olduğu için Sinanpaşa Çeşmesi adıyla geçen bu çeşme, farklı kaynaklarda Bezmiâlem Valide Sultan Çeşmesi adıyla da anılmaktadır. Yakın geçmişe ait olan kaynaklarda ise, ne yazık ki, Açık Hava Tiyatrosu karşısındaki çeşme olarak yer almaktadır.

Sinanpaşa Çeşmesi, özgün olarak hazneli bir çeşmedir (Yazıcıoğlu, 1984). 1922 tarihli Pervititch haritasında da haznesi görülebilmektedir (Şekil B.38).

Çeşmede bir kitabenin bulunmaması ve madalyonun üzerindeki tuğranın kazınmış olması nedeniyle yapının bânisi ve yapım tarihi bilinmemekte, ancak üslup özelliklerine bakılarak, 19. yy.'ın ikinci yarısına ait olduğu düşünülmektedir (Kargı, 1998).

Özgün hali küp gövdeli ve iki yüzlü olan bu çeşme, tamamen mermerden yapılmış olup bir yüzü Açık hava Tiyatrosu karşısındaki bugünkü yerine monte edilirken, diğer yüzü de Sular İdaresi'nin Feriköy'deki deposunda muhafaza edilmektedir. Ancak bu kısmının akıbeti, günümüzde bilinmemektedir.

Çeşmenin cephesi, eklektik bir yaklaşımla düzenlenmiştir. Saçak kısmını taşıyan, dört adet İyon başlıklı sütun, çeşmenin gövdesinden bağımsızdır. Çeşmenin dikdörtgen bir niş içinde yer alan aynataşı üzerinde güneş kursu, içinden çiçekler çıkan bereket boynuzu ve tüye dönüşmüş yaprak öğeleri bulunmaktadır.

Çeşmenin lülesi, günümüze ulaşmamış olup teknesi ise sağlam durumdadır.

Çeşme kemerinin hemen üzerinde ve tam ortada, üzerindeki tuğrası tamamen kazınmış oval bir madalyon bulunmaktadır. Kemerin her iki yanında bulunan sütunların arasında kalan cephe yüzeyinde ise birer adet su içme çeşmesi vardır. Bunların kemerleri ve çanakları istiridye formundadır.

Çeşme, yeni yerine monte edilirken, burada çeşmeyle uyumlu bir duvar düzenlemesi yapılmaya çalışılmıştır. Bu düzenlemeye göre, çeşme cephesinin her iki yanında ve sivri kemerli nişler içinde üçer adet çeşme daha yapılmıştır. Bu işlevsiz çeşmelerin lüleleri yoktur, tekneleri ise hamam kurnasını andırmaktadır (Şekil B.39).

Kamyonların çarpması ve bazı insanların geceleri burada ateş yakmaları sonucu bu tarihi çeşme zarar görmüş, bu nedenle 1991'de Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu tarafından onartılmıştır (Kargı, 1998) (Şekil B.40).

- Sinanpaşa Muvakkithanesi;

Beşiktaş'taki Muvakkithanelerin hiçbiri günümüze ulaşmamıştır. Bunlar ya istimlâk nedeniyle ortadan kaldırılmış ya da araç gereçleri dağıtılarak fonksiyonlarını yitirmişlerdir.

Sinanpaşa Camii'nin karşısında, Hasanpaşa Karakolu'na komşu durumda bir muvakkithanenin bulunduğu ve "Sinanpaşa Muvakkithanesi" diye adlandırıldığı bilinmektedir (Karakaya, 1998) (Şekil B.41). Yapı Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi'nin çevre düzenlemesi sırasında yıkılmıştır.

- Yedi-sekiz Hasan Paşa Türbesi (1905);

Sultan II. Abdülhamid döneminin ünlü Beşiktaş Muhafızı Yedi-Sekiz Hasan Paşa (?-1905) için padişah tarafından yaptırılan bu türbe Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi'nin önünde bulunmaktaydı (Şekil B.41). Pervititch haritasından altıgen gövdeli olduğu anlaşılan türbe 1939'da meydanın düzenlenmesi sırasında bir grup yapı ve ahşap evlerle birlikte yıkılmış ve Hasan Paşa'nın kemikleri Yahya Efendi Tekkesi mezarlığına taşınmıştır (Karakaya, 1998).

3.5 Çalışma Alanının Güncel Durum Analizleri ve Değerlendirilmesi

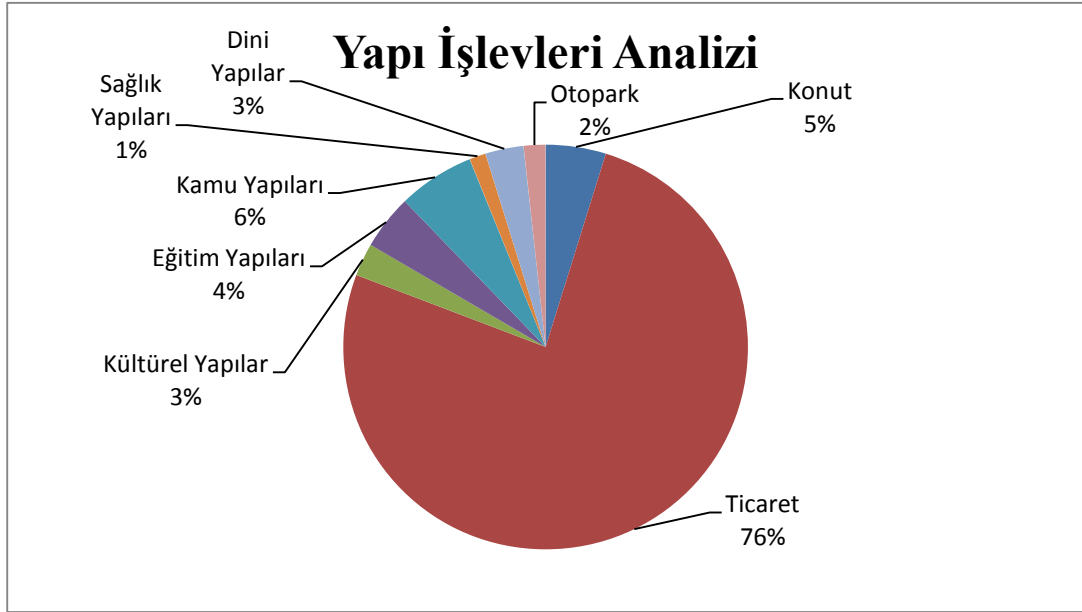
3.5.1 Kadastral ada ve parseller

Çalışma alanı sınırları içerisinde kalan, Beşiktaş Belediyesi'nce belirlenmiş, yapı adalarının numaraları, binaların kadastral parsel sınırları ve parsel numaraları gösterilmiştir (Şekil C.1).

3.5.2 Yapı işlevleri analizi

Konut, ticaret, kültürel yapılar, eğitim yapıları, kamu yapıları, sağlık yapıları, dini yapılar ve otopark başlıkları altında toplanan işlevlere göre, çalışma alanı içerisinde tespitler yapılmış ve lejanda göre renklendirilmiştir (Şekil C.2).

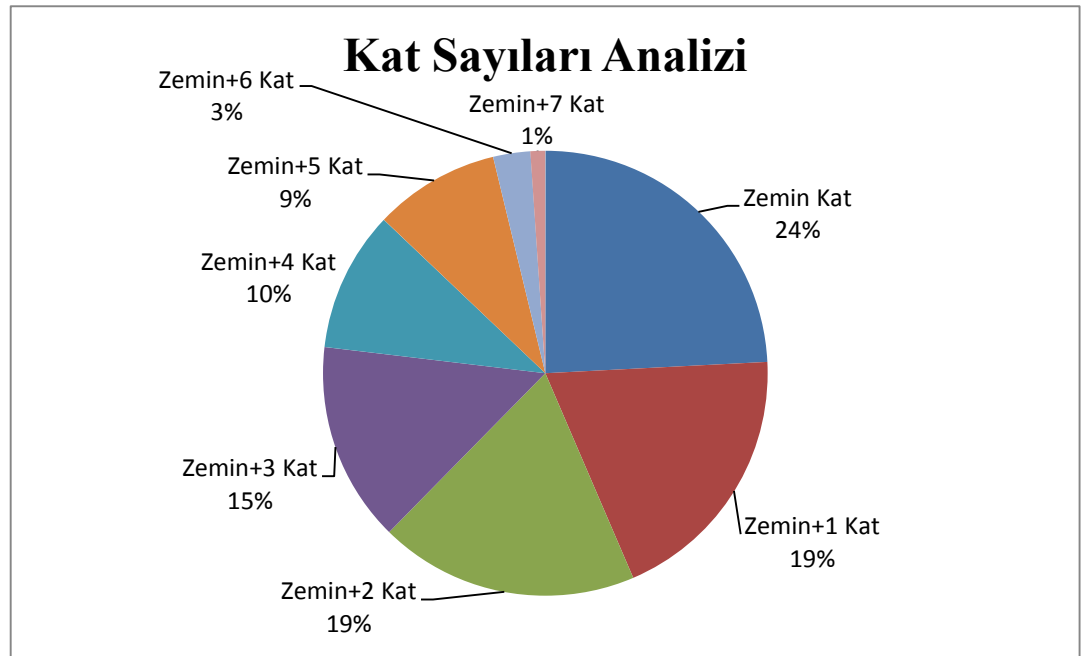
Çalışma alanı içerisinde, ticaret işlevinin ağırlıkta olduğu, bunun yanında özgün kullanım durumu konut olan yerleşim alanının ise, bu işlevini büyük ölçüde yitirdiği ve çok az yapının konut olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında merkezi bir alan olması sebebiyle kamu yapıları ve çoğu dershanelerden oluşan eğitim yapıları görülmektedir. Tarihi boyunca, birçok kültürel aktiviteyi barındıran Beşiktaş merkezinin, günümüzde bu durumunu büyük ölçüde yitirmiş olduğu görülmektedir. Sağlık yapısı olarak ise, bir dispanser ve birkaç laboratuvarı bünyesinde barındırmaktadır. Dini yapılar ise Sinanpaşa Camii, Kaptan İbrahim Ağa Camii, Neccarzade Türbesi ve Safiye Sultan Haziresi'dir (Şekil 3.4).

Şekil 3.4: 2009 tarihli halihazır pafta, yapı işlevleri analizi yüzde grafiği.

3.5.3 Kat sayısı analizi

Çalışma alanı içerisindeki yapıların kat sayıları tespit edilmiş ve lejantta belirlenen renklere göre sınıflandırılmıştır. Ayrıca binalarda bulunan bodrum katlar, B; asma katlar A; çatı katları Ç ile ifade edilerek, çizime aktarılmıştır (Şekil C.3).

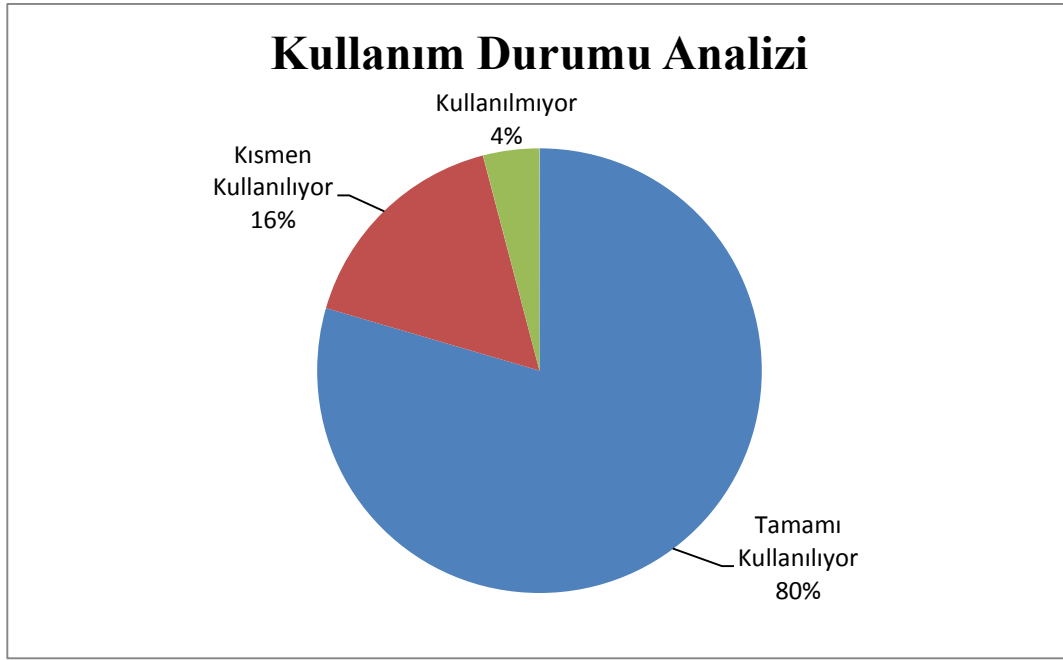
Şekil 3.5: 2009 tarihli halihazır pafta, kat sayıları analizi yüzde grafiği.

Yapılan tespitler sonucunda, çalışma alanı içerisinde, zemin, zemin+1 ve zemin+2 kattan oluşan yapıların fazla olduğu, ancak bunun yanısıra, birçok zemin+3, zemin+4

ve zemin+5 kattan oluşan yapılar, az sayıda da zemin+6 ve zemin+7 kattan oluşan yapılar olduğu görülmektedir (Şekil 3.5).

3.5.4 Kullanım durumu analizi

Yapıların kullanım durumuna göre; tamamının ya da bir kısmının kullanılıyor oluşu ya da hiç kullanılmıyor oluşu, çizime farklı renklerle ifade edilerek aktarılmıştır (Şekil C.4).

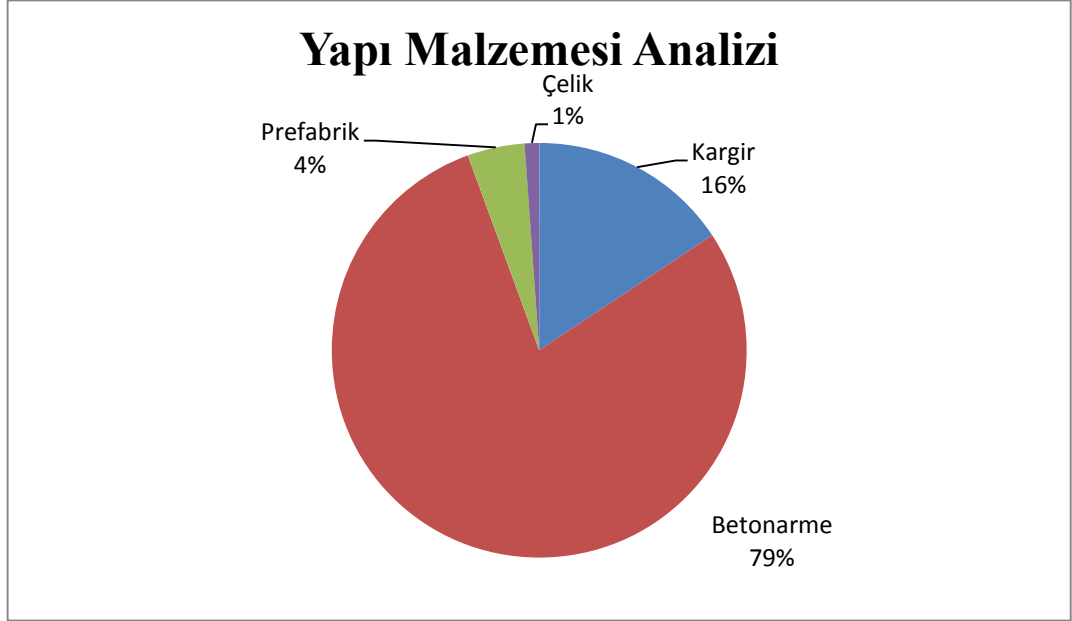
Şekil 3.6: 2009 tarihli halihazır pafta, kullanım durumu analizi yüzde grafiği.

Alan içerisindeki yapıların büyük bir kısmı tamamen kullanılmakta, çoğunluğunda üst katların kullanılmaması sebebiyle bazı yapıların kısmen kullanılmakta, birkaç yapının ise tamamen boş olduğu görülmektedir (Şekil 3.6).

3.5.5 Yapı malzemesi analizi

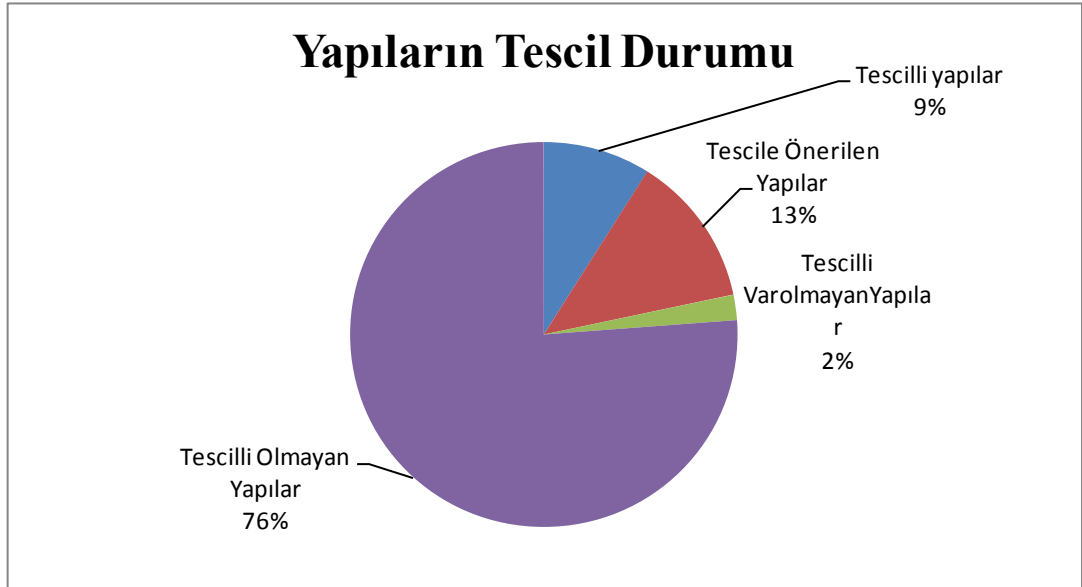
Çalışma alanı içerisindeki yapılar incelenerek, yapı malzemeleri hakkında tespitte bulunulmuştur. Alan içerisinde, kargir, betonarme, prefabrik ve çelik yapılar olduğu görülmüş, ahşap yapıya rastlanmamıştır. Bu kapsamda hazırlanan lejanda göre yapılar renklendirilmiş ve betonarme yapıların büyük çoğunlukta olduğu, kargir yapıların ise, çok az bir alan kapladığı görülmüştür (Şekil C.5). Oysa, bu alanın özgün dokusunda, kargir yapıların çokluğu bilinmektedir. Ne yazık ki, günümüze ancak birkaçı ulaşabilmiş, özgün dokuda yine büyük bir yer kaplayan ahşap yapıların

ise, hiçbirini günümüze ulaşmamıştır. Dikkat çekici diğer bir yan, kargir yapılar arasında, ancak 5 adet sivil mimarlık yapısının, özgün olarak günümüze ulaşmış olmasıdır (Şekil 3.7).

Şekil 3.7: 2009 tarihli halihazır pafta, yapı malzemesi analizi yüzde grafiği.

3.5.6 Yapıların tescil durumu

Şekil 3.8: 2009 tarihli halihazır pafta, yapıların tescil durumu yüzde grafiği.

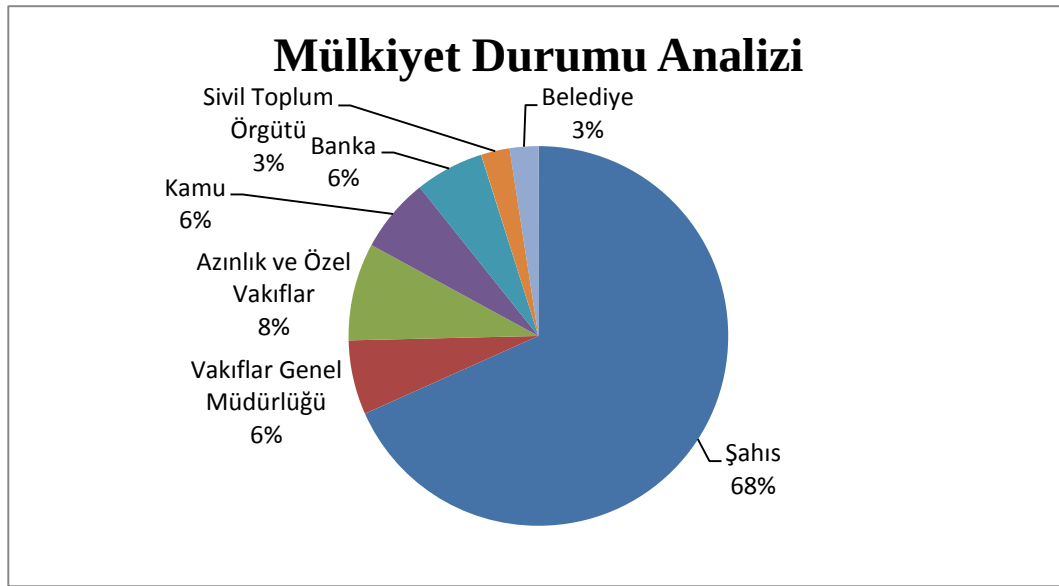
III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'ndan alınan veriler doğrultusunda, alan içerisindeki tescilli yapılar işlenmiş, tescilli olup, yerinde özgün bir yapı olmadığı görülerek, yapının var olmadığı tespit edilenler ise farklı bir renkle

ifade edilerek, bu tescilin parsel bazında olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca tescil edilmeye değer görülen yapılar, farklı bir renkle belirtilerek, bu yapıların tescillenmeye değer yapılar olduğuna dikkat çekilmiştir (Şekil C.6) (Şekil 3.8).

Tescile önerilmiş olan yapılar, özgün kargir yapı malzemesini koruyarak günümüze ulaşabilmiş yapılardır. Ancak bu binaların da çoğunluğu, müdahale görmüş, özgün kimliği, görünümü zedelenmiştir. Bu yapıların, alınacak olan restitüsyon kararlarına göre restore edilmesi ve tescillenmesi gerekmektedir.

3.5.7 Mülkiyet durumu analizi

Beşiktaş Büyükşehir Belediyesi'nden alınan veriler ışığında mülkiyet durumu; şahıs, Vakıflar Genel Müdürlüğü, azınlık ve özel vakıflar, kamu, sivil toplum örgütü, banka ve belediye başlıkları altında toplanmıştır (Şekil C.7) (Şekil 3.9).

Şekil 3.9: 2009 tarihli halihazır pafta, mülkiyet durumu analizi yüzde grafiği.

3.5.8 Trafik durum analizi

Trafik durumu analizinde yollar, çok yoğun, orta yoğun ve az yoğun trafik durumuna göre derecelendirilmiştir. Ayrıca Beşiktaş Köyiçi'nde kalan yayalaştırılmış yollar da farklı bir renkle ifade edilmiştir (Şekil C.8).

3.5.9 Çevresel değerler analizi

Çevresel değerler analizinde; sokak lambası, elektrik direği, bayrak direği, trafik ışığı, reklam panosu, rögar ve ızgaralar gibi çevre elemanları ile cami, minare, türbe, mezarlık, kilise, anıt, süs havuzu gibi bir yapıyı temsil eden semboller pafta üzerinde belirtilmiştir (Şekil C.9).

3.5.10 Dolu-Boş Analizi

Dolu-boş analizinde, yapılar koyu renk ile, yollar daha açık renk ile belirtilerek alanın doluluk, boşluk durumunun daha ifadelî görünmesi sağlanmıştır. Ayrıca bu pafta üzerinde yeşil alanlar ve ağaçlar da belirtilerek, yapılar ve yollar dışında kalan alanların daha tanımlı olması sağlanmıştır (Şekil C.10).

3.6 Çalışma Alanına Dair Önemli Veriler Sunan Pervititch Haritalarının Durum Analizleri ve Değerlendirilmesi

3.6.1 Yapı adaları ve binalar

Pervititch haritasının, özgün haline yer verilmiştir. Harita üzerinde, sadece yapı adalarının numaraları görülebilmekte, kadastral parsel sınırlarına yer verilmemektedir (Şekil C.11).

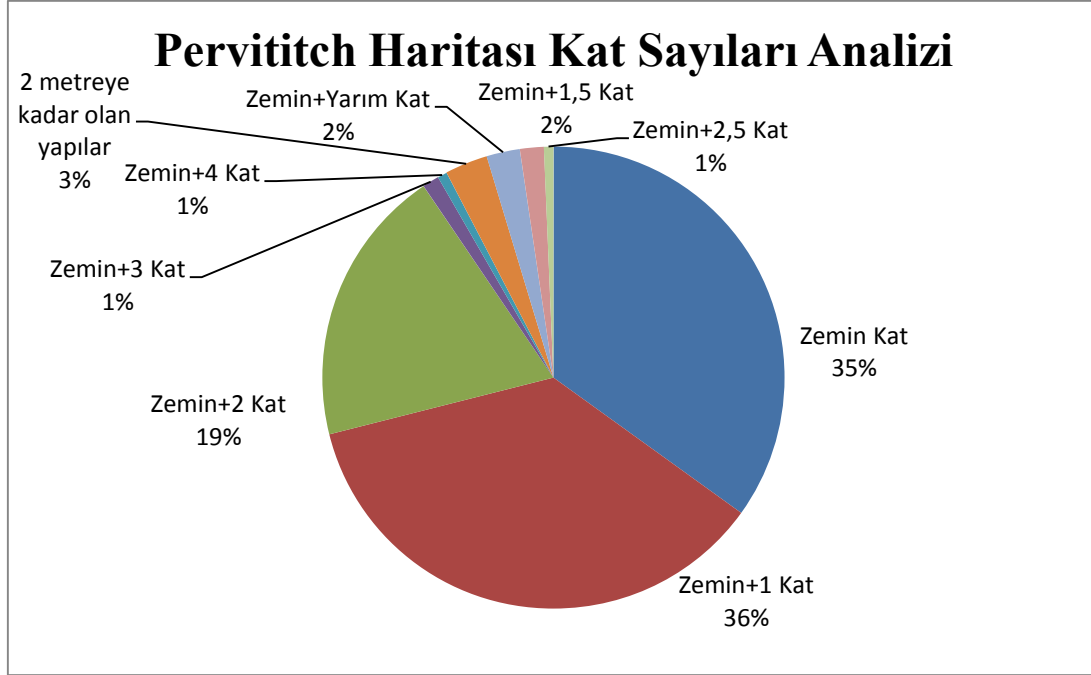
3.6.2 Harita üzerinden elde edilen veriler

Pervititch haritası, Hırvat topograf Jacques Pervititch tarafından Fransızca olarak hazırlandığından, harita üzerindeki birtakım cadde ve sokak isimleri doğru bir Türkçe ile yazılmamıştır. Pafta üzerinde bu hatalar düzeltilerek türkçeleştirilmiş, ayrıca harita üzerinde işlev ya da yapı-alan ile ilgili tüm Fransızca yazılar Türkçe'ye çevrilmiştir (Şekil C.12).

3.6.3 Kat sayısı analizi

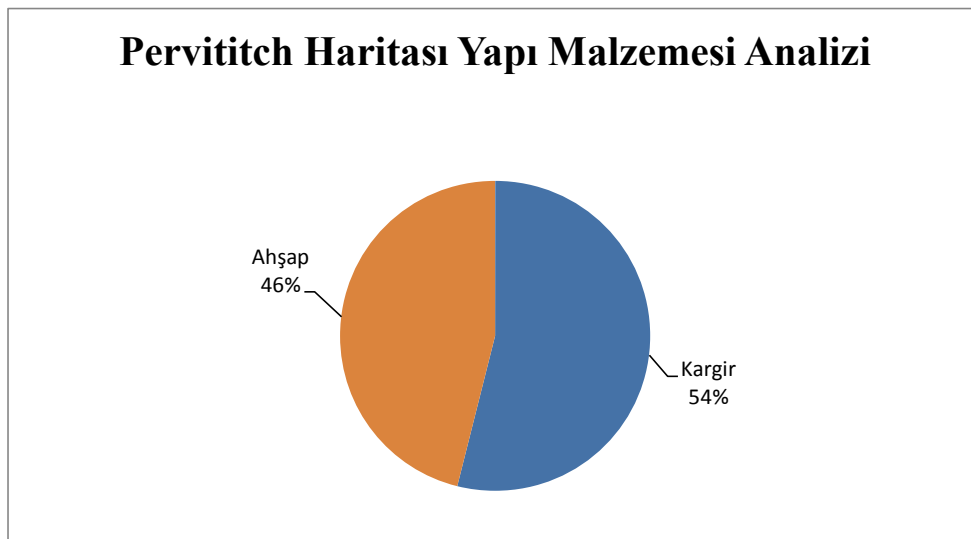
Pervititch haritası üzerinde, sayı ile belirtilmiş olan yapı kat adetleri, halihazır paftada yapılan tespitlerde olduğu gibi, lejanttaki aynı renkler kullanılarak işlenmiş, Pervititch haritasında kullanılmış olan yarım katlar için de, (birbuçuk, ikibuçuk katlı yapılar gibi) ara renkler kullanılarak lejant zenginleştirilmiştir (Şekil C.13).

Alan içerisinde, zemin kat, zemin+1 ve zemin+2 kattan oluşan yapılar, neredeyse tüm alanı kaplamaktadır. Ara katlara sahip olarak gösterilmiş yapılar ise, bütün içerisinde daha az yer almaktadır. Alanın geneline bakıldığında, zemin+2 kattan daha yüksek yapıların azlığı dikkati çekmekte, bu da o günün yapılarının gabarisi ile ilgili ipucu vererek ve mevcut dokunun anlaşılabilmesini sağlamaktadır (Şekil 3.10).

Şekil 3.10: 1922 Pervititch haritası, kat sayıları analizi yüzde grafiği.

3.6.4 Yapı malzemesi analizi

Şekil 3.11: 1922 Pervititch haritası, yapı malzemesi analizi yüzde grafiği.

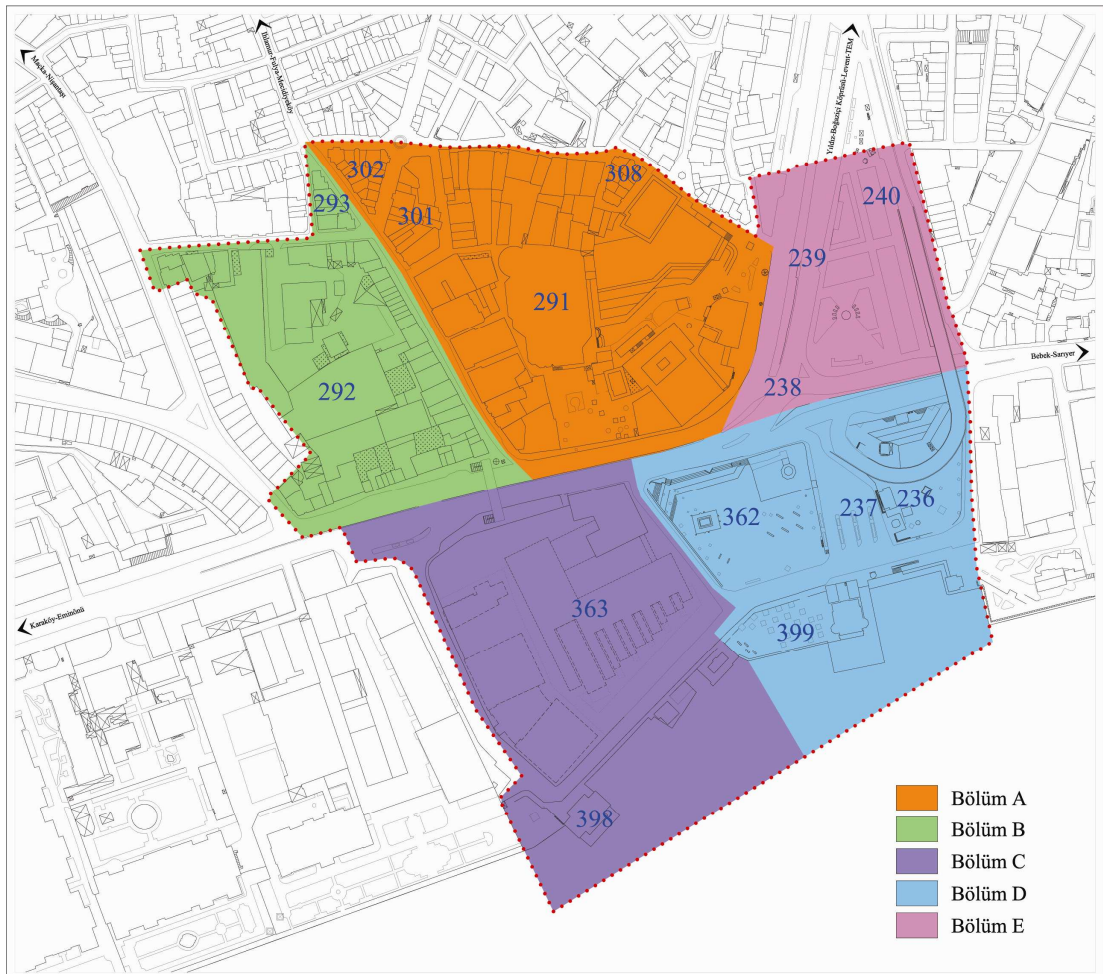
Pervititch haritasının yapıldığı 1922 yılında, çalışma alanı içerisinde hemen hemen yarı yarıya ahşap ve kargir yapıların yer aldığı görülmektedir. Hazırlanan dijital analiz haritalarında lejantta ahşap binalar için, kırmızı kargir yapılar için ise, açık kahverengi kullanıldığından, Pervititch haritasında da yapı malzemeleri için aynı renkler tercih edilmiştir (Şekil C.14) (Şekil 3.11).

3.6.5 Dolu-boş analizi

Günümüz halihazır durumu ile, 1922 yılının kentsel dokusuna ışık tutan Pervititch haritalarının karşılaştırılması için büyük önem taşıyan bu pafta, değişimin ne denli büyük olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Pafta üzerinde yapılar koyu gri, yollar ise açık gri renkle ifade edilmiş, yeşil alanlar ise halihazır paftada da olduğu gibi yine kendi renginde belirtilmiştir (Şekil C.15).

4. ÇALIŞMA ALANI GÜNCEL DURUMUNUN PERVİTİTCH HARİTALARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde çalışma alanının güncel durumu 1922 tarihli Pervititch haritaları ile karşılaştırılmaktadır. Daha ayrıntılı irdelemeye olanak vermesi için çalışma alanı, 5 bölüme ayrılmıştır (Şekil 4.1).

Şekil 4.1: Karşılaştırmalı analizler, çalışma alanı bölümleri.

4.1 Bölüm A (Çalışma alanının kuzey bölümü)

2009 tarihli 1/1000 Halihazır paftada, bu bölüm 291, 308, 301 ve 302 nolu yapı adalarından oluşmaktadır. Aynı bölüm, Pervititch haritaları ile karşılaştırıldığında, 291 nolu ada yapısının 26, 27, 28 nolu yapı adaları; 308 nolu yapı adasının 29 nolu

yapı adası; 301 nolu yapı adasının 30 nolu yapı adası; 302 nolu yapı adasının ise 31 nolu yapı adası olarak adlandırıldığı görülmektedir (Şekil D.1) (Şekil D.2).

Çizelge 4.1: Bölüm A, cadde-sokak adları karşılaştırması.

1922 tarihli Pervititch Yangın Haritaları	1934 tarihli İstanbul Şehir Rehberi	2009 tarihli 1/1000 Halihazır Pafta
Beşiktaş Caddesi	Beşiktaş Caddesi	Dolmabahçe Caddesi
Bayat Pazar Sokağı	Ortabahçe Caddesi	Ortabahçe Caddesi
Demirciler Sokağı	Şair Leyla Sokağı	Şair Leyla Sokağı
Mektep Sokağı	Köyiçi Caddesi	Köyiçi Sokağı
Hasfırın Sokağı	Hasfırın Caddesi	Hasfırın Caddesi
Tekke Sokak	Neccarzade Sokak	Neccarzade Sokak
Sinan Paşa Caddesi	Hasfırın Caddesi	Barbaros Bulvarı
Kazan Açmaz Sokak	Kazan Sokak	Kazan Sokak

Bu bölümün büyük bir kısmını, 291 nolu yapı adası kaplamaktadır. Pervititch haritasında ise bu alanın sınırları belirsiz üç yapı adasından oluştuğu görülmektedir.

Bu bölüm içerisinde yer alan 308, 301 ve 302 nolu yapı adalarının dış sınırlarında, herhangi bir değişiklik olmadığı, tüm yapı adalarında ise parsel bazında birçok değişim olduğu görülmektedir.

Sinanpaşa Camii ve Neccarzade Türbesi, değişmeden, zarar görmeden, korunarak günümüze ulaşmış anıtsal yapılardır. Caminin doğusunda ve batısında bulunan hazire günümüze aynen ulaşmıştır.

Pervititch haritasında cami, bir yazım hatası sonucu “Sinem Paşa Camii” olarak yazılmıştır. Ayrıca cadde adında da aynı hata yapılmış, lejantta ise bu hata düzeltilerek, Sinan Paşa Caddesi olarak yazılmıştır. Caminin kuzeyinde kalan yeşil alan günümüze ulaşmamış, kaybedilmiştir. Haritada caminin, Ortabahçe Caddesi tarafında, batısında küçük parsellerden oluşan, yükseklikleri farklılık gösteren, zemin kat, zemin+1 kat ve zemin+3 kattan oluşan kargir yapılar görülmektedir. Bu yapılardan sonra, batılarındaki, geçitten boş bir arsaya geçilmektedir, sonrasında ise yine küçük parseller ve tek katlı birtakım ahşap yapılar dizisi görülmektedir. Bu yapılardan sonra, Bayat Pazar Sokağı’nın doğusunda, İsmail Paşa ve Mehmet Ali Paşa’ya ait olduğu anlaşılan, geniş bahçeler içinde, iki büyük ahşap konak göze çarpmaktadır. Ayrıca her ikisinin de kendine özel kargir hamamları bulunduğu görülmektedir. İsmail Paşa Konağı’nın doğusunda bahçe duvarına bitişik sarnıç da dikkati çekmektedir.

Caminin batısındaki hazireden ahşap binalara kadar olan kısım 1956 yılında istimlak edilmiştir (Koçu, 1964). Reşad Ekrem Koçu, İstanbul Ansiklopedisi'nde, 1964 yılının Beşiktaş'ına ayna tutmuş ve buradaki yapıları şu şekilde sıralamıştır; üçer katlı birkaç kargir bina, bir şekerçi dükkanı, Sümerbank satış mağazası, fırın, bir kırtasiyeci-tütüncü, bir kundura boyacısı, bir saatçi, bir bakkal, kahvehane ve benzin istasyonu (Koçu, 1964).

1948 yılında Beşiktaş ile ilgili bir tez hazırlayan Nejat Göyünç'ün tanımlamasından, o dönemde, benzin istasyonunun var olduğu ve köşebaşında yani bugünkü Kazan Meyhanesi civarında olduğu anlaşılmaktadır (Göyünç, 1948).

Birbirine çok da uzak olmayan bu zaman dilimlerinde ilçenin sosyo-ekonomik durumunun ve değişiminin anlaşılabilmesi için, o dönemde mevcut olan kullanım işlevlerinin aktarılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Ayrıca birçok farklı kaynaktan alınan verilerin, bir bütün olarak geleceğe aktarılabilmesi için edinilebilen tüm veriler, teze aktarılmıştır.

Günümüzde bu alan Uğur Mumcu Anıtı'nın bulunduğu bir park olarak kullanılmaktadır. Sert zemin olan bu alanda birçok ağaç bulunmaktadır. Beton saksılarla çevrilen bu ağaçlar, oturma ünitelerinin bir parçası haline getirilmiştir (Şekil E.5).

Caminin batısında bulunan, medrese odalarına bitişik konumdaki hazire ise günümüze ulaşmamıştır, bu alanda günümüzde Beşiktaş Müftülüğü bulunmaktadır (Şekil E.6). Pervititch haritasında bütünü ile görülebilen sarnıcın ise ancak bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Buradan sarnıcın bir kısmının tahrip edildiği ve buraya, müftülüğe tahsis edilen bir konut yapısı inşa edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Beşiktaş Müftülüğü'nün üst katı da konut olarak kullanılmaktadır. Bu konutlardan birinin Sinanpaşa Camii imamı tarafından kullanılıyor olması olasıdır.

Sarnıç ise bir yeme içme mekanıdır (Şekil E.7). Sarnıcın çevresini niteliksiz eklerle çeviren mekan sahibi, sarnıcın üst kısmına da bir kapı açmış, dışına vasıfsız bir merdiven takmıştır ve bu kısmı mutfak, depo olarak kullanmaktadır (Şekil E.7a). Dışarıdan görünüşü kapanan bu sarnıcın, şahıs mülkiyetinden çıkarılması ve koruma altına alınması gerekmektedir.

Daha önce bahsedilmiş olan İsmail Paşa ve Mehmet Ali Paşa'ya ait konakların yerinde ise günümüzde betonarme binalar yükselmektedir. Bunlar çoğunlukla ticaret

işlevi olan binalardır. Ünlü Kazan Meyhanesi, küçük ahşap binaların olduğu yerde; günümüzün önemli kitabevi Kabalcı Kitabevi, Mehmed Ali Paşa Konağı'nın bahçesindedir. Kabalcı Kitabevi'nin kuzeyinde kalan bina ise eski Yumurcak Sineması'dır.

1940'lı yıllardaki anılarını anlatan Ahmet Murat günümüzde Kazan Meyhanesi'nin (Şekil E.8) yanında bulunan Garanti Bankası'nın (Şekil E.9) yerinde, o dönemde helvacı dükkanı bulunduğunu, hemen yanında Haydar Otsar'ın meyhanesinin, onun yanında ise 2-3 katlı, içerisinde doktorların muayenahanelerinin bulunduğu, o zamana göre Beşiktaş'ın düzgün bir apartmanının yer aldığını belirtmektedir (Murat, 2007).

1922 yılında, Mehmet Ali Paşa Konağı'nın bahçesinin bulunduğu, Sinanpaşa Camii'nin kuzeyinde kalan yeşil alanda, bugün Beşiktaş Çarşısı yer almaktadır (Şekil E.10). Çoğunluğu kıyafet ve ayakkabı satışı yapan dükkanlardan oluşan çarşıda, mimari olarak açık avlulu bir sistem uygulanmıştır. Bina teras çatı ile kapatılmıştır ve bu çatı otopark olarak kullanılmaktadır. Gerek mimari yapısı, gerek gabarisi ile nispeten diğer çok katlı yapılara göre daha uyumludur ancak bina geniş bir alan kaplamaktadır. Parsel bazındaki değişimin en büyük göstergesidir.

Günümüzde, Garanti Bankası olarak kullanılan binanın yanında, Ortabahçe Caddesi'ne doğru, zemin+2 kat, zemin+4 kattan (Şekil E.11) (Şekil E.12) oluşan ticari işlevli iki betonarme bina ve onların yanında ise ünlü kitabevi Kabalcı'nın bulunduğu zemin+3 kattan oluşan betonarme bir bina bulunmaktadır (Şekil E.13).

Yapı adasının ortasında kalan yeşil alanın, bir dönem yazlık sinema olarak kullanıldığı, yazılı kaynaklardaki bilgilerden anlaşılmıştır. 1938'de açılan bu sinema, Aile Bahçesi adıyla anılmıştır. Aynı sene yazlık sinemanın cadde tarafına bir de salon inşa edilmiştir. 1939'da Gürel Sineması olarak faaliyete geçen bu sinema, 1970'lerde işletmeci değiştirerek Yumurcak adını almıştır (Şekil B.42). 1980'lerin ortalarında, sinema kapandıktan sonra bir süre çeşitli topluluklarca tiyatro salonu olarak kullanılmıştır. Sonrasında uzun süre boş ve bakımsız kalmıştır (Akbayar, 1998). Günümüzde cephesi, giydirme cephe sistemi ile kapatılmış, zemin+2 kattan oluşan küçük bir alışveriş merkezi olarak kullanılmaktadır (Şekil E.14). Bu binanın yanında ise, kullanılmayan, terk edilmiş bir betonarme bina yer almaktadır (Şekil

E.15). Bu yapı erken cumhuriyet mimarisinin izlerini taşıyan ilk betonarme binalar arasında yer almaktadır ve tescil edilidir.

Pervititch haritasında, Mehmet Ali Paşa Konağı'nın kuzeyinde, zemin+1 kattan oluşan kargir yapılar dizisi dikkati çekmektedir. Günümüzde bu alan tek bir parselde birleşmiştir ve bu alanda zemin+3 kattan oluşan betonarme bir yapı bulunmaktadır (Şekil E.16). Pervititch haritasında, bu alanın doğusunda, ahşap inşaat alanı olarak gözüken yerde ise, günümüzde, bir süpermarket bulunmaktadır (Şekil E.17).

Günümüz halihazır paftasının, Pervititch haritası ile karşılaştırılması gereken diğer bir konu ise cadde ve sokak adlarındaki değişimdir. Ortabahçe Caddesi'nin eski adının Bayat Pazar Sokağı olduğu görülmektedir. Bu, cadde üzerinde daha önce bir pazarın kurulduğuna işaret etmektedir.

Ortabahçe Caddesi'ni doğuda dik kesen Şair Leyla Sokağı'nda zemin katları ticaret işlevli binalar göze çarpmaktadır. Bu kısım Beşiktaş'ın Köyiçi olarak tabir edilen kısmına geçişi sağlamaktadır. Günümüzde bu kısımda tarihi kimliğini sürdüren yapılar dikkati çekmektedir. Ancak bu yapıların hemen hemen hiçbiri özgün durumunda korunamamıştır. Köyiçi kısmının bütününde de olduğu gibi ticaret işlevinin çok oluşu, özellikle zemin katlarda binaların tahrip edilmesine yol açmıştır. Birçok binanın zemin kat özgün duvarları yıkılmış, yerine betonarme destekler oluşturularak, büyük vitrin camları elde edilmiştir. Bu durum binaların karakteristik özelliklerine de büyük zarar vermiştir.

Pervititch haritasında bu kısımdaki yapılar, bir tanesi hariç, farklı yüksekliklerde, kargir yapılardır. Ayrıca bu sokağın, o yıllarda, Demirciler Sokağı olarak adlandırıldığı görülmektedir. Pervititch haritasında adı “Demirdjiler” olarak yazılmıştır. 1940'lı yıllardaki anılarını aktaran Ahmet Murat bu sokağın çok gürültülü olduğunu ve demirciler ile sobacıların yer aldığını belirtmektedir (Murat, 2007). Buradan anlaşılmaktadır ki, demirciler bu bölgede uzun bir dönem varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Günümüzde bu alanda bulunan yüksek yapılar, ticari işlevle kullanılmaktadır (Şekil E.18). Şair Leyla Sokağı içerisindeki diğer binalar ise, daha alçak, betonarme ticaret yapılarıdır (Şekil E.19) (Şekil E.20).

Köyiçi Sokağı'ndaki (haritadaki adı ile “Keuy-Itchi”), yapılar incelendiğinde, çalışma alanının dışında kalan ancak önem arz eden, Balık Pazarı'ndan ve Panayia

Rum Kilisesi'nden bahsetmek gerekmektedir. Balık Pazarı, günümüzde hem Beşiktaş halkı, hem de civar semtlerden Beşiktaş'a gelenler için önemlidir. Yıllardır Balıkçılar Çarşısı olma özelliğini gösteren bu alan, 2008 yılı sonunda yenilenmiştir. Gadarchitecture tarafından hazırlanan proje, tasarımı ile farklılık göstermektedir (Şekil E.21). Balık Pazarı'nın olduğu kısmın, Pervititch haritasındaki sınırları aynıdır ve yeşil alandır.

1940'lı yıllardaki anılarını aktaran Ahmet Murat, o zamanda, bu alanın boş bir arsa olduğunu belirtmiştir. Anılarında bu alanda, harpte bombardımandan korunmak için, 5-10 metrelik, 1-1,5 metre genişliğinde ve 2-3 metre derinliğinde bir çukur kazıldığını aktarmış, çocukluk yıllarında burayı oyun alanı olarak kullandıklarını ve bu çukurların, kısa sürede çöp ve moloz yığınları ile kapandığını aktarmıştır (Murat, 2007).

Pervititch haritası üzerinde, bu alanın hemen batısında "Elektra Sineması" yazısı dikkat çekicidir. 1922 yılında burada bir sinemanın varlığı semtin sosyal durumunu anlayabilmek açısından önemli bir veridir. "*Dünden Bugüne Beşiktaş*" adlı kitapta 1929'da Köyiçi'nde Leşker Sokağı'nda Panayia Rum Kilisesi'ne ait olan binada bulunan Hilâl Sineması'ndan bahsedilmektedir ve sonrasında da sinemanın adının Şen Sineması olarak değiştirildiği aktarılmaktadır (Akbayar, 1998). Burada bahsi geçen sinema 1922 yılında Elektra olarak adlandırılan sinema olmalıdır. Nitekim sonrasında bu sinemanın bir kez daha isim değiştirdiği anlaşılmaktadır. Şen Sineması adı 1940'lı yılların anılarını içeren Ahmet Murat'ın "*Kayıt Dışı Anılar*" kitabında da geçmektedir. Kitapta Murat, Şen Sineması'nın yerinden bahsetmiş, binanın ikinci katında yer aldığını ve Balıkçılar Çarşısı'na doğru uzandığı belirtmiştir (Murat, 2007).

Panayia Rum Ortodoks Kilisesi'nin yapım yılı ile ilgili kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Beşiktaş Belediyesi'ndeki anıt fişlerinden, yapının 1994 yılında tescil edildiği anlaşılmaktadır. Kapalı ve yüksek duvarlar arasında kalan kilise, sokaktan görülememektedir. Balık Pazarı'na bakan köşesinde bulunan kapısı, ancak ayin günlerinde açılmaktadır (Şekil E.22). Kiliseyi çevreleyen duvarlar içine gömülü bir şekilde oluşmuş dükkanların mülkiyeti kilise vakfına aittir.

Köyiçi Sokağı'nın güneyindeki yapılar içerisinde, kilisenin karşısında yer alan, mülkiyeti de kiliseye ait olan iki kargir bina dışında, diğer tüm binaların özgün

kimliğini kaybettiği, betonarme binalara dönüştüğü ve ağırlıklı olarak zemin katlarında ticaret işlevini sürdürdüğü görülmektedir. Üst katlarında ise eğitim kurumları, dershaneler bulunmaktadır (Şekil E.23) (Şekil E.24). Pervititch haritasında aynı bölgenin, ağırlıklı olarak kargir binalardan oluştuğu görülmekte, parsel bazında ise bugünkü durumdan farklı olarak, parsellerin daha küçük olması dikkati çekmektedir. Günümüzde parseller ya komşu parsellerle birleşmiş, ya da binalar parselleri içinde bulunan bahçe alanlarını da bünyelerine katmış ve katlardaki büyüme tabana da yayılmıştır.

Köyiçi Sokağı'nın Pervititch haritasındaki eski adı Mektep Sokağı olarak görülmektedir. Bu isim, Panayia Rum Ortodoks Kilisesi'nin karşısındaki binanın o dönemde, okul olarak kullanılmasından ileri gelmektedir. Eski okul yapısının yanında bulunan ve (Şekil E.25)'de görülen, kilise mülkiyetinde olan diğer bina tescilli değildir. Bu yapı, gerek malzeme özgünlüğü, gerek mimari özellikleri nedeniyle tescil edilmeli, gerekli restorasyon çalışmaları yapılmalıdır.

Köyiçi Sokağı'ndaki diğer iki bina ise, yine betonarme olup biri zemin+5, diğeri zemin+2 kattan oluşmaktadır ve sokak boyunca süregelen gabarideki uyumsuzluk burada da görülebilmektedir (Şekil E.26) (Şekil E.27) (Şekil E.28).

Kazan Sokağı çevresindeki binalar da, özgün niteliklerini kaybetmişlerdir. Bu alanda 291 numaralı yapı adası içerisinde bulunan Beşiktaş Çarşısı ile de bağlantılı Kuyumcular Çarşısı'nın girişi görülmektedir (Şekil E.29). Sonrasında alan içerisinde çok az sayıda kalmış olan, üst katları konut olarak kullanılan zemin+2-3 kattan oluşan iki betonarme bina yer almaktadır. Bunların bitişiğinde ise Beşiktaş Kültür Merkezi bünyesinde olan ve günümüzde çeşitli gösteriler yapan, "Beşiktaş Mutfak" tiyatro ekibinin çalışma alanı görülmektedir (Şekil E.30).

Pervititch haritasında, 29 nolu yapı adasında, tek katlı bir ahşap bina ve zemin kat ve zemin+1 kattan oluşan kargir binalar görülmektedir. Yapı adasının ortasındaki boşluklar, günümüzde binaların bünyesine katılmıştır. Günümüzde, 308 nolu yapı adası olan bu alanın, Köyiçi Sokağı'na bakan binaları, özgün durumlarını nispeten koruyabilmiş binalardır. Bu üç yapının sivil mimarlık örneği olduğu düşünülerek tescile önerilmektedir. 3 nolu parseldeki yapı, özgün volta döşemelerin görülebildiği kargir bir yapıdır. Üst katına yapılmış olan ek kat, binanın özgün yapısı ile örtüşmemektedir ve yıkılmalıdır. 2 nolu parseldeki yapı ise özgün kargir strüktürünü

büyük ölçüde yitirmiştir ancak cephe özgün mimarisini korumaktadır. Cephe üzerindeki tabelalar kaldırılmalı ve üst üste yapılan boyalardan dolayı kaybolan mimari değerler ortaya çıkarılmalıdır (Şekil E.31). 1 nolu parsel ise büyük ölçüde terk edilmiştir ve bu yüzden bakımsız kalmıştır. En üst katının pencere oranlarından ve kat silmesinden, bu katın sonradan eklendiği anlaşılmaktadır, ancak birinci kattaki pencere oranları, silme ve binanın özgün çıkmalı yapısı, bu yapının korunması gerekliliğini getirmektedir (Şekil E.32). Zemin katlarında dükkanlar bulunan bu binaların, zemin katları tahrip edilmiş, bu da binanın görüntüsünü değiştirmiş ve özgün kimliğini kısmen kaybetmesine neden olmuştur. Sokak içerisinde yürürken ve zemin kattaki dükkanlara bakarken, üst kattaki tarihsel dokunun farkına varılamamaktadır. Yapı adasındaki diğer binalar ise nitelsiz betonarme yapılarıdır (Şekil E.33) (Şekil E.34). 12 nolu parseldeki yapı ise betonarme bir yapı olup, pencere ve kat silmeleri, özgün dokudan kopya edilmiştir (Şekil E.35) (Şekil E.36). Yapı adası içerisinde kalan diğer üç yapı da betonarmedir, zemin katları ticari işlevler için kullanılmakta, üst katlar ise genel olarak kullanılmamaktadır (Şekil E.37) (Şekil E.38).

1970'lerin başında inşa edilen Mıstık Sineması'nın, film gösterimine son verdikten sonra 1994 yılından itibaren Beşiktaş Kültür Merkezi olarak anılan binasının, Kazan Sokağı'na cephesi vardır (Akbayar, 1998) (Şekil E.39). Bu binanın bulunduğu alanda Pervititch haritasında dört kargir bina görülmektedir. Bu durum zamanla, buradaki dokunun nasıl değiştiğini ortaya koymaktadır.

Köyiçi Sokağı'nın bitip, Hasfırın Caddesi'nin başladığı küçük meydancıkta “Kartal Anıtı” bulunmaktadır (Şekil E.40). Hasfırın Caddesi üzerinde, en dikkat çekici yapı, Sinanpaşa İş Merkezi'dir (Şekil E.41). Beşiktaş ilçesinin ticaret potansiyeli düşünülerek yapılan bu iş merkezi bünyesinde, dükkanlar, yeme-içme yerleri, ofisler ve dersaneler bulunmaktadır. Pervititch haritasında iş merkezinin bulunduğu yerde 1922 yılında birkaç kargir bina ile tarla olarak kullanılan bahçe görülmektedir. Ancak bahçe üzerine “Terrains à bâtir” (İmar izinli arsalar) notunun yazılmış olması dikkat çekicidir. Pervititch haritasında gözüken diğer bir ayrıntı ise günümüzde, mevcut Sinanpaşa İş Merkezi arsasının bir kısmında, 1922 yılında bir sinemanın varlığıdır.

“*Eski İstanbul Sinemaları*” adlı kitapta, bu sinemanın adının Park Sineması olduğu belirtilmektedir. 1930’da Suat Park adını alan bu sinema 1980’lerin başında kapanmış, 1984’te de yıkılmıştır (Gökmen, 1991).

Sinanpaşa İş Merkezi’nin güneydoğusunda, Barbaros Bulvarı’na yakın, yalnız başına, tek bir yapı görülmektedir (Şekil E.42). Bu yapının, bir yapı dizisi arasında kaldığı, 1966 tarihli halihazır paftada, harita yıpranmış ve başka bir kopyası da olmadığı için, kısmen görülebilmektedir. Sonrasında, hangi tarihte olduğu belli olmayan bir dönemde, yanındaki diğer binalar yıkılmış, sadece bu bina zamana meydan okumuş ve günümüze ulaşmıştır. Bu binanın önemi ya da diğer binalardan ne farkı olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunamamış, anlaşılamamıştır. Tek kalan bu bina, özgün durumunu büyük ölçüde korumaktadır (Şekil E.43). Pervititch haritasında bu alanda, küçük parsellerden oluşan kargir binalar bulunmaktadır.

Hagop Mintzuri’nin 1897-1940 yılları arasındaki “*İstanbul Anıları*”nı anlattığı kitapta, Pervititch haritası üzerinde görülen bazı yapıların işlevine dair veriler bulunabilmektedir. Yazar anılarını aktarırken, oldukça dağınık bir biçimde anlatmış, herhangi bir tarih vermemiştir. Ancak tanımlamaları birebir 1922 tarihli Pervititch haritası ile örtüşmektedir. Haritada, caminin kuzeydoğu duvarına bitişik kargir küçük binalar görülmektedir. Mintzuri’nin anılarını anlattığı dönemde kargir yapılar dizisinin, camiyle köşe yaptığı yerdeki küçük yapı, Arnavut şerbetçi Cafer Ağa’nın dükkanı, onun hemen yanındaki yapı ise, kışın helvacı, yazın yoğurtçu olan Memiş Usta’nın dükkanındır (Mintzuri, 1993).

Yukarıda bahsi geçen dükkanlar (Şekil B.11)’de görülebilmektedir. Ayrıca aynı fotoğrafta, Pervititch haritasında görülen ancak günümüze ulaşmayan önemli bir diğer yapı, Sinanpaşa Camii Hünkar Mahfili ile bağlantıyı sağlayan ahşap yapı da dikkati çekmektedir. Eski fotoğraflarda görülen diğer bir yapı elemanı da Sinanpaşa Camii’nin hemen önündeki tramvay durağının saçağıdır (Şekil B.43). 1950’li yıllara ait olduğu düşünülen bu fotoğrafta, durakta bekleyenler, civarda modern giysili insanlar ve Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi’nin girişi görülmektedir. Ana caddeden olan bağlantı günümüzde yoktur, türbeye Barbaros Anıtı’nın bulunduğu meydandan girilmektedir.

Hasfırın Caddesi’nin Barbaros Bulvarı ile kesişiminin bulunduğu alanda bina bulunmamaktadır. Bu kısım, oturma banklarının yer aldığı, kısmen yeşillendirilmiş

bir alandır (Şekil E.44). Bu alanın güneyinde ise Hakan Pastanesi bulunmaktadır (Şekil E.45). Konumu dolayısıyla oldukça popüler olan bu pastane, daha küçük bir yapı iken gitgide genişlemiş ve şimdiki boyutuna ulaşmıştır. Yapının arka tarafında ise çarpık bir yapılaşma görülmektedir. Ayrıca anıtsal bir yapı olan Neccarzade Türbesi ile olan ilişkisi, korumacılık anlayışına ters düşmektedir (Şekil E.46). Türbenin hemen yanında, hazireye bitişik, caddeye bakan, ayakkabı boyacılarının oluşturduğu derme çatma bir yapı dikkati çekmektedir. Bu yapının gerek hazire, gerek türbe ile olan ilişkisi korumacılık anlayışı ile bağdaşmamaktadır ve kaldırılmalıdır. Türbenin kuzeybatısında ise Beşiktaş Çarşı Zabıta Başkomiserliği yer almaktadır (Şekil E.47).

Aynı bölge, Pervititch haritası üzerinde incelendiğinde, bu bölgede 3 katlı ahşap bir bina göze çarpmaktadır. Sonrasında, kuzeyinde ise zemin+1 kattan oluşan küçük kargir binalar görülmektedir. Bu binaların hemen arkasında “Hoca’nın İkametgahı” olarak gösterilen zemin+1 kattan oluşan ahşap bir bina bulunmaktadır. Burası günümüze ulaşmayan Neccarzade Tekkesi olmalıdır. Tekkenin arkasındaki yeşil alan, bahçesi olarak gözükmemektedir. Tekke Sokak olarak görülen sokak ise, günümüzde sokak vasfını yitirmiştir. Pervititch haritasında, Tekke Sokak üzerinde farklı yüksekliklerde, çok sayıda ahşap bina bulunmaktadır.

291 nolu yapı adasının kuzeybatısında kalan 301 ve 302 nolu yapı adaları da 308 nolu yapı adası ile benzer özellikler göstermektedir. Bu alanlarda farklı ölçek ve gabaride binalar bulunması büyük bir uyumsuzluğa yol açmakta ve belli bir koruma anlayışına göre düzenleme yapılması gerekmektedir. (Şekil E.48)’de görülen yapı zemin+4 kattan oluşan betonarme bir alışveriş merkezidir. (Şekil E.49)’da ise zemin+1 kattan oluşan ve günümüzde banka olarak kullanılan kargir bir bina görülmektedir. Bina tescillidir, ancak zemin katın özgün hali tahrip edilmiş ve betonarme ekler yapılmıştır. Fotoğrafta görülen diğer iki bina ise betonarmedir; görünüşleri eski dokunun izlerini taşımakla birlikte, yapı malzemesinin, kat yüksekliklerinin, pencere oranlarının, çatının değişmesi ve diğer mimari detaylar, tescilli olan bu iki binanın, yıkılan özgün yapılar yerine inşa edildiğini göstermektedir. (Şekil E.50)’de yapı adasının köşesinde bulunan yapı, gabari olarak oldukça yükselmiş, zemin+5 kattan oluşan betonarme bir yapıdır. Bu yapının hemen yanında (Şekil E.51)’de görülen zemin+1 kattan oluşan kargir bina tescillidir, ancak diğer birçok binada olduğu gibi zemin kattaki özgün kapı-pencere oranlarını

kaybetmiş, bu duvar tamamen yıkılarak vitrin haline getirilmiştir. Bu yapı için restitüsyon araştırması yapılmalı ve özgün oranlarına kavuşturulmalıdır. Bu fotoğrafta görülen diğer yapı ise, yine zemin+5 kattan oluşan betonarme bir yapıdır. İki yüksek yapı arasında sıkışmış olan tescilli zemin+1 kattan oluşan yapı, bu iki bina arasında ezilmektedir.

301 nolu yapı adasının önemli yapılarından biri, Yedi-Sekiz Hasanpaşa Kuru Pasta Fırını'dır (Şekil E.52). Uzun yıllardır varlığını sürdüren bu ünlü fırın, civar semt halkının da uğrak yerlerinden biridir. Fırının bulunduğu bina, özgün hali ile günümüze ulaşmıştır, ancak zamanla birtakım bozulmalara uğramış ve yapıya birtakım ekler getirilmiştir. Fırının üst katları günümüzde kullanılmamaktadır. Ancak yakın bir geçmişte kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır, çünkü cepheye bir yangın merdiveni takılmış, bu da binanın özgün kimliğine büyük zarar vermiştir.

Yedi-Sekiz Hasanpaşa Kuru Pasta Fırını'nın hemen yanında, kuzeyinde bulunan, (Şekil E.53)'de "İtimat Peynircilik" olarak görülen yapı tescillidir. Ancak reklam amaçlı kapatılan pano, eski yapıya dair bütün izleri kapatmaktadır. Ayrıca zemin katta da eski yapıya dair hiçbir veri görülememiştir, bu durum binanın yıkılmış olduğunu göstermektedir, ancak parsel halen tescilli görülmektedir. Aynı fotoğraf içerisinde görülen, diğer yapı ise zemin+1 kattan oluşan, dokuya uygunluk gösteren ancak detayda bakıldığında, oranların ve çatı detayının geleneksel mimari ile bağdaşmadığı, betonarme bir yapıdır.

(Şekil E.54)'de giydirme cephe sistemi kullanılmış, zemin+5 kattan oluşan geniş ve yüksek bir yapı görülmektedir. Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün 100.Yıl Anıtı'nın da bulunduğu küçük meydana bakan bu yapının zemin katı ticaret işlevli dükkanlar, üst katı ise ofisler için kullanılmaktadır.

Bu yapı adasında, yukarıda bahsi geçen fırın ve iki yapı hariç, betonarme binaların hakim olduğu görülmektedir. Şair Leyla Sokağı üzerinde bulunan ve sokağa çıkma yapan iki yapı, buradaki geleneksel dokunun birer kopyasıdır. Rekonstrüksiyon demek, özgün durumlarına dair hiçbir belgeye ulaşamadığı ve Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'ndaki belgelerde de herhangi bir bina ya da parsel tescili görülemediği için, yanlış olacaktır. Betonarme olarak yapılmış olan bu binalardan kuzeyde bulunan yapı (Şekil E.55), koruma konusunda bilgisi olmayan biri için, yanlış bir izlenim yaratmaktadır. Binanın zemin katı, vitrin camı olarak tamamen

açılmış, üst katlarda ise oranlarda bozulmalar olmuş, farklı bir yapı ortaya çıkmıştır. Güneyde bulunan yapı ise (Şekil E.56), sadece iz olarak, sokağa yapmış olduğu çıkmadan dolayı, geçmişe dair izler taşımaktadır. Bunun dışında yapının gerek gabarisi, gerek mimarisi geleneksel doku ile hiç bağdaşmamaktadır.

Yapı adasındaki diğer yapılar Pervititch haritası ile karşılaştırıldığında, kimi parsellerin birleştiği, ortaya tabanda ve yükseklikte büyümüş, daha iri binaların çıktığı, örnek olarak da, Ortabahçe Caddesi ile Şair Leyla Sokağı'nın birleştiği köşedeki yapının bulunduğu yerde 1922 yılında beş yapının bulunduğu, görülmektedir.

Küçük meydanın güneybatısındaki 302 nolu yapı adasının meydana bakan köşesinde bir dönem ünlü bir ciğerci dükkanı olduğu bilinmektedir (Murat, 2007). Bu yapı özgün durumunu koruyabilen ender yapılardan biridir. Yakın geçmişe kadar lokanta olarak kullanılan bina, çalışma alanında tespitlerin yapıldığı dönemde, 29 Mart 2009 yerel seçim öncesi bir partinin seçim irtibat bürosu olarak hizmet vermiştir. Seçim sonrası boşaltılan bina, bir ticaret yapısı olarak varlığını sürdürmektedir. Bu yapıya ait, iki eski fotoğraf tescile önerilen bir sivil mimarlık örneğine yapılan keyfi müdahaleleri ortaya koymaktadır. Bina, bir fotoğraf stüdyosunun kullanımındayken, Beşiktaş futbol takımının renkleri olan siyah-beyaza boyanmış ve ortaya, tarihi yapının mimarisini bozan bir görüntü çıkmıştır (Şekil B.44). Daha sonraki yıllarda, binanın cephesi uygun bir şekilde tekrar boyanmış, bina, özgün karakterine kavuşmuştur (Şekil B.45). Günümüzdeki durumu ise (Şekil E.57)'de görülmektedir. Tekrar farklı renklere boyanmış olan yapının, özgün demir payandaları, konulan tabela ile kapatılmış, güvenlik amacı ile yapılmış olan kepenk, binanın karakterine ve yapıya zarar vermiştir. Ancak yapı bir sivil mimarlık örneğidir ve tescil edilmelidir.

Bu yapının yanında, Mumcu Bakkal Sokağı üzerinde bulunan zemin+1 kattan oluşan diğer bir kargir yapı yer almaktadır (Şekil E.58). Zemin katında bir takım değişiklikler yapılan ve üst katında yangın merdiveni eklenmiş olan bu bina da, tescile önerilen bir sivil mimarlık örneğidir.

302 nolu yapı adasının önemli ve ünlü yapısı ise, bu yapı sırası üzerinde bulunan, özgün durumunu koruyan ve 1800'lerin sonundan beri varlığını sürdüren kaymakçısıdır (Şekil E.59). Günümüzde adı, dergi ve gazetelerde, kahvaltısı ile ünlü dükkan olarak geçmektedir. Ahmet Murat anılarında bu dükkandan bahsederken

“Bulgar Sütçü’nün dükkanı” olarak belirtmiştir (Murat, 2007). Hem sosyal hem de fiziki olarak, doku hakkında fikir sahibi olmamızı sağlayan bu binanın da henüz tescili yoktur, yapı tescillenmeli ve koruma altına alınmalıdır.

Yapı adasında bulunan diğer yapılar içerisinde, özgün durumunu koruyabilmiş başka binalar da bulunmaktadır. Kaymakçının yanında yer alan ve diğerlerinden de estetik anlamda farklılık gösteren, üst katında bir altıgenin yarısı şeklinde çıkma yapmış olan yapı, önemli bir sivil mimarlık örneğidir (Şekil E.60). Ancak zemin katının lokanta olarak kullanılmasından ötürü cepheye bir havalandırma borusu yapılmış, yapıya bir yangın merdiveni eklenmiştir. Ayrıca kaymakçının ve bu yapının üst katları konut olarak kullanılmakta, bu da yapılara daha da anlam katmaktadır. Yapı, mimarisini bozan eklerden arındırılmalı ve tescil edilmelidir.

Bu yapının yanında zemin+2 kattan oluşan betonarme bir yapı (Şekil E.61) ve köşe parselde de özgün dokuya uygun olacağı düşünüldükçe yapılmış, zemin+2 kattan oluşan yine betonarme bir yapı yer almaktadır (Şekil E.62). Yapı ilk bakışta özgün bir mimari kimlik göstermektedir, ancak malzeme farklılığından doğan, döşeme yükseklik farkı, çatı detayları ve kullanımı arttırmaya yönelik yapılmış olan fazla katlar bu yapının, yeni bir yapı olduğunu gözler önüne sermektedir.

(Şekil E.63)’de zemin+1 kattan ve zemin+2 kattan oluşan iki kargir bina görülmektedir. Zemin katlarının dükkan olarak kullanılmasından dolayı, tahribata uğrayan bu yapıların üst katları ise, önemli mimari değerler barındırmaktadır ve tescillenmeleri gerekmektedir. Bu yapıların yanında, aynı fotoğraf içerisinde yer alan diğer yapı ise benzer özellikler göstermektedir ve tescillidir. (Şekil E.64)’de ise yukarıda bahsedilen yapıların tersine, özgün dokuya hiç uymayan ve gabaride yükselmiş zemin+3 kattan oluşan üç betonarme bina yer almaktadır. (Şekil E.65)’de görülen yapı, iki parselden oluşmaktadır. İki farklı bina olan bu yapılar, üst katta birleştirilerek büyütülmüştür. Yapı zemin+2 ve zemin+1 kattan oluşmaktadır, zemin katta özgün mimariye dair hiçbir iz kalmamıştır. Fotoğrafta da görüldüğü gibi binanın arka cephesi, eklenen yangın merdiveni ile görünmez bir hal almıştır. Bu iki yapıda da tescil kararı yoktur, bina eklerinden arındırılmalı ve tescillenmelidir.

(Şekil E.66)’da yapı adası içerisinde yine uyumsuz olan binalardan biri görülmektedir. Zemin+3 kattan oluşan bu binanın yanında ise zemin+2 katlı kargir bir yapı yer almaktadır (Şekil E.67). Ancak tescili olan bu binanın üstüne bir teras

çıkılmış, bu teras kapatılarak ek bir kat kazanılmıştır. Bu, binaya statik açıdan da ağırlık getirmekte ve binanın strüktürünü zedelemektedir. Tescilli bir sivil mimarlık örneği olan bina, bu ekten arındırılmalıdır. Ayrıca tuğlalarının sıvasız olup, dışarıdan görülebilmesi, binaya ek bir estetik değer katmış, bu açıdan diğer binalar arasında da dikkat çekmesine sebep olmuştur.

Tescilli olan bu yapının yanında, tescilli bir başka yapı yer almaktadır (Şekil E.68). Zemin+1 kattan oluşan bu yapının betonarme olması ve mimari bir değer taşımaması, özgün binanın yıkılmış olduğu ortaya koymaktadır. (Şekil E.69)'da görülen diğer iki yapıdan solda olan yeni betonarme bir binadır. Binanın karakterinden eskiden bu alanda özgün bir yapının olduğu düşünülmektedir. Sağda bulunan yapı ise, yapılan müdahalelere karşın, pencere oranları ve silmeleri ile mimari bir değer taşımaktadır ve tescillenmelidir.

Gabari olarak çok yükselmemiş olan bu yapı adası, Beşiktaş'ın tarihsel dokusu hakkında fikir sahibi olabilmemizi sağlamaktadır. Pervititch haritasında çoğunluğu kargir yapılardan oluşan zemin, zemin+1 ve çoğunlukla zemin+2 kattan oluşan yapılar, günümüzde parsel büyüklüklerinde büyük değişim olmadığı için, kat adetlerinde büyük artış göstermemiştir.

Bu ve diğer yapı adalarında da rastlanan bir durum, zemin katların ticaret işlevli dükkanlar olarak kullanılıp, üst katların boş tutulmasıdır. Buna neden olan birkaç faktör sıralanabilir; Zemin katların ticaret işlevli dükkanlar olarak kullanılmasıyla birlikte, işyeri sahipleri, dükkanlarını daha görünebilir, fark edilebilir kılmak için tabela büyütme yarışına girmiş, bu durum büyük bir tabela kirliliğine, üst katlarını depo olarak kullanıyor oluşu ise binaların görüntü estetiğinin bozulmasına sebep olmuştur. Ayrıca, özellikle Köyiçi'nde bölgenin karakteristik özelliği olan, dar sokaklar ve 2-3 katlı binalardan oluşan doku değişmiş, dar sokakların iki yanına yüksek katlı binalar yapılmış, bu durum üst katların görsel olarak algılanamamasına, kullanıcı olan halkla buluşamamasına ve ofislerin talep görmemesine neden olmuştur.

Geleneksel dokunun var olduğu ve Beşiktaş'ın henüz bir ticaret merkezine dönüşmediği yıllarda, üst katların özgün işlevinin konut olduğu bilinmektedir. Ancak politik bir düşünce ile “Beşiktaş bir ticaret merkezi olacaktır” ilkesi ve bu

doğrultudaki oluşumlar, burada ikamet eden halkın da Beşiktaş'ın farklı bölgelerine ya da başka semtlere gitmesine sebebiyet vermiştir.

Beşiktaş semti içerisinde çalışma alanı olarak seçilen bölge, aynı zamanda işyeri potansiyelinin en çok olduğu ve konut kullanımının neredeyse tamamen kalktığı bir alandır. Çalışma alanı sınırının kuzey kısmı, Barbaros Bulvarı tarafı hariç, konut kullanımının var olduğu, özellikle öğrencilerin ya da semt esnafının ikâmet ettiği konut bölgeleridir. Çalışma alanı olarak belirtilen kısım ise, akşam işyerlerinin kapanması ile büyük bir sessizliğe gömülmektedir. Bu durum güvenlik sorununu da beraberinde getirmektedir.

4.2 Bölüm B (Çalışma alanının kuzeybatı bölümü)

2009 tarihli 1/1000 halihazır paftada, bu bölüm 292, 293 nolu yapı adalarından oluşmaktadır. Aynı bölüm, 1922 tarihli Pervititch haritaları ile karşılaştırıldığında, 292 nolu yapı adasının 10 nolu yapı adası; 293 nolu yapı adasının ise 9 nolu yapı adası olarak adlandırıldığı görülmektedir (Şekil D.3) (Şekil D.4).

Çizelge 4.2: Bölüm B, cadde-sokak adları karşılaştırması.

1922 tarihli Pervititch Yangın Haritaları	1934 tarihli İstanbul Şehir Rehberi	2009 tarihli 1/1000 Halihazır Pafta
Bayat Pazar Sokağı	Ortabahçe Caddesi	Ortabahçe Caddesi
Bitpazarı Sokağı	Yenihamam Sokak	Yenihamam Sokağı
Kaptan İbrahim Ağa Sokağı	Sinanpaşa Köprüsü Sokağı	Sinanpaşa Köprüsü Sokağı
Akaretler Caddesi	Şair Nedim Caddesi	Şair Nedim Caddesi
Beşiktaş Caddesi	Beşiktaş Caddesi	Dolmabahçe Caddesi

2009 halihazır paftası, 1922 tarihli Pervititch haritası ile karşılaştırıldığında, bu bölümde yer alan yapı adalarının dış sınırlarının birbirleri ile aynı olduğu görülmektedir.

292 nolu yapı adasının kuzey kısmında anıtsal yapı olarak Kaptan İbrahim Ağa Camii görülmektedir (Şekil E.70). Caminin bulunduğu Sinanpaşa Köprüsü Sokağı, eskiden Beşiktaş Deresi üzerinden geçtiği bilinen köprünün adını taşımaktadır ve bu köprünün anısını yaşatmaktadır. Yazılı kaynaklardan köprünün, günümüzdeki Dolmabahçe Caddesi üzerinde olduğu bilinmektedir ancak köprünün adı, daha kuzeyde olan bu sokağa verilmiştir. Pervititch haritasında sokak caminin adını taşımaktadır.

Kaptan İbrahim Ağa Camii, günümüze korunmuş olarak ulaşmıştır. Ancak Pervititch haritasında ahşap olarak görülen ön kısımda, günümüzde alüminyum doğramadan yapılmış ve üzeri ondülin ile kapatılmış, anıtsal yapının kimliğine uymayan ve estetik dışı bir uygulama görülmektedir. Ayrıca minarenin kaidesi, sokak tarafında yeşil fayans ile kaplanmıştır. Yapının estetiğini zedeleyen bu durum, düzeltilmelidir.

Günümüzde bu alandaki yapılaşma incelendiğinde, sokağın batı kısmında büyük bir değişim olmadığı, caminin batısında bulunan zemin+3 kattan oluşan iki ayrı betonarme yapının (Şekil E.71) (Şekil E.72), 1922 yılında tek parselden oluştuğu ve zemin+2 kattan oluşan kargir bir yapı olduğu anlaşılmaktadır.

Caminin doğusunda yer alan yapının ise, bodrum kısmı tuvalet ve abdesthane, üst katları konut olarak kullanılmaktadır (Şekil E.73). Ancak hem yapının karakteri, hem de üst kata yapılmış olan ek teras katı, bir anıtsal yapının yanında olmaması gereken bir görüntü oluşturmaktadır. Bu binanın gabarisi düşürülmeli ve cephe düzeni değiştirilmelidir.

Pervititch haritasında, bu yapı adasının bütünü incelendiğinde, büyük, boş bir alan dikkati çekmekte, harita üzerindeki notlar bu alanların, o tarihte, tarla olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Parantez içinde yazılmış olan notta ise, “Terrains à bâtir” (İmar izinli arsalar) ifadesi görülmektedir. Bu alanlar sadece yeşil alan olarak gösterilmemiş, üzerine çizilmiş olan bitkiler ile ekili bir alan olduğu ifade edilmiştir. Tarla olarak gözüken bu iki alan dışında, tarlaların güneyinde kalan, kahvenin bahçesi olarak tanımlanmış yeşil bir alan ve tarlaların kuzeybatısında, parsellerin arka tarafı olan, avlu olarak ifade edilmiş boş alanlar görülmektedir.

Haritada, caminin doğusunda, okul olarak gösterilen yapının yerinde günümüzde, Beşiktaş Verem Savaş Dispanseri (Şekil E.74), yanında ise otopark yer almaktadır. Bu otopark Pervititch haritasındaki yeşil alanın bir kısmını kaplamaktadır. Ne yazık ki, Akaretler gibi prestijli yapıların bile arka cepheleri, yeşil bir alana değil, asfalt zeminli bir otoparka bakmaktadır.

Otoparkın doğusunda T.B.M.M Personel Misafirhanesi bulunmaktadır. Giriş yasağı olduğu için, alanın bütünü görülememiştir. Misafirhaneden sonra, Pervititch haritasında, barakalar olarak ifade edilen alanda, günümüzde zemin+4 kattan oluşan betonarme bir bina yükselmektedir (Şekil E.75).

Pervititch haritasında, barakaların doğusunda, Kaptan İbrahim Ağa Sokağı'na bakan diğer yapılar ise zemin+2 kattan oluşan kargir yapılardır. Bu yapılar, günümüzde parsel büyüklüğü bazında büyük değişim yaşamamış, ancak gabaride yükselmiş, özgün malzeme ve karakterini yitirmiştir. Günümüzde bu alanda zemin+4-5 kattan oluşan üç betonarme bina yer almaktadır (Şekil E.76) (Şekil E.77).

Yapı adasının doğu tarafı incelendiğinde ve Pervititch haritası ile karşılaştırıldığında cadde adının değişmiş olduğu görülmektedir. Bayat Pazar Caddesi'nin adının kökenine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu cadde üzerinde pazar kurulduğu ve bunun yakın tarihe kadar devam ettiği bilinmektedir. Ancak neden “bayat” olarak adlandırıldığı anlaşılamamıştır. Pervititch haritalarını hazırlayan Jacques Pervititch'in Türkçe'ye hakim olmadığı ve harita üzerinde bir takım yazım hataları olduğu düşünülürse, “bayat” kelimesinin de başka bir sözcük yerine yazıldığı varsayılabilir.

Pervititch haritası üzerinde, Bayat Pazar Caddesi boyunca ahşap yapıların olduğu görülmektedir, üzerlerinde tek katlı baraka oldukları yazmaktadır. Bu veriler ışığında, bu yapıların niteliksiz, küçük ahşap binalar olduğunu düşünmek mümkündür. Ahşap yapıların kuzeyinde ve güneyinde, yani yapı adasının köşe kısımlarında ise kargir binalar görülmektedir. Güney kısmında kargir binalara gelmeden bir ahşap kahvehane, sonrasında bir geçiş ve arka kısımda baraka ve ahşap inşaat alanı olarak gösterilen bir alan fark edilmektedir.

1940'lı yıllara ait anılarını aktaran Ahmet Murat, Beşiktaş Caddesi ile Ortabahçe Caddesi'nin birleştiği köşedeki dükkanın Arnavut Muhallebici olduğunu belirtmektedir. Murat, muhallebicinin yanında arpacı dükkanı, sonrasında bir lokanta olduğunu, bu dükkanların ilerisinde bir manav dükkanı, pastırmacı, pastacı, tuhafiye gibi dükkanların bulunduğunu eklemiştir (Murat, 2007).

Tüm bu veriler ışığında ve Ortabahçe Caddesi'nin, eski yıllara ait fotoğraflarından yararlanarak, caddenin, 20.yy.'ın başından itibaren ticaretin yoğun yaşandığı bir cadde olduğu söylenebilir. 1984 yılına ait bir fotoğrafta (Şekil B.46) ve aynı tarihlere denk geldiği tahmin edilen bir kartpostalda (Şekil B.47), cadde üzerinde bulunan bankaların, doktor muayenahanelerinin ve yazıhanelerin çokluğu dikkat çekmektedir.

Günümüzde, Ortabahçe Caddesi'nin batısında bulunan bu yapılar incelendiğinde, ahşap ve kargir yapılardan eser kalmadığı, bunların yerini, yüksek, betonarme binalar

aldığı görülmektedir. Caddenin kuzeyinde, zemin+4-5 kattan oluşan iki betonarme bina yer almaktadır (Şekil E.78).

Pervititch haritası üzerinde barakalar olarak görülen kısımda, parsel büyüklüğü ve gabaride bir değişiklik olmamıştır (Şekil E.79). Bunun nedeni, eskiden barakalar, sonrasında tek katlı betonarme binalar olarak kullanılan dükkanların (Şekil E.80), ortasına yakın bir kısmından, yapı adasının ortasında bulunan otopark ve bahçeye geçiliyor oluşudur (Şekil E.81). Bu dükkanlar dizisinden oluşan tek katlı dokunun (Şekil E.82) (Şekil E.83) korunması ve tescil edilmesi gerekmektedir.

Bu alanın daha önce yazlık bahçe olarak kullanıldığı, yazılı kaynaklardan anlaşılmaktadır. “*Dünden Bugüne Beşiktaş*” adlı kitapta Nuri Akbayer, Beşiktaş Bahçesi olarak anılan bu bahçenin 1938 yılında açıldığını belirtmekte, bu alanın uzun yıllar hem yazlık sinema, hem de tiyatro, konser ve sünnet düğünü gibi gösteriler ve eğlenceler için kullanıldığını eklemektedir (Akbayer, 1998). Ahmet Murat da anılarında bu bahçeyi anlatmış, sahibinin fiziksel durumundan dolayı bu bahçenin, Kamburun Bahçesi olarak anıldığını söylemiştir (Murat, 2007).

Günümüzde yine dükkanlar arasından geçilen bu alan, otopark olarak kullanılmaktadır. Çalışma alanı içerisinde tespitler yapılırken, Beşiktaş merkezi için çok önemli olan bu alanla ilgili yeterli bilgi alınamamıştır. Alan içerisinde incelemeler yapılmasına ya da yeterli fotoğraf çekimine izin verilmemesinin en temel nedeni, buranın yasadışı işgalcilerin elinde bulunması olabilir. Otopark alanının doğu tarafında bir çay bahçesi bulunduğu, sadece tek katlı çay bahçesinin, üzeri demir strüktür ve kalın muşamba ile kaplanarak, neredeyse bir bina haline getirilmiş olduğu tespit edilmiştir (Şekil E.84). Birçok yerde olduğu gibi yapılan bu geçici örtüler, zamanla kalıcı olmaktadır ve binaya dönüşmek için bir ara geçiş oluşturmaktadır. Otopark alanının kuzey tarafında kahvehane olarak kullanılan kemerli yapısı ile dikkat çekici erken tarihli betonarme bir yapı, onun hemen batısında ise, sadece üzeri çatı ile örtülmüş başka bir çay bahçesi yer almaktadır (Şekil E.85). Bu yapılar dışında otopark alanının güney tarafında, zemin+1 kattan oluşan bir de düğün salonu bulunmaktadır (Şekil E.86).

Tek katlı yapılardan sonra, tekrar yüksek katlı betonarme binalar sıralanmaktadır. (Şekil E.87) ve (Şekil E.88)’de zemin+4 kattan oluşan iki yapı, (Şekil E.89)’da zemin+3-4 kattan oluşan iki betonarme yapı (Şekil E.90)’da zemin+4 kattan oluşan

iki yapı ve zemin+2 kattan oluşan diğer bir betonarme yapı, (Şekil E.91)'de zemin+5-6 kattan oluşan iki betonarme yapı görülmektedir. Bu alan tamamen ticaret işlevlidir ve merkez olması sebebi ile bankaların yoğun olduğu bir bölgedir.

Yapı adasının güney kısmı, Dolmabahçe Caddesi üzerindeki yapılar, günümüzde, gerek parsel büyüklükleri, gerek gabarilerindeki büyük farklılıktan dolayı büyük bir uyumsuzluk sergilemektedir. Tümü betonarme olan bu binaların, bir kısmı zemin+2 kat iken, bazıları zemin+7 kata kadar yükselmiştir (Şekil E.92)'de zemin+5-6 kattan oluşan iki betonarme yapı, (Şekil E.93)'de ise zemin+3 kattan oluşan iki betonarme yapı, (Şekil E.94)'de zemin+6 kattan oluşan, (Şekil E.95)'de zemin+5 kattan oluşan betonarme yapılar, (Şekil E.96)'da ise zemin+2 kattan oluşan iki betonarme bina, (Şekil E.97)'de zemin+6-7 kattan oluşan iki betonarme yapı, (Şekil E.98)'de ise zemin+7, zemin+6 ve hemen yanlarında zemin+1 kattan oluşan üç betonarme yapı bulunmaktadır. Bu durum, koruma imar planında ele alınmalı, belli bir kat sayısında tutulmalı ya da kat yüksekliklerindeki geçişler konusunda tampon binalar oluşturularak, görsel olarak bir denge, uyum sağlanmalıdır. (Şekil E.99) ve (Şekil E.100)'de caddenin boydan boya görünüşü görülmekte, bu tezatlık gözler önüne serilmektedir.

Dolmabahçe ile Sair Nedim Caddesi'nin kesişiminde bulunan yapı mimari olarak diğerlerinden farklılık göstermektedir (Şekil E.101). Tescilli bir yapıyı içeren köşe parsel, her iki yanındaki parselleri de bünyesine katarak tabanda ve gabaride büyümüştür. Eski fotoğraflarda da özgün hali görülen tescilli yapının özgün cephesi tutularak, imar planının izin verdiği şekilde, zemin+7 kattan oluşan betonarme bir bina yapılmıştır.

Pervititch haritası üzerinde, Beşiktaş Caddesi tarafındaki yapılara bakıldığında ise, bir-iki ahşap bina dışında kargir binaların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Ana cadde olan Beşiktaş Caddesi'ne bakan bu yapıların çoğu zemin+1 kattan oluşmakta, diğerleri ise sadece tek katlı yapılar olarak kalmaktadır. Harita üzerinde bu yapılar, dükkan olarak tanımlanmış, Akaretler'e doğru, batı tarafında, bir kıraathane, berber, kahve ve fırının da işlevleri belirtilmiştir. Ayrıca detay olarak, kıraathanenin arkasında "kahvenin bahçesi" olarak tanımlanmış bir alan görülmektedir. Ahmet Murat "*Kayıt Dışı Anılar*" adlı anı kitabında, Akaretler'e yakın bölümde Beşiktaş'lıların pek rağbet ettiği, arkası bahçeli, büyük bir kıraathanenin varlığından

bahsetmektedir (Murat, 2007). Kahvenin bahçesinin büyüklüğüne bakılarak, bahsedilen kıraathanenin burası olduğu söylenebilir.

Başka bir yazılı kaynakta ise, cadde üzerindeki dükkanlar şu şekilde sıralanmıştır: Muhallebici, Shell Benzin İstasyonu, börekçi, kadın berberi, kitapçı, Hürriyet gazetesinin ilan ve irtibat bürosu, leblebici, fotoğrafçı, sütçü, Garanti Bankası ve berber (Gökmen, 2001).

Çelik Gülersoy ise “*Beşiktaş Daha Dün*” adlı kitabında 1950’lerden bir kesit sunmuş ve buradaki binaları tanımlarken, alt katlarının dükkan, üstlerinin de bekar odası olarak kullanıldığını belirtmiştir (Gülersoy, 1994). Pervititch haritasında belirtilen kat adetleri 1950’li yıllara kadar sürmüş, bu yapılar 1960’lardan itibaren yükselmeye başlamış ve günümüzdeki durum ortaya çıkmıştır. Gülersoy da kitabında bu ayrıntıya yer vermekte ve arka bahçeden, zemin+1 kattan oluşan yapıların üstlerine uzanan ağaçların 1960’lardan itibaren artık görülemediğini belirtmektedir (Gülersoy, 1994).

Yapı adasının batı tarafında, Pervititch haritasında caddeye de adını veren 1874 tarihli Akaretler görülmektedir. Pervititch haritasında yeşil alan olarak görülen diğer bir kısım da, bahsedilen evlerin bahçeleri olmuştur. Akaretler’in Beşiktaş Caddesi’ne yakın olan parselinin hemen bitişiğinde, güneyinde, “Türk Mezarlığı” yazısı görülmektedir. Günümüzde de var olan bu mezarlık, Safiye Sultan Haziresi’dir (Şekil E.102). Hazire yakın tarihte restore edilmiş ve koruma altına alınmıştır.

Bu bölüm içerisinde yer alan diğer yapı adası da 292 nolu yapı adasının kuzeyinde bulunan, 293 nolu adadır.

Yapı adasının güncel durumu incelendiğinde, parsel büyüklüklerinde bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Ortabahçe Caddesi ile Sinanpaşa Köprüsü Sokağı kesişiminde bulunan yapı, özgün halini büyük ölçüde koruyabilmiş, ancak zemin katındaki yeme-içme işlevli dükkan, yapıya hem görsel, hem de işlev açısından ağır bir yük getirmiştir (Şekil E.103) (Şekil E.104). Bu yapının yanında bulunan ve Sinanpaşa Köprüsü Sokağı ile Yenihamam Sokağı köşesinde bulunan yapı ise zemin+4 kattan oluşan, konut işlevinin de bulunduğu, betonarme bir binadır (Şekil E.105).

Küçük bir yapı adası olan bu alandaki diğer yapıların hem Ortabahçe Caddesi’ne hem de Yenihamam Sokağı’na cephesi vardır. Bunlar (Şekil E.106) (Şekil E.107)’de görülen zemin+3-4 kattan oluşan betonarme yapılardır ve bu yapılara getirilen ekler,

özellikle Yenihamam Sokağı'nda görülen yangın merdivenleri büyük bir görsel kirliliğe neden olmaktadır (Şekil E.108).

Pervititch haritası üzerinde aynı yapı adası incelendiğinde, bir ahşap yapı dışında diğerlerinin kargir olduğu görülmektedir. Üçgen biçimindeki bu yapı adasının sivri köşesinde, yukarıda bahsedilen yapı, zemin+2 kattan oluşan kargir bir yapı, yanında ise, güneye doğru sıralar isek, tek katlı ahşap bir yapı, zemin+2 kattan oluşan birbirlerine eş gibi görünen 2 kargir bina bulunmaktadır.

Diğer bölümler için geçmiş yıllara ait birçok fotoğraf bulunabilmiş, bunlar önemli bilgiler sağlamıştır. Gerek İstanbul Boğazı sahil kesiminden uzaklığı, gerek sadece konut yerleşiminin olduğu daha sakin bir alan olması sebebiyle, bu alana dair, kaynaklarda fotoğraf bulunamamıştır.

4.3 Bölüm C (Çalışma alanının sahil kısmı, batı bölümü)

2009 tarihli 1/1000 Halihazır paftada, bu bölüm 363 ve 398 nolu yapı adalarından oluşmaktadır. Aynı bölüm, 1922 tarihli Pervititch haritaları ile karşılaştırıldığında, 363 nolu yapı adasının 50, 51, 52 ve 53 nolu yapı adaları olarak adlandırıldığı görülmektedir. 398 nolu yapı adasının bulunduğu alan, denizin doldurulması ile oluşturulduğundan, 1922 tarihli Pervititch haritasında, bu alan yapı adası olarak değil, deniz olarak görülmektedir (Şekil D.5) (Şekil D.6).

Çizelge 4.3: Bölüm C, cadde-sokak adları karşılaştırması.

1922 tarihli Pervititch Yangın Haritaları	1934 tarihli İstanbul Şehir Rehberi	2009 tarihli 1/1000 Halihazır Pafta
Beşiktaş Caddesi	Beşiktaş Caddesi	Dolmabahçe Caddesi
Hayrettin Sokak	Hayrettin İskelesi S.	İskele Sokağı
Taş Rıhtım	Hayrettin İskelesi S.	İskele Caddesi
-	Kömür İskelesi Sokağı	Cezayir Caddesi
Mahkeme Çıkması	Mahkeme Çıkması	-
Kumarcı Çıkması	Han Çıkması	-
Şirket Çıkması	Beşiktaş Tramvay Çıkması	-

Günümüzde bu kısım, inşaat alanı olarak, tamamen kapatılmış durumdadır. Yalnızca eski Maliye binası olan ve Deniz Müzesi'nin ana sergi binası olarak kullanılan yapı görülebilmektedir (Şekil E.109).

2005 yılında eski iskele yerine inşa edilen Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi'nin (Şekil E.110) bulunduğu alanda yer alan, Beşiktaş halkı ile öğrencilerin büyük rağbet gösterdiği çay bahçesi, 2 Haziran 2008'de kaldırılarak zemini yenilenmiştir ve Başbakanlık Ofisi'nin yanında olmasından dolayı güvenlik altında tutulmaktadır (Akdan, 2008) (Şekil E.111).

2009 Nisan ayında, çalışma alanının batı sınırını oluşturan Depo Müze'nin doğu duvarı, şantiye alanı olarak çevrelenmiş, bu cephede birtakım bakım çalışmalarının başladığı anlaşılmıştır (Şekil E.112). Sahil kısmında yer alan diğer iki yapı ise, Deniz Müzesi Yangın Merkezi ve Deniz Müzesi restorasyonunun idare edildiği şantiye ofisidir (Şekil E.113).

Tütün Deposu'nu otele dönüştürme uygulaması ve Deniz Müzesi restorasyonu şantiyeleri, Mayıs 2009 itibari ile devam etmektedir.

- Tütün deposunun otele dönüştürülmesi;

Tütün deposu, Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi'nin kuzeybatısında, Deniz Müzesi ile aynı yapı adasındadır. Avustralyalı bir firma tarafından "Astro Türk Tütün Fabrikası" olarak kurulmuştur.

24.04.2005 gün ve 2005/1464 sayılı Beşiktaş Belediye Başkanlığı onayı ve İstanbul III numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 13.12.2006 gün ve 2152 sayılı kararı ile, 1928-1930 yıllarında yapıldığı anlaşılan tütün deposunun endüstriyel miras kapsamında olduğuna, kültür varlığı olarak tesciline ve yapının yıkılmadan restore edilmesine karar vermiştir (Url-3).

Eski yıllara ait bir fotoğrafta, Tütün Deposu ve hemen yanında bir yapı görülmektedir. Bu dönemde, Deniz Müzesi'nin saltanat kayıklarına ev sahipliği yapan, yakın geçmişte yıkılan yapıları henüz inşa edilmemiştir. Ayrıca Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi, fotoğrafın çekildiği dönemde (1970'ler ?), ufak motorların bağlandığı, yük taşınan bir iskele olarak kullanılmaktadır (Şekil B.48).

Yapının geçmişte tütün deposu olması niteliğini göz önünde bulunduran kurul, kentsel bellek bağlamında bu özelliğini hatırlatıcı bilgilerin yer aldığı Tütün Ürünleri Müzesi fonksiyonunun, zemin katta restorasyon projesinde gösterilen noktada gerçekleştirilmesine, aynı zamanda yapının Deniz Müzesi ve Resim Heykel Müzesi arasındaki konumu dikkate alınarak bu sürekliliğin sağlanması ve kamuyla

buluşturulabilmesi için Tütün Ürünleri Müzesi'nin yanında bir de sergi alanının yer almasına karar vermiştir (Özsoydan, 2007).

Kurul, 2006'da, yapının mevcut strüktürünün korozyon gibi nedenlerle hasar gördüğü ve bu nedenle yenilenmesi gerektiği gerekçesiyle, yapılan başvuru üzerine, Tütün Ürünleri Müzesi fonksiyonunun gerçekleştirilmesi şartıyla, restorasyon projesindeki fonksiyon değişikliğine karar vermiştir. Bu karar üzerine tütün deposunun, denize ve Dolmabahçe Sarayı'na bakan iki duvarı korunarak, otel yapılması için Nisan 2007 tarihinde çalışmalara başlanmıştır. Daha sonra zeminde çıkan problemler nedeniyle inşaat sahiplerinin yeniden uzman görüşü aldıkları ve yıkılması gerektiği gerekçesiyle, yeniden başvuru yapılmış ve bu kez binanın tamamen yıkılarak, yeniden yapılmasına karar verilmiştir (Url-4).

Bu alana ait fotoğraflarda (Şekil B.49)'da yapının bütünüyle ayakta olduğu hali, (Şekil B.50)'da yıkımın başlayışı, (Şekil B.51) ve (Şekil B.52)'de yapının iki cephesinin askıya alınması, (Şekil B.53)'de ise yapının iki duvarı ile kalmış hali görülmektedir. (Şekil B.54)'de yapı tümüyle yıkılmış halde, alan ise tamamen bir şantiye görünümündedir.

Ancak bu karara birçok merciden tepki gelmiştir. Bu durum karşısında şu açıklamalar yapılmıştır;

III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Başkanı ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Gülşen Özaydın, yapının bir kamu malı değil, şahıs malı olduğuna dikkat çekmekte ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi eski başkanı Bedrettin Dalan döneminde İstanbul'da pek çok yerin “turizm alanı” olarak ilan edildiğini, bu kapsama, Astro Türk Tütün Deposu'nun bulunduğu alanın da katıldığını belirtmektedir (Tufan, 2007).

Tütün deposu, 2005 yılında, erken betonarme strüktürün bir örneği ve bir endüstriyel miras olarak ikinci derece taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiş olmasına rağmen, daha önceki yıllarda alınmış olan kararlar ve edinilen hakların önüne, yasal olarak geçilememektedir.

Şantiye alanının ilk hali, (Şekil B.55)'de görülmektedir. Sonrasında, proje alanı şantiye duvarları yükseltilmiştir. Alan ancak hava fotoğraflarından anlaşılabilmektedir. (Şekil B.56) ve (Şekil B.57)'de Savaş Güvezne'nin yapım ve

yönetmenliğini üstlendiği belgesel için, Murat Öztürk'ün çektiği hava fotoğraflarına yer verilmiştir.

Mimarlar Odası İstanbul Şubesi ise projeye karşı çıkarak, hazırladıkları raporu, hem Koruma Kurulu'na hem de İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne iletmışlerdir (Url-3) (Ek 2).

Ayrıca, bu proje ile birlikte sadece tütün deposu değil arkasındaki benzin istasyonu da yıkılmıştır (Şekil B.58). Eski benzin istasyonu, Mimar Maruf Önal tarafından yapılmış ilk katlanabilir çatı uygulaması olarak önemli bir mimarlık eseridir ve kaybedilmiştir (Şekil B.59) (Şekil B.60).

Sözü edilen benzin istasyonu ile beraber birçok kişinin mazisinde yer etmiş olan Motorest Restoranda tarihe karışmıştır. Sevin Okyay'ın Beşiktaş ile ilgili anılarından, buranın lüks bir restoran olduğu ve bir dönem Beşiktaş'ın olduğu kadar İstanbul'un da önemli bir işletmesi olduğu anlaşılmaktadır (Okyay, 2008).

Günümüzde mülkiyeti Tanrıverdi Holding'e ait olan binanın işletmesi için, dünyanın önde gelen otel zincirleri talip olmuştur. Tanrıverdi Tekstil Yönetim Kurulu Başkan Asistanı Aziz İba, binanın 7 yıldızlı bir otele dönüştürüleceğini belirtmiştir (Url-5).

- Deniz Müzesi Restorasyonu;

Mevcut durumdaki saltanat kayıklarının şıkışık bir düzende bulunduğu depo binalarının yenilenmesi, düzenlenmesi için T.C. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından İstanbul Deniz Müzesi Mimari Proje Yarışması açılmış ve bu yarışma 18 Ağustos 2005 tarihinde sonuçlanmıştır. Yarışmayı, Mehmet V.Kütükçüoğlu, H.Ertuğ Uçar, Hande Köksal ve yardımcı olarak, Mehmet A.Kiremitçi, Mert Üçer, Yıldız Aslandoğan, Esatcan Çoşkun'dan oluşan "Teğet Mimarlık" kazanmıştır. (Şekil B.61)'de kazanmış olan projenin maketi görülmektedir.

İstanbul Deniz Müzesi kompleksinin yeni parçası, formu ve sadeliği ile dikkat çekmektedir. Yapı, mevcut ana binanın etrafını sarmakta, ancak binayı görsel olarak kapatmamakta, ezmemektedir. Ayrıca Dolmabahçe Caddesi üzerinden yaklaşımda, girişte oluşturulan kamusal alan, müzenin Beşiktaş ve halk ile buluşmasını sağlamaktadır (Şekil B.62).

Binanın formunu etkileyen, projenin en etkileyici kısmı, sergilenecek saltanat kayıklarının yerlerinin değiştirilmeyerek, kayıkhanenin bu noktadan hareketle

şekillendirilmiş olmasıdır. Bu duruma ek olarak, kayıkhanenin Boğaz'la sağladığı görsel ilişki, deniz cephesindeki su unsurunun yaratacağı yansımaların mekana katkısı, kayıkların dışardan algılanma olanağının sunulması, projenin diğer olumlu yanları olmuştur (Şekil B.63) (Şekil B.64).

Beşiktaş Deniz Müzesi Restorasyon İnşaatı için 10 Haziran 2008 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yapı İşleri Müdürlüğü tarafından ihale açılmış, müteahhit firma Çakır İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi olmuştur. Projenin bitim tarihi ile ilgili net bir bilgi yoktur, çalışmalar devam etmektedir.

Yapı adasının tarihi geçmişi incelendiğinde, günümüzde Dolmabahçe Caddesi içinde kalan kuzey bölümünün, Beşiktaş Caddesi 1957-1958 yılları arasında genişletilirken yıkıldığı görülmektedir. O yıllardan günümüze kadar büyük yıkımlar geçirmiş bu alandan, 1922 Pervititch haritasında bulunan hiçbir yapı, günümüze ulaşmamıştır. Çıkamaz sokaklar ise, yıkılan binalarlar ile birlikte, sokak olma niteliklerini kaybetmiş ve tarihten silinmişlerdir.

Pervititch haritaları incelendiğinde, bu alanla ilgili ilk göze çarpan özellik ahşap yapıların fazla oluşudur. Onun dışında bahçe olarak tanımlanmış yeşil alanlar dikkati çekmektedir. Kaybedilen bir kültür varlığı olan Köprübaşı Hamamı bu kısımda yer almaktadır ve hamamın adı “Keuprülü Bains Turcs” (Köprülü Türk Hamamı) olarak yazılmıştır. Ayrıca harita üzerinde yapının mimari özelliklerine dair veriler bulunmaktadır. Bir çift hamam olduğu anlaşılan hamamın, Beşiktaş Caddesi'ne bakan büyük kubbeli kısmının erkekler tarafı olduğu ve gösterilen ok ile girişinin cadde tarafından olduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışında plan üzerinde, aynalı tonozlu bir mekan olduğu, yine kubbe ile kapatılmış daha küçük bir mekan ve daha küçük kubbelerle örtülmüş başka mekanlar olduğu görülmekte ayrıca kargir olan hamamın güney kısmında ahşaptan bir bölmesi olduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışında hamam hakkındaki verilere, farklı yazılı kaynaklardan ulaşılmış, ayrıntılı bilgi 3.4 bölümünde verilmiştir.

“*Beşiktaş Daha Dün*” adlı eserde, Beşiktaş Caddesi'nin 1930-1935'lere ait fotoğrafında sağda Köprübaşı Hamamı, tramvay rayları ve arnavut kaldırımlı cadde, solda, günümüzde de cephesi var olan yapı ve ileride Sinanpaşa Camii minaresi görülmektedir (Şekil B.65).

Hamamın bulunduğu kuzeybatı köşesinden doğuya doğru, Beşiktaş Caddesi üzerindeki yapılar incelendiğinde, küçük parsellerden oluşmuş, kargir yapılar ve 10. yapıdan sonra bir geçit, harita üzerinde “fabrika avlusu” olarak belirtilmiş alana ulaşmaktadır. Bu alan içerisinde birtakım ahşap yapıların olduğu görülmektedir. Ahşap binalardan biri “bıçkı fabrikası” olarak belirtilmiştir. Beşiktaş Caddesi üzerinde, aralığın batısında olduğu gibi doğusunda da aynı tip yapılar Şirket Çıkmazı’na kadar devam etmektedir. Bu yapılar arkasında, yani güneyinde, avlu etrafında da başka ahşap yapılar görülmektedir.

Bu yapıların sonrasında, Beşiktaş Caddesi’ni dik kesen (haritada geçen adı ile “Tchikmaz-Kampania”), Şirket Çıkmazı’nın batı tarafında ahşap, doğusunda ise kargir, büyükçe iki yapı görülmektedir. Batıdaki ahşap yapıdan sonra bir avluya girilmekte, bu avlu içinde de ahşap bir marangozhane bulunmaktadır. Bu marangozhane ve yukarıda sözü edilen bıçkı fabrikası, aynı avluyu kullanmaktadır.

Şirket Çıkmazı’nın güneyinde, “Osman Paşa Han” yazısı dikkat çekmektedir. Bu yazı sokağın adı gibi yazıldığından tam anlaşılamamıştır ama yazılı kaynaklarda burada kargir bir han bulunduğu belirtildiğinden, bu hanın 1922’lerde “Osman Paşa Hanı” adını taşıdığı düşünülmektedir. Bu aralıkta, harap olarak gösterilmiş bir yapı ve hemen güneyinde de kargir bir yapı görülmekte, aralık diğer cephesi Mahkeme Çıkmazı’nda olan boş bir arazi ile sonlanmaktadır.

Bu alana dair 1950’li yıllara ait bir fotoğrafta, bu dükkanlar sıra dizisinin yıkılmadan önceki hali yer almaktadır. Çatıları yıkılmış, artık kullanılamaz halde olduğu anlaşılan bu yapılar, cadde genişletilirken ortadan kaldırılmıştır. Bu binaların arkasında ise, Deniz Müzesi’nin hangarları ve ileride Tütün Deposu görülmektedir (Şekil B.66). (Şekil B.67)’de ise caddenin daha sonraki yıllardaki hali görülmektedir. 1950’lerde yapılan ve günümüzde Deniz Müzesi’nin ana binası olan Maliye binası, solda görülmektedir. Bu fotoğrafın çekildiği zamanda henüz cadde genişletilmemiştir. (Şekil B.68)’de ise yapıların tamamen yıkılmış hali ve caddenin genişletilmiş hali yer almaktadır, dikkat çekici diğer bir husus ise, yolun asfalta dönüşmüş olmasıdır.

Şirket Çıkmazı’ndan sonra doğuda, Beşiktaş Caddesi üzerinde köşede iki ahşap yapı, sonrasında üç kargir bina ve bir çeşme görülmektedir. Bu çeşme ile ilgili olarak kaynaklarda, mermerden olduğu dışında, herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Sonrasında ise odun deposunun bulunduğu meydana kadar birtakım ahşap binalar görülmektedir. Bu ahşap binaların en sonundaki İsmail Hakkı Paşa'nın konağıdır.

İsmail Hakkı Paşa'nın ahşap konağından güneye doğru, birkaç kargir yapıdan sonra batıda Kumarcı Çıkmazı görülmektedir. Bu çıkmazın kuzeyinde ikişer katlı kargir yapılar, güneyinde ise üzerinde sivil yapı olduğu belirtilen ahşap bir yapı bulunmaktadır. Çıkmazın sonu ise, inşa halinde olan bir alana açılmaktadır.

Çıkmazdan güneye doğru, kargir bir yapı ile hemen yanındaki iki ahşap ahır, avluya bakan ahırların karşısında da ahşap barakalar görülmektedir. Bu yapıdan sonra içerisinde yanıcı madde saklandığı belirtilen bir depo ve sonrasında Mahkeme Çıkmazı'na kadar (harita geçen adı ile "Mahkémé Tchikm"), ahşap binalar sıralanmaktadır.

Mahkeme Çıkmazı'nın kuzey ve güney tarafında, 2-3 katlı ahşap ve kargir binalar ve arka taraflarında yeşil alanları, bahçeleri bulunmaktadır. Çıkmazın ortaya yakın bir kısmında, kuzey tarafta, yukarıda da bahsi geçen boş arazi görülmektedir. Bu arazinin hemen karşısında, güney tarafında ise "Terrains à bâtir" (İmar izinli arsalar) yazısı yer almaktadır. Bu boş arazilerden sonra kuzeyde ahşap yapılar dizisi, sürülmemiş toprak olarak gösterilen bir bahçe, güney tarafında da biri ahşap, ikisi kargir üç yapı ve parseli sahil tarafına kadar uzanan başka bir boş arazi bulunmaktadır. Çıkmazın sonu "Kalas-ahşap depo ve imalathanesi" ne çıkmaktadır. Deponun güneyde ve batıda sokak ile bağlantısı, çıkışı görülmektedir. Batı kısmındaki, Hayrettin Sokağı'na çıkışta bir takım ahşap binalar görülmekte, bunlardan birinin sokağa bakan ama parsel içerisinden girilen bahçesi bulunmaktadır.

Mahkeme Çıkmazı üzerinde bulunan yapılar incelendikten sonra odun deposu olarak kullanılan alanın batısından, güney tarafında köşede küçük kargir bir yapı ve yanından deniz tarafına kadar ahşap yapılar dizisi görülmektedir.

C bölümünün deniz kıyısı tarafında, yani Taş Rıhtım olarak belirtilen kısmında ise konaklar görülmektedir. Doğu tarafından başlandığında, öncelikle odun deposuna bakan barakalar, sonrasında üç katlı ahşap bir yapı, beş katlı zemin katı kargir, üstü ahşap 2 yapı, yanıcı madde deposu olarak kullanılan bir alan, iki katlı ahşap bir yapı, üç katlı ahşap bir yapı, yukarıda bahsedilmiş olan imar izinli arsa, zemin+2 katlı "Rıza Bey Konağı", zemin+3 katlı "Hikmet Bey Konağı", yine yukarıda bahsedilmiş

olan boş arazi, kalas-ahşap depo ve imalathanesi ve köşede zemin+2 kattan oluşan ahşap “Bedri Bey Konağı” sahil boyunca sıralanmaktadır.

“Konstantiniye’den İstanbul’a IX. yüzyıl ortalarından XX. yüzyıla Boğaziçi’nin Rumeli yakası fotoğrafları” adlı kitaptaki fotoğrafta, solda Hikmet Bey ve Rıza Bey’in konakları görülmektedir. İlerideki merdivenler ise, İhlamurdere’nin, eski adı ile Beşiktaş Deresi’nin, üstünü kapatan tonozun üstünden geçmeyi sağlayan merdivenlerdir. Fotoğraf belirtildiği üzere, Barbaros Hayrettin Paşa İskeleyi üzerinden çekilmiştir, Pervititch haritasında da görülen bu iskele ahşaptır. Ayrıca, denizde yük taşıyan kayıklar ve odun taşıyan hamalın varlığı da dikket çekicidir (Şekil B.69).

Sahil tarafındaki bu yapıların arka taraflarında bahçeleri, Hikmet Bey Konağı’nın Mahkeme Çıkmağı tarafında, kargir bir ahır bulunmaktadır. Bu sıra üzerinde en dikkat çekici olan konak ise Bedri Bey Konağı’dır. Hayrettin Sokağı ile Taş Bulvarı’nın kesişiminde bulunan bu konağın kendine ait büyük bir bahçesi ve içerisinde kargir bir hamamı olduğu görülmektedir.

Pervititch haritalarında Taş Rıhtım olarak geçen sahil yolu, Çelik Gülersoy’un anılarında da yer bulmuş, buradan (Gülersoy, 1994). 1950’li yıllarda da sahilin taş kaplı olduğu öğrenilmiştir (Şekil B.70). Günümüzde tüm dokusunu, kimliğini kaybeden bu alanın, zemini de bu tarihsel özelliğini koruyamamış, asfalta dönüşmüştür.

Hayrettin Sokağı boyunca yapılar incelendiğinde, doğuda Büyük Hangar, Antrepo olarak belirtilen kargir yapı görülmekte, kuzeyinde ise yukarıda bahsedilmiş olan kalas-ahşap depo ve imalathanesinin girişi bulunmaktadır. Sonrasında, yani deponun kuzeyinde, ahşap ahır ile birlikte büyük bir bahçe yer almaktadır. Üzerine yazılmış olan nottan eskiden burada “Acem Yalısı” olduğu anlaşılmaktadır. Ahırın hemen bitişiğinde ise Köprübaşı Hamamı’nın avlusu görülmektedir.

Bu alanla ilgili yapılan araştırmalarda birçok veriye ulaşılabilmektedir, bunlardan en çarpıcı olanlardan biri, eskiden bir uçak fabrikasının bu alanda var olmuş olmasıdır. Dönemin ünlü ve zengin işadamı Nuri Demirağ, Türkiye’nin ilk Türk uçak fabrikasını, Beşiktaş’ta açmıştır. Yapımcılığını Savaş Güvezne’nin yaptığı, *“Beşiktaş’ta bir Tayyare Fabrikası Belgeseli”*, bu döneme dair birtakım verilere ulaşmayı sağlamıştır. Aile bireylerinin ve özellikle de Demirağ’ın torunu Adnan

Nur Baykal'ın katkılarıyla hazırlanan belgeselde, fabrikanın 1935 yılında kurulduğu anlaşılmaktadır (Güvezne, 2009).

Aile bireylerinin ifadesine göre günümüzde 363 numaralı yapı adası olarak görülen alanın bütünü, Nuri Demirağ'a aitti. Bu fabrika yapısının iki hangarı, yakın tarihe kadar ayakta olan, Deniz Müzesi'nin saltanat kayıklarını sergilemek için kullandığı antrepolardı. Ancak 1928-1930 yıllarına ait olduğu bilinen Tütün Deposu'nun varlığı bu bilgi ile çelişmektedir.

Burada dikkati çeken, Beşiktaş sahili gibi önemli bir konuma sahip olan alanın, fabrika için kullanılmış olmasıdır. Bu durum, arazinin ve çevresinin rantının düşük olduğunu göstermektedir.

Planörlerin yapıldığı bu fabrikanın yanında, Nuri Demirağ'ın Cihat Baban'a kiraladığı ve Tercüman Gazetesi'nin basıldığı matbaa bulunmaktaydı. Aile bireylerinin ifadesine göre, dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, siyasi olarak ters düştüğü Baban'ın matbaasının kapatılması için Demirağ'a ricada bulunmuş, Demirağ, bu durumu kabul etmemiştir. Dünya standartlarında imal ettiği uçakların ve Türkiye'nin sanayisinin gelişimi için yaptığı büyük girişim ve yatırımın, hükümet tarafından hiç kabul görmemesi ve çökertilmesi, İnönü ile Demirağ'ın arasını açmıştır.

Adnan Nur Baykal'ın aktardığına göre, hiçbir gerekçe gösterilmeden, 1956 yılında Dolmabahçe Caddesi'nin genişletilmesi sırasında, yapı adası istimlak edilmiş, geriye sadece iki antrepo kalmıştır. Bu alana, sonrasında Zührevi Hastalıklar Hastanesi yapılacağı söylenmiş, ancak bu hiçbir zaman hayata geçirilmemiştir (Güvezne, 2009).

Ahmet Murat, anılarında bu fabrikadan bahsetmiş, hangardan çıkan planörlerin, Barbaros Hayrettin İskeleyi'ne getirilip, Boğaz semalarında deneme uçuşları yaptığını ve sonrasında geri döndüğünü, bunun çocukluğunda yer eden bir anısı olduğunu belirtmiştir.

Murat, bu yapı adası içerisinde Beşiktaş Caddesi üzerindeki dükkanların işlevleri ile ilgili olarak da birtakım bilgiler vermektedir. Hamam ile Şirket Çıkmazı arasında kalan aralığın batısında işkembeci dükkanı, doğusunda ise o dönemin meşhur Hüsnü Tabiat Lokantası bulunmaktadır. Bu aralıktan geçilerek ulaşılan alan, kereste deposu olarak kullanılmıştır. Şirket Çıkmazı'nın batısında Ahmet Murat'ın babasına ait olan

muhallebici dükkanı, doğu köşesinde ise kahvehane bulunmaktadır. Şirket Çıkmazı'nın doğusunda, kahveye bitişik Foto Yusuf ve sonrasında 1922 yılında Osman Paşa Hanı olduğu düşünülen, Murat'ın anılarında Madam Mari'nin Hanı diye adlandırılan han bulunmaktadır. Murat, bu çıkmazın sonundaki boş alanın, o dönemde, Arap Hadi'nin Kamyon Garajı olarak kullanıldığını ve hareketli bir yer olduğunu belirtmektedir (Murat, 2007).

Aynı kaynakta, Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi'nin olduğu yerde, 2008'de kaldırılan çay bahçesinin varlığından ve bu çay bahçesinin, Beşiktaş sakinleri tarafından çokça kullanıldığından da söz edilmekte, o günlerin sosyal hayatı ile ilgili ipuçları verilmektedir (Murat, 2007).

4.4 Bölüm D (Çalışma alanının sahil kısmı, doğu bölümü)

2009 tarihli 1/1000 Halihazır paftada, bu bölüm 362, 237, 236 ve 399 nolu yapı adalarından oluşmaktadır. Aynı bölüm, 1922 tarihli Pervititch haritaları ile karşılaştırıldığında, 362 nolu yapı adasının 49 nolu yapı adası; 237 nolu yapı adasının 48 nolu yapı adası; 236 nolu yapı adasının ise 47 nolu yapı adası olarak adlandırıldığı görülmektedir. 399 nolu yapı adasının bulunduğu alan, denizin doldurulması ile oluşturulduğundan, 1922 tarihli Pervititch haritasında, bu alan yapı adası olarak değil, deniz olarak görülmektedir. Beşiktaş İskelesi'nin bulunduğu parsel de bu yapı adasına dahil edilmiştir (Şekil D.7) (Şekil D.8).

Çizelge 4.4: Bölüm D, cadde-sokak adları karşılaştırması.

1922 tarihli Pervititch Yangın Haritaları	1934 tarihli İstanbul Şehir Rehberi	2009 tarihli 1/1000 Halihazır Pafta
Beşiktaş Caddesi	Beşiktaş Caddesi	Dolmabahçe Caddesi
-	Kömür İskelesi Sokağı	Cezayir Caddesi
Şerbetçi Sokağı	Sinanpaşa Karakolu S.	-
Marangoz Sokağı	Kalafat Marah Sokak	-
Vapur İskelesi	Barbaros Hayrettin C.	-
-	Tuğla Sokak	-
Saman İskelesi Sokağı	Taş İskelesi Sokak	-
Nalbant Sokağı	Çiğdem Sokak	Çiğdem Sokak

Günümüzde bu alanı, bir yapı alanı olarak değil, bir meydan olarak algılamak gerekmektedir. Bu bölümün en geniş alanını, Barbaros Hayrettin Anıtı ve Türbesi'nin bulunduğu meydan kaplamaktadır (Şekil E.114). Anıt bu bölümün batı

kısımında (Şekil E.115), türbe ise meydanın kuzeydoğu köşesinde yer almaktadır (Şekil E.116). Anıt ve türbe ile ilgili ayrıntılı bilgi, 3.3 bölümünde verilmiştir.

Bu alan, belli bir kentsel planlama anlayışı ile düzenlenmiş, mevcut olan ağaçlar, bordür taşları ile sınırlandırılmış, tüm alan sert zemine dönüştürülmüştür. Ayrıca meydan içerisinde, Deniz Müzesi'nin açık alanda sergilediği topların bir bölümü, düzensiz bir biçimde, yer almaktadır. Meydanın kuzeyinde, Dolmabahçe Caddesi tarafındaki kot farkı, doğu tarafında merdivenlerle çözülmüş, orta kısımda ise oturma setleri düzenlenmiştir (Şekil B.71).

1966 tarihli halihazır paftalar ve bu alana ait eski hava fotoğraflar, bu alanın 2004 yılına kadar daha yeşil bir yer olduğunu, sonrasında tüm meydanın sert zemine dönüştürüldüğü ortaya koymaktadır (Şekil B.72).

Kent meydanı olarak kullanılması düşünülen bu alan, gençlerin paten kaydıkları, hatta futbol maçı yaptıkları bir spor alanına dönüşmüştür. Ayrıca önemli bir anıtsal yapı olan Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi'nin çevresinin bu şekilde düzenlenmiş olması da, türbenin çevreden dışlanmasına neden olmaktadır.

Günümüzde Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi'nin avlu duvarları alçaktır ve üstü demir parmaklıklarla çevrelenmiştir. Oldukça bakımlı duran türbenin bahçesi de yeşillendirilmiştir.

Meydanın doğu tarafında, otobüs durakları ile otobüslerin bu alana hakim olduğu görülmektedir. Otobüslerle ilintili olarak çevrede belediyeye ait, hareket amirliği, akbil gişesi, bilet gişesi gibi yapılar bulunmaktadır (Şekil E.117).

Sivil mimarlık açısından büyük önemi olan Beşiktaş İskelesi ise bu bölümün güneyinde yer almaktadır (Şekil E.118). İskele ile ilgili ayrıntılı bilgi 3.3 bölümünde yer almaktadır. İskele meydanında, gün boyu yoğun bir yaya trafiği bulunmakta, iskele önü, birçok insanın vapuru beklemek için zaman geçirdiği alan, kimileri için de buluşma yeri olmaktadır. Yaya trafiğiyle beraber, bu kısımda yoğun bir şekilde taksi trafiğinin de olduğu görülmektedir. Ayrıca bu kısımdan bir de Nişantaşı'na dolmuş usulü kalkan minibüsler bulunmaktadır.

İskelenin batısında bir park görülmekte, eski haritalar incelendiğinde, bu alanın, sonradan denizin doldurulması ile oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bu alanda da meydanda olduğu gibi ağaçlar yeşil alanlarından kopartılmış, beton saksılara gömülmüşlerdir. Ayrıca yine meydanda olduğu gibi Deniz Müzesi bünyesindeki

birkaç top da, bu alanda serbest bir şekilde sergilenmektedir. Yoğun bir yaya trafiğinden dolayı, bu alana oturma bankları konulmuştur ancak bu alandaki planlama da, oldukça düzensiz durumdadır. Özellikle hiçbir bağlantı sağlanmadan, öylece konmuş olan toplar, bir tarihi eser değil, insanların çocuklarını üstlerine oturttuğu, bankların arasında yitip gitmiş birer obje olarak görülmektedir (Şekil E.119).

İskelenin doğusunda ise Beşiktaş-Üsküdar arasında işleyen motorların iskelesi, tek katlı olan bu yapıya ek olarak, geçiş turnikelerinin üstünü kapatan ve insanların bekleme alanı olarak tasarlanan, uzun ince bir saçak bulunmaktadır (Şekil E.120).

Otobüs duraklarının doğusundaki alanda ise, tam bir karmaşa, çarpık yerleşme, düzensizlik dikkati çekmektedir. Beşiktaş Meydan Düzenlemesi Projesi kapsamında, kısmen geçen yıllara göre daha sıhhileştirilmiştir, ancak bu yeterli düzeyde olmamıştır. Belediyeye ait binanın çevresinde iki büfe bulunmakta, ayrıca alanın kuzeyinde de farklı iki büfe yapısı görülmektedir (Şekil E.121). Büfeler zaman içerisinde çevreye yayılmış, seyyar oturma üniteleri, şeffaf geçici üst örtüler kalıcı hale gelmiştir. Alanın ortasında bir süs havuzu, güneyinde de kullanılmayan ve çevre ile bağdaşmayan bir meydan çeşmesi bulunmaktadır (Şekil E.122). Üst geçidin altında kalan dükkanlar kısmen azaltılmış ise de görüntü kirliliğine devam etmektedir (Şekil E.123). Yine bu geçit altında bulunan tuvaletlerde, tesisat yetersizliği nedeniyle, çevrede olumsuz bir etki yaratmaktadır. Beşiktaş Meydan Projesi'nin bütünü ile hayata geçirilmesi ile, bu üst geçit kaldırılacak, tüm bu alan tekrar düzenlenecektir.

Büyük değişim yaşamış olan bu alan için tarih içerisindeki en önemli dönem, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi'nin çevresinin açılması için yapılan, 1938-1939 yılı istimlâkleridir (Koçu, 1964). Bu tarihten öncesine dair veriler sunan 1922 tarihli Pervititch haritası bu açıdan büyük önem taşımaktadır.

Bu tarihten öncesine ait dikkat çekici diğer bir kaynak “*Gravürlele Türkiye*” adlı kitapta bulunan, Eugène Flandin'in Beşiktaş İskelesi ve arkada Sinanpaşa Camii'ni gösteren gravürüdür (Şekil B.73). Gravürde, solda Beşiktaş Deresi'nin denize kavuştuğu yer ve birkaç ahşap yapı, sağda da benzer nitelikte üç ahşap yapı, ortada iskele ve kayıklar, arkada ise Sinanpaşa Camii görülmektedir.

Beşiktaş sahilini gösteren 1870 tarihli fotoğrafta ise, sahil kısmında birkaç kargir yapı, sağda kayıkhanesi olarak kullanıldığı düşünülen ahşap bir yapı dikkati çekmekte, yetişmiş ağaçlar nedeniyle Sinanpaşa Camii ve Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ise görülememektedir (Şekil B.74).

Pervititch haritası incelendiğinde, bu alan içerisindeki en geniş yeri odun deposunun kapladığı görülmektedir. Deponun bulunduğu alanda, odunların taşındığı bir iskelenin varlığını belirtilmiş ve haritada “Odoun İskelesi” olarak yazılmıştır. Deponun güneyinde gümrük olduğu belirtilen tek katlı ahşap bir yapı bulunmaktadır. 1870 yılına ait olan bir başka fotoğrafta bu gümrük yapısı ve ahşap Beşiktaş İskelesi’nin inşaatı görülmektedir (Şekil B.75).

1890 yılına ait bir fotoğrafta bahsi geçen odun deposu (Şekil B.76), yığılmış odunlar, solda Beşiktaş Odun İskelesi, sağda ise Şirket-i Hayriye vapurlarının yanaştığı yolcu iskelesi yer almaktadır. (Şekil B.77)’de ise dönemin sosyal hayatına ışık tutmakta, fotoğrafta odun iskelesi üzerinde yük taşımak için bekleyen hamallar görülmektedir. Daha geç tarihli olan (Şekil B.78)’deki fotoğrafta ise odun deposunun boş hali görülmekte, alanın büyüklüğü, malzeme taşıyan bir kamyon ve at arabası çeken bir kişinin görülmesi de dikkati çekmektedir.

Odun deposu olarak kullanılan alanın kuzeyinde zemin+2 kattan oluşan iki bina vardır. Harita üzerinde, Beşiktaş Caddesi tarafından kullanıldığı anlaşılan dükkanlar ve doğusunda, zemin+1,5 kattan oluşan, sinema olduğu belirtilen kargir bir bina bulunmaktadır. Sinemadan sonra bir aralık, ve sonrasında Sinanpaşa Çeşmesi görülmektedir.

30 Haziran 1919 günü bayram sabahı çekilmiş olan fotoğrafta (Şekil B.79), sağ tarafta da Sinanpaşa Camii’nin hazire duvarları, en solda ise Sinanpaşa Çeşmesi görülmektedir. Çeşmenin yanındaki binalar, kaynaklara göre, kaymakamlık ve belediye binasıdır. Aynı sırada Beşiktaş Caddesi’nin ilerisinde görülen çıkmalı ahşap bina ise, bir önceki bölümde değinilen İsmail Hakkı Paşa Konağı’dır.

Sinanpaşa Çeşmesi’nin hemen yanında Hasanpaşa Karakolu, harita üzerinde belirtildiği hali ile, merkez karakol, bulunmaktadır. Sonrasında bir avlu duvarı ve zemin+2 kattan oluşan kargir bina görülmektedir. Bu binalar sonrasında, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi avlu duvarı, üzerinde Hacı Ahmet Ağa Çeşmesi bulunmaktadır. Türbenin bulunduğu alan yeşil bir bahçe olarak görülmekte ve aynı

alan içerisinde başka bir türbe, Yedi-sekiz Hasan Paşa Türbesi yer almaktadır (Şekil B.80).

Türbenin avlu duvarı 1938 yılında yıkılmış, çevresinin açılması ve düzenlemesi gerekçesiyle, karakol ile birlikte çevresindeki binalar da yıkılmış, tarihe karışmıştır. (Şekil B.81) avlu duvarının yıkım aşamasını, (Şekil B.82 ve 83) ise yıkım sonrası yapılan düzenlemeyi, alçaltılan avlu duvarını göstermektedir. 1944 yılında Barbaros Hayrettin Paşa anıtının bu alana dikilmesi ile alanın bir meydana dönüşmesi istenmiş ve burası bir tören alanı olarak kullanılmıştır. (Şekil B.84)'de görülen fotoğrafta, 1 Temmuz 1951 tarihinde Barbaros Anıtı önünden geçen bir bando takımı yer almaktadır.

Hagop Mintzuri anılarında, bu alanda bulunan çeşmelerden bahsetmiş, Sinanpaşa Muvakkithanesi'nin yanındaki boşa akan, musluksuz Ahmet Ağa Çeşmesi'nden su içtiklerini, karakolun batısında bulunan Sinanpaşa Çeşmesi'nin musluklu olduğunu belirtmiştir (Mintzuri, 1993). Bu tanımlamalar ışığında, Pervititch Haritası'na bakıldığında karakolun doğusunda, türbe duvarına bitişik olan yapının muvakkithane olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Karakol ile kargir bina arasında Şerbetçi Sokağı görülmektedir ve sokağın adı, burada o yıllarda veya öncesinde bulunan bir şerbetçi dükkanının varlığını işaret etmektedir. Şerbetçi Sokağı üzerinde zemin+2 kattan oluşan ve zemin katı kargir, üst katı ahşap olan belediye binası görülmektedir. Binanın arkasında, batı tarafında, türbenin eki olduğu anlaşılan tek katlı ahşap bir yapı yer almaktadır. Şerbetçi Sokağı'nın güneyinde Marangoz Sokağı, bu iki sokak arasında ise kargir binalar bulunmaktadır.

Marangoz Sokağı'nın adı da, burada o yıllarda veya öncesinde bir marangozhanenin varlığına işaret etmektedir. Marangoz Sokağı'nın güneyinde 23 Mart 1922'de yandığı belirtilen bir alan, doğusunda tek katlı ahşap binalar ve arkasında, doğusunda, yine harap olmuş bir alan, batısında ise zemin+1 kattan oluşan ve kahve olarak kullanıldığı anlaşılan kargir bir yapı görülmektedir. Yanan alanın güneyinde ise inşaat malzemesi deposu olarak kullanılan ahşap bir yapı ve iskeleye kadar bir inşaat alanı ile boş bir arazi yer almaktadır. (Şekil B.85)'de ise, bu alanın yıkım sonrası hali görülmektedir.

Bu kısmın güneyinde iki küçük ahşap iskele bulunmaktadır. 1940'lı yıllarda Beşiktaş İskelesi'nin batısında bulunan iki ahşap iskeleden daha batıda olanının Marmara'dan gelen motorlar için, diğerinin ise Üsküdar'a yolcu taşıyan büyük sandallar için kullanıldığını Ahmet Murat anılarında aktarmaktadır. Ayrıca Murat, Beşiktaş sahilinde, iskeleye yakın bir kısımda bir lastik fabrikasının varlığından bahsetmiştir, ancak Pervititch haritasında bu fabrika gösterilmemiştir (Murat, 2007).

Harita, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi'nin bulunduğu alandan incelenmeye devam edildiğinde, türbenin doğu avlu duvarına bitişik kargir yapılar görülmektedir. Bu binaların bulunduğu sokak (haritada geçen adı ile "Vapor İskelessi"), Vapur İskelesi Sokağı'dır. Sokak boyunca, batısında olduğu gibi, doğu tarafında da kargir yapılar yer almaktadır. Vapur İskelesi Sokağı'nın güneyinde, doğu tarafında tek katlı kargir dükkanlar, bitişğinde bir ahşap dükkan ile deniz tarafında bahçesi olduğu anlaşılan ahşap bir kahve görülmektedir.

Vapur İskelesi Sokağı, günümüze ulaşan 2 katlı kargir Beşiktaş İskelesi ile sonlanmaktadır. 1900'lü yıllarda ise, burada ahşap bir yolcu iskelesi bulunmaktadır (Şekil B.86). Fotoğrafta, Beşiktaş yazısının hem Osmanlıca, hem de Türkçe latin harfleri ile yazılmış olması dikkat çekicidir, ayrıca iskelede bekleyen, hem fesli, hem fötr şapkalı beylerin bulunuşu, hatta sarıklı birinin de aynı fotoğraf karesine girmiş olması, o dönemin sosyal hayatı, yaşayışı ile ilgili fikir vermektedir. Aynı ahşap iskele ve sahil Osmanlı Bankası Arşivi'nden sağlanan bir kartpostalda da görülmektedir (Şekil B.87).

Vapur İskelesi Sokağı'nın doğusunda, paralel olarak Saman İskelesi Sokağı uzanmaktadır. Sokağın doğusunda kargir yapılar görülmekte, bunlardan Beşiktaş Caddesi köşesinde bulunan yapının, fırın olduğu anlaşılmaktadır. Fırının bitişğinde, güneyinde, bulunan yapı ise ahırdır. Bu yapıların sonunda, güneyinde ise, biri kireç deposu olarak belirtilmiş, iki kargir yapı bulunmaktadır. Bahsi geçen kireç deposunun güneydoğusunda, yine tek kattan oluşan başka bir kargir kireç deposu görülmektedir. Deponun yanında harabe olarak belirtilmiş bir yapı, onun yanında, yani güneyinde ahşap gümrük binası, karşı sırasında, yani batısında ise ahşap barakalar yer almaktadır. Bu barakalar ve gümrük deposunun güneyinde kalan kısım ise kum deposu olarak kullanılmaktadır. Sahil kısmında çöp iskelesi olarak belirtilmiş bir başka iskele görülmekte, yazılı kaynaklardan bu iskelenin aynı zamanda inşaat malzemelerinin sevkiyatı için de kullanıldığı anlaşılmaktadır. 1900

yılındaki Saman İskelesi (Şekil B.88)'de görülmektedir. Fotoğrafta, yüklerini boşaltan takalar ve arka tarafta saman balyaları yer almaktadır.

Saman İskelesi Sokağı'nın doğu tarafında ise Dolmabahçe Caddesi'ne bakan kargir dükkanlar, güneye doğru inildiğinde bir set duvarı ve arkasında, doğusunda, boş bir alan görülmektedir. Set duvarının güneyinde yine kargir küçük yapılar ve sonrasında tek katlı ahşap bir kahve dikkati çekmektedir.

Beşiktaş Caddesi üzerinde doğuya, sahil kısmına doğru geçen ama sokak olarak tanımlanmayan bir aralık görülmektedir. Aralığın doğu kısmında bir kısmı kargir, bir kısmı ahşap malzemeden oluşan bir bıçkı fabrikası, fabrikanın güneyinde de ne işlevde kullanıldığı anlaşılamayan birtakım ahşap yapılar sıralanmaktadır. Ahşap yapıların güneybatısında ise tek katlı kargir, kum ve çakıl deposu olarak kullanıldığı belirtilen yapılar yer almaktadır. Bu alanın sonunda, deniz tarafında, bu malzemelerin taşındığı küçük bir iskelenin var olduğu bilinmektedir (Şekil B.89). Fotoğrafta birçok malzemenin istiflenmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca yolcuların sırtlarını dayayabilecekleri arkalıkların varlığından yolcu taşıdığı anlaşılan sandallar da dikkat çekicidir. Sağ arka tarafta Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi de aynı fotoğraf içinde yer almaktadır.

Yukarıda bahsi geçen aralığın doğusunda, bu aralığa paralel, Nalbant Sokağı, aralık ile sokak arasında, Beşiktaş Caddesi üzerinde, küçük boyutlarda dükkanlar uzanmaktadır. Bu dükkanların doğu köşesinden, denize kadar olan sokak, bir nalbantın varlığından dolayı Nalbant Sokağı olarak adlandırılmıştır. Çalışma alanı, Nalbant Sokağı'nın batı kısmı ile sınırlanmaktadır. Kuzeyden güneye doğru zemin+1 kattan oluşan ahşap beş yapı sıralanmaktadır. Arka taraflarında bahçeleri de bulunan bu yapıların, 1920'lerde konut olarak kullanıldığı söylenebilir. Bu yapıların güneyinde boş bir arazi, sonrasında da ahşap başka bir yapı görülmektedir. Bu ahşap yapının arkası, batısı, kömürlerin açık havada depolandığı alan olarak gösterilmiş, bu alanın denizle birleştiği kısım, yukarıda bahsi geçen bıçkı fabrikasının bulunduğu aralık ile Nalbant Sokağı arasında, "Bomonti Rıhtımı" olarak belirtilmiş ahşap iskele ile sonlanmıştır. Bomonti rıhtımının adının nereden geldiğine dair herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Bomonti, Şişli'ye yakın, bira fabrikasının bulunduğu semttir, adı geçen rıhtım ile bir ilgisi olup olmadığı anlaşılamamıştır.

19.yy. son ve 20.yy. başında, önemli bir kentsel dokuyu ve yaşayışı barındıran Beşiktaş sahili (Şekil B.90) 1930’lu yılların sonundan itibaren büyük bir fiziki ve sosyal değişim yaşamıştır.

1930’lu yıllara ait fotoğrafta (Şekil B.91) Beşiktaş İskelesi önünde ahşap kazıklar üzerine oturan vapur yanaşma alanı; henüz doldurulmamış, iskelenin batısında henüz doldurulmamış günümüzdeki park alanı ve kayıkların çekildiği sahil şeridi, Pervititch haritasından izleri okunmuş olan yapılar, üst tarafta Hasanpaşa Karakolu, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ve Sinanpaşa Camii görülmektedir.

(Şekil B.92, 93, 94 ve 95)’de farklı dönemlerde çekilmiş Beşiktaş İskelesi fotoğrafları görülmekte olup, birbirinden farklı ayrıntılar içermeyen bu fotoğraflara arşiv niteliği oluşturması için, tez içerisinde yer verilmiştir.

(Şekil B.96)’da Beşiktaş İskelesi önünün istimlâk edilişi, (Şekil B.97)’de ise yıkım sonrası görülmektedir. Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi güneyinin toprakla kaplandığı ve çevresinin bordürle kuşatıldığı ise (Şekil B.98)’de yer almaktadır. 1958 ve 1977 yıllarında çekilen (Şekil B.99) ve (Şekil B.100)’de görülen iki fotoğraf ise, bu meydanın geçirdiği değişimin görülmesi açısından önemlidir; boş bir meydana çevrilen alan, zamanla arabalar tarafından istila edilmiştir.

4.5 Bölüm E (Çalışma alanının kuzeydoğu bölümü)

2009 tarihli 1/1000 Halihazır paftada, bu bölüm 238, 239 ve 240 nolu yapı adalarından oluşmaktadır. Aynı bölüm, 1922 tarihli Pervititch haritaları ile karşılaştırıldığında, alan içerisinde 45, 46 ve 54 nolu yapı adalarının bulunduğu görülmektedir (Şekil D.9) (Şekil D.10).

Çizelge 4.5: Bölüm E, cadde-sokak adları karşılaştırması.

1922 tarihli Pervititch Yangın Haritaları	1934 tarihli İstanbul Şehir Rehberi	2009 tarihli 1/1000 Halihazır Pafta
Sinan Paşa Sokağı	Hasfırın Caddesi	Barbaros Bulvarı
Hasfırın Arkası Sokağı	Muhtarı Evvel Sokak	-
Yeni Yol Caddesi	Hasan Paşa Deresi C.	Eski Yıldız Caddesi
-	Sivashlı Çıkmazı	-
Tramvay Ardiyesi S.	Beşiktaş Garajı Sokak	-
Hasfırın Sokağı	Has Ekmek Sokak	-
Beşiktaş Caddesi	Beşiktaş Caddesi	Dolmabahçe Caddesi

Çalışma alanı içerisinde günümüzde hiçbir izi kalmayan bölümdür ve 1956-1958 yılları arasında açılan Barbaros Bulvarı'nın açılması ile en büyük darbeyi almış, semti bıçak gibi ikiye bölmüştür. Günümüzde bu alanda Atatürk Cumhuriyet Demokrasi Anıtı (Şekil E.124) ve parkı (Şekil E.125) ve Barbaros Bulvarı'nın alt kesimi bulunmaktadır.

Barbaros Bulvarı, Beşiktaş Meydanı'ndaki anayol kavşağından başlayarak Yıldız'dan geçip Zincirlikuyu'ya kadar düz bir hat olarak çıkan geniş cadde olarak tanımlanmaktadır. Bugün kentin güneydoğu-kuzeybatı eksenindeki en önemli arterlerinden biri olan Barbaros Bulvarı'nın yapımına Adnan Menderes döneminin İstanbul imar faaliyetleri çerçevesinde başlanmıştır. 1955 yılında çekilen fotoğrafta yıkımlar ve bulvarın inşaatı görülmektedir (Şekil B.101). Cadde, 1958'de kullanıma açılmıştır (Şekil B.102).

Eskiden Yıldız Yolu olarak da bilinen yol, daha sonra Boğaz Köprüsü'ne de bağlanarak Avrupa-Asya ulaşımında da ana kavşaklardan biri olmuştur.

(Şekil B.103)'de bulvarın açıldığı ilk yıllar görülmektedir, henüz büyük bir yapılaşma olmamıştır ve günümüzün gökdelenlerinden eser yoktur. Bu fotoğrafın sağ tarafında tramvay deposunun görülmesi dikkat çekicidir. (Şekil B.104)'de ise fotoğraf daha güneyden çekilmiş ve kadrja Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi de girmiştir ve bulvar bu haliyle, ucu bucağı görülmez bir haldedir. Günümüzde bulvarın sağ tarafında bulunan, Conrad Otel'in yerinde ise Yıldız Sarayı'nın uzantısı yeşil alan görülmektedir.

(Şekil B.105)'de Sinanpaşa Camii ve Neccarzade Türbesi yer almaktadır. Fotoğrafın sağ kısmında bulvarın yeni açılmış ve çevre düzenlemesi yapılarak yeşillendirilmiş olan kısmı görülmektedir. (Şekil B.106) ve (Şekil B.107)'de ise, Barbaros Bulvarı'nın açılması ile bölünen doku gözler önüne serilmekte, çoğunluğu zemin+1 veya zemin+2 kattan oluşan yapılar arasına, zemin+4 kattan oluşan bir betonarme yapının girişiyle oluşan tezatlık dikkati çekmektedir.

Barbaros Bulvarı, 1957-1958'de yeni açıldığı sıralarda, Menderes'in İstanbul'a ilişkin yapım faaliyetlerinden biri olarak eleştiriler almış, özellikle denizden bakıldığında Yıldız Sarayı ve Balmumcu'ya doğru yükselen ve o zamanlar yemyeşil uzanan Boğaz tepelerinin peyzajını bozduğu ileri sürülmüştür. 1960'lara kadar iki yanında pek az bina bulunan, yer yer dutlukların, çayırıkların, küçük bahçeler içinde seyrek

ve mütevazı evlerin arasından geçen bulvarın iki yanı, 1960'lardan sonra çok hızlı bir yapılaşma sürecine girmiştir. 1970-1980 arasında İhlamur Vadisi'ne inen ve Yıldız'a bakan yamaçlar üzerindeki yapılaşma hızlanmış, bulvar üzerinde ve anayollardaki binaların çoğu konut olmaktan çıkıp işyeri haline gelmiştir (Artan, 1994).

1970'lerin başında Boğaziçi Köprüsü ve çevre bağlantı yollarının yapılması semtin trafik düğümü haline gelmesine neden olmuştur

(Şekil B.108)'de yer alan kartpostalda, bulvarın açılmasıyla kaldırılan yapı alanının yeri görülmektedir. 1984'de trolleybüslerin de kaldırılmasıyla işlevsiz kalan hangar yıkılmış ve tüm alan yeşillendirilmiştir. (Şekil B.109)'da ise, yakın geçmişe kadar sebze ve meyve pazarı olarak kullanılan yapı ve Zincirlikuyu tarafından gelen araçların, Ortaköy yönüne dönmek için kullandıkları üst bağlantı yolu yer almaktadır.

1990'ların sonuna gelindiğinde iş merkezlerinin çoğalması ve gökdelenlere dönüşmesi ile (Şekil B.103)'te uçsuz bucaksız görülen Barbaros Bulvarı, (Şekil B.110)'da fark edildiği gibi büyük bir yoğunluğa ulaşmıştır. 2003 yılında çekilen fotoğrafta Levent tarafında yoğunlaşan gökdelenler ve Yıldız Sarayı bahçesine yapılan Conrad Oteli görülmektedir.

Bulvarın doğusunda kalan Serencebey Mahallesi konut işlevinin devam ettiği bir alan olmuştur, ancak bu mahallenin de bulvara bakan cephesi, Eski Yıldız Caddesi, ticaret potansiyelinin getirisi ile, iş hanlarının bulunduğu bir ticaret kimliği göstermektedir. Çalışma alanı içerisinde kalan bulvarın batı kısmı ise, bulvarın doğu tarafı gibi, ticaret kimliğinin ağır olduğu bir alandır.

Sahil kısmında olduğu gibi, bu alan için de Pervititch haritaları önemli veriler sağlamaktadır.

Harita üzerinde, Beşiktaş Caddesi ile Sinem Paşa Sokağı (haritanın lejandında Sinan Paşa Sokağı olarak düzeltilmiştir) köşesindeki Türk Okulu, bu bölüm için referans noktası olarak belirlenmiştir. 46 numaralı yapı adası içerisindeki okul, zemin+2 kattan oluşan kargir bir yapıdır. Okulun kuzeyinde zemin+2 kattan oluşan kargir bir fırın, sonrasında zemin+2 kattan oluşan altı adet kargir yapı (haritadaki adı ile "Tramways Ardiessi"), Tramvay Ardiyesi Sokağı ile yaptığı köşede ise zemin+2 kattan oluşan ahşap bir yapı bulunmaktadır.

Hagop Mintzuri anılarını aktarırken, bu kısımdaki hayat ile ilgili bir kesit de sunmaktadır. Pervititch haritasında belirtilmiş olan fırın, yıllar boyu geçimini fırıncılıktan kazanan, Mintzuri ailesinin dükkanıdır. Buradaki yaşamı aktaran Mintzuri, dükkanların işlevi konusunda önemli veriler sunmaktadır. Pervititch haritası ile aynı dönemlere denk gelen çocukluk dönemi, yapmış olduğu tanımlamaların harita üzerinden de birebir okunmasını sağlamaktadır. Fırının güneyindeki dükkan Musa Çavuş'un kahvehanesi, onun güneyindeki ise Mustafa Ağa ile yeğeni Yusuf'un süpürgeci dükkanıdır. Fırının kuzeyinde ise, sırasıyla, Usta Yorgi'nin ciğerci dükkanı, Abidin Bey'in kasap dükkanı ve zerzevatçı bulunmaktadır. Fırının bitişiğindeki okul ise Beşiktaş Rüştüyesi'dir (Mintzuri, 1993).

Tramvay Ardiyesi Sokağı içerisinde, güneybatı kısmında köşedeki gibi ahşap binalar görülmekte, dört ahşap binanın üç tanesi zemin+2 kattan, diğeri ise zemin+1 kattan oluşmaktadır. Sokağın güneye, deniz tarafına doğrulduğu köşede ise un deposu olarak kullanıldığı belirtilen tek katlı kargir bir bina yer almaktadır. Deniz tarafına doğru batı yönünde ise, Beşiktaş Caddesi'ne kadar zemin+1 kat ve zemin+2 kattan oluşan iki ahşap bina görülmektedir. Zemin+1 kattan oluşan ahşap bina için eski olduğuna dair harita üzerine bir not düşülmüştür.

Tramvay Ardiyesi Sokağı'ndan batıya doğru, Beşiktaş Caddesi üzerinde, zemin+1 kattan oluşan kargir bir bina görülmekte, bu binadan sonra yapı adasının içerisine doğru girilmekte (Şekil B.111) ve bu alanda tamamen ahşap yapıların yer aldığı dikkati çekmektedir. Orta avlunun batı tarafında, tek katlı postahane binası görülmektedir. Doğuda ise eski olduğu belirtilen üç ahşap bina ve arkalarında avluları bulunmaktadır. Avlunun kuzeyinde ise, cephesi Tramvay Ardiyesi Sokağı'nda olan, ahşap binaların arka bahçeleri uzanmaktadır.

Beşiktaş Caddesi üzerinde batıda, zemin+2 kattan oluşan ahşap bir bina ve sonrasında "Ecole de Bonheur" görülmektedir. Fransızca "mutluluk okulu" anlamına gelen ve büyük bir yapı olan okul, zemin+2 kattan oluşan ahşap bir binadır ve kuzeyinde, harita üzerinde çizilen oklardan anlaşıldığına göre okul tarafından kullanılan tek katlı ahşap bir bina bulunmaktadır. Bu binanın kuzeyinde de Sinan Paşa Sokağı üzerinde bulunan yapılar tarafından kullanılan bir avlu yer almaktadır.

Fransız Okulu ve yanındaki Türk okulunun görüldüğü fotoğrafın, 1891-1892 yılına ait olduğu bilinmektedir (Şekil B.112). Fotoğrafta, hem okulun, hem de sağ tarafta

cephesi seçilen Hasanpaşa Karakolu'nun önündeki havagazı fenerleri, havagazının sokak aydınlatması için yaygın biçimde kullanıldığına işaret etmektedir. Sultan II.Abdülhamid'in bayram namazı için geldiği Sinanpaşa Camii ise, sol tarafta ağaçların arkasında kalmaktadır.

45 numaralı yapı adasında, Tramvay Ardiyesi Sokağı ile Sinan Paşa Sokağı'nın birleştiği diğer köşede zemin+2 kattan oluşan kargir bir fırın ve arkasında sokak içerisinden de girilen avlu dikkati çekmektedir. Fırının kuzeyinde, yine zemin+2 kattan oluşan iki kargir yapı, bu iki bina arasından kum hangarı olarak kullanılan binaya geçiş görülmektedir.

Sinan Paşa Sokağı'nın, Hasfırın Sokağı (haritadaki adı ile "Hass Fouroun") ile birleştiği köşede zemin+1 kattan oluşan ahşap bir bina bulunmaktadır. Sokak içerisinde, güney tarafında ahşap yapıların sıralandığı görülmekte, bu yapılar gabari olarak farklılıklar göstermekte ve zemin+2 ya da 3 kattan oluşmaktadır.

Bu yapı adasının en geniş alanını kaplayan yapı ise Hasfırın Sokağı'nın sonundaki büyük hangardır. Hangarın aynı zamanda Hasfırın Arkası Sokağı'na ve Yeni Yol Caddesi'ne de cephesi bulunmaktadır. Harita üzerinde hangarın beton olduğu belirtilmiş, tramvayların malzeme deposu olarak kullanıldığı yazılmıştır. Hangar, içerisine Beşiktaş Caddesi tarafından girilen bir depo niteliği taşımakta, tramvay rayları, araçların içeriye alındığını göstermektedir. Hasfırın Arkası Sokağı'na bakan cephesi önünde büyük bir bahçe olduğu görülmektedir ve bu alan "Terrains à bâtir" (İmar izinli arsalar) olarak belirtilmiştir. Beşiktaş Caddesi tarafında da büyük bir avlu içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Hangar, 1960 yılında tramvayların kaldırılması ile birlikte işlevsiz kalmış, ancak sonrasında devreye giren ve sayıları günden güne artan belediye otobüsleri için, depo olarak kullanılmıştır (Ayyıldız, 1964). Sonrasında yıkılan hangar yerine, yakın geçmişe kadar ayakta olan Beşiktaş Halk Pazarı kurulmuş, bu yapı da Beşiktaş Meydan Projesi kapsamında yıkılmıştır.

Yapı adasının Yeni Yol ve Beşiktaş Caddeleri kesişiminde, tek katlı kargir iki yapı görülmektedir. Harita üzerinde lojman olarak belirtilen bu yapıların, tramvaylarla ilgili yüksek düzeydeki bir memurun konutu olarak kullandığı varsayılabilir.

Yukarıda bahsi geçen büyük meydanın kuzeybatısında da, bu meydan tarafından kullanılan, iki hangar dikkati çekmektedir. Kuzeyde olan, zemin+2,5 kattan oluşan

zemini kargir, üstü ahşap bir kum deposudur. Güneydeki ise tek katlı, tramvaylar tarafından kullanılan kargir bir hangardır.

Tramvay Arkası Sokağı'nın güneye kıvrıldığı yerde, sokağın doğusunda iki büyük ahşap yapı görülmekte, bunlardan batıda olanın yeşil bir bahçesi bulunmaktadır. Doğuda olan ahşap binanın da kuzeyinde küçük kargir yapılar sıralanmaktadır.

54 numaralı yapı adasının Sinan Paşa Sokağı'na bakan köşesinde zemin+1 kattan oluşan kargir bir fırın görülmektedir. Hasfırın Sokağı adı, muhtemelen, dönem için belki de tanınmış olan bu büyük fırından gelmektedir. Fırının kuzeyinde, zemin+2 kattan oluşan küçük kargir yapılar ve bunların arkalarında kalan tek katlı ahşap bir bina bulunmaktadır. Hasfırın Arkası Sokağı ile olan köşesinde ise zemin+1 kattan oluşan kargir başka bir bina görülmektedir.

Hasfırın Arkası Sokağı'nda (haritadaki adı ile "Hass Fouroun Arkassi") önce bir avlu, sonrasında zemin+2 kattan oluşan dördü ahşap, üçü kargir, birbirine yakın büyüklükte parsellerden oluşan yapılar dizisi görülmektedir. Yapı adasının güneyinde de benzer bir doku dikkati çekmektedir. Burada da zemin+2 kattan oluşan üçü ahşap, biri kargir dört bina ve zemin+1 kattan oluşan ahşap bir bina yer almaktadır. Yapı adasının güneydoğu köşesinde yer alan tek katlı iki bina ise kargirdir. Ayrıca başta belirtilen fırının bitişiğinde, doğusunda, zemin+3 kattan oluşan ve zemini kargir, üstü ahşap olan, sokağa üçgen çıkmalar yapmış bir bina görülmektedir.

Günümüzde, Barbaros Bulvarı ile Eski Yıldız Caddesi arasında kalan, Atatürk Cumhuriyet Demokrasi Parkı ise zaman içinde büyük değişim göstermiştir. Geçmiş yıllarda, Beşiktaş Halk Pazarı ve kuzeyindeki Tansaş Süpermarketi ile, halkın alışveriş ihtiyacını karşılayan bir alan olmuş, ancak aynı zamanda otobüslerin ve minibüslerin de durakları bu alan içinde olduğundan, yoğun bir taşıt ve yaya trafiği karmaşasının içinde kalmıştır.

Beşiktaş Meydan Projesi kapsamında, bu yapı adası tüm yapılardan arındırılmış, çevre düzenlemesi yapılarak yeşillendirilmiştir (Şekil E.126). Ancak projenin hayata geçmesi ile burada başka değişimler yapılacak, üst geçit kaldırılacak (Şekil E.127), yol zemin altına alınarak bu alanda düzenleme yapılacaktır. Zaman alacak olan bu proje için, günümüzde yapılmış olan uygulama, bir geçiş evresini oluşturmaktadır.

- Beşiktaş meydanı ve çevresi kentsel tasarım projesi;

Beşiktaş Meydanı ve çevresi kentsel tasarım projesi, bölgenin yoğun olan yaya ve araç trafiğini düzenleyecek köklü ulaşım çözümleri öngörmekte ve meydan ve çevresinin yeniden düzenlenmesini hedeflemektedir.

Projenin amacı, farklı ulaşım sistemlerinin kesiştiği noktada yaya-taşıt ilişkisini sağlıklı bir biçimde çözmek, meydanların gerçek kimliğini ön plana çıkarabilmek, meydanın diğer tarihi binalarla mekansal bütünlüğünü sağlamak ve kent sakinlerine dinlenme, gezme ve ulaşım olanağı vermek, olarak belirtilmektedir (Ek 3).

Bu proje ile birlikte, tüm araç trafiği yerin altına alınacak, meydan tamamen yayalaştırılacak, yayalara kesintisiz olarak denizle buluşma imkanı sağlanacaktır. Ancak, “Kent Meydanı” olacağı vaat edilen bu alan sınırlarını kaybedecek ve insan ölçeğinden çok uzak bir boyuta ulaşacaktır.

Beşiktaş Meydanı yayalaştırma projesi fikri, 1990'lara dayanmaktadır. Bu tarihte açılan yarışmada birinciliği, Bereket Uluşahin, Tanju Edige, Sami ve Sidel Pazarbaşı'dan oluşan ekip kazanmıştır (Ek 4).

Bu projede dikkat çeken unsurlar şu şekilde sıralabilir;

- 292 nolu yapı adasının ortasında, günümüzdeki yapılaşma görülmemektedir. Projede bu alanın, Sinanpaşa Köprüsü Sokak ve Dolmabahçe Caddesi ile bağ kurduğu ve bir rekreasyon alanı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.
- Sinanpaşa Camii, çevresindeki yapılardan arındırılmış ve ortaya çıkarılmıştır.
- Tütün Deposu'nun o dönemde tescilli bir yapı olmamasından ötürü, projede bu yapı görülmemektedir.
- Deniz Müzesi için eskiz olarak düşünülmüş bir yapı bu alana konulmuş, çevresi yeşillendirilmiştir. Ancak projede, bu alanın çok tanımsız kaldığı ve Deniz Müzesi'nin ana binası olan eski Maliye Binası ile ilişkilendirilmediği görülmektedir.
- Projedeki en büyük değişikliklerden biri Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı'nın deniz kenarına alınması ve çevresinde yeni bir düzenleme yapılmasıdır.
- Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi olduğu gibi mevcudiyetini korumakta, çevrede bu anıtsal yapıya dair herhangi bir çevre düzenlemesi yapılmadığı görülmektedir.

- Ulaşım ile ilgili yapılan düzenleme ile birlikte, Sinanpaşa Camii'nin doğusunda kalan alan yeşillendirilmiştir (Şekil B.113).

1990 yılından sonra 2000 yılına kadar proje ile ilgili belirli bir adım atılmamış, 2000 yılında Akan Mimarlık tarafından “Beşiktaş Meydanı ve yakın çevresi düzenleme avan projesi”, ulaşım ile ilgili olan kısmı ise Ulaşım Planlama Müdürlüğü tarafından hazırlanmış, bu proje çeşitli revizyonlar geçirerek 2005 yılında İstanbul III. Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanmıştır (Şekil B.114).

Proje doğrultusunda, Beşiktaş Belediyesi tarafından çevre düzenlemesi yapılacağı gerekçesiyle, Halk Pazarı, sebze ve meyve hali, 31 Temmuz 2007'de belediye ekipleri tarafından yıkılmıştır (Örnekoğlu, 2007). Beşiktaş Meydanı tarafında bulunan 40 dükkân ise 5 Ağustos 2007'de istimlak edilmiştir (Yapık, 2007). Yıkılan diğer yapılar 3 büfe ve köprüaltındaki 9 dükkandır. Bu yıkımdan toplamda 52 işyeri ve 30 pazarcı esnafı etkilenmiştir (Uras, 2007). Bu gelişmelerden sonra meydan projesi kapsamında yıkılması gereken sadece Tansaş kalmış, yıkımı diğer dükkanlar gibi kolay olmayınca, bu meydan düzenlemesi sürecinin uzamasına neden olmuştur. Bu yıkımlar sonrasında Beşiktaş Belediyesi tarafından bu alanda bir peyzaj çalışması yapılmış ve alan yeşillendirilmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nce yürütülen projede, trafik, üç ayrı noktadan tünellerle yer altına indirilmektedir. Yıldız Yokuşu'ndan gelen ve eskiden Tansaş'ın bulunduğu noktadan yeraltına giren araçlar, batıda Eminönü yönüne, Sinanpaşa Camii'nin yanından (Şekil B.115); doğuda Bebek yönüne, Çırağan Caddesi başlangıcından yüzeye çıkacaktır (Şekil B.116).

Projenin hayata geçmesiyle birlikte, iskelelerden şehrin diğer yönlerine dağılan yoğun yaya trafiği, hiçbir ışıktaki beklemeden merdivenle yer altına inip, istediği yöne, rahatlıkla yönelebilecektir. Bu durum ve taşıt trafiğinin nispeten rahatlayacak olması, bu projenin olumlu sayılabilecek yanlarıdır. Ancak meydana yapılması düşünülen küçük havuzlar ve oturma yerleri, insani ölçekten çok uzaktır. Meydanı meydan yapan sınırlayıcı öğeler bu projede görülmemektedir ve tüm yapılar ve çevre düzenlemeleri birbiri ile bağımsız, alan içerisinde yüzer biçimdedir.

Belediyece hazırlanan son projenin dijital görselinde, Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı'nın peyzaj projesinde önemli yer tuttuğu, anıt karşısına dünya şeklinde bir havuz yapıldığı ve iskeleden Köyiçi tarafına uzanan, üstü bir takım sundurmalarla

kaplı bir yol yapıldığı görülmektedir. Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ve Demokrasi Anıtı, kendileri ile ilişki kurmayan bir peyzaj düzenlemesi arasında kalmışlardır (Şekil B.117).

Günümüzde anıtın olduğu alan, Beşiktaş Belediyesi tarafından yeşillendirilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin sorumluluğunda olan proje ise, gelişimini sürdürmektedir ve uygulamanın başlayacağı tarih henüz açıklık kazanmamıştır (Şekil B.118).

Uygulanak olan projenin, araç trafiğini rahatlatacağı, Sinanpaşa Camii, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi gibi anıtsal yapıların yüceltileceğı, denizcileri ile ünlü Beşiktaş'ın Barbaros Anıtı ile beraber düzenlenecek bir peyzaj düzenlemesiyle öncelikle semt halkının ve ziyaretçilerinin kullanacağı bir alana kavuşturacağı, semtin mevcut zenginliklerini geliştireceğı, zenginleştireceğı ve yaşatacağı umulmaktadır.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Beşiktaş Köyiçi Kentsel Sit Alanı içinde yer alan çalışma bölgesi, 20.yy. boyunca, büyük kentsel değişimler yaşamıştır. İmar faaliyetleri doğrultusunda istimlâklerin yaşandığı ve geleneksel dokunun değiştiği, özgün konut kullanımının neredeyse tamamen yok olup, ticaret işlevinin hakim olmasıyla hem fiziki hem sosyal değişimin görüldüğü bu alan, İstanbul ve Boğaziçi içerisindeki konumu ve tarihi ile büyük önem taşımaktadır. Ayrıca bu alan, Beşiktaş Meydan Projesi ile büyük bir fiziki değişimin eşliğindedir ve Tütün Deposu’nun otele dönüştürülmesi projesi ile de sosyal bir değişim sürecine girmiştir.

Beşiktaş her ne kadar özgün dokusunu büyük ölçüde yitirmişse de, günümüze ulaşmış anıtsal yapılar ile sivil mimarlık örneklerine sahip çıkılmalı ve korunmalıdır. Bağlı bulunduğu, İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’ndan alınan bilgiler ışığında, alan içerisindeki tescilli yapılar belirtilmiş, kapı-pencere oranları, söve, silme ve çatı gibi mimari detaylar ve volta döşeme gibi geleneksel strüktürler açısından özgünlük ve önem taşıyan yapılar belirlenerek, tescile önerilmiştir.

Beşiktaş merkezi büyük bir değişimin eşliğindedir; 1990’lı yıllardan beri gündemde olan Beşiktaş Meydan Projesi ile araç trafiği yer altına alınacak ve meydan yayalaştırılacaktır. Ancak, “Kent Meydanı” olacağı belirtilen bu alan, belediyenin hazırladığı dijital görsellerden anlaşıldığı üzere, aslında bir meydan olmaktan çok uzaktadır, çünkü meydanın tanımlanabilmesi için sınırlarını belirleyen faktörlere ihtiyacı vardır. Oysa ki bu projede, çevreyle ve birbirleri ile hiçbir bağ kurmayan Sinanpaşa Camii, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, ortada yalnız kalmış bir Demokrasi Anıtı dikkati çekmekte, meydana Sinanpaşa İş Merkezi’nin hakim olduğu görülmektedir. Beşiktaş, tarihi boyunca denizcilere ev sahipliği yapmış, Kaptan Sinan Paşa ve Barbaros Hayrettin Paşa’nın inşa ettirdiği anıtsal yapılar ile tarihi bir kimlik kazanmıştır. Bu düşünce ile 1944 yılında yapılmış olan Barbaros Anıtı, Beşiktaş ve bu meydan için büyük önem taşımaktadır. Yapılan peyzaj düzenlemesinin de bunu merkez aldığı anlaşılmaktadır. Ancak anıtın aksına

yerleştirilen dünya biçimindeki havuz ve oturma alanları, çevre ile bütünleşmemekte, ayrıca Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi de bu peyzaja hiç dahil edilmemektedir. Yapılmış olan düzenleme, insani boyutlardan da çok uzaktadır.

2005 yılında İstanbul III. Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'ndan onay alan projenin, bu tarihten beri çeşitli değişimler yaşadığı ve henüz tamamlanmamış olduğu varsayılarak, gerekli peyzaj düzenlemesinin tüm bu çevre etmenlerini ve tarihi değerleri dikkate alarak yapılacağı umulmaktadır.

Sahil kısmındaki Tütün Deposu'nun otele dönüştürülmesi projesiyle de, Beşiktaş'ın büyük bir sosyal kimlik değişimine gireceği açıktır. Yedi yıldızlı bir otel projesinin uygulanacak olması, semtin özgün kullanıcı profili, sosyal ve ekonomik yapısı ile hiç bağdaşmamaktadır. Açık kamu alanlarının ve Tütün Müzesi'nin de olacağı belirtilen proje, kapalı kapılar ardında geliştiğinden içeriği hakkında bilgiye ulaşamamakta, yaratacağı etkiler tam olarak bilinmemektedir. Ülkemizde sıkça rastlanan ve “soylulaştırma” ile sonuçlanan bir diğer örnek de çalışma alanının batısında bulunan Akaretler'dir. Lüks mağazalarla donatılan alan, Beşiktaş halkını dışlamaktadır.

Beşiktaş, Dolmabahçe Sarayı, İhlamur Kasrı, Yıldız Sarayı, Çırağan Sarayı ve sahil şeridi boyunca sıralanan Fer'iye sarayları ile önemli bir tarihi mirasa sahiptir. Tarihi yapılarının dışında sahip olduğu müzeleriyle de kültür turizmini desteklemektedir. Öte yandan bir kıyı yerleşmesi olarak gezi ve eğlence amaçlı turizm potansiyelini de barındırmaktadır. Ancak Beşiktaş, bu potansiyeli kullanamamaktadır. Günümüzde İstanbul'a gelen turistler, sadece Tarihi Yarımada, Galata-Beyoğlu Bölgesi'ni gezmekte, turistik gezi kitaplarında bile Beşiktaş ilçesi için sadece Dolmabahçe Sarayı'ndan ve Ortaköy'den bahsedilmektedir.

Kültür turizmi açısından, kültür varlıklarının çekiciliği bilinmekle birlikte, kimi zaman bu durumun anıtsal yapılara ve çevreye zarar verdiği de görülmektedir. Turizm geliştirilirken, kültür varlıklarına verilen zarara örnek olarak; Dolmabahçe Sarayı bahçesine yapılan Swiss Otel; Yıldız Sarayı dış bahçesine yapılan Conrad Oteli ve Çırağan Sarayı bahçesine yapılan Kempinski Oteli gösterilebilir. Koruma anlayışına ters düşen bu durum, sonrasında getirdiği yüklerle de çevreye yeni ekler, yapılar inşa edilmesine sebep olmaktadır. Ayrıca turizm, her ne kadar bölgenin ekonomisine katkıda bulunsa da, sosyal hayatı, yaşayışı baltaladığı da bir gerçektir.

Öncelikli olan Beşiktaş'ın sahip olduğu değerlerle kendini gösterebilmesi, halkının sahip olduğu tarihi çevre ve kültürünün farkına varması, sahiplenmesi, koruması ve yaşatması olmalıdır.

Bu doğrultuda anıtsal yapılar çevrelerindeki eklerden arındırılmalı; Sinanpaşa Camii ve Neccarzade Türbesi çevresindeki ayakkabıcılar ve pastanenin yarattığı düzensiz yapılar kaldırılmalı, caminin kuzeybatısında yer alan sarnıç şahıs mülkiyetinden çıkarılmalı ve restore edilmeli, Kaptan İbrahim Ağa Camii önündeki alüminyum doğrama ve yeşil seramikler kaldırılmalı, yanındaki yapılar rehabilite edilmelidir.

Sivil mimarlık örneği olan yapılar eklerinden arındırılmalı, ek katlar yıkılmalı, restitüsyon çalışmaları doğrultusunda restore edilmelidir. Genellikle zemin katları ticaret işlevli kullanılan bu yapılar için çeşitli sergileme üniteleri ve kepenk sistemleri tasarlanmalı ve uygulanması şart koşulmalıdır.

Mevcut boş yapı stoğunun, özgün işlev olan konut olarak kullanımı için halk teşvik edilmeli, öğrenciler için pansiyonlar, yurtlar kurulmalıdır. Çeşitli ofisler için de kullanılabilecek üst katlar için, binalar görüntü kirliliğinden arındırılmalı ve tabelalarda sınırlandırma getirilmelidir.

Dolmabahçe Caddesi'nin kuzeyinde kalan farklı gabarilerdeki binalarla büyük bir çelişki yaratan alan ele alınmalı, yüksek katlı yapılarda kat indirimine gidilmelidir. Böylece bu yapıların hemen arkasında kalan anıtsal ağaçlar da sahil kısmından görünür kılınmalı, fiziki doku ile uyum sağlanmalıdır.

Önemli bir turizm potansiyeline sahip olan bu alana, Tarihi Yarımada ve Beyoğlu bölgesine gelen turistlerin çekimi sağlanmalıdır. Bunun için, Taksim Meydanı'ndan Dolmabahçe Sarayı'na doğru gelen turistlerin Beşiktaş'a devam etmesi için, Dolmabahçe-Beşiktaş arasındaki ağaçlı yol, özendirici bir yürüyüş aksına dönüştürülebilir. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi, Devlet Konservatuvarı, Dolmabahçe Sanat Galerisi, Depo Müze gibi kurumlar, bu bölgenin yakınında bulunan üniversiteler ve öğrenciler, bu aksın düzenlenmesi için katkı sağlayabilir. Bu yol aksı öğrencilerin ve sanatçıların resim ve heykellerini sergileyeceği, birtakım tiyatro gösterilerinin sunulabileceği, çeşitli müzik dinletilerinin yapılabileceği bir kültür alanına dönüştürülebilir.

Bu aksın sonunda birbirleri ile ilintili olarak yukarıda belirtilen müzeler gezilebilir. Akaretler günümüzde belli bir kesime hitap eden ve semt halkı ile bağdaşmayan

mağazalarla çevrilmiştir. Bu alanın semtin özgün kullanıcısı olan halk ile buluşması ancak özgün işlevi olan konut kullanımının yerleşmesi ile mümkün gözükmektedir. Ayrıca zemin katlarında çeşitli sanat atölyeleri ile kafeleri barındırarak belli bir çekim noktası oluşturacağı ve ortamı yaşatacağı düşünülmektedir.

Tütün Deposu'nun yedi yıldızlı bir otele dönüştürülecek olması, Beşiktaş'a büyük bir yük getirecektir. Öte yandan, tıpkı Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü gibi, bu yapı da, önünde bulunan sahili bir kamu alanı olmaktan çıkararak, özel bir alana dönüştürecektir. Ancak bu senaryonun gerçekleşmeyerek, tüm sahilin Beşiktaş halkı ile buluşacağı umulmaktadır.

Beşiktaş Meydanı'nda ise halkın ve turistlerin yeşille ve denizle buluşacağı bir ortam yaratılmalıdır. Günümüzde kent meydanı olarak anlaşılan olgu, çıplak, sert zeminli bir alandır. Oysa ki böyle bir alanın yaşaması olanaksızdır. Mevcut ağaçlar beton saksılardan çıkarılmalı, meydan, kaybettiği yeşil dokuya kavuşmalıdır. Yazın insanların oturabileceği, doğal gölgelik sağlanmış, ağaçların altında alanlar yaratılmalı, kentsel ölçekle uygun kent mobilyaları konulmalıdır.

Beşiktaş meydanı, sahip olduğu Boğaz manzarası ile doğal güzelliğe, tarihi yapılarıyla kültürel bir zenginliğe sahiptir. Yeni binalar inşa etmek yerine, mevcut değerlerin korunması ve yaşatılması esas olmalıdır.

Beşiktaş'ın içlerine Köyiçi'ne doğru ilerledikçe, mevcut semt yaşantısının değişmemesi ve semt sakinlerinin korunması gerektiği düşünülmektedir.

Büyük bir kültür turizmi potansiyeline sahip olan Beşiktaş, yıllar boyu yoğun kültür ve sanatla iç içe yaşanan bir semt olmuştur. Geçmişini incelediğimizde sayıları oldukça fazla olan sinemalar, bunun en önemli göstergelerinden biridir. Ancak günümüzde bu bölgede bir tek sinemanın bile bulunmaması düşündürücüdür. Beşiktaş merkezinde sadece haftanın belirli günlerinde açık olan Beşiktaş Kültür Merkezi dışında, bir sergi salonu, bir konser mekanı ya da başka kültür nüveleri bulunmaması da dikkat çekmektedir. Eskiden Kamburun Bahçesi olarak tanımlanan, günümüzde ise otopark işlevi gören alanın, eskiden olduğu gibi bir açık hava sinemasına dönüştürülmesi Beşiktaş'ı yeniden bir kültür odağına dönüştürmenin ilk adımı olabilir.

Yenileme çalışmaları ile güçlendirilecek ve güzelleştirilecek olan Beşiktaş, yaşayan kullanıcı profili, öğrenciler, sanatçılar, ziyaretçi turistlerle kalkınmalı, zenginleşmeli

ve ileriki kuşaklara aktarılmalıdır. Diğer yenileme projelerinde de esas alınması gereken; mevcudun korunması, alanın tarihi fiziki ve sosyal kimliğinin anlaşılması, mevcut yapı stoğunun ve koşullarının değerlendirilmesi, alt yapının oluşturularak yapılacak olan projelerin irdelenmesi ve atılan adımların geri dönüşü olmayacağı düşünülerek gelecek oluşumlar için bir strateji çizilmesidir. Amaç, sahip olunan değerlerin ve yerel rengin korunmasına ve yaşatılmasına çaba gösterilmesi olmalıdır.

Beşiktaş Köyiçi Kentsel Sit Alanı içinde yer alan çalışma bölgesinin, 20.yy. başından günümüze fiziki ve sosyal değişiminin belgelenmesi, günümüz koşullarının değerlendirilmesi ve korunması için geliştirilen öneriler kapsamında hazırlanan tezin, bu çabalara katkıda bulunması umulmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akbayar, N.**, 1998. Beşiktaş Tarihi, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 17-28.
- Akbayar, N.**, 1998. Barbaros Bulvarı, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 55.
- Akbayar, N.**, 1998. Anıtlar, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 153-154.
- Akbayar, N.**, 1998. Medreseler, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 210.
- Akbayar, N.**, 1998. Mezarlıklar, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 236-237.
- Akbayar, N.**, 1998. Sinemalar, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 277-278.
- Akdan, T.**, <<http://www.haber34.com>>, 2 Haziran 2008. Beşiktaş Sahildeki Çay Bahçeleri Yıkıldı.
- Akan Mimarlık**, 2005. *Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Projesi*, Proje dijital sunumu, 2 görsel, 2005.
- Akın, N.**, 4 Ekim 2001, *Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki*, sayı 607, İstanbul kent tarihi açısından önemli bir kaynak, s 7-10.
- Anonim**, 1983. *İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi*, Tercüman Gazetesi Kültür Yayınları, İstanbul, s 1059.
- Artan, T.**, 1994. Beşiktaş, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt II, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s 161-163.
- Axa Oyak**, 2003. *Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul*, Sigorta Haritaları, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Ayyıldız, H., R.**, 1964. Beşiktaş, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt V, s 2571 - 2573.
- Banoğlu, N. A.**, 2008. *Tarihi ve efsaneleriyle İstanbul semtleri*, (Niyazi Ahmet Banoğlu'nun 1935 yılında Kurun gazetesinde neşredilen tefrikalarının derlenmesiyle oluşturulmuş), Selis Kitaplar, İstanbul, s151-153.
- Batur, A.**, 1998. Akaretler, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 119-121.
- Batur, A.**, 4 Ekim 2001, *Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki*, sayı 607, Pervititch haritaları ya da Bir kenti Okumak, s 1, 4.
- Berger, A.**, 1998. *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 13-16.
- Beşiktaş Belediyesi**, 2009. *Beşiktaş Kentsel ve Doğal Sit Alanları*, 1 pafta, İstanbul.

- Beşiktaş Belediyesi**, 1966. *Beşiktaş 1/1000 halihazır plan*, 2 pafta, İstanbul.
- Cezar, M.**, 1963. Osmanlı Devrinde İstanbul Yapılarında Tahribat Yapan Yangınlar ve Tabii Afetler, *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I.*, İstanbul, s 374, 390.
- Cezar, M.**, 2002. *Osmanlı Başkenti*, Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayını, İstanbul, s 121, 403, 432.
- Coşansel, D.**, 1991. 19.yy Mimarlığı içerisinde Dolmabahçe Sarayı'nın yeri , *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Sanat Tarihi Bilim Dalı, s 30, 40.
- Çelik, Z.**, 1996. *19.yy'da Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, Çeviren Deringil, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s 62, 76-77.
- Çetintaş, M. B.**, 2005. *Dolmabahçe'den Nişantaşı'na: Sultanların ve Paşaların Semtlerinin Tarihi*, Antik A.Ş. Kültür Yayınları, s 32, 50, 136, 137.
- Çubukçuoğlu, Z.**, 1948. *Barbaros Mecmuası* (Her ayın ilk günü çıkar), Beşiktaş Halkevi **Yıl:1 Sayı:2** 1 eylül 1948, s 8.
- Dağdelen, İ.**, 2005. *İstanbul Rumeli Ciheti Haritaları*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Yayınları, İstanbul.
- Dağdelen, İ.**, 2006. *Alman Mavileri, 1913-1914: I.Dünya Savaşı Öncesi İstanbul Haritaları*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Yayınları, İstanbul, Beşiktaş Haritaları.
- Daver, A., Günay, S.**, 1944. *Güzelleşen İstanbul XX.yıl*, Dekoratör Reamor, M.N., İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Maarif Matbaası, sayfa numaraları yok (Barbaros Anıtı).
- Deleon, J.**, 2000. *100 İstanbul*, Tuğrul Acar Koleksiyonu ve Arşivi, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Dereli, N.**, 2007. *Karşıdan karşıya*, Komşu Yayınevi, İstanbul, s 34- 35.
- Durgut, F., Durgut O.**, 2004. *Havadan İstanbul*, Hava fotoğrafı.
- Ergin, O., N.**, 1934. *İstanbul Şehir Rehberi 1934*, Matbaacılık ve Neşriyat Yayınevi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul.
- Ertuğrul, Ö.**, 1994. Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt III, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s 54.
- Eyice, S.**, 1976. *Bizans Devrinde Boğaziçi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, s 23.
- Eyice, S.**, 1998. Aziziye Camii, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 157-158.
- Galitekin, A.N.**, 2001. *Hadikatü'l Cevami İstanbul Camileri ve Diğer Dini-Sivil Mimari Yapılar Ayvansarayi Hüseyin Efendi, Ali Sati Efendi, Süleyman Besim Efendi*, İşaret Yayınları, İstanbul, s 493-523.
- Genç, A., Çolak, O. M.**, 2007. *Sultan II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul, fotoğraf 448.

- Genim, M., S.,** 2006. *Konstantiniyye'den İstanbul'a: XIX. yüzyıl ortalarından XX. yüzyıla Boğaziçi'nin Rumeli yakası fotoğrafları = From Konstantiniyye to İstanbul : Photographs of the Rumeli shore of the Bosphorus from the mid XIXth to the XXth century*, Suna ve İnan Kıraç Vakfı İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Yayına hazırlayan; R. Barış Kıbrıs, Zeynep Ögel, Koleksiyonu derleyen; Ahmet Abut, Cilt I, s 233, 235, 239, 241, 243, 245, 247, 251, 257.
- Gökçen, R.,** 1984. *İlçemiz Beşiktaş*, Dündar Yayınları, İstanbul, s 82-85.
- Gökmen, M.,** 1991. *Eski İstanbul Sinemaları*, Şenar Ofset, İstanbul, s 21, 22, 33, 35, 38, 39, 40, 44, 48.
- Gökmen, M.,** 2001. *Yeni Defne'den Aktarma, Taksim Beşiktaş yolunun dünü bugünü*, Dizgi; Şule Yayınları, İstanbul Baskı; Kubbealtı Fotokopi, İstanbul (Sayın Semavi Eyice'ye ithafen) "Tıpkıbası" uygulaması, V.bölüm s 19-21, VI.bölüm s 15-17, VII.bölüm s 17-18, VIII.bölüm s 15-18.
- Göktürk, H.,** 1964. Beşiktaş Pazarı, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt V, s 2588.
- Göyünç, N.,** 1948. Beşiktaş'ın Tarihi (Fetihten zamanımıza kadar), *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, s 7-44.
- Gülersoy, Ç.,** 1984. *İstanbul'un Anıtsal Ağaçları (1968 yılı boyunca) (Rumeli Kavağı-Kağıthane arası)*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul, s 92, 93.
- Gülersoy, Ç.,** 1994. *Beşiktaş Daha Dün*, İstanbul, s 16-18, 29-31, 55.
- Günay, R.,** 2002. *Mimar Sinan ve Eserleri*, Yapı-Endüstri Merkezi, İstanbul, s 104.
- Güvezne, S.,** 2009. *Beşiktaş'ta bir Tayyare Fabrikası Belgeseli*, 30 Nisan 2009 Osmanlı Bankası Müzesi Etkinliği.
- Gyllius, P.,** 1997. *İstanbul'un Tarihi Eserleri*, Çeviren E. Özbayoğlu, Eren Yayınları, İstanbul, s 43, 44, 45, 97, 126, 127.
- İnciciyan, P.Ğ.,** 1956. *18. asırda İstanbul*, Tercüme ve Tahşiye eden Andreasyan H.D, İstanbul Matbaası, İstanbul, s 96-97.
- İTÜ-UYGAR,** 1910. İstanbul Beşiktaş 1/1000 halihazır harita, İstanbul Teknik Üniversitesi Uygulama Araştırma Merkezi, 1 Pafta, İstanbul.
- Kara Pilehvarian, N., Urfaloğlu, N., Yazıcıoğlu, L.,** 2004. *Osmanlı Başkenti İstanbul'da Çeşmeler*, Yapı Yayınları, İstanbul, s 195.
- Karakaya, E.,** 1998. Hamamlar, İslami Yapılar, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 139-141.
- Karakaya, E.,** 1998. Mescitler, İslami Yapılar, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 156, 159, 162.
- Karakaya, E.,** 1998. Türbeler, İslami Yapılar, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 208-209.
- Karakaya, E.,** 1998. Muvakkithaneler, İslami Yapılar, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 211.

- Kargı, H.,** 1998. Çeşmeler, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 134-135.
- Katipoğlu, H.,** 1998. Resim ve Heykel Müzesi, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, 273-274.
- Kayra, C.,** 1990. *İstanbul Haritaları: Ortaçağdan günümüze Maps of Istanbul from the Middle Ages to the present day*, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Yayınevi, İstanbul.
- Kesal, E.,** <<http://www.akilrehberi-turkiye.com>>, 2007. 1960 - 1977 Yılları arasında Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde Psikiyatrik Rehabilitasyon ve Sosyal Readaptasyon Çalışmaları, Şizofrenlerin Mesleki Rehabilitasyonu.
- Kırdar, L.,** 1947. *Yenileşen İstanbul (1939 Başından 1947 Sonuna Kadar İstanbul'da Neler Yapıldı?)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Belediye Matbaası, İstanbul, s 65-66.
- Koçu, M.,** 1964. Beşiktaş İskeleyi, Beşiktaş, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt V, s 2597.
- Koçu, R., E.,** 1964. Beşiktaş, Beşiktaş Caddesi, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt V, s 2563-2571.
- Koçu, R., E.,** 1964. Beşiktaş Caddesi, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt V, s 2573-2574.
- Koçu, R., E.,** 1964. Beşiktaş Deresi ve Köprüsü, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt V, s 2579, 2583.
- Koçu, R., E.,** 1964. Beşiktaş İskele Hamamı, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt V, s 2579-2582.
- Koçu, R., E.,** 1964. Beşiktaş İskeleyi Mescidi, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt V, s 2582.
- Koçu, R., E.,** 1964. Beşiktaş Yangınları, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt V, s 2597-2598.
- Koçu, R., E.,** 1991. Bostancıbaşı Defterleri, *İstanbul için Şehr-engiz*, Hazırlayan E. Batur, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Korkmaz, E.,** 2001. Kentsel Açık Alanların Kullanıcılar Tarafından Değerlendirilmesi, İTÜ Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Şehir Bölge Planlama, Şehirselle Tasarım Programı, s 23.
- Kömürçyan, E.Ç.,** 1988. *İstanbul tarihi XVII. Asırda İstanbul*, Tercüme ve Tahşiye eden H. D. Andreasyan, Hazırlayan K. Pamukciyan, Eren Yayıncılık, s 39, 253-255.
- Kuban, D.,** 1998. Sinanpaşa Külliyesi, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 171-173.
- Kuban, D.,** 1994. Barbaros Anıtı, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt II, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s 160-161.
- Kurtçu, Ü.,** 2007. *Boğaziçi Tiryakiliği*, Elips Kitap, Ankara, s 279, 289.
- Kurtoğlu, A.,** <<http://www.wowturkey.com>>, 11 Kasım 2006, Bir Yolun Kronolojik Analizi : “Eminönü- Karaköy-Kabataş- Beşiktaş”.

- Lokmanoğlu, H.**, 1955. *Haritalı Şehir Rehberi 1955*, Halk Basımevi, Beşiktaş Kazası Sokak ve Caddeleri, Beşiktaş kazası Beşiktaş Belediye Şubesi 1.Harita.
- Mintzuri, H.**, 1993. *İstanbul Anıları (1897-1940)*, Çeviren Kuyumcuyan, S., Notlarla Basıma Hazırlayan Sakaoğlu, N., Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Belgesel I, Numune Matbaacılık, İstanbul, s 7-46, 72, 73.
- Murat, A.**, 2007. *Kayıt Dışı Anılar*, Yapı Kredi Yayınları Anı kitap, İstanbul, s 9-41.
- Müller-Wiener, W.**, 2001. *İstanbul'un Tarihsel Topografyası*, Çeviren: Ü. Sayın, Yapı Kredi Yayınları, Ofset Yapımevi, s 458, 459.
- OBARSİV**, 1918. *Beşiktaş ve Ortaköy haritası*, Ölçek belirsiz, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 1 Pafta, İstanbul.
- OBARSİV**, 1955. *İstanbul Şehri Umumi Planı*, Ölçek 1/5000, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 1 Pafta, İstanbul.
- OBARSİV**, ?. *Sinanpaşa Camii Avlusu ve Şadırvanı, Beşiktaş İskelesi Kartpostal*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 2 Fotoğraf, İstanbul.
- Okuy, S.**, <<http://www.radikal.com.tr>>, 16/12/2008. Hatıralarımızı çalıyorlar.
- Örnekoğlu, H.**, <<http://www.arkitera.com>>, 1 Ağustos 2007. Halk pazarı meydan olacak, Kaynak: Hürriyet.
- Özen, K.**, 1977. *Beşiktaş*, Özyürek Yayınevi, Fotoğraf, Beşiktaş İskelesi meydanı.
- Özsoydan, G.**, 2007. Kentsel Korumaya Stratejik Yaklaşım (Beşiktaş Köyiçi Kentsel Sit Alanı Örneği), *Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Koruma ve Yenileme Programı, s 98-101.
- Öztuncay, B.**, 2003. *Dersaadet'in fotoğrafçısı: 19. yüzyıl İstanbul'unda fotoğraf: öncüler, stüdyolar, sanatçılar*, Hazırlayan: Arzu Karamani Pekin, Meclis Şeyhun, Koç Kültür Sanat Yayınevi, İstanbul, s 561.
- Pala, İ.**, 1994. Deniz Müzesi, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt III, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s 28-29.
- Pamukciyan, K.**, 1964. Beşiktaş'ta Ermeniler, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt V, s 2577-2578.
- Rakunt, N.**, 1965. Beşiktaş Sinanpaşa Camii, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, 1-38.
- Refik, A.**, 1991. Kiliseler ve Hristiyanlar, *İstanbul için Şehr-engiz*, Hazırlayan Batur, E., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s 135.
- Sakaoğlu, N.**, 1998. Beşiktaş'ta Eğitim, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 250-254.
- Salman, Y.**, 1998. İskeleler, *Dünden Bugüne Beşiktaş*, Beşiktaş Belediye Başkanlığı, İstanbul, s 145-147.
- Sevim, M.**, 1996. *Gravürlerle Türkiye*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Cilt 1 İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları, Duman Ofset Limited, Ankara, s 130.

- Şehsuvaroğlu, H.Y.**, 1986. *Boğaziçine Dair*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul, 197, 207, 329, 351.
- Tanişık, İ.,H.**, 1943. *İstanbul Çeşmeleri*, Maarif Matbaası Nakit İşleri Muhasibi, Maarif Matbaası, İstanbul, no 78, 84
- Tanman, B.**, 1994. Neccarzade Tekkesi, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt VI, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s 59-60.
- Tufan, M.**, <<http://www.mimarizm.com>>, 18.06.2007, Bir Tütün Deposu, Bir Otel.
- Uras, G.**, <<http://www.arkitera.com>>, 5 Kasım 2007. Beşiktaş meydanı gerçek meydan oluyor, Kaynak: Milliyet.
- Uykucu, K.E.**, 1973.*Cumhuriyet'in Ellinci Yılında Her Yönüyle İlçemiz Beşiktaş*, Beşiktaş Turizm ve Güzelleştirme Derneği Yayını, Dilek-iş Matbaası, İstanbul, son reklam sayfası.
- Url-1** <<http://www.tr.wikipedia.org>>, Beşiktaş ilçesinin, İstanbul İli içerisindeki konumu.
- Url-2** <<http://www.arcnet.org>>, Sinanpaşa Camii perspektif çizimi.
- Url-3** <<http://www.mimarist.org>>, Temmuz 2007, Mimari Mirasımız “Astro Türk Tütün Deposu” Yok Edildi, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi.
- Url-4** <<http://www.objektifhaber.com>>, 13 Aralık 2008. Beşiktaş'taki tütün deposu yıkıldı.
- Url-5** <<http://www.insaatyapimarket.com>>, 02 Şubat 2007. Beşiktaş'taki Tütün Deposu Otel oluyor.
- Url-6** <<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr>>, İstanbul Şehir Rehberi, 1966 yılı Uydu Görüntüsü.
- Url-7** <<http://www.besiktasliyim.net>>, Fotoğraf, Beşiktaş İskelesi, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, Neccarzade Türbesi, Hacı Ahmed Ağa Çeşmesi, Sinanpaşa Camii ve Tramvay Durağı, 302 numaralı yapı adası - 6 nolu parsel, Beşiktaş Caddesi ve tramvay yolu, Beşiktaş Meydanı, Beşiktaş sahilindeki odun deposu olarak da kullanılan meydan, Barbaros Bulvarı, Sinanpaşa Camii ve Beşiktaş Caddesi.
- Url-8** <<http://www.wowturkey.com>>, Fotoğraf, Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi, Tütün Deposu, Beşiktaş İskelesi.
- Url-9** <<http://www.gittigidiyor.com>>, Kartpostal, Ortabahçe Caddesi'ne Dolmabahçe Caddesi'nden bakış, Barbaros Anıtı, Barbaros Bulvarı ve çevre düzenlemesi.
- Url-10** <<http://www.mo.org.tr>>, Fotoğraf, Mobil İstasyonu.
- Url-11** <<http://www.teget.com>>, Deniz Müzesi.
- Url-12** <<http://www.scribd.com>>, Fotoğraf. Beşiktaş İskelesi.
- Url-13** <<http://www.istanbulfotografлари.org>>, Fotoğraf. Barbaros Bulvarı.
- Url-14** <<http://www.ibb.gov.tr>>, Beşiktaş Meydan Projesi.

- Üner, G.**, 2006. Kumkapı'da kentsel değişimin belgelenmesi: Pervititch Haritalarıyla Karşılaştırılmalı Bir Analiz, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Mimarlık, Restorasyon Programı, s 6.
- Yazıcıoğlu, M.L.**, 1984. Boğaziçi Kıyı Yapıları, *Yüksek Lisans Tezi*, Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayın Müdürlüğü, İstanbul, s 87, 233, 235.
- Yapık, E.**, <<http://www.arkitera.com>>, 6 Ağustos 2007. 'Beşiktaş Dükkânları' çevre düzenlemesi gerekçesiyle yıkıldı, Kaynak: Sabah.
- Yılmaz, E.**, <<http://www.arkitera.com>>, 25 Şubat 2008. Bir Meydan İki Tasarım, Kaynak: Tasarım Dergisi Sayı: 9.
- Yoldaş Demircanlı, Y.**, 1989. *İstanbul Mimarisi İçin Kaynak Olarak Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, s 383.
- Ziyaoğlu, R.**, 1952. *Açık Hava Tiyatrosu karşısındaki çeşme*, Fotoğraflar Othmar, İstanbul Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, sayfa no yok.

EKLER

Şekil A: Eski Beşiktaş haritaları

Şekil B: Eski fotoğraflar, detay harita ve belgeler

Şekil C: Çizimler

Şekil D: Karşılaştırmalı çizimler

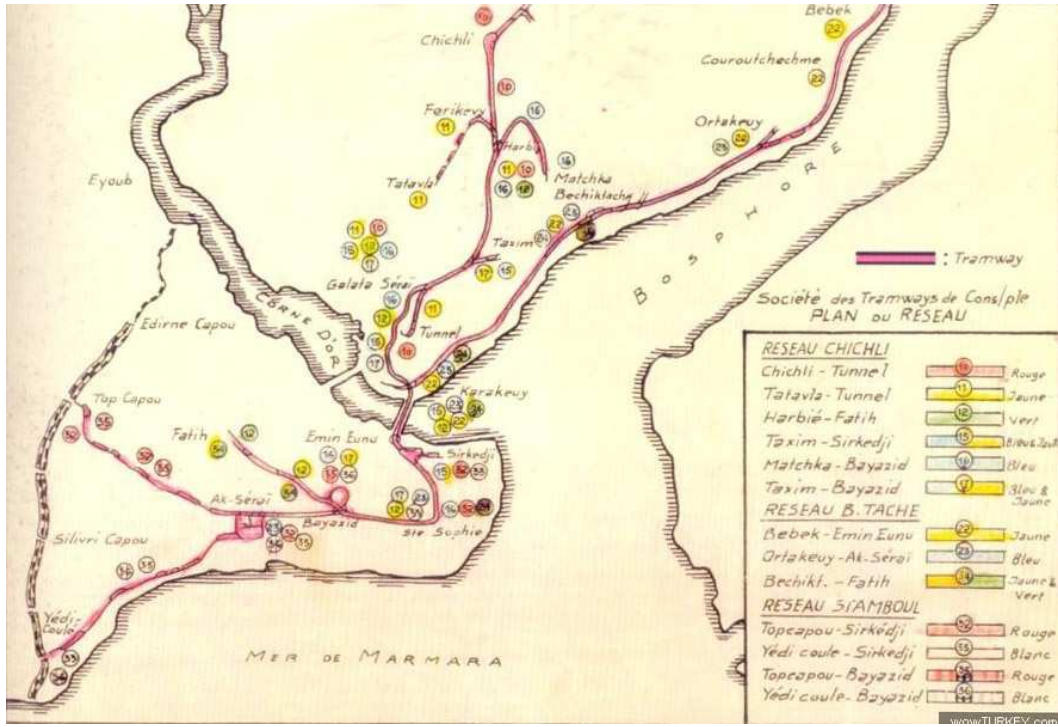
Şekil E: Çalışma alanı güncel fotoğrafları

Ek not ve raporlar

Qualis extitit MCCCXXII. proinde antequam in Turcarum potestatem venisset.

[illegible]

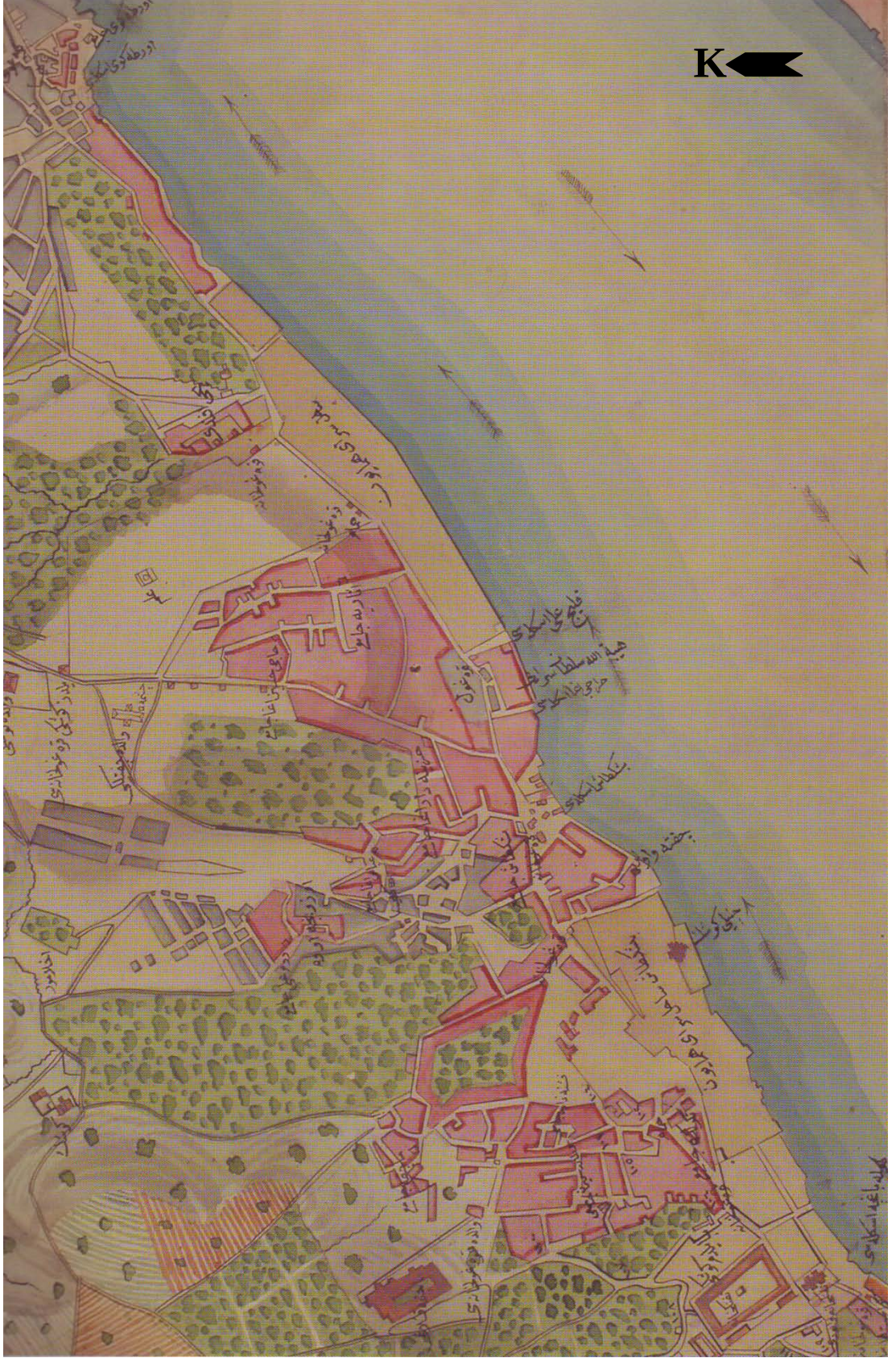
122

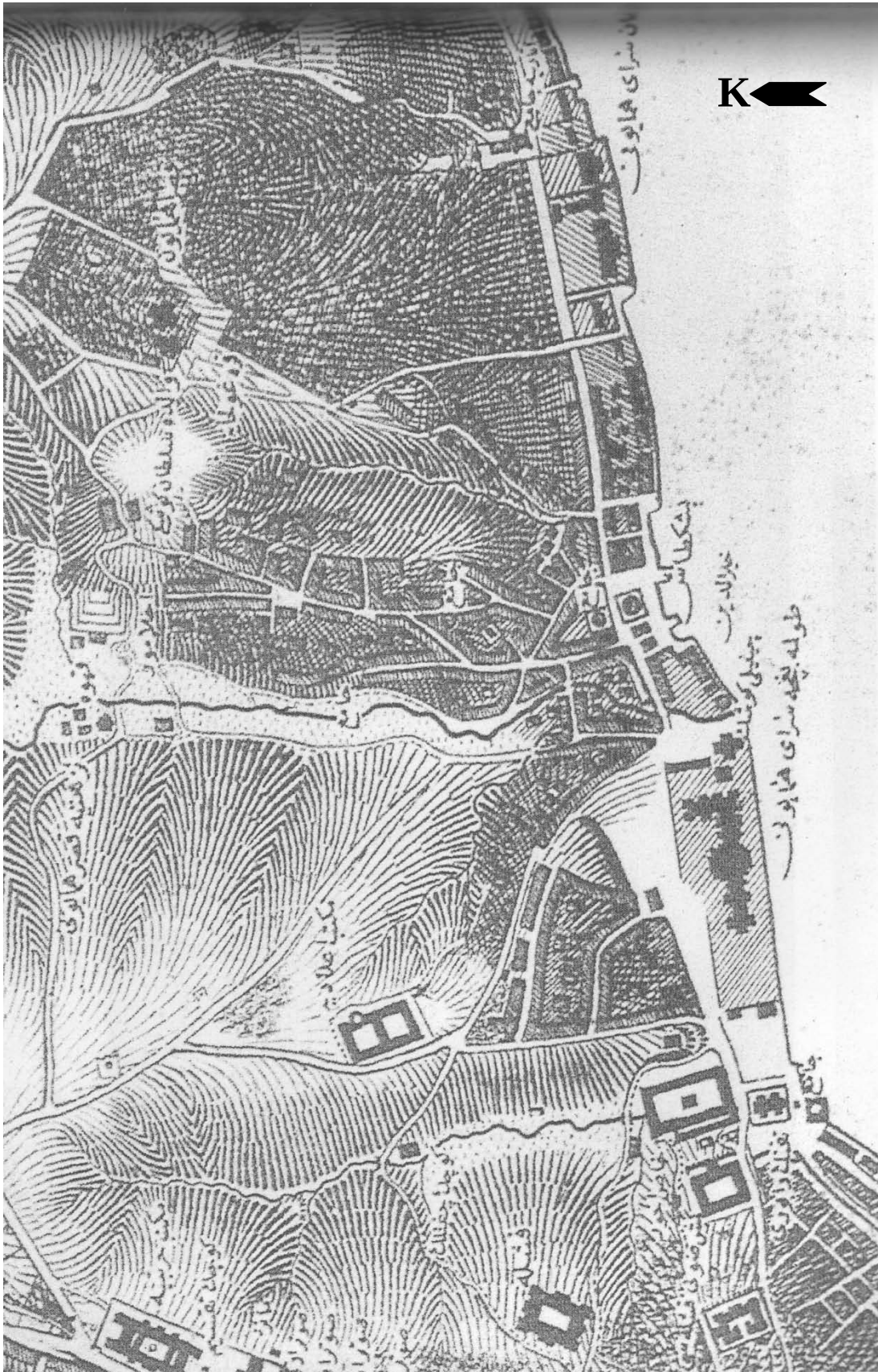
Şekil A.2: 1920 tarihli Tramvay hatlarını gösterir harita (Kurtoğlu, 2006).

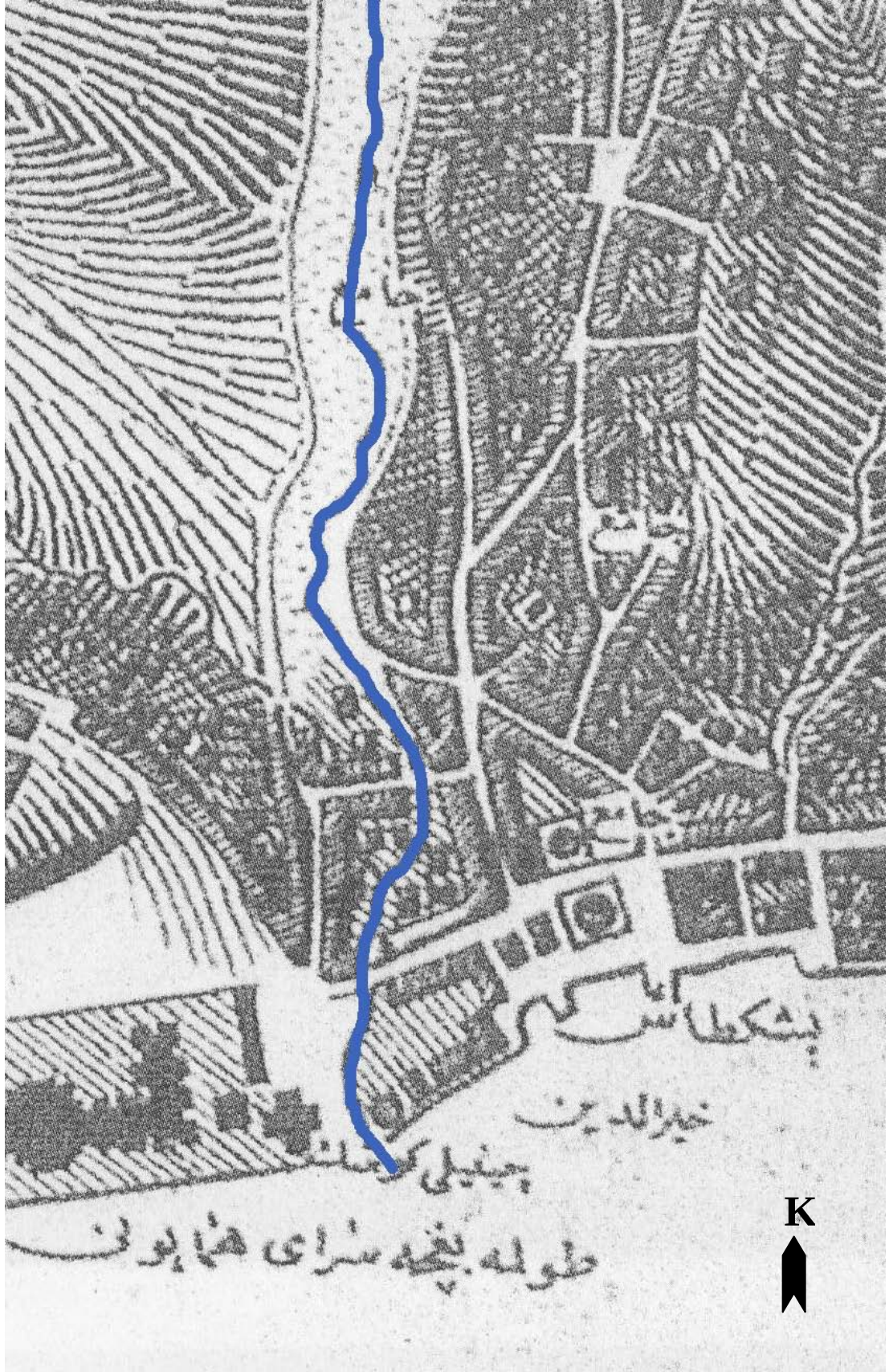
Şekil A.3: 1925 tarihli Tramvay hatlarını gösterir harita (Çetintaş, 2005).

Şekil A.4: 1834 yılı, Dolmabahçe civarına ait harita (Çetintaş, 2005).

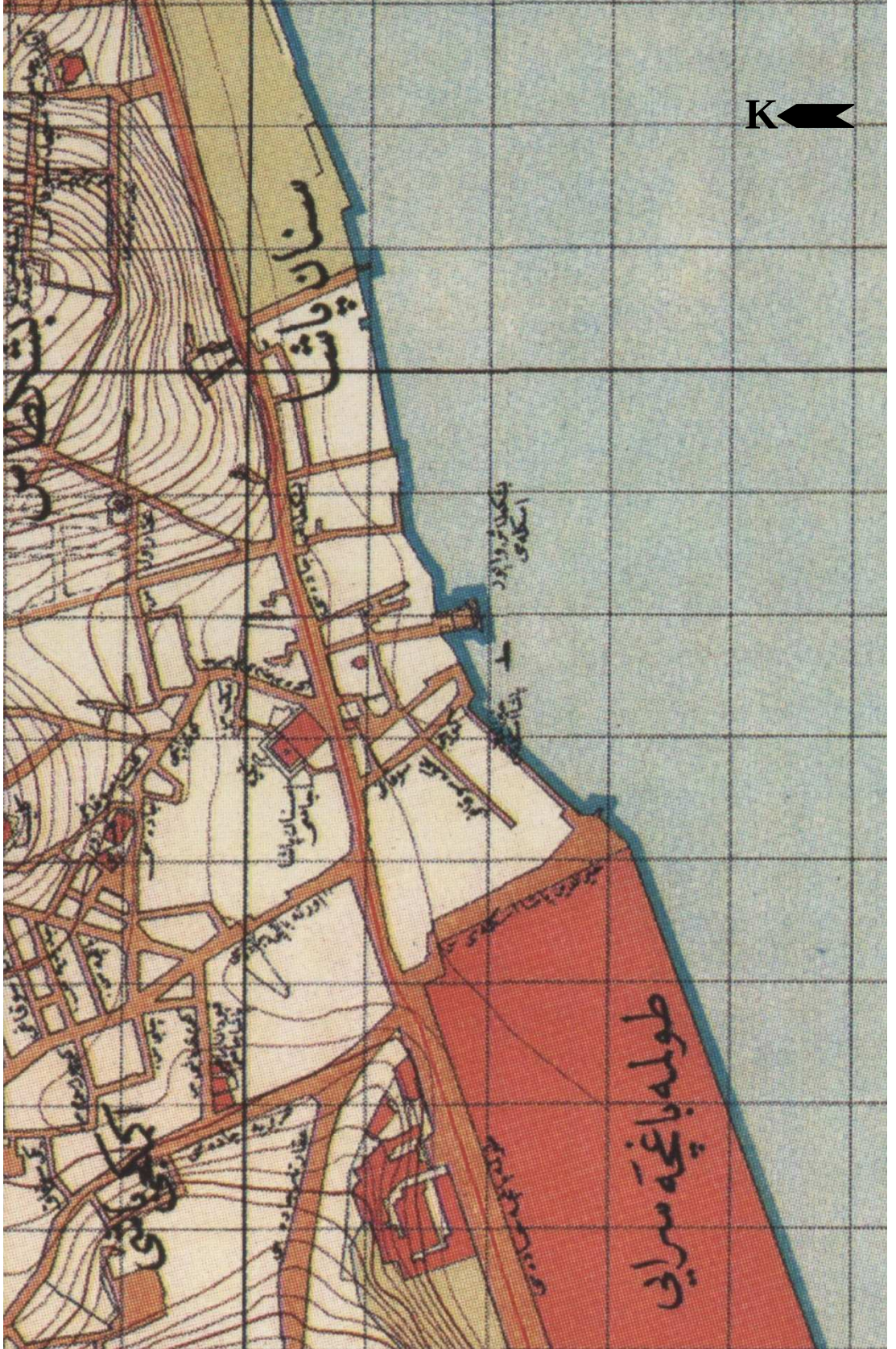
Şekil A.5: 1849’te Moltke’nin hazırladığı ve 1854’te Mekteb-i Fünun-ı Harbiye matbaasında Osmanlıca olarak yeniden bastırılan Boğaz haritası (Çetintaş, 2005).

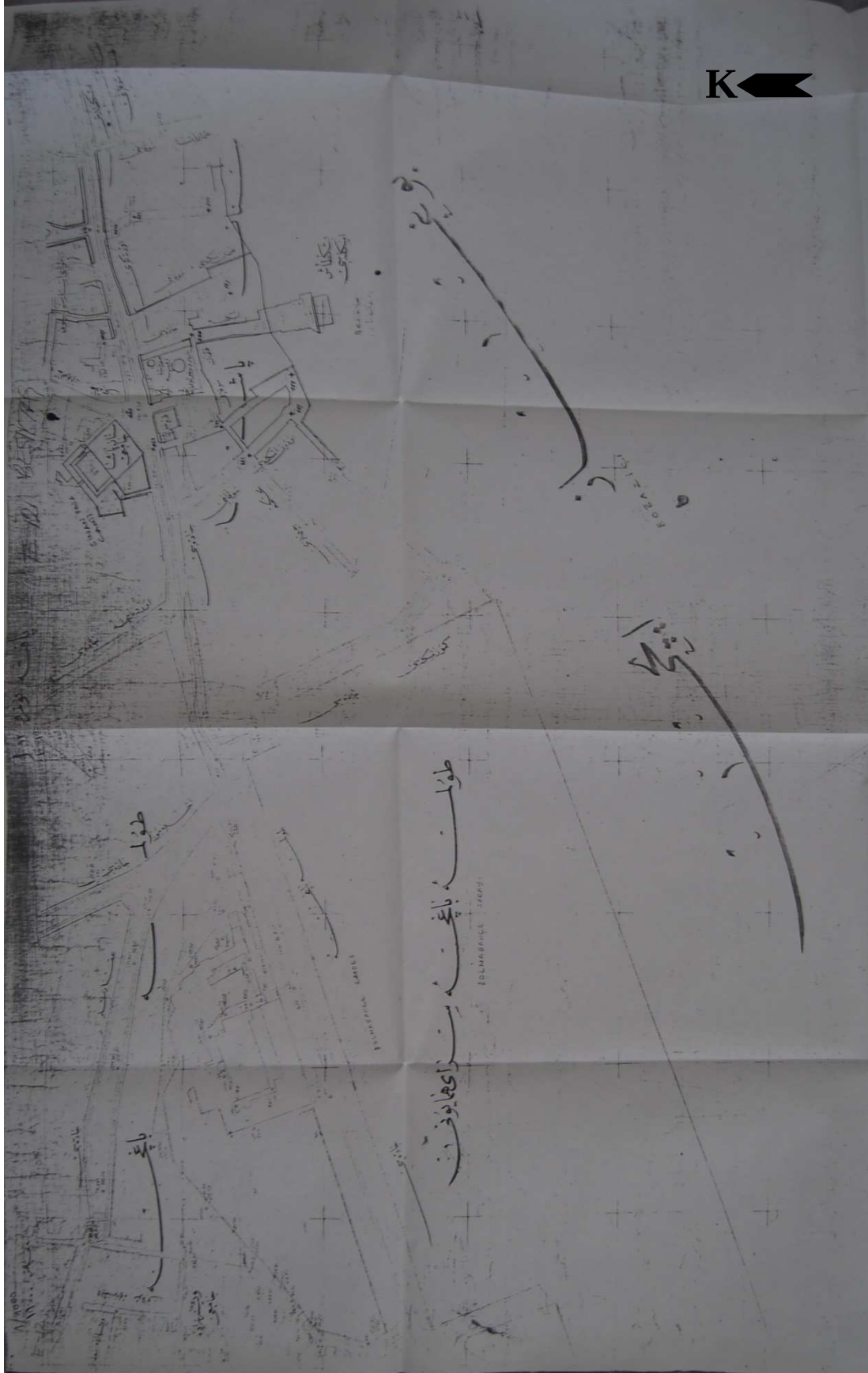
Şekil A.5a: 1849'te Moltke'nin hazırladığı Boğaz haritası ve Beşiktaş Deresi (Çetintaş, 2005).

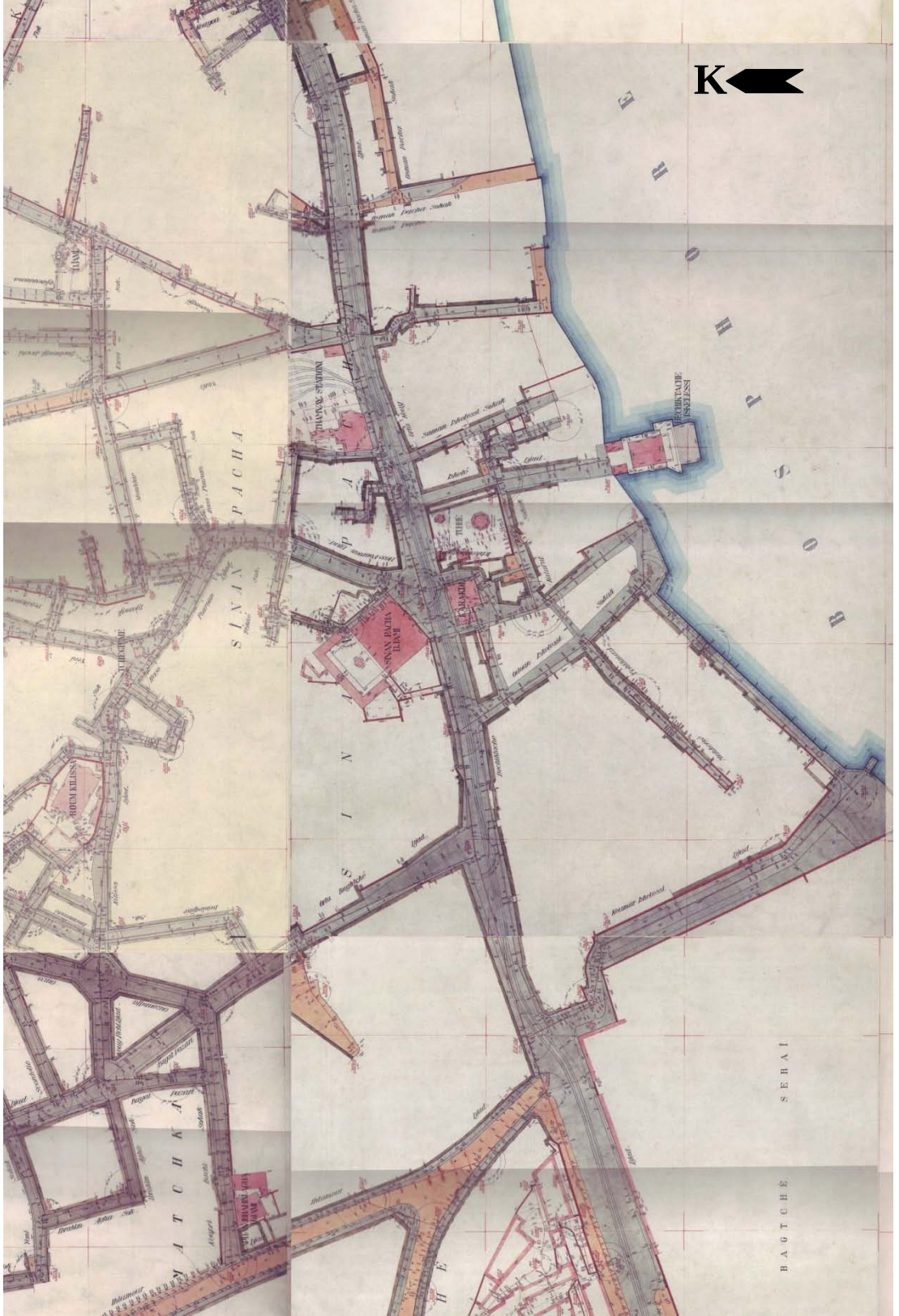
Şekil A.6: Dolmabahçe ve Beşiktaş, genel harita (Dağdelen, 2005).

Şekil A.6a: Beşiktaş (Dağdelen, 2005).

Şekil A.7: 1910, Beşiktaş (İTÜ-UYGAR).

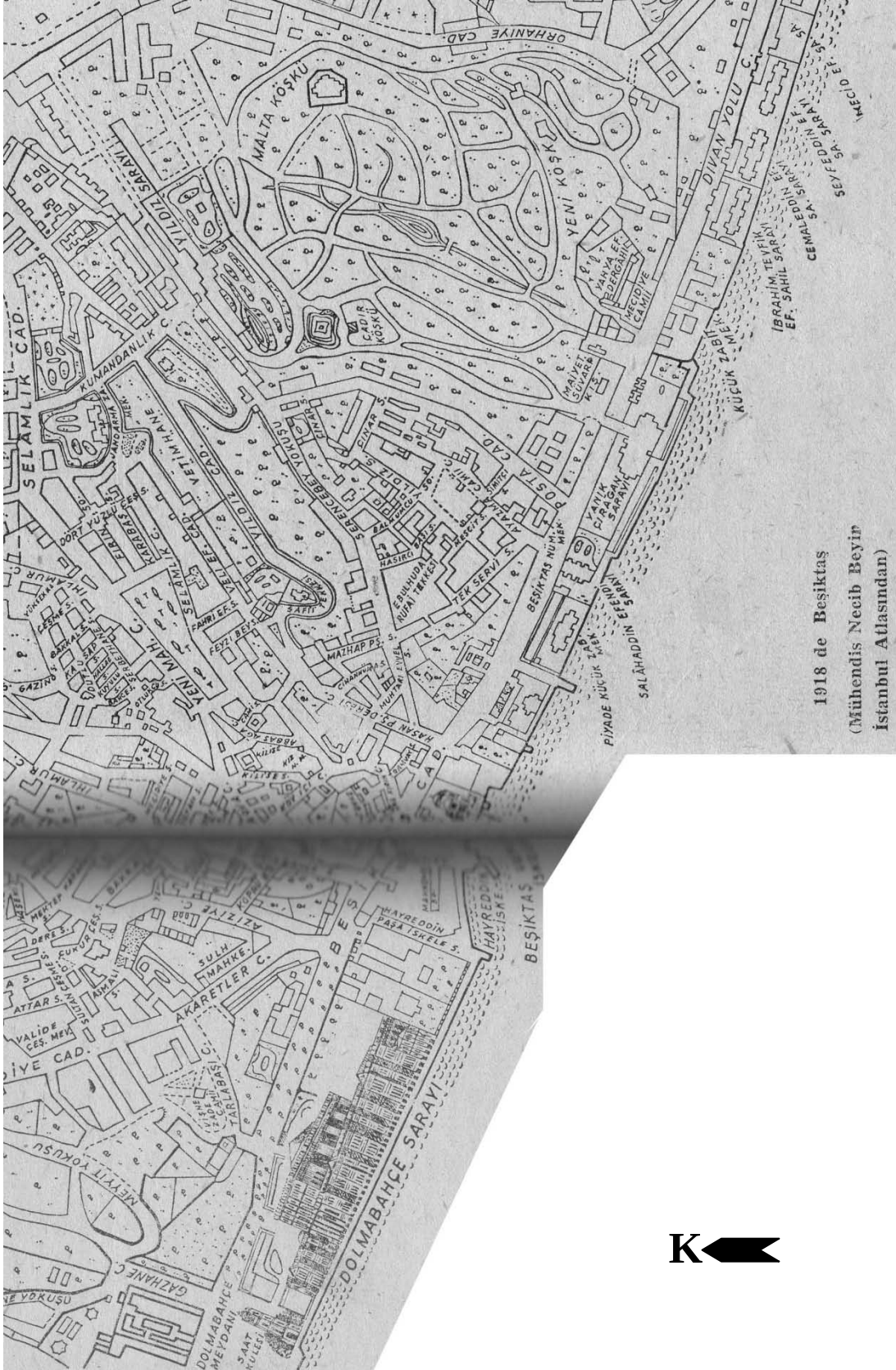
Şekil A.8: Beşiktaş (Dağdelen, 2006).

Şekil A.9: Beşiktaş ve Ortaköy, 1918. Şehr Emaneti Heyet-i Fenniyesi'nce istiksaf tarzında tanzim, tertip ve Viyana'da Hozel Matbaası'nda tab ettirilmiştir (OBARSİV, 1918).

Şekil A.9a: Beşiktaş,1918. Detay pafta (OBARSİV, 1918).

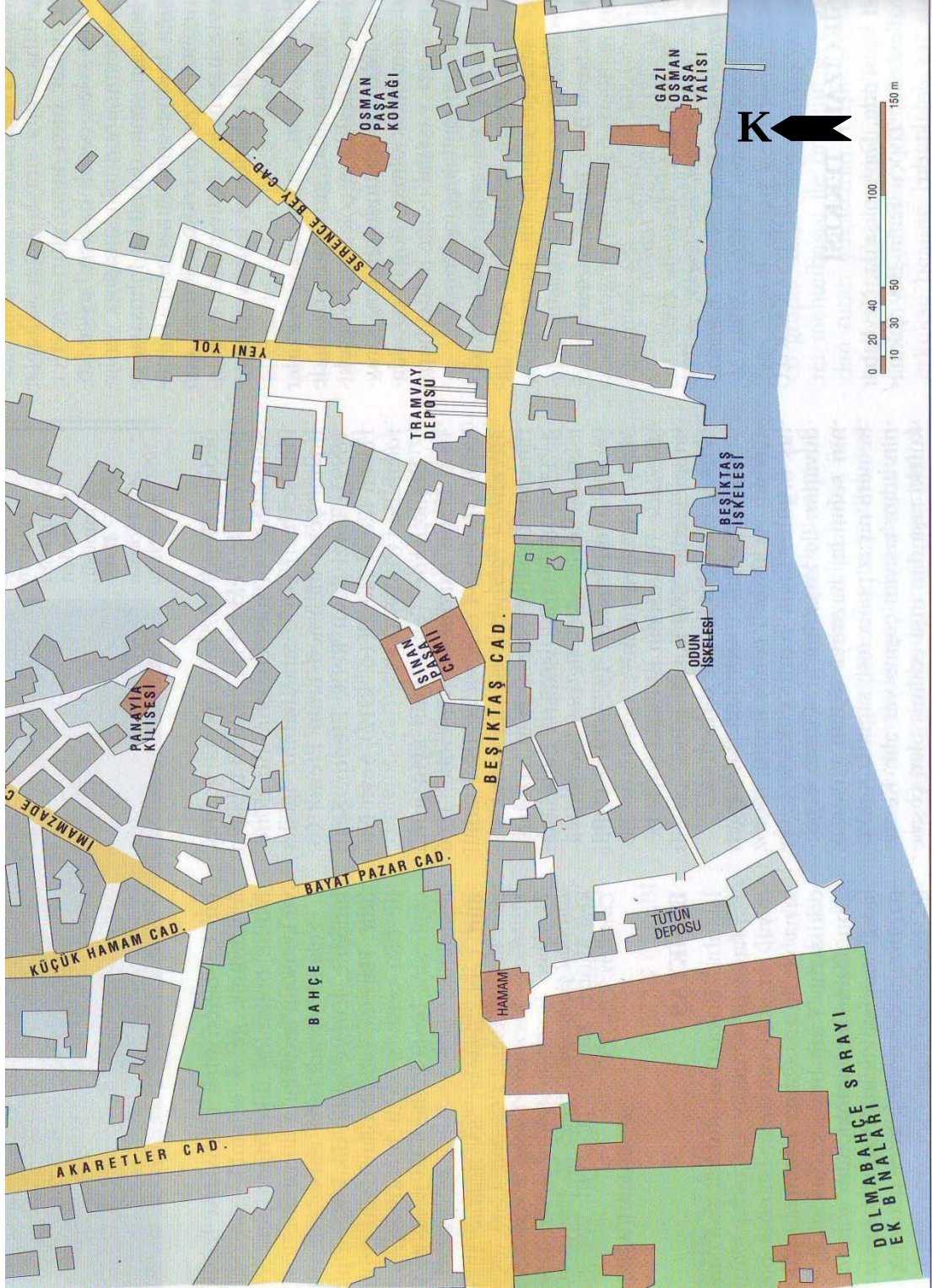

Şekil A.10: Beşiktaş, 1918. Mühendis Necib Bey'in Atlası'ndan yararlanılarak hazırlanmış olan harita (Koçu, 1964).

Şekil A.11: Beşiktaş, 1922. Pervititch Yangın Haritası (Axa Oyak, 2003).

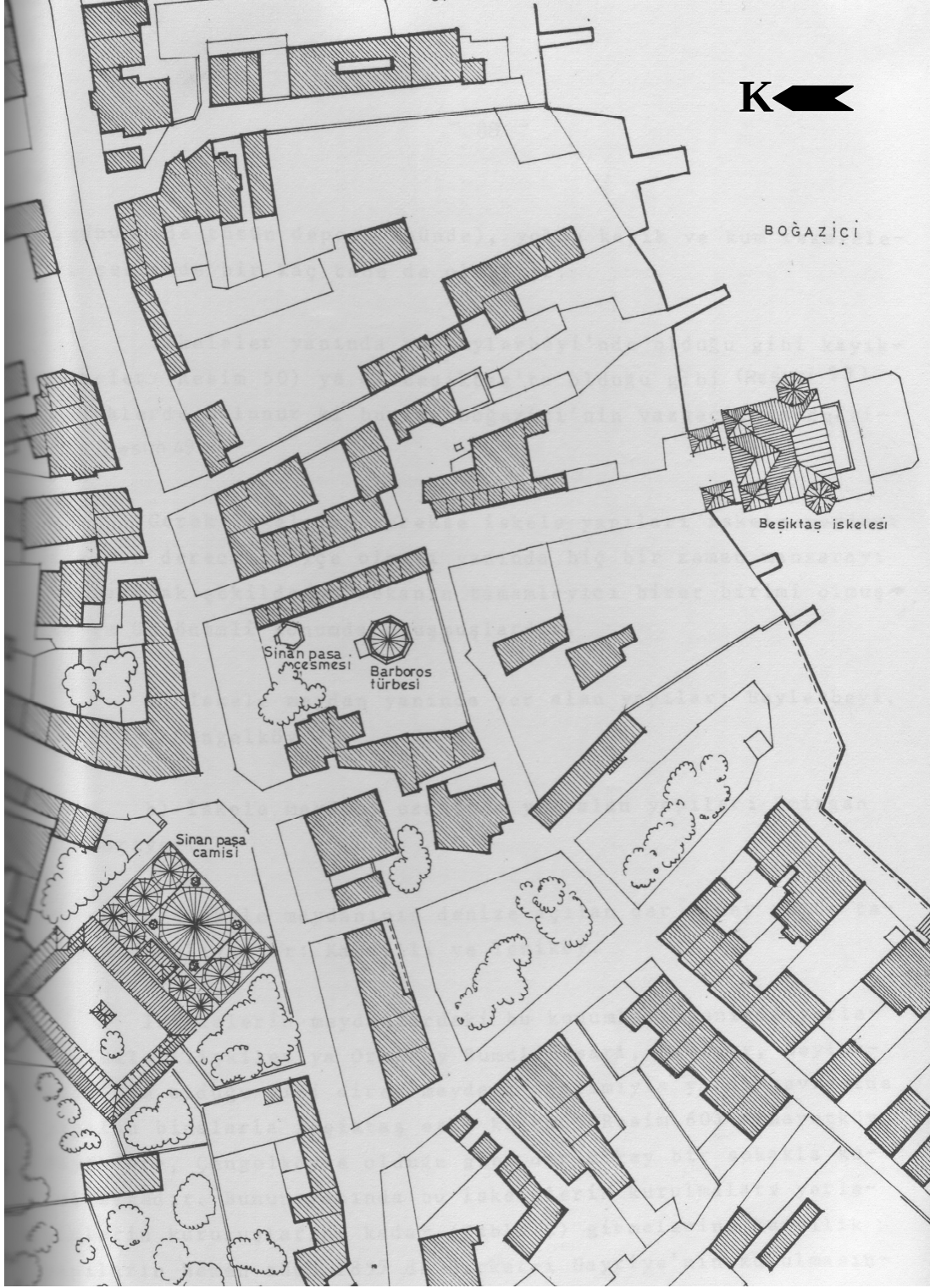
[illegible]

Şekil A.12: Beşiktaş,1922. Pervititch Yangın Haritası'nın dolu-boş analiziyle ve Türkçe yazılarla düzenlenmiş hali (Artan, 1994).

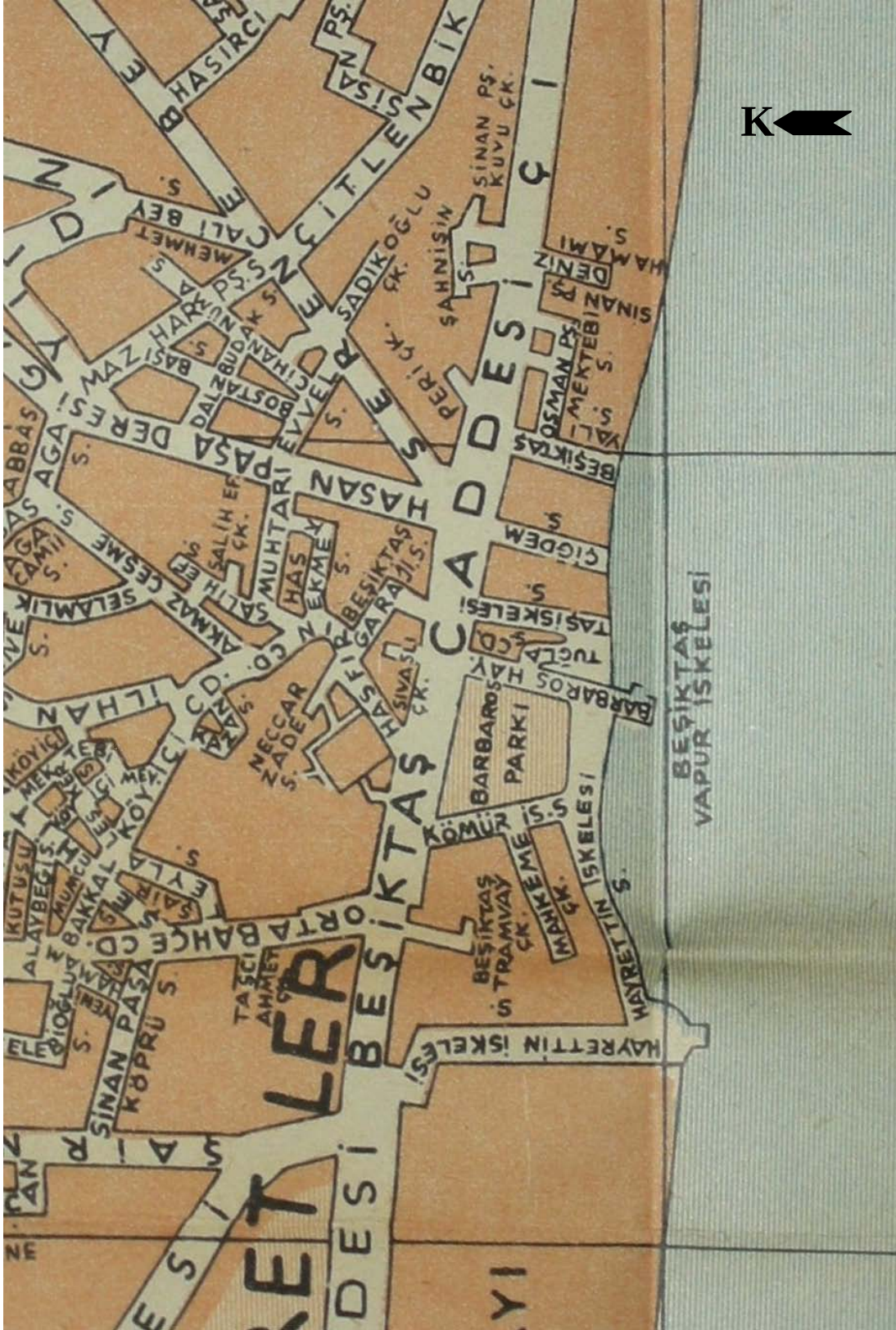
Şekil A.13: 1934, İstanbul Şehir Rehberi. Harbiye,Teşvikiye, Nişantaşı, Maçka ve Beşiktaş semtlerini gösteren pafta (Ergin, 1934).

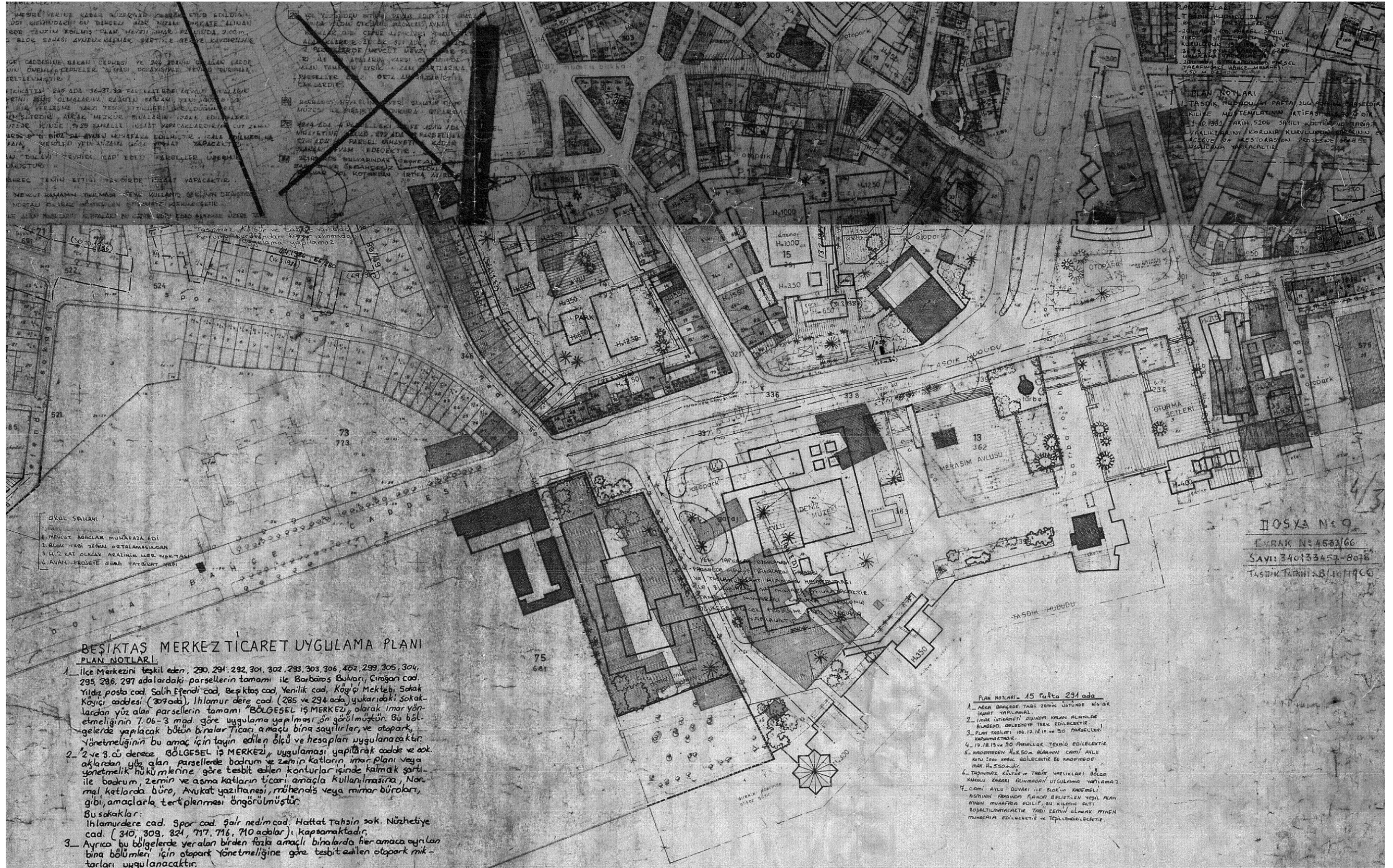
Şekil A.14: İstimlakler öncesi Beşiktaş İskelesi ve çevresi (Yazıcıoğlu, 1984).

Şekil A.15: İstanbul Şehri Umumi Planı,1955 (OBARSİV, 1955).

Şekil A.16: 1955, Haritalı Şehir Rehberi, Beşiktaş (Lokmanoğlu, 1955).

Şekil A.17: Beşiktaş 1/1000 halihazır harita, tasdik tarihi 8 Ekim 1966 (Beşiktaş Belediyesi, 1966).

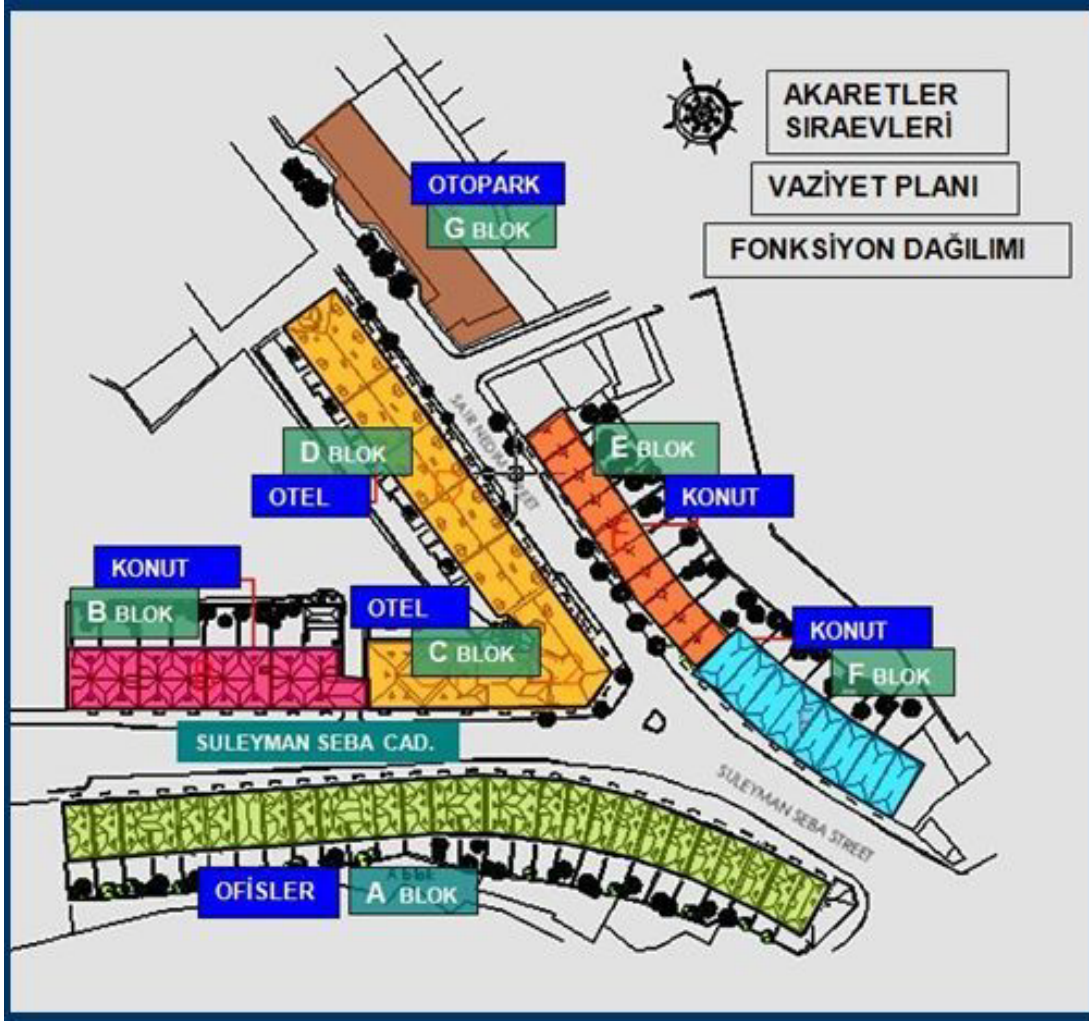
Şekil A.18: Beşiktaş Uydu Fotoğrafi, 1966 (Url-6).

Şekil B.1: Sultan Abdülaziz tarafından yaptırılan Akaret-i Seniyye Evleri (Çetintaş, 2005).

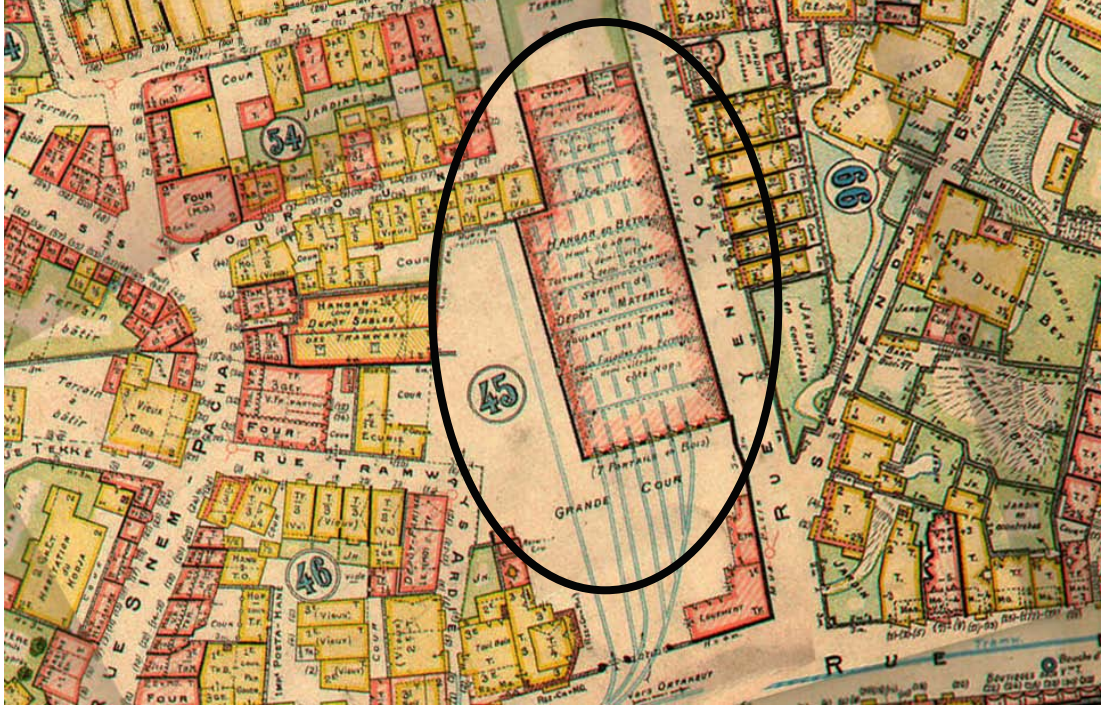
Şekil B.2: Akaret sıraevlerinden 1896'da Aşiret Mektebi olarak kullanılan ilk dört blok ve önlerinde nöbet tutan inzibatlar (Batur, 1998).

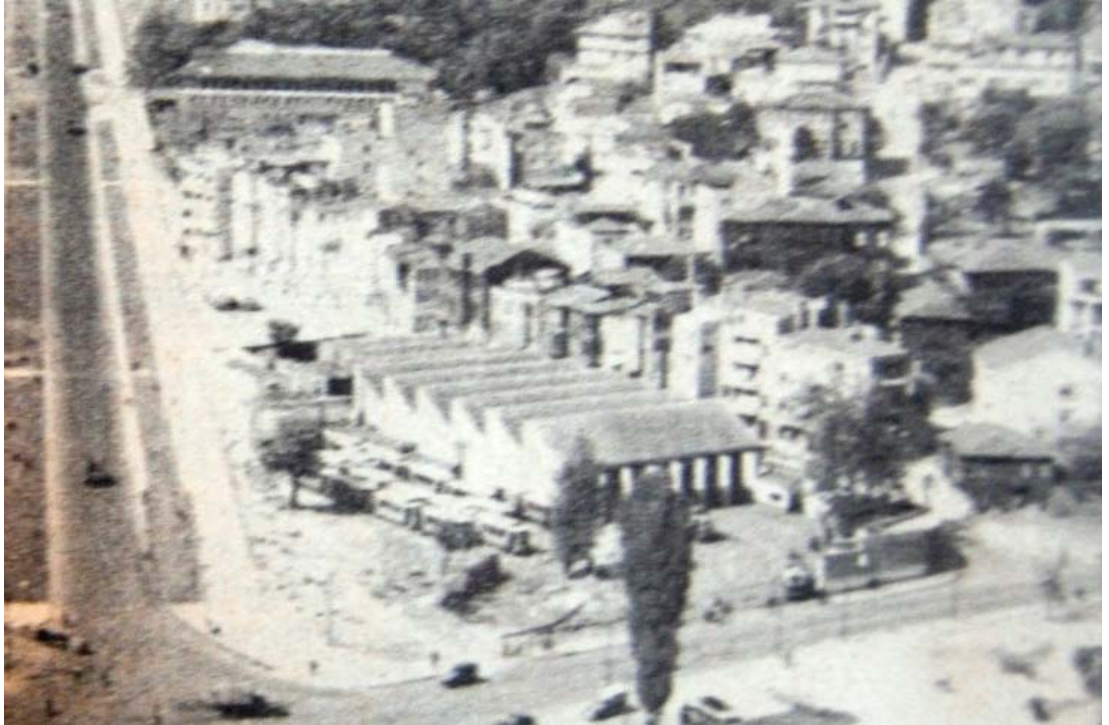
Şekil B.3: Akaretler Sıraevleri Fonksiyon Dağılımı (Özsoydan, 2007).

Şekil B.4: Restorasyon sonrası Akaretler, 2009.

Şekil B.5: 1922 Pervititch haritasında tramvay garajı (Axa Oyak, 2003).

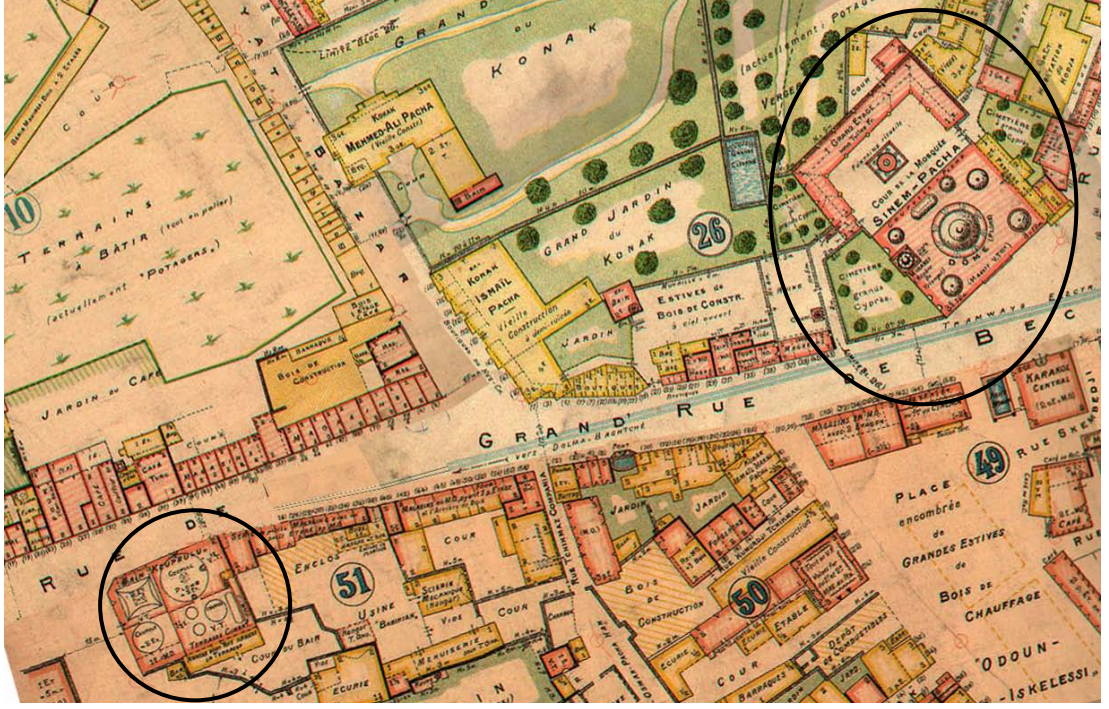
Şekil B.6: 1950'lerin sonu, Barbaros Bulvarı ve Tramvay Garajı (Anonim, 1983).

Şekil B.7: 1922 tarihli Pervititch haritasında ve 2009 tarihli halihazır paftada Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (Axa Oyak, 2003) (Beşiktaş Belediyesi, 2009).

Şekil B.8: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (Url-7).

Şekil B.9: 1922 tarihli Pervititch haritasında Köprübaşı Hamamı, Sinanpaşa Camii ve medresesi (Axa Oyak, 2003).

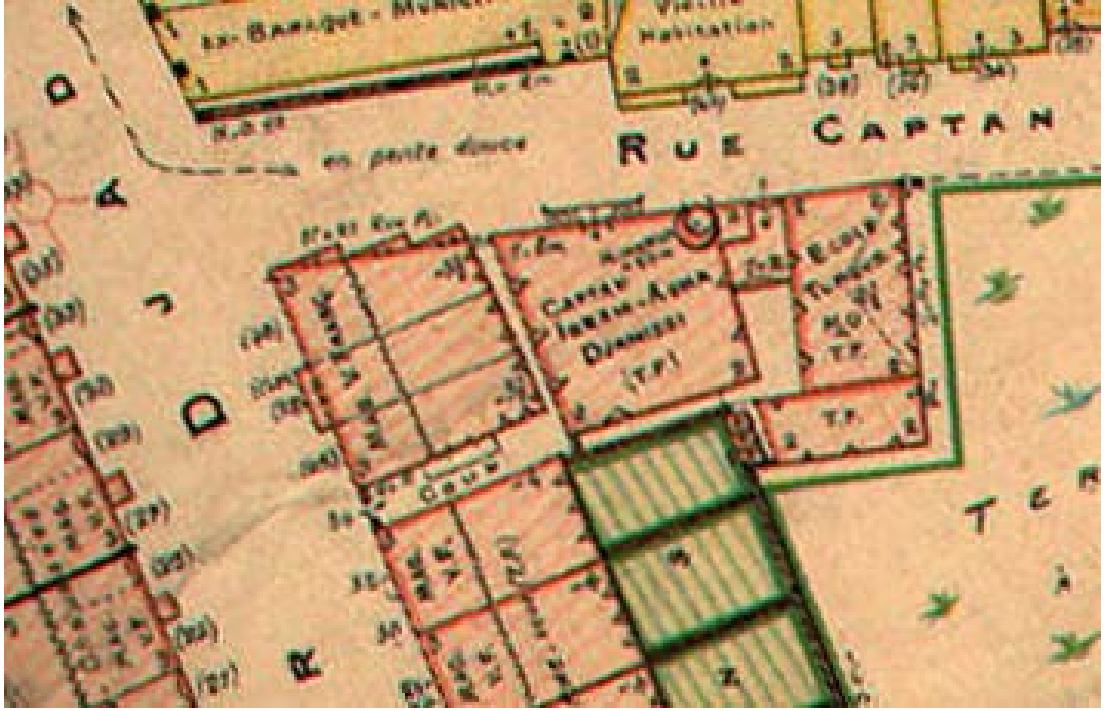
Şekil B.10: Sinanpaşa Camii Avlusu ve Şadırvanı (OBARSİV, ?).

Şekil B.11: 30 Haziran 1919. Bayram Sabahı, Sultan Vahdeddin'in camiye gelişi, Sinanpaşa Camii ve ahşap Hünkar Mahfili yapısı görülmektedir (Genim, 2006).

Şekil B.12: Sinanpaşa Camii Avlusu ve Şadırvanı (Akbayar, 1998).

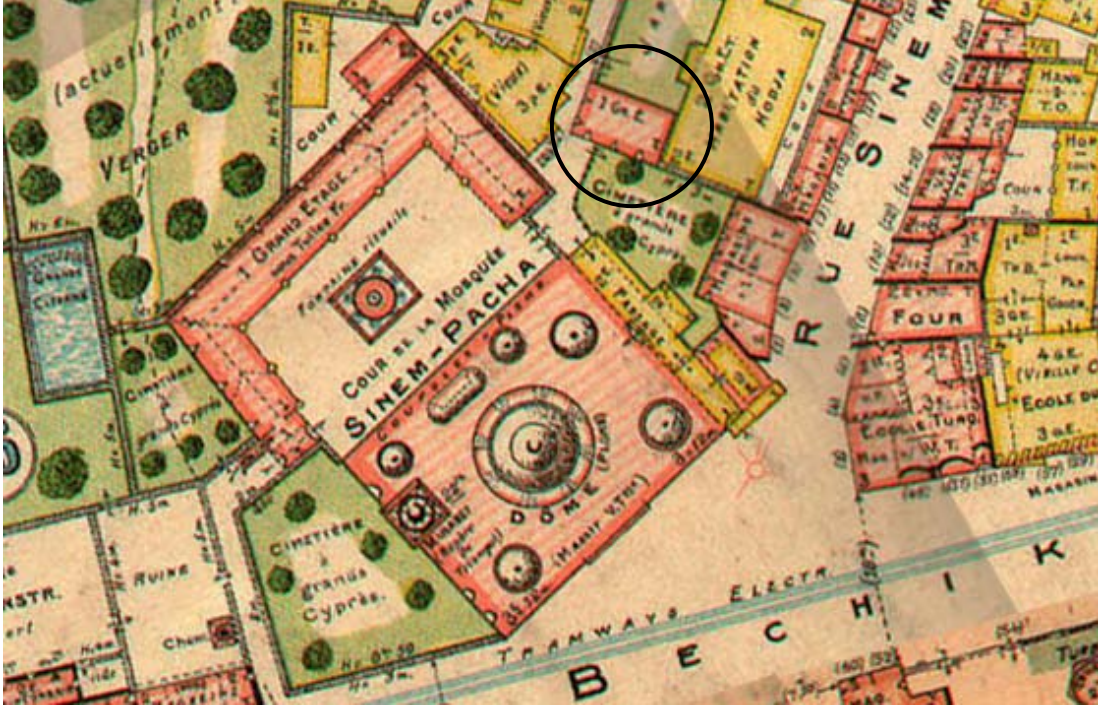
Şekil B.13: 1922 tarihli Pervititch haritasında Kaptan İbrahim Ağa Camii (Axa Oyak, 2003).

Şekil B.14: 1922 tarihli Pervititch haritasında Safiye Sultan Haziresi (Axa Oyak, 2003).

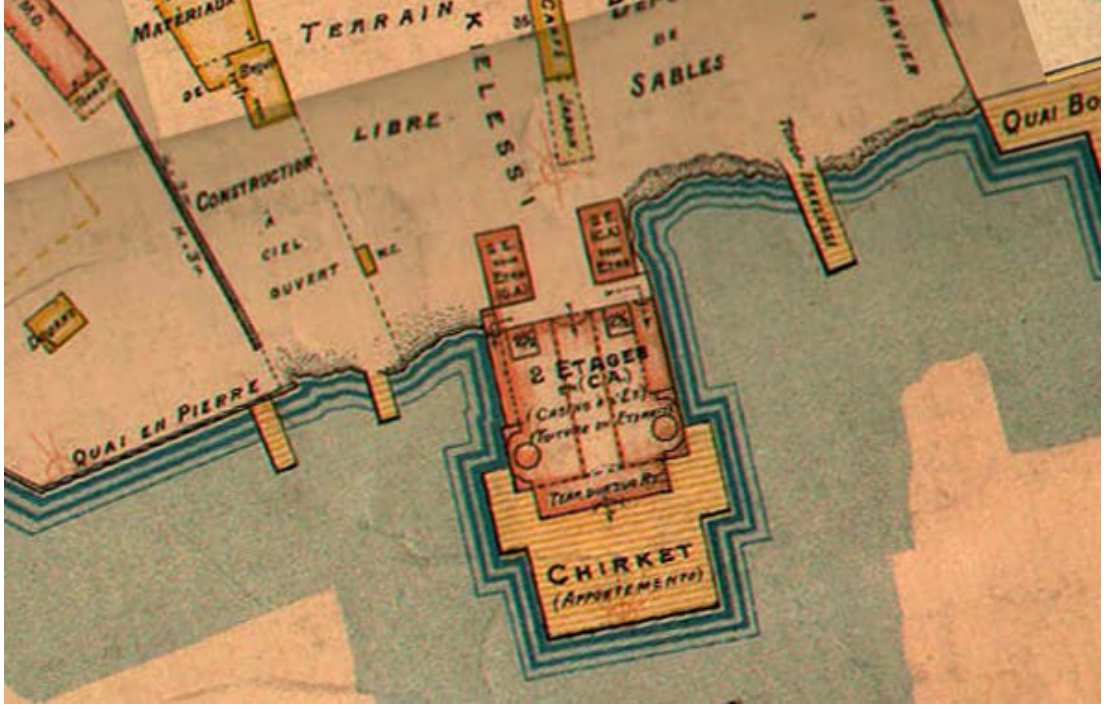
Şekil B.15: Safiye Sultan Haziresi restorasyon öncesi (Çetintaş, 2005).

Şekil B.16: 1922 tarihli Pervititch haritasında Neccarzade Türbesi (Axa Oyak, 2003).

Şekil B.17: Neccarzade Türbesi (Url-7).

Şekil B.18: 1922 tarihli Pervititch haritasında Beşiktaş İskelesi (Axa Oyak, 2003).

Şekil B.19: Beşiktaş İskelesi kuzey, yolcu giriş cephesi, 2009.

Şekil B.20: Beşiktaş İskelesi (Url-7).

Şekil B.21: Beşiktaş İskelesi deniz cephesi, 2009.

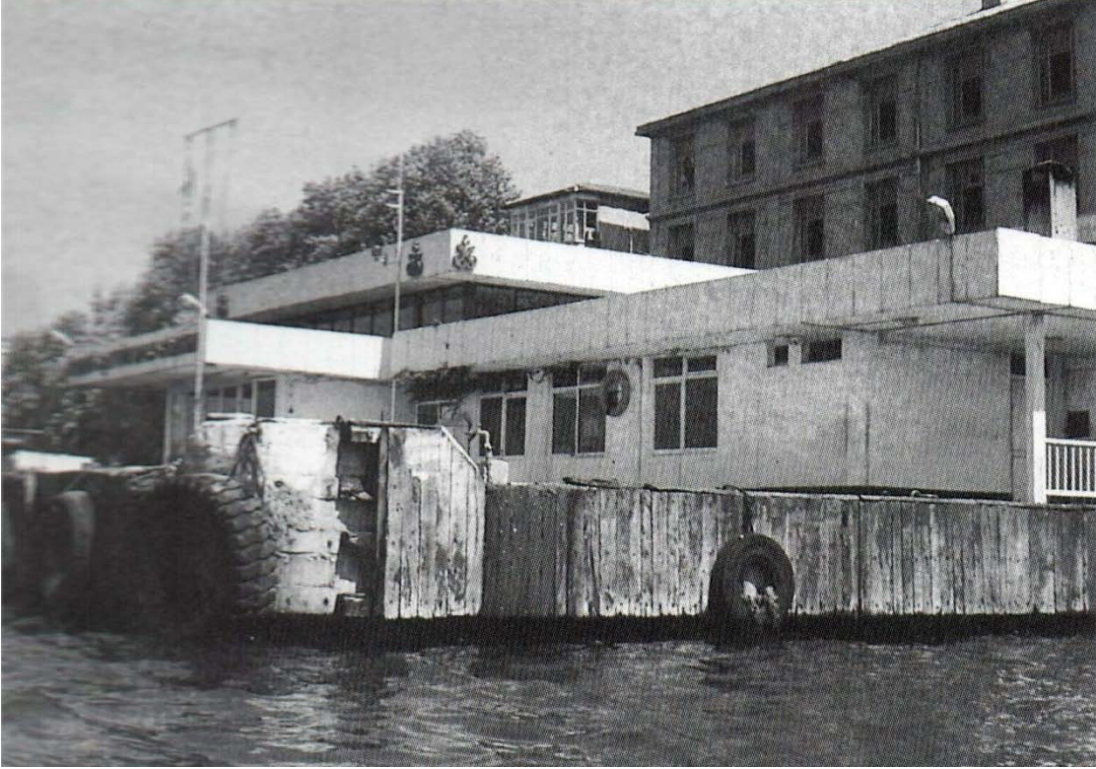
Şekil B.22: Beşiktaş Parkı ve Barbaros Anıtı'nın resmi açılış töreni (Gülersoy, 1994).

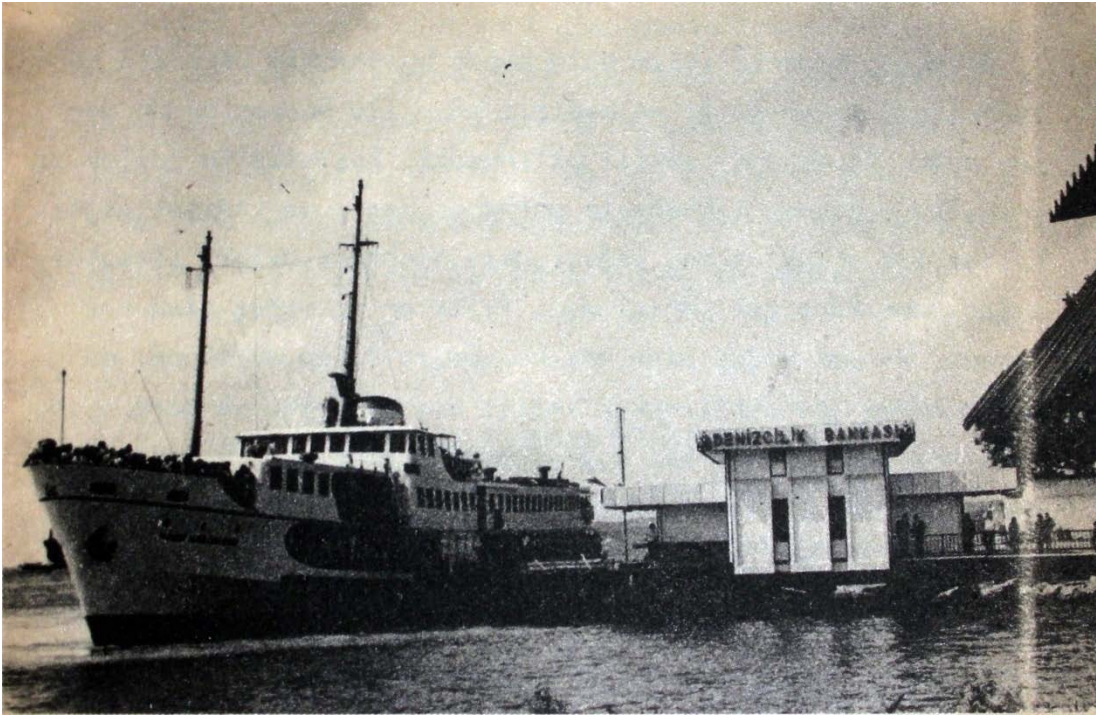
Şekil B.23: Barbaros Meydanı (Daver ve Günay, 1944).

Şekil B.24: Barbaros Anıtı, 2009.

Şekil B.25: Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi, 2001 (Salman, 1998).

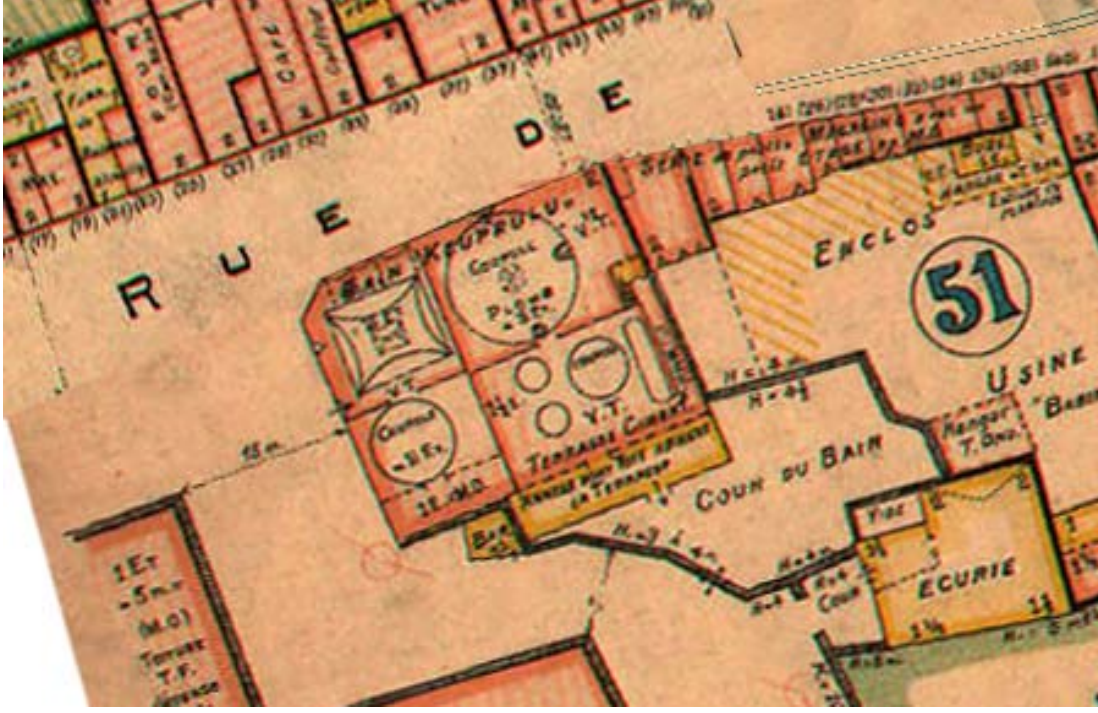
Şekil B.26: Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi (Gökçen, 1984).

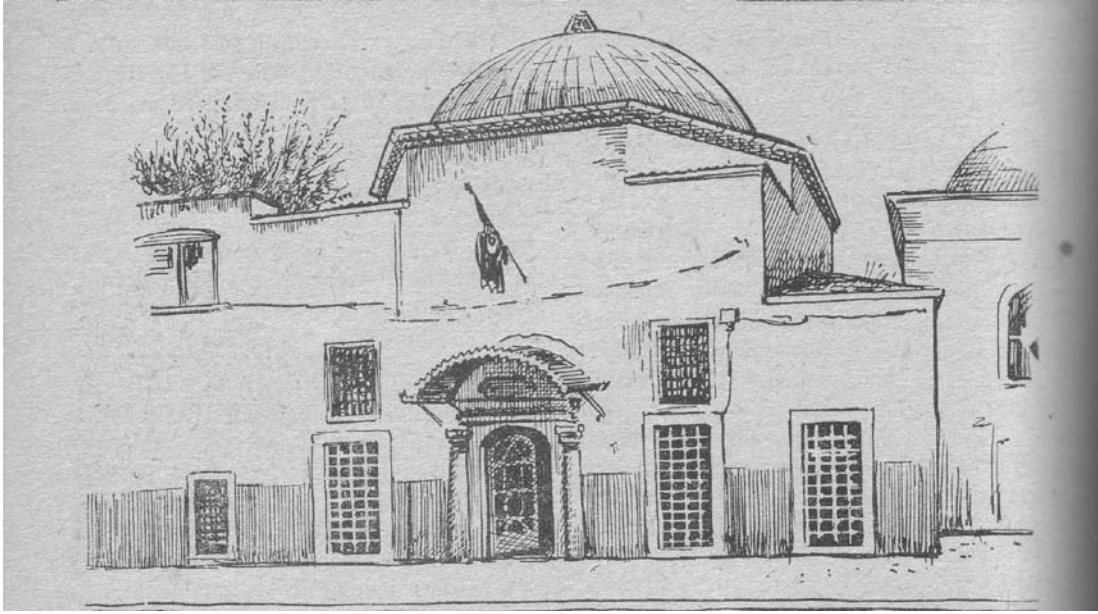
Şekil B.27: Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi (Url-8).

Şekil B.28: Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi, 2005 (Url-8).

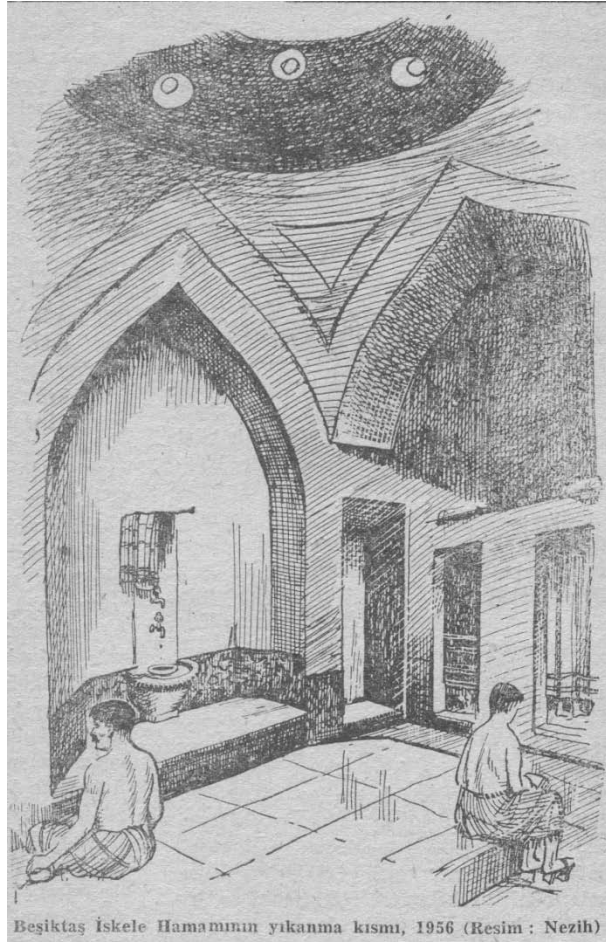
Şekil B.29: 1922 tarihli Pervititch haritasında Köprübaşı Hamamı (Axa Oyak, 2003).

Şekil B.30: Köprübaşı Hamamı, 1956 (Koçu, 1964).

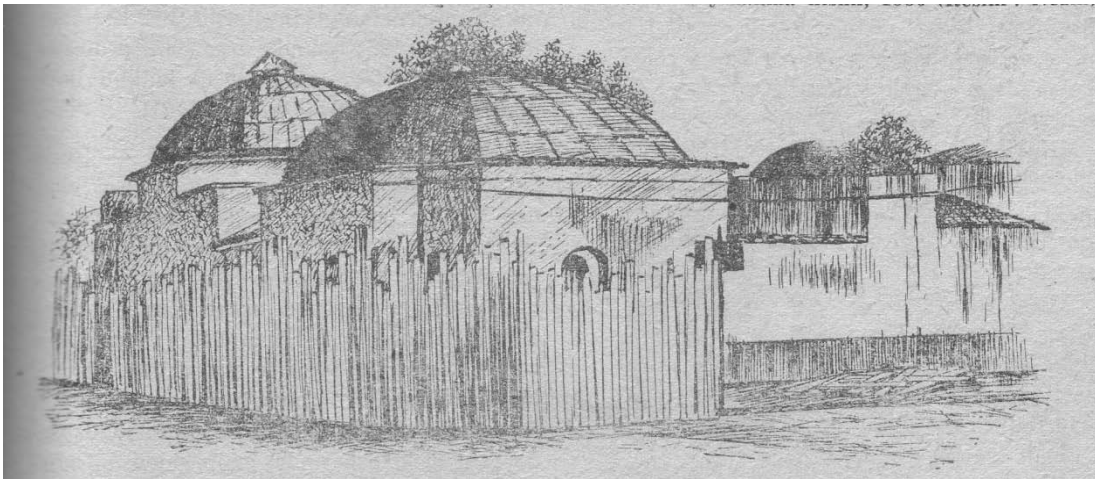
Şekil B.31: Köprübaşı Hamamı, 1930-1935 (Gülersoy, 1994).

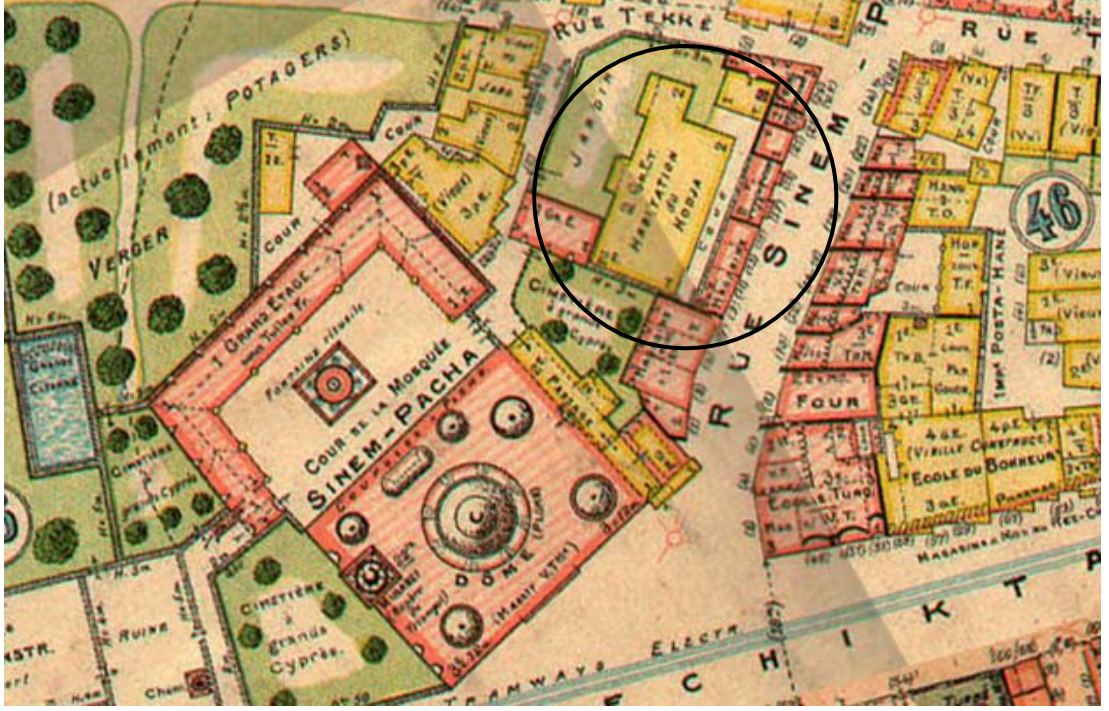
Şekil B.32: Köprübaşı Hamamı yıkanma kısmı, 1956 (Koçu, 1994).

Şekil B.33: Köprübaşı Hamamı Camekânı, 1956 (Koçu, 1964).

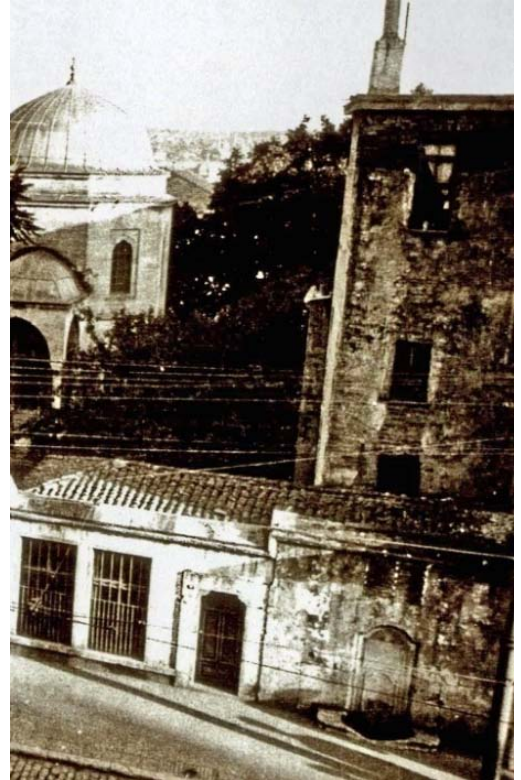
Şekil B.34: Köprübaşı Hamamı yıkılmadan önce (Koçu, 1964).

Şekil B.35: 1922 tarihli Pervititch haritasında Neccarzade Tekkesi (Axa Oyak, 2003).

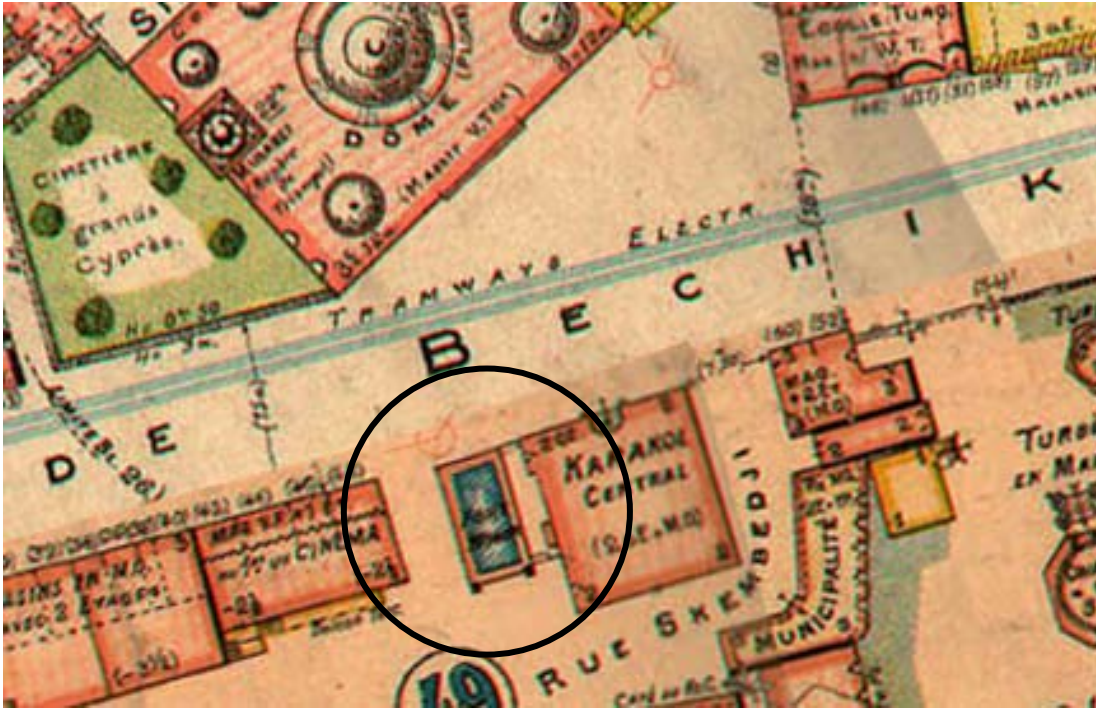
Şekil B.36: 1922 tarihli Pervititch haritasında Hacı Ahmed Ağa Çeşmesi (Axa Oyak, 2003).

Şekil B.36a: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi avlu duvarında Hacı Ahmed Ağa Çeşmesi (Url-7).

Şekil B.37: Sinanpaşa Çeşmesi (Kargı, 1998).

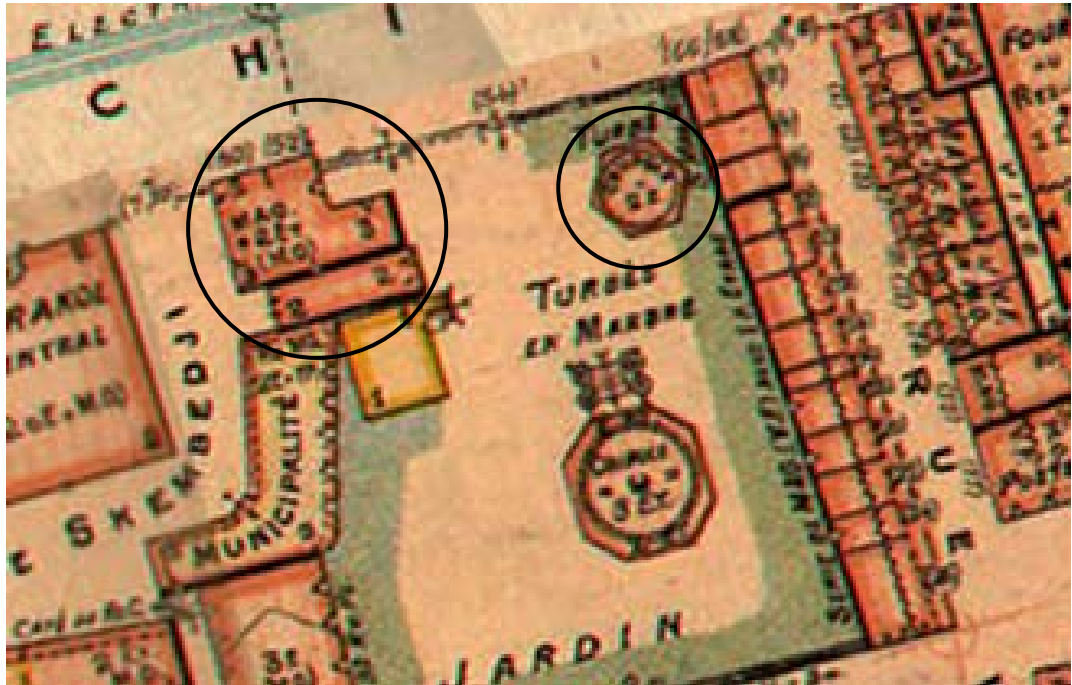
Şekil B.38: 1922 tarihli Pervititch haritasında Sinanpaşa Çeşmesi (Axa Oyak, 2003).

Şekil B.39: Sinanpaşa Çeşmesi'nin Açık Hava Tiyatrosu karşısına taşınması ve yapılan açılış töreni (Ziyaoğlu, 1952).

Şekil B.40: Sinanpaşa Çeşmesi'nin Açık Hava Tiyatrosu karşısına taşınmış hali (Kara Pilehvarian ve diğ., 2004).

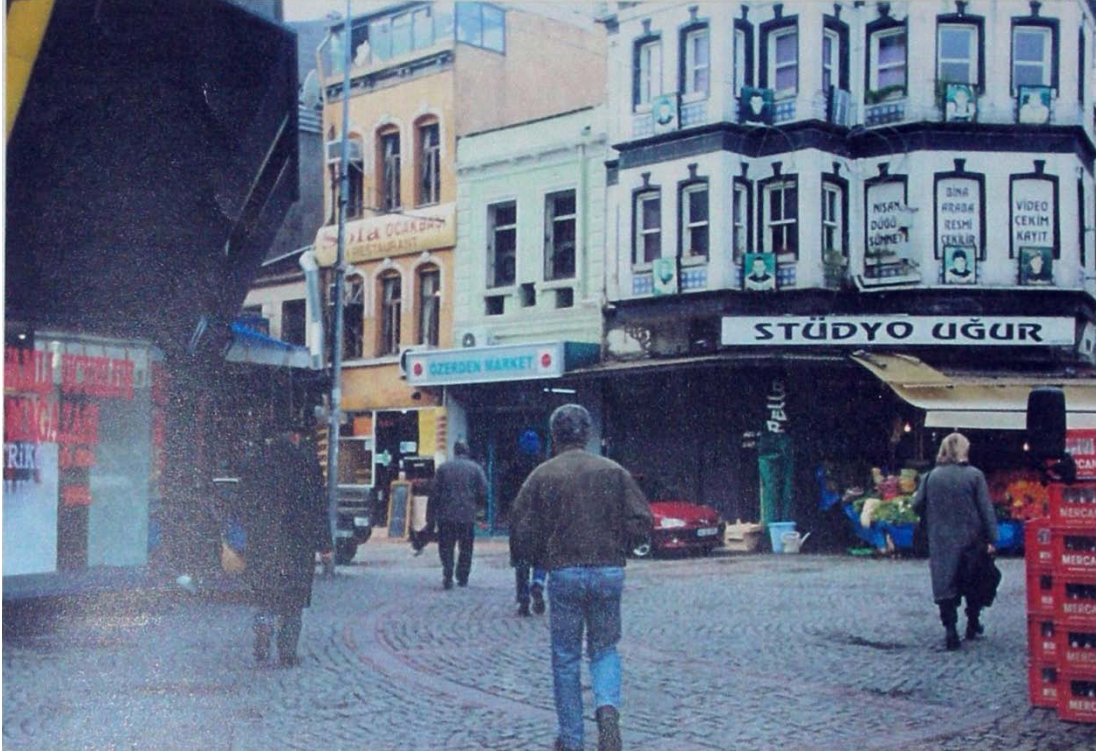
Şekil B.41: 1922 tarihli Pervititch haritasında solda Sinanpaşa Muvakkithanesi, sağda Yedi-sekiz Hasan Paşa Türbesi (Axa Oyak, 2003).

Şekil B.42: Yumurcak Sineması (Akbayar, 1998).

Şekil B.43: Sinanpaşa Camii, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ve Tramvay Durağı (Url-7).

Şekil B.44: 302 numaralı yapı adası, 6 nolu parsel (Korkmaz, 2001).

Şekil B.45: 302 numaralı yapı adası - 6 nolu parsel (Url-7).

Şekil B.46 : Ortabahçe Caddesi'ne Dolmabahçe Caddesi'nden bakış (Gökçen, 1984).

Şekil B.47 : Kartpostal, Ortabahçe Caddesi'ne Dolmabahçe Caddesi'nden bakış (Url-9).

Şekil B.48: Tütün Deposu (Url-8).

Şekil B.49: Tütün Deposu hava fotoğrafı (Url-8).

Şekil B.50: Tütün Deposu ve Mobil İstasyonu yıkımı, Nisan 2007 (Url-8).

Şekil B.51: Tütün Deposu, cephenin askıya alınması, Mayıs 2007 (Url-8).

Şekil B.52: Tütün Deposu, askıya alınan diğer cephe, Mayıs 2007 (Url-8).

Şekil B.53: Tütün Deposu, sadece iki cephenin kalmış hali, Aralık 2007 (Url-8).

Şekil B.54: Tütün Deposu, kalmış olan iki cephenin de yıkılmış hali, Şubat 2008 (Url-8).

Şekil B.55: Tütün Deposu, şantiye alanı, Haziran 2008 (Url-8).

Şekil B.56: Tütün Deposu, şantiye alanı 2008. Fotoğraf, Murat Öztürk tarafından çekilmiştir (Güvezne, 2008).

Şekil B.57: Tütün Deposu, şantiye alanı. Fotoğraf, Murat Öztürk tarafından çekilmiştir (Güvezne, 2008).

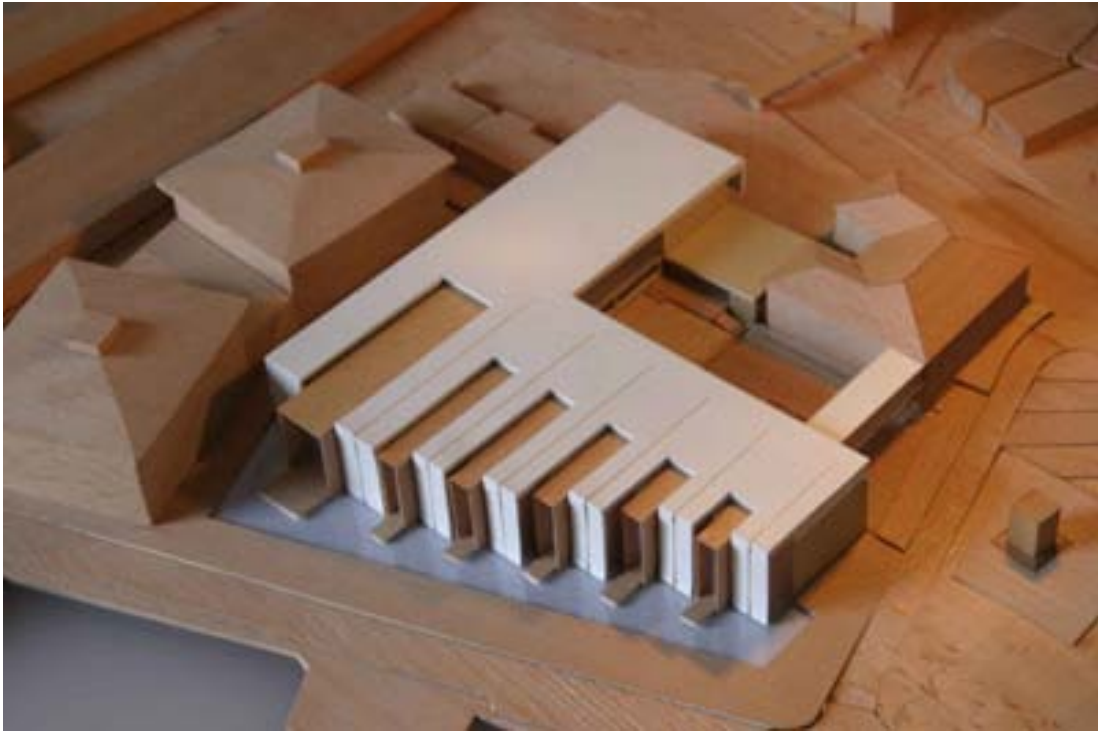
Şekil B.58: Tütün Deposu ve Mobil İstasyonu (Uykucu, 1973).

Şekil B.59: Mobil İstasyonu (Url-10).

Şekil B.60: Deniz Müzesi'nin kullanmakta olduğu eski Maliye binası ve sağ köşede Mobil İstasyonu, 1968 (Gülersoy, 1984).

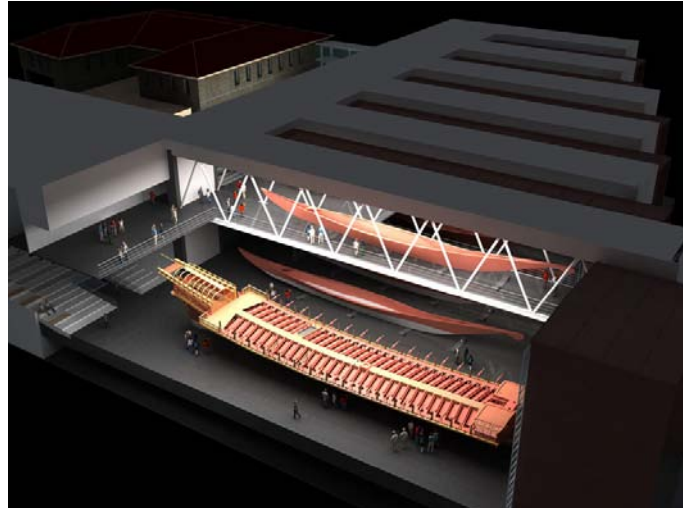
Şekil B.61: Deniz Müzesi, yeni yapılmakta olan ek binanın maketi (Url-11).

Şekil B.62 : Deniz Müzesi, yeni yapılmakta olan ek binanın dijital görsel sunumu, Dolmabahçe Caddesi cephesi. Solda mevcut ana bina görülmekte (Url-11).

Şekil B.63: Deniz Müzesi, yeni yapılmakta olan ek binanın dijital görsel sunumu, İskele sokak, deniz cephesi. Kayıklar Galerisi (Url-11).

Şekil B.64: Deniz Müzesi, yeni yapılmakta olan ek binanın dijital görsel sunumu, Kayıklar Galerisi kesiti (Url-11).

Şekil B.65: Köprübaşı Hamamı ve Beşiktaş Caddesi, 1930-1935 (Gülersoy, 1994).

Şekil B.66: 1950'li yıllarda Beşiktaş Caddesi (Akbayar, 1998).

Şekil B.67: Beşiktaş Caddesi ve tramvay yolu (Url-7).

Şekil B.68: Beşiktaş Caddesi (Url-7).

Şekil B.69: Beşiktaş İskelesi'ne Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi'nden bakış. 1885, Gülmez Kardeşler no 445 (Genim, 2006).

Şekil B.70: Beşiktaş İskelesi (Gülersoy, 1994).

Şekil B.71: Beşiktaş Meydanı, hava fotoğrafı, 2008 (Url-7).

Şekil B.72: Beşiktaş İskelesi ve çevresinin 2000 yılına ait hava fotoğrafı (Cezar, 2002).

Şekil B.73: Eugène Flandin'in Beşiktaş İskelesi ve arkada Sinanpaşa Camii'ni gösteren gravürü. L'Orient, Paris, 1853 (Sevim, 1996).

Şekil B.74: 1870. Beşiktaş Sahili (Genim, 2006).

Şekil B.75: 1870. Beşiktaş İskelesi Yapımı. Öndeki tek katlı yapı, gümrük binası (Genim, 2006).

Şekil B.76: 1890. Soldaki Beşiktaş Odun İskelesi, sağdaki Şirket-i Hayriye vapurlarının yanaştığı yolcu iskelesi (Genim, 2006).

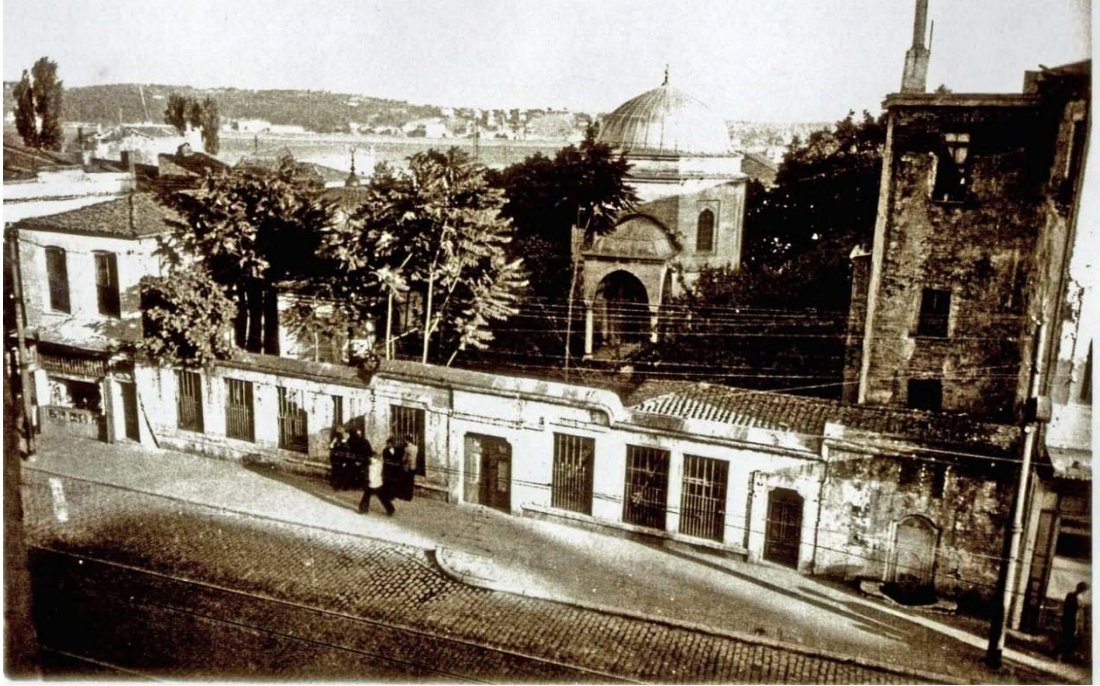
Şekil B.77: 1890. Beşiktaş Odun İskelesi. Bir grup hamal, yük taşımak için bekliyor (Genim, 2006).

Şekil B.78: Beşiktaş sahilindeki odun deposu olarak da kullanılan meydan (Url-7).

Şekil B.79: 30 Haziran 1919. Sinanpaşa Camii'nde bayram sabahı (Genim, 2006).

Şekil B.80: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ve avlu duvarında Hacı Ahmed Ağa Çeşmesi (Url-7).

Şekil B.81: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (Url-7).

Şekil B.82: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, 1940'lar yıkım sonrası (Url-7).

Şekil B.83: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (Url-7).

Şekil B.84: Barbaros Anıtı, 1 Temmuz 1951 (Url-9).

Şekil B.85: Sinanpaşa Camii ve odun deposu alanı, 1935-1940 (Url-7).

Şekil B.86: 1900. Ahşap Beşiktaş İskelesi (Genim, 2006).

Şekil B.87: Beşiktaş İskelesi Kartpostal (OBARSİV, ?).

Şekil B.88: 1900. Saman İskelesi (Çöp İskelesi). Sol arkada Sinanpaşa Camii minaresi (Genim, 2006).

Şekil B.89: 1900. Kireç İskelesi, Üsküdar ve Boğaz köylerine yolcu taşıyan sandallar (Genim, 2006).

Şekil B.90: Beşiktaş Sahili ve Şirket-i Hayriye Vapuru (Öztuncay, 2003).

Şekil B.91: Beşiktaş İskelesi ve çevresinin hava fotoğrafı, 1930'lar (Akbaş, 1998).

Şekil B.92: Beşiktaş İskelesi (Url-12).

Şekil B.93: Beşiktaş İskelesi (Deleon, 2000).

Şekil B.94: Beşiktaş İskelesi (Url-7).

Şekil B.95: Beşiktaş İskelesi (Url-7).

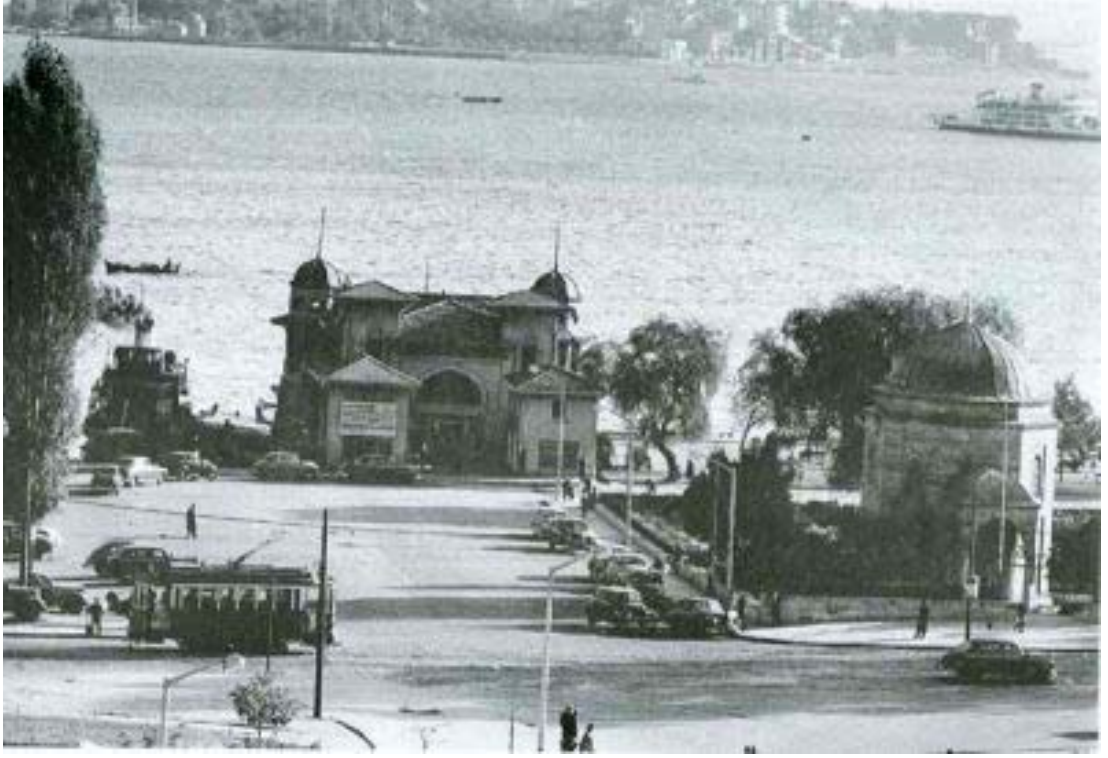
Şekil B.96: Beşiktaş İskele çevresindeki yapıların 1938-1939 yılları arasında yıkılarak, istimlak edilişi (Url-7).

Şekil B.97: Beşiktaş İskele Meydanı'nın yıkım sonrası hali (Url-7).

Şekil B.98: Beşiktaş İskelesi (Url-7).

Şekil B.99: Beşiktaş İskelesi, 1958 (Url-8).

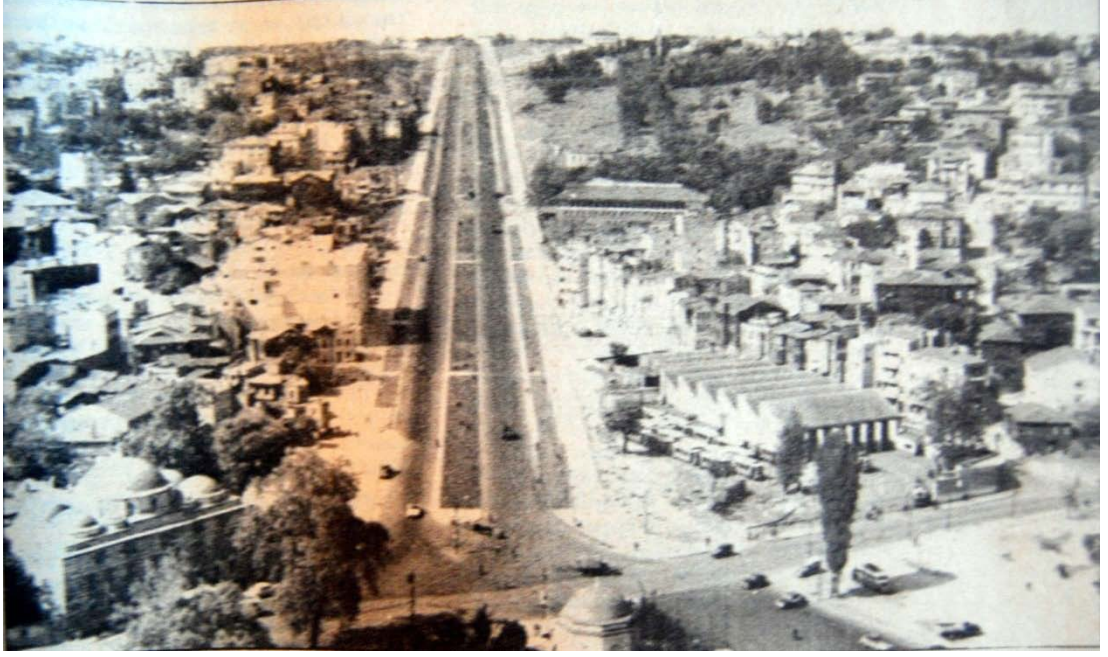
Şekil B.100: Beşiktaş İskelesi ve meydanda bulunan araçlar (Özen, 1977).

Şekil B.101: Barbaros Bulvarı açılırken, 1955 (Gülersoy, 1994).

Şekil B.102: Barbaros Bulvarı, ilk yılları (Url-7).

Şekil B.103: Barbaros Bulvarı (Anonim, 1983).

Şekil B.104: Barbaros Bulvarı (Url-13).

Şekil B.105: Sinanpaşa Camii, Neccarzade Türbesi, Beşiktaş Caddesi ve Barbaros Bulvarı, 1956 (Url-7).

Şekil B.106: Neccarzade Türbesi ve Barbaros Bulvarı (Url-7).

Şekil B.107: Barbaros Bulvarı (Url-7).

Şekil B.108: Barbaros Bulvarı ve çevre düzenlemesi (Url-9).

Şekil B.109: Beşiktaş Meydanı, hava fotoğrafı (Durgut, 2004).

Şekil B.110: Barbaros Bulvarı, 2003. Fotoğraf Murat Öztürk tarafından çekilmiştir (Güvezne, 2009).

Şekil B.111: Sinanpaşa Camii ve Beşiktaş Caddesi (Url-7).

Şekil B.112: 1891-1892. Fotoğrafta sol tarafta Beşiktaş Caddesi üzerindeki Türk okulu ve Fransız Okulu. Fotoğraf Abdullah Biraderler tarafından çekilmiştir (Genç ve Çolak, 2007).

Şekil B.113: Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Tasarım Proje Yarışması, 1990 (Yılmaz, 2008).

Şekil B.114: Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Projesi dijital sunumu, 2005 (Akan Mimarlık, 2005).

Şekil B.115: Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Projesi dijital sunumu, 2009. Dolmabahçe Caddesi'nden yer altına iniş (Url-14).

Şekil B.116: Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Projesi dijital sunumu, 2005. Çırağan Caddesi'nden yer altına iniş, karşıda Sinanpaşa Camii (Akan Mimarlık, 2005).

Şekil B.117: Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Projesi dijital sunumu, 2009 (Url-14).

Şekil B.118: Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Projesi kapsamında yapılardan arındırılarak, yeşillendirilen Atatürk Cumhuriyet ve Demokrasi Parkı, 2009 (Url-14).

BEŞİKTAŞ
KENTSEL SİT ALANININ
20.YY BAŞINDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ
VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

ŞEKİL C.3

GÜNCEL DURUM ANALİZ PAFTALARI

Kat Sayıları Analizi

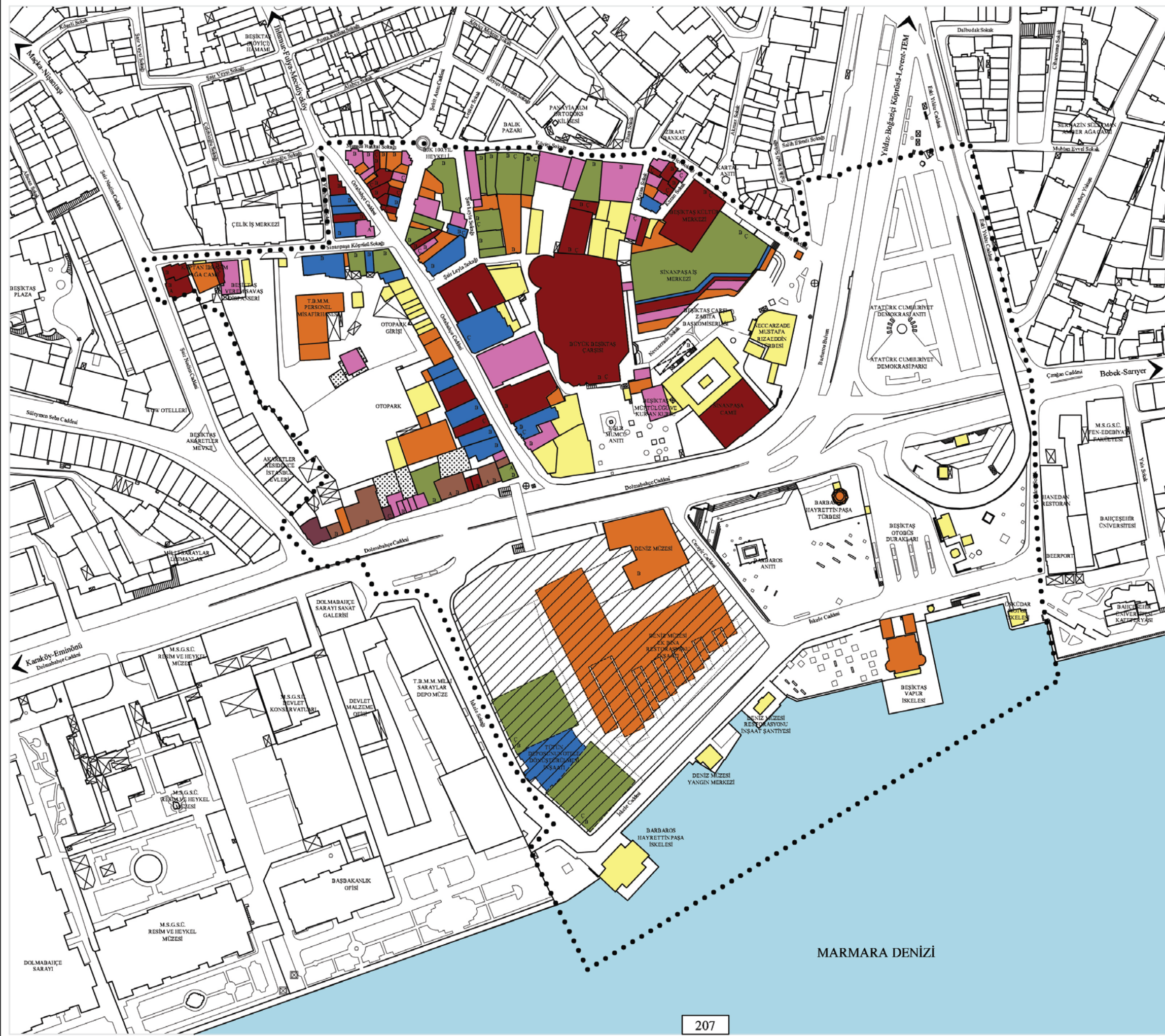
- Zemin Kat
- Zemin+1 kat
- Zemin+2 kat
- Zemin+3 kat
- Zemin+4 kat
- Zemin+5 kat
- Zemin+6 kat
- Zemin+7 kat
- B Bodrum kat
- A Asma kat
- Ç Çatı katı

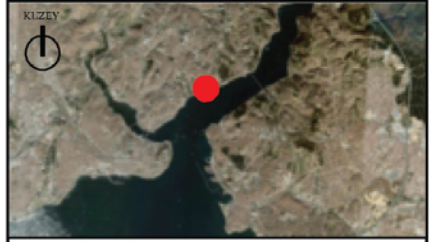
- İnşaat Alanı
- Niteliksiz Ekler
- Çalışma Alanı Sınırları

ÖLÇEK : 1/2000

PROJE TARİHİ : MAYIS 2009

BEŞİKTAŞ
KENTSEL SİT ALANININ
20.YY BAŞINDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ
VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

ŞEKİL C.4

GÜNCEL DURUM ANALİZ PAFTALARI

Kullanım Durumu Analizi

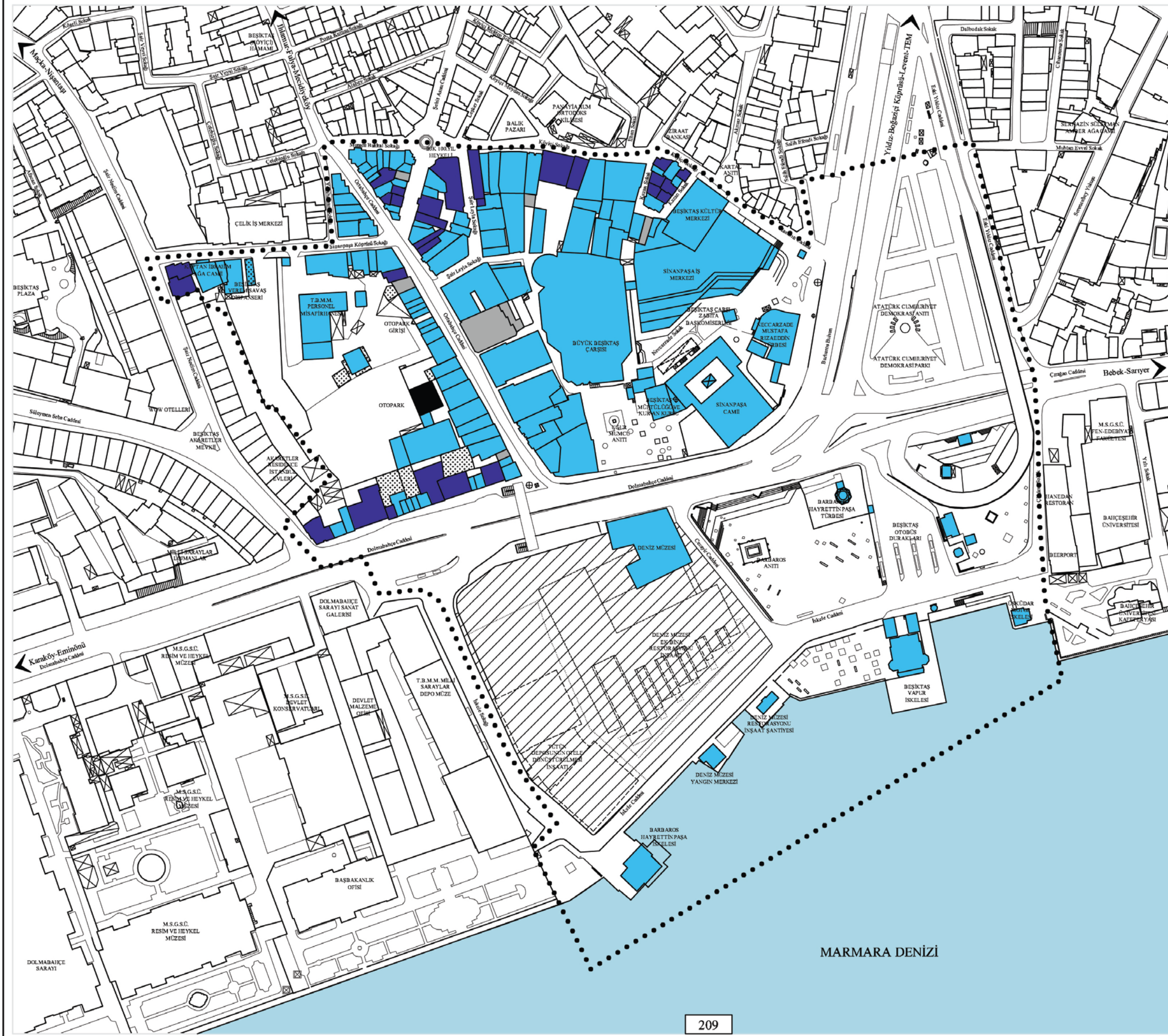
- Tamamı kullanılıyor
- Kısmen kullanılıyor
- Kullanılmıyor

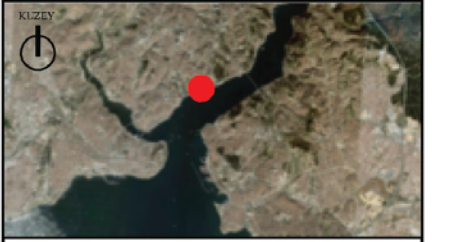
- İnşaat Alanı
- Niteliksiz Ekler
- Çalışma Alanı Sınırları

ÖLÇEK : 1/2000

PROJE TARİHİ : MAYIS 2009

BEŞİKTAŞ
KENTSEL SİT ALANININ
20.YY BAŞINDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ
VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

ŞEKİL C.5

GÜNCEL DURUM ANALİZ PAFTALARI

Yapı Malzemesi Analizi

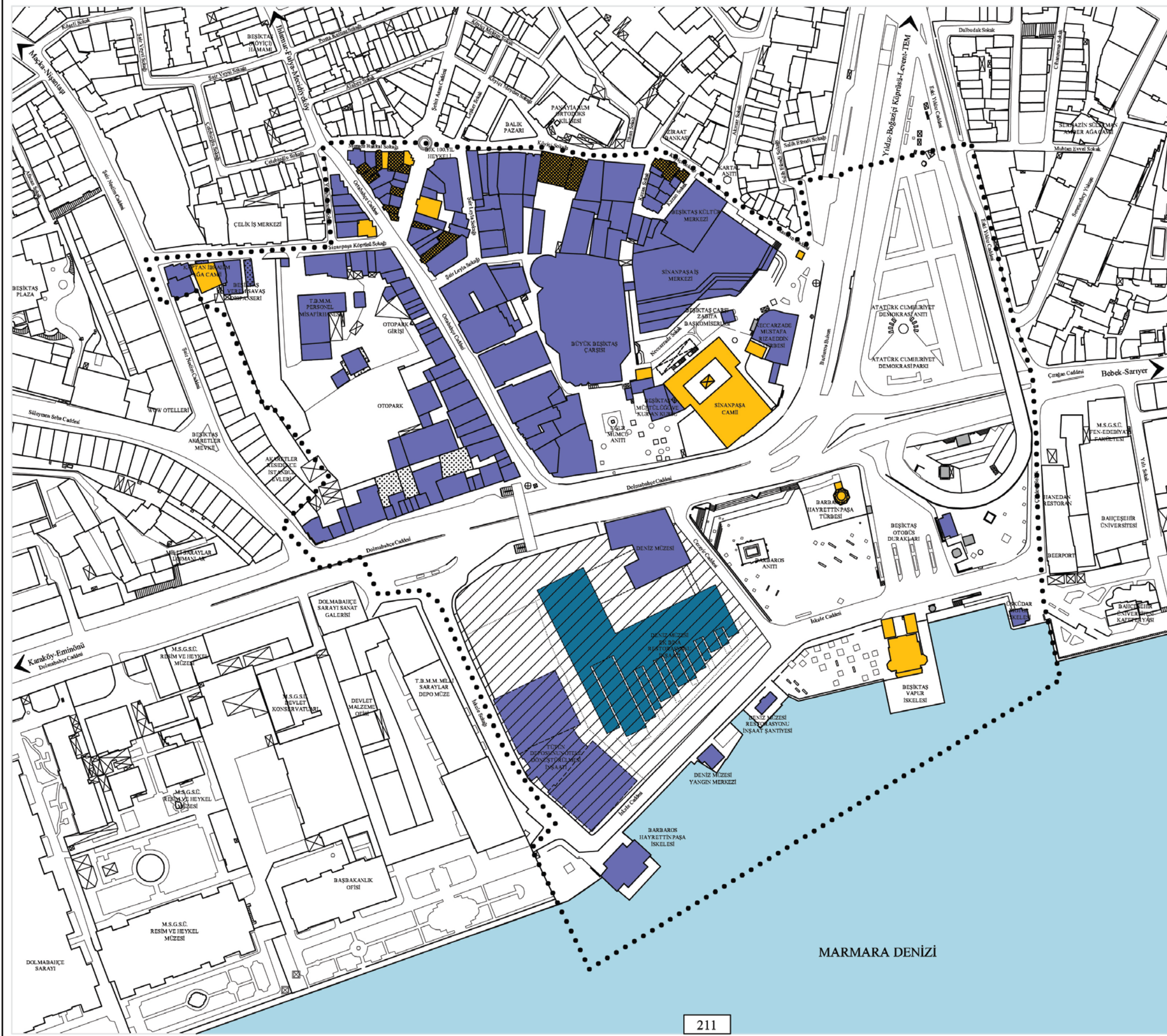
- Kargir
- Müdahale
(Zemin katta betonarme ek)
- Betonarme
- Prefabrik
- Çelik

- İnşaat Alanı
- Niteliksiz Ekler
- Çalışma Alanı Sınırları

ÖLÇEK : 1/2000

0 5 10 50 100

PROJE TARİHİ : MAYIS 2009

BEŞİKTAŞ
KENTSEL SİT ALANININ
20.YY BAŞINDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ
VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

ŞEKİL C.6

GÜNCEL DURUM ANALİZ PAFTALARI

Yapıların Tescil Durumu

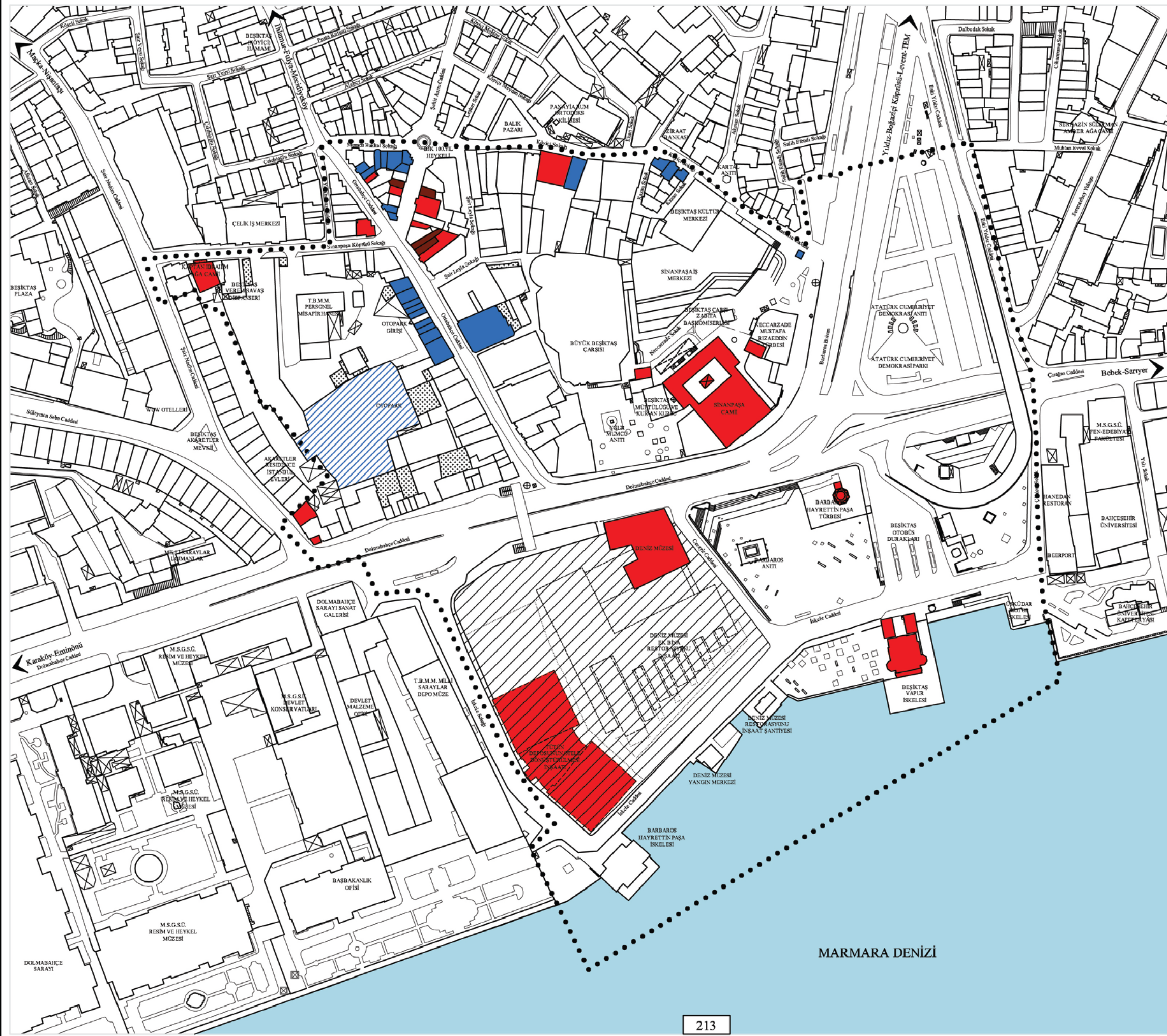
- Tescilli Yapılar
- Tescile önerilen yapılar
- Tescile önerilen anıtsal ağaçlar
- Tescilli, varolmayan yapılar

- İnşaat Alanı
- Niteliksiz Ekler
- Çalışma Alanı Sınırları

ÖLÇEK : 1/2000

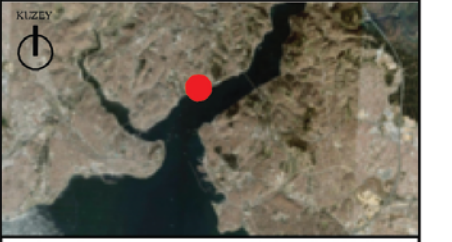
0 5 10 50 100

PROJE TARİHİ : MAYIS 2009

BEŞİKTAŞ
KENTSEL SİT ALANININ
20.YY BAŞINDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ
VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

ŞEKİL C.9

GÜNCEL DURUM ANALİZ PAFTALARI

Çevresel Değerler Analizi

- Cami
- Minare
- Türbe
- Mezarlık
- Kilise
- Anıt, Heykel
- Süs Havuzu
- Sokak Lambası
- Elektrik Direği
- Bayrak Direği
- Trafik Işığı
- Reklam Panosu
- Rögar Kapağı
- Izgara

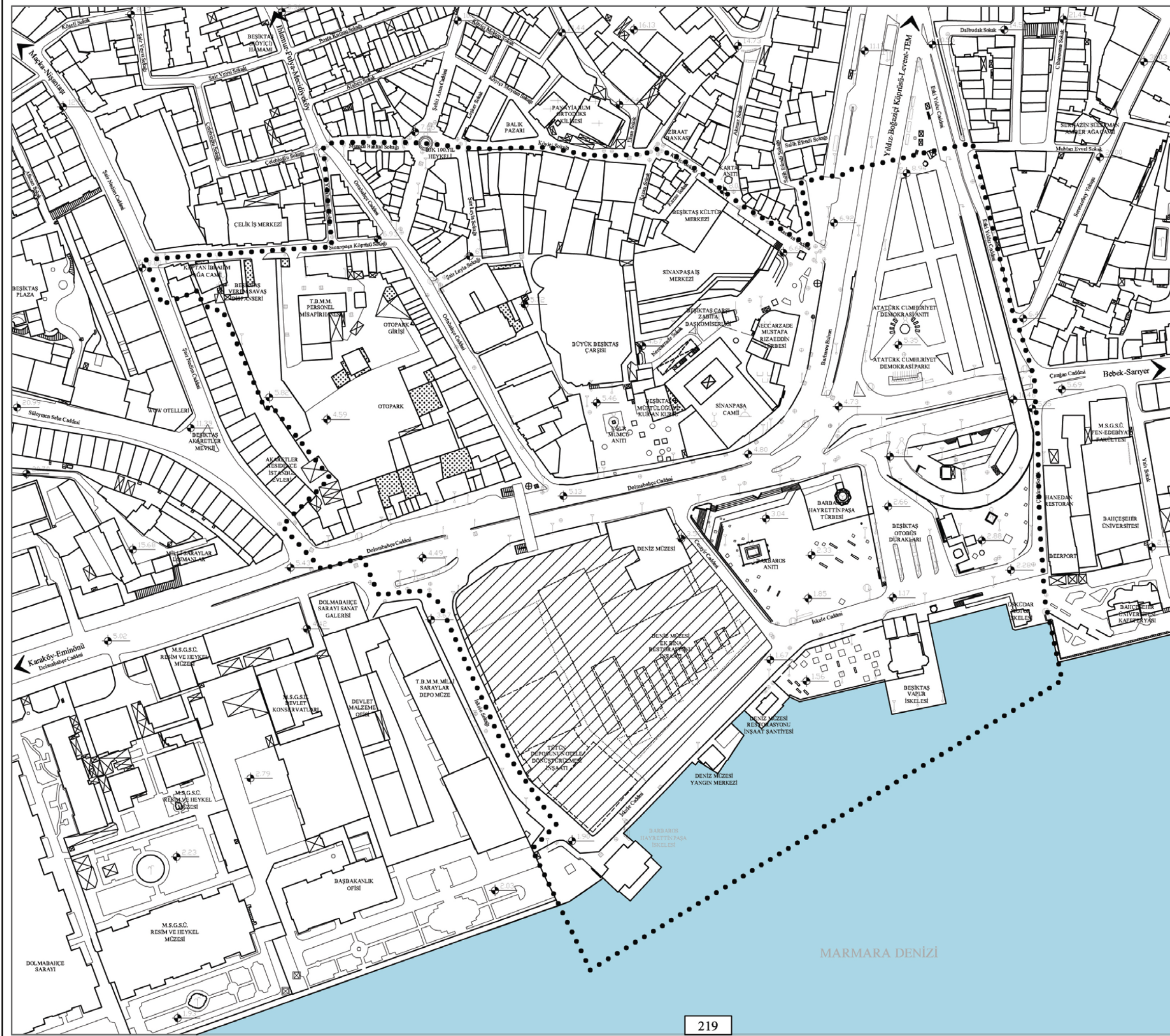
- İnşaat Alanı
- Nitelsiz Ekler

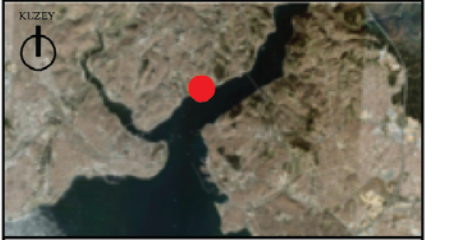
••••• Çalışma Alanı Sınırları

ÖLÇEK : 1/2000

0 5 10 50 100

PROJE TARİHİ : MAYIS 2009

BEŞİKTAŞ
KENTSEL SİT ALANININ
20.YY BAŞINDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ
VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

ŞEKİL C.10

GÜNCEL DURUM ANALİZ PAFTALARI

Dolu Boş Analizi

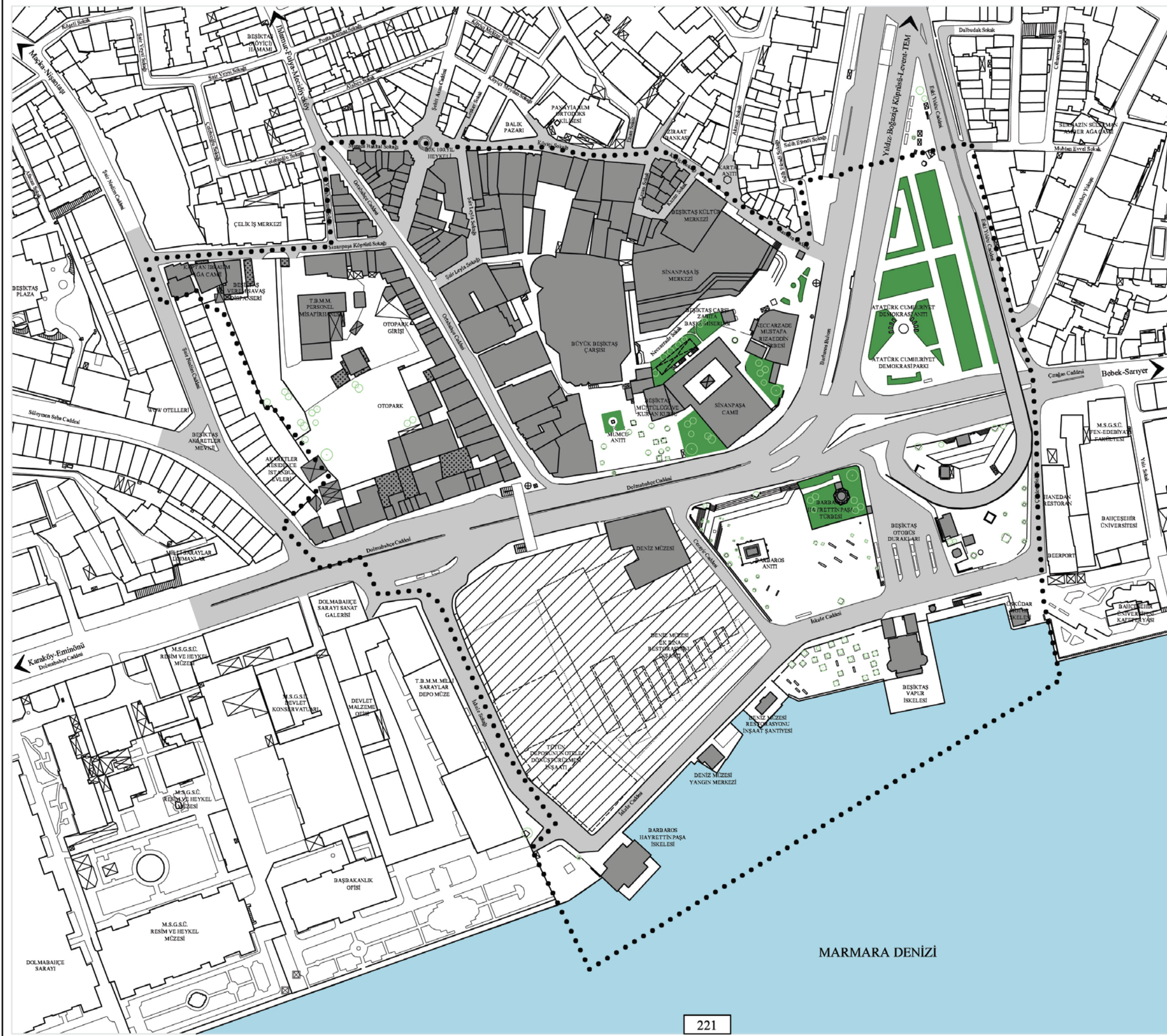
Dolu
Yol
Yeşil Alan

İnşaat Alanı
Niteliksiz Ekler
Çalışma Alanı Sınırları

ÖLÇEK : 1/2000

0 5 10 50 100

PROJE TARİHİ : MAYIS 2009

BEŞİKTAŞ
KENTSEL SİT ALANININ
20.YY BAŞINDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ
VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

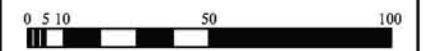
ŞEKİL C.11

1922 PERVİTİTCH ANALİZ PAFTALARI

Yapı Adaları ve Binalar

..... Çalışma Alanı Sınırları

ÖLÇEK : 1/2000

PROJE TARİHİ : MAYIS 2009

BEŞİKTAŞ
KENTSEL SİT ALANININ
20.YY BAŞINDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ
VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

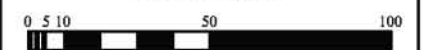
ŞEKİL C.12

1922 PERVİTTCH ANALİZ PAFTALARI

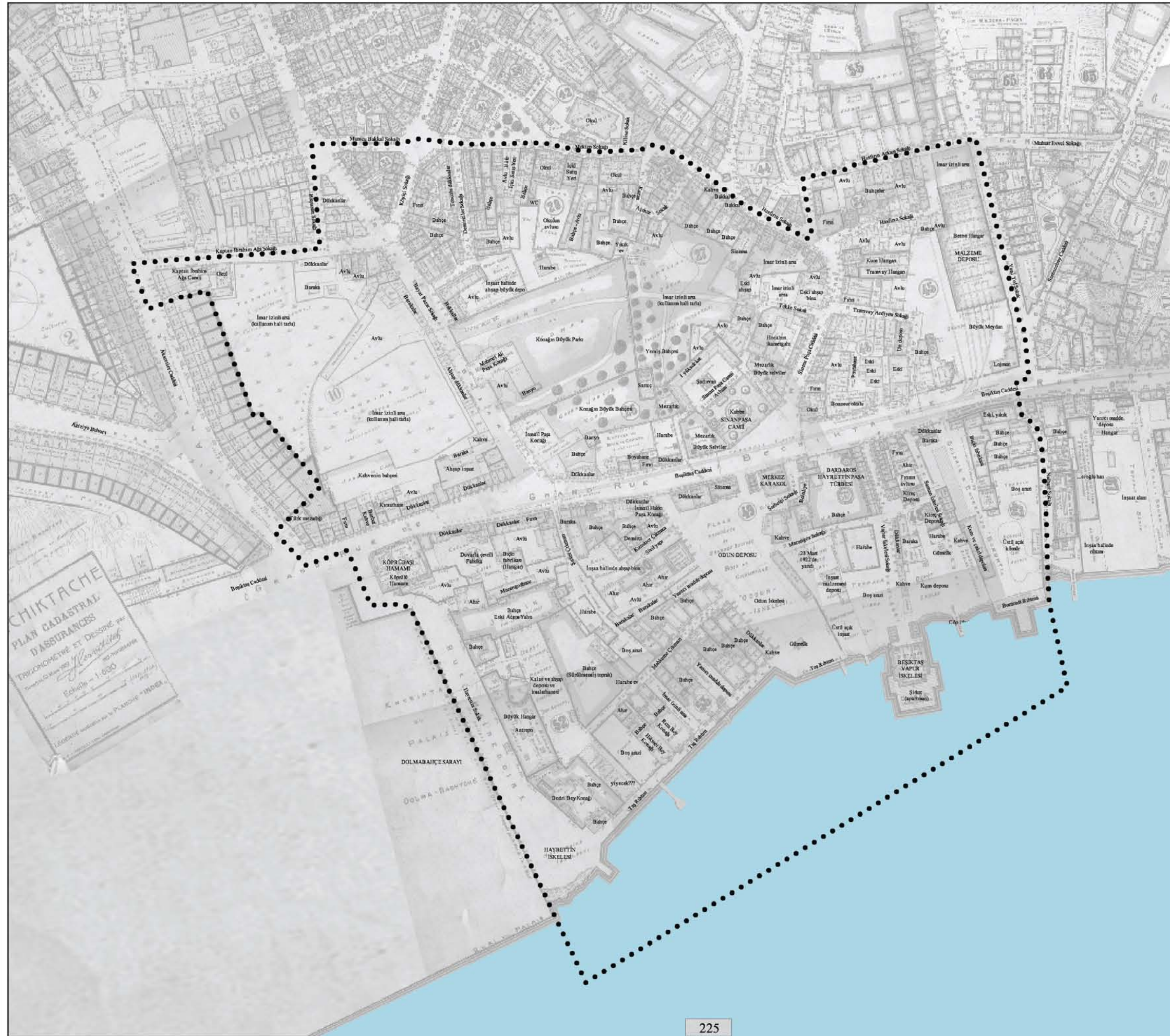
Harita Üzerinden Edinilen Veriler

..... Çalışma Alanı Sınırları

ÖLÇEK : 1/2000

PROJE TARİHİ : MAYIS 2009

BEŞİKTAŞ
KENTSEL SİT ALANININ
20.YY BAŞINDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ
VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

ŞEKİL C.13

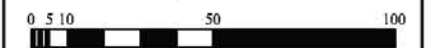
1922 PERVİTİTCH ANALİZ PAFTALARI

Kat Sayıları Analizi

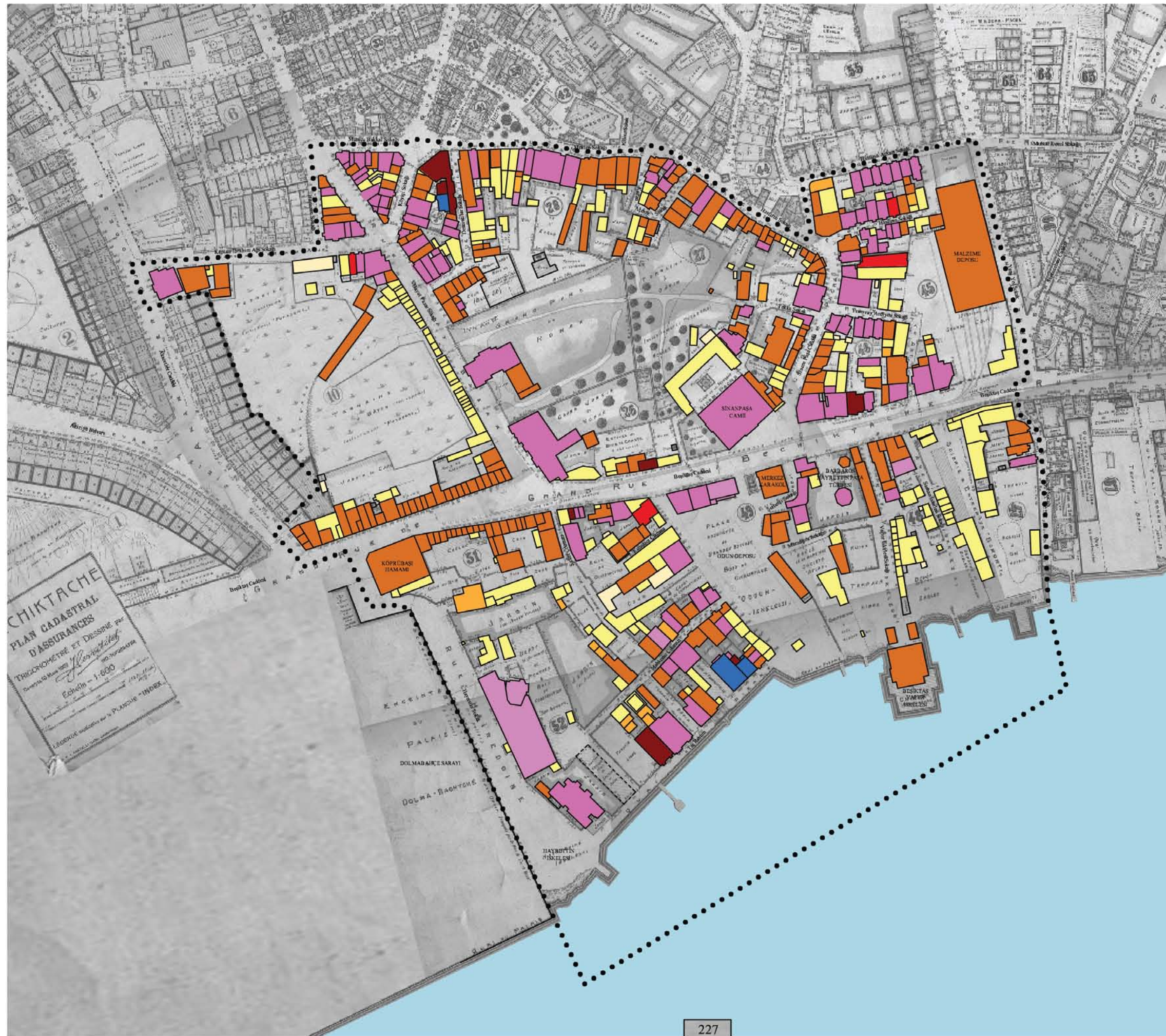
- 2 metreye kadar olan yapılar
- Zemin Kat
- Zemin+ Yarım Kat
- Zemin+1 kat
- Zemin+1,5 kat
- Zemin+2 kat
- Zemin+2,5 kat
- Zemin+3 kat
- Zemin+4 kat

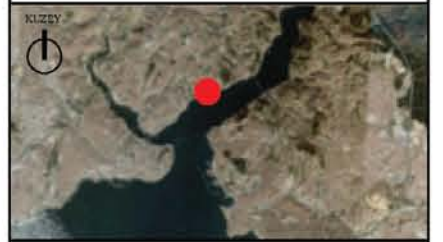
..... Çalışma Alanı Sınırları

ÖLÇEK : 1/2000

PROJE TARİHİ : MAYIS 2009

BEŞİKTAŞ
KENTSEL SİT ALANININ
20.YY BAŞINDAN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ
VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

ŞEKİL C.14

1922 PERVİTİTCH ANALİZ PAFTALARI

Yapı Malzemesi Analizi

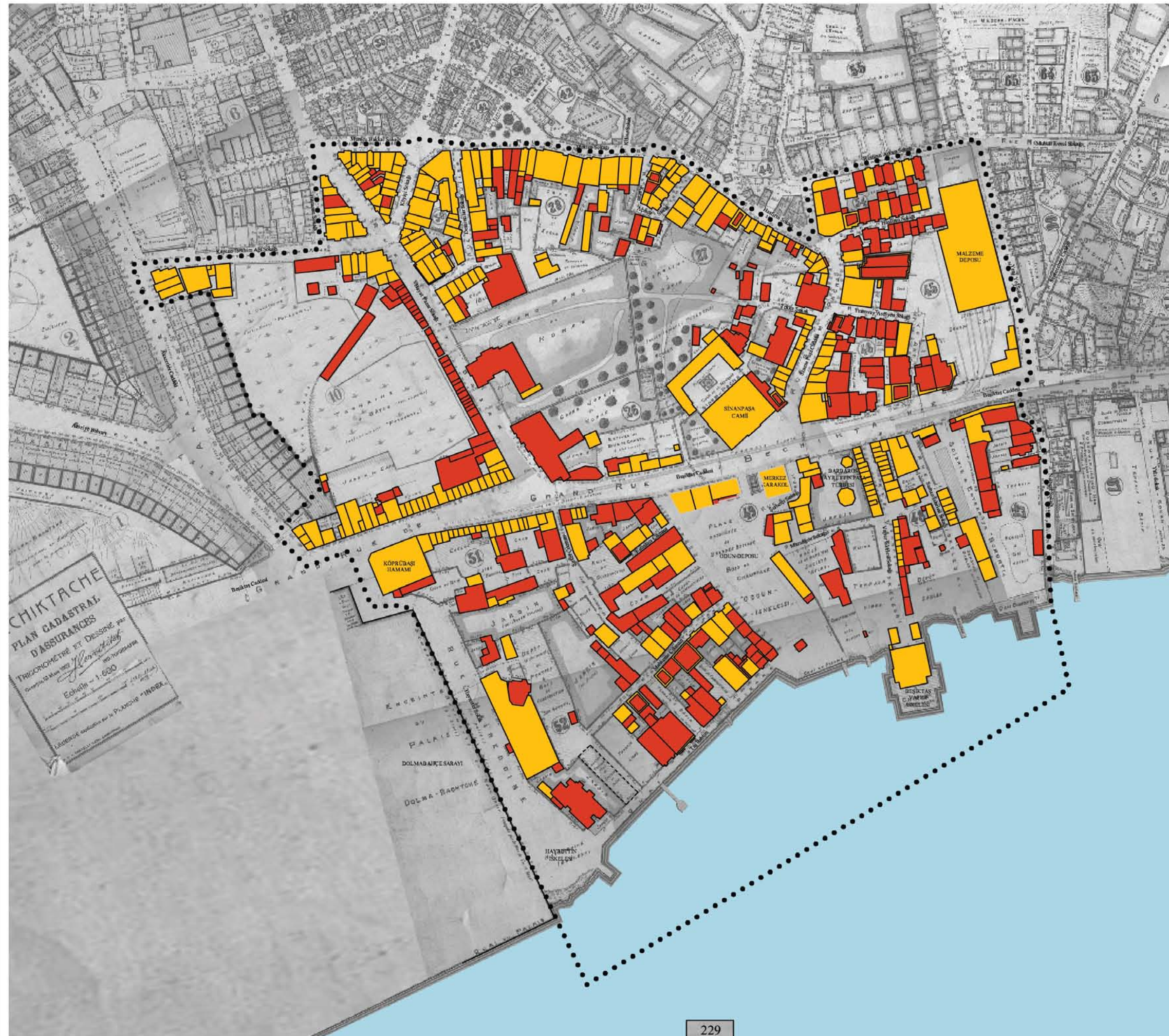

..... Çalışma Alanı Sınırları

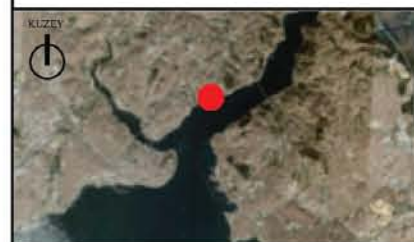
ÖLÇEK : 1/2000

PROJE TARİHİ : MAYIS 2009

DANIŞMAN : DOÇ.DR.DENİZ MAZLUM

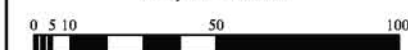
ŞEKİL C.15

Dolu Boş Analizi

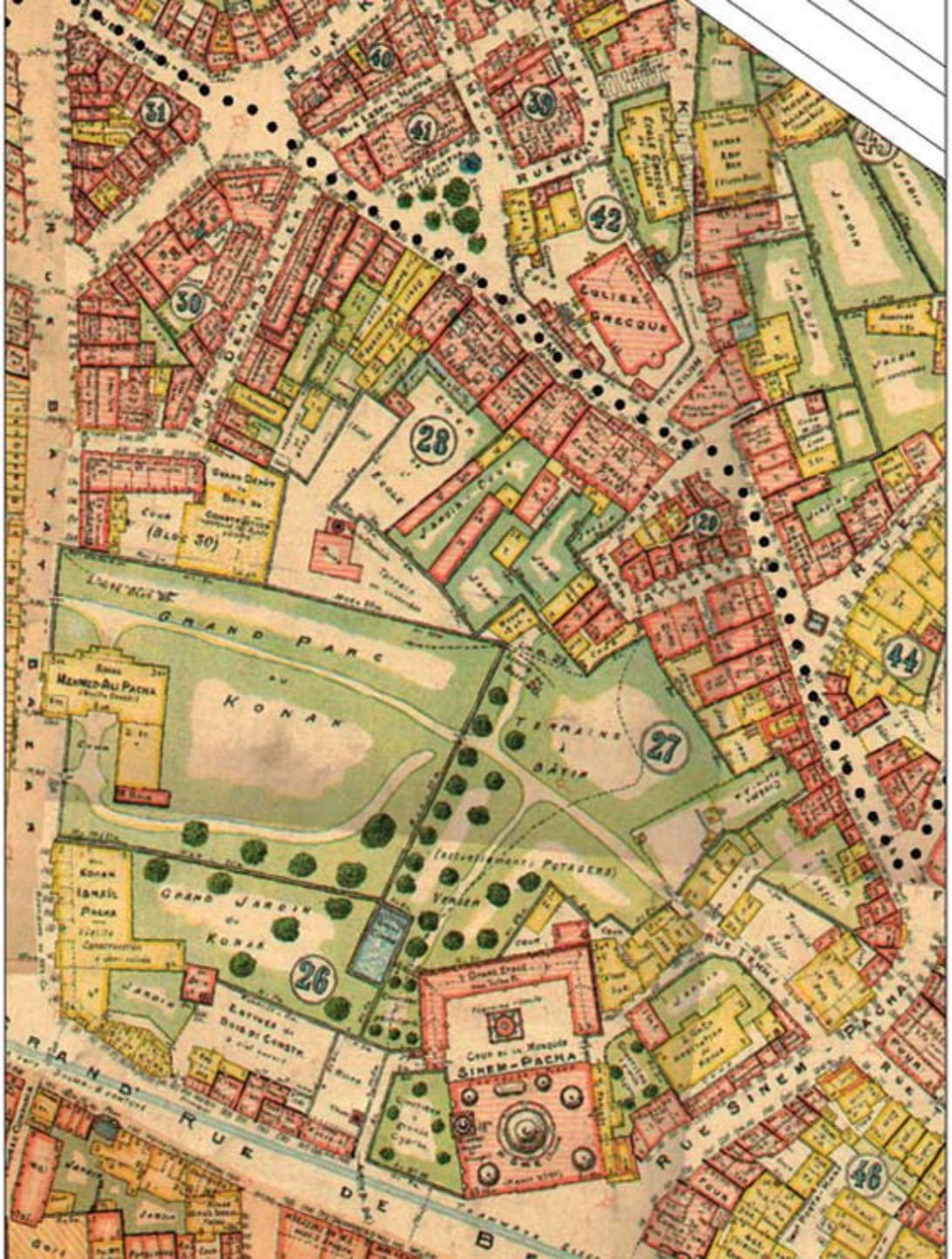
Dolu
Yol
Yeşil Alan

• • • • • Çalışma Alanı Sınırları

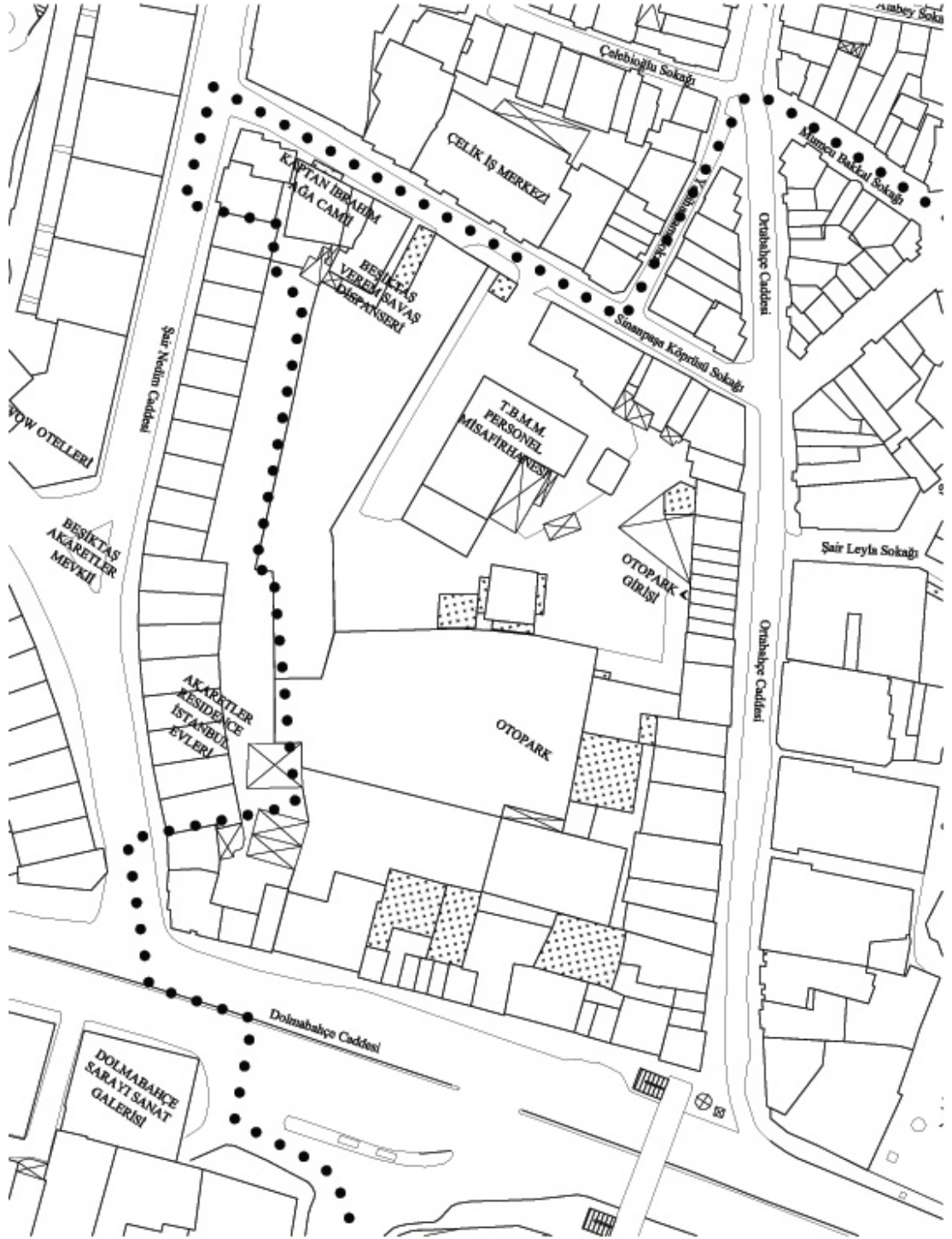
ÖLÇEK : 1/2000

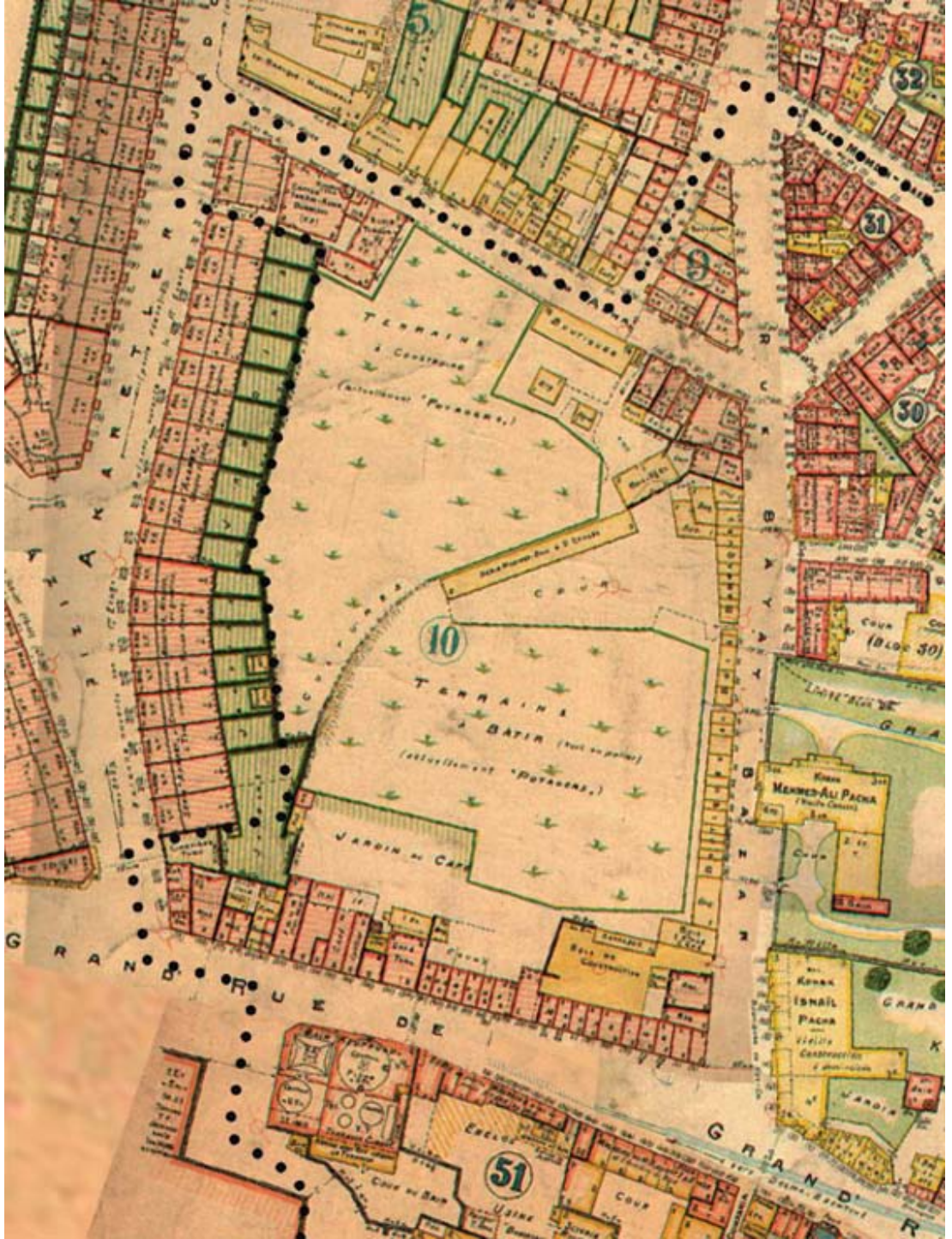
PROJE TARİHİ : MAYIS 2009

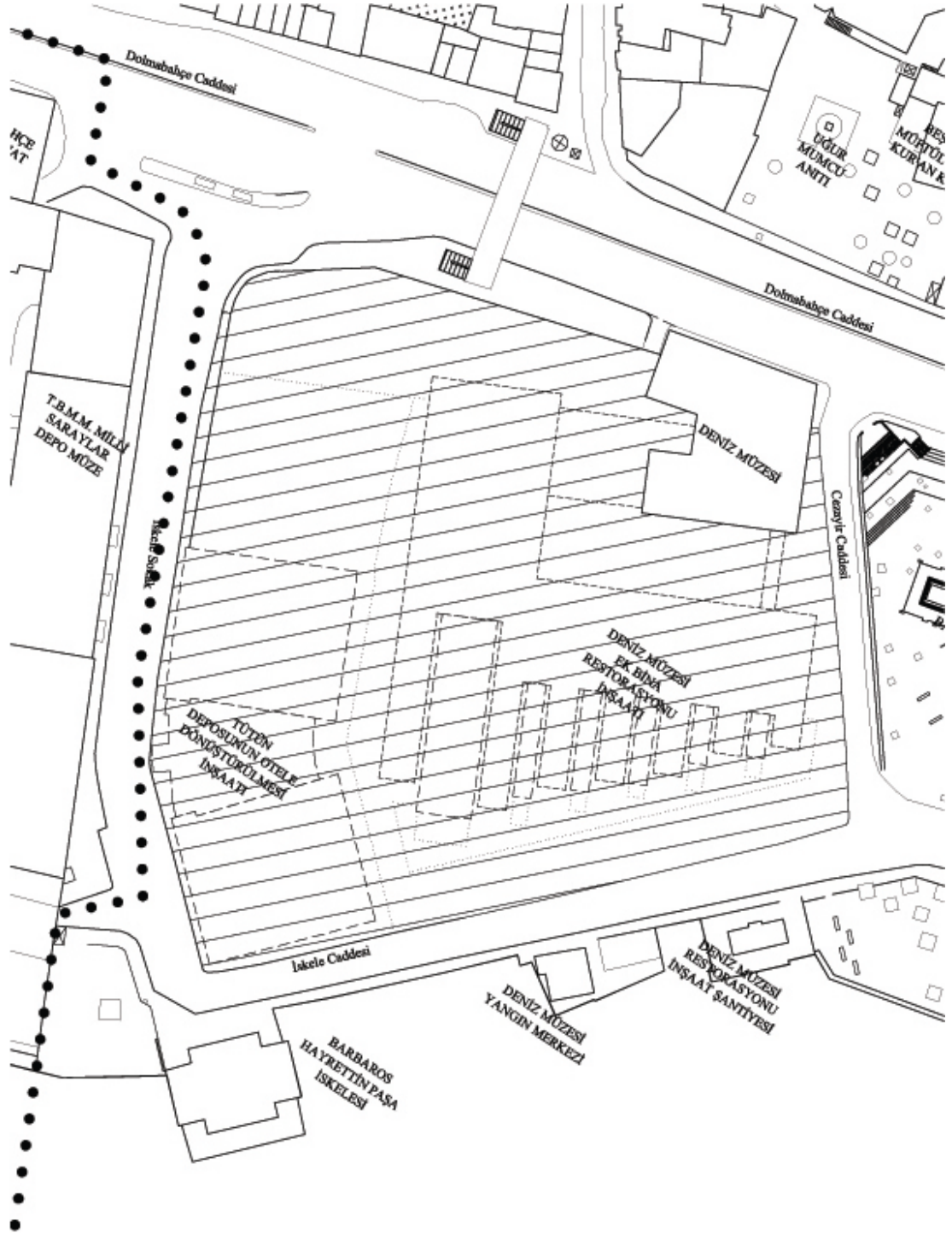
Şekil D.2: A bölümü, 1922 Pervititch Yangın Haritaları (Axa Oyak, 2003).

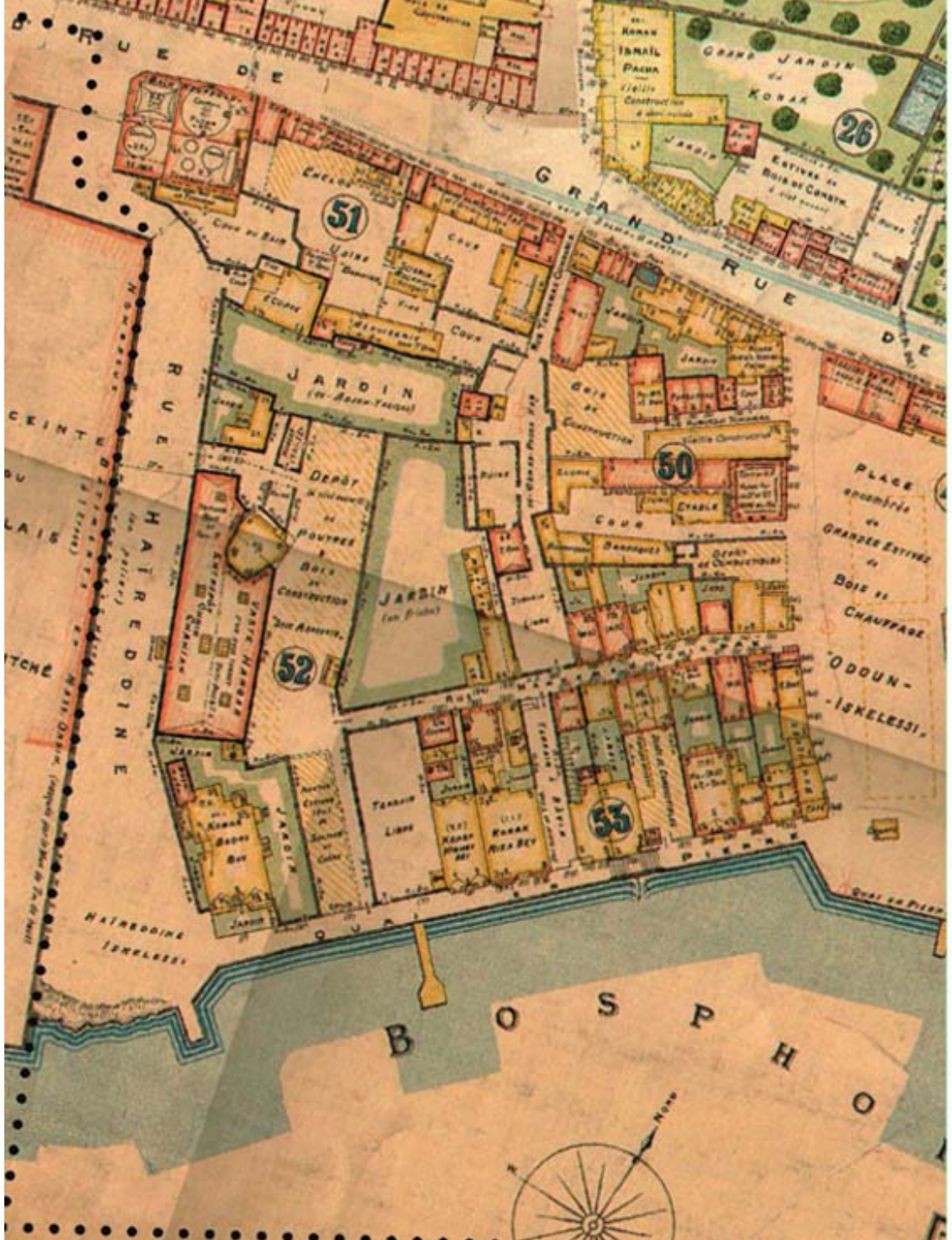
Şekil D.3: B bölümü 1/1000 Halihazır Pafta (Beşiktaş Belediyesi, 2009).

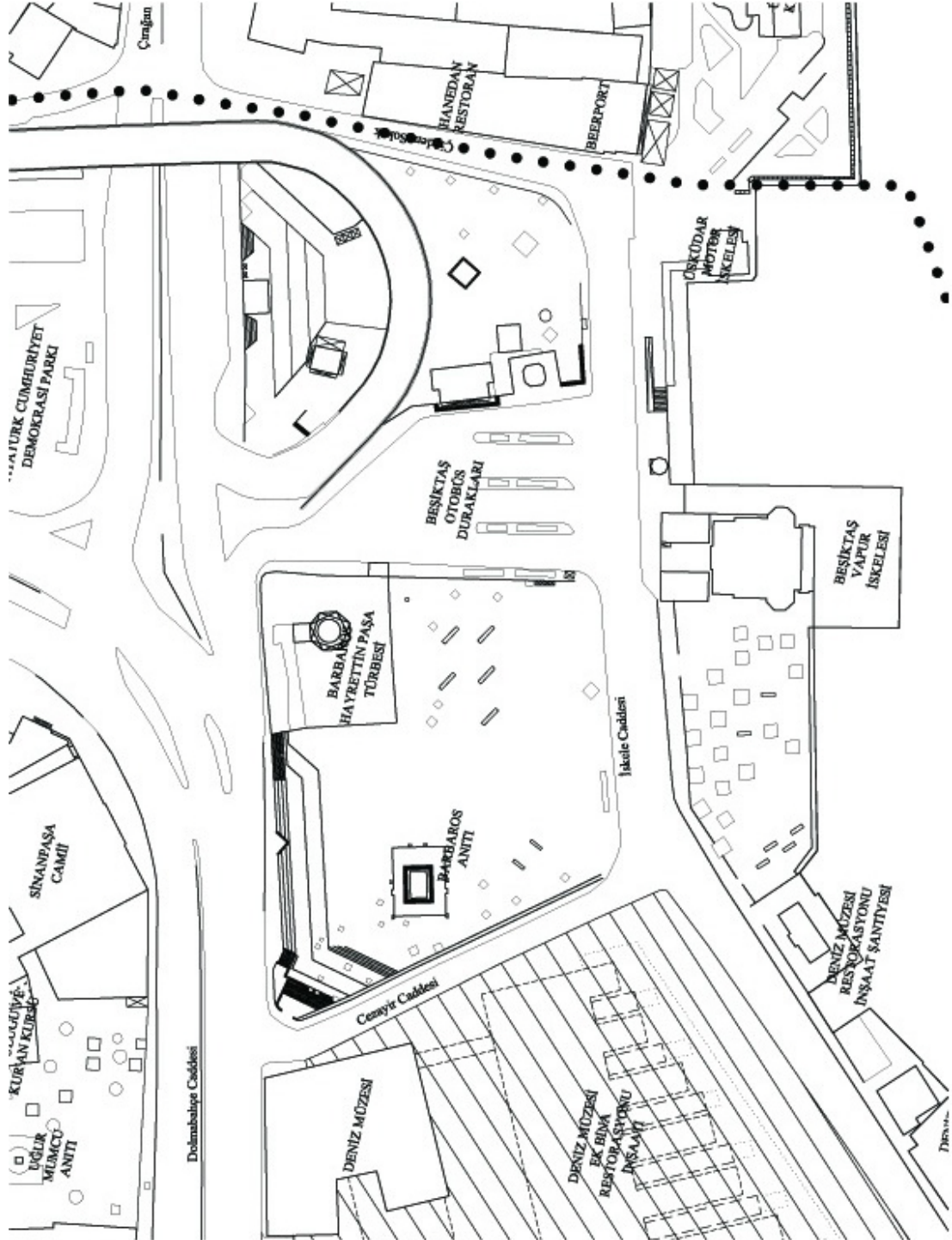
Şekil D.4: B bölümü, 1922 Pervititch Yangın Haritaları (Axa Oyak, 2003).

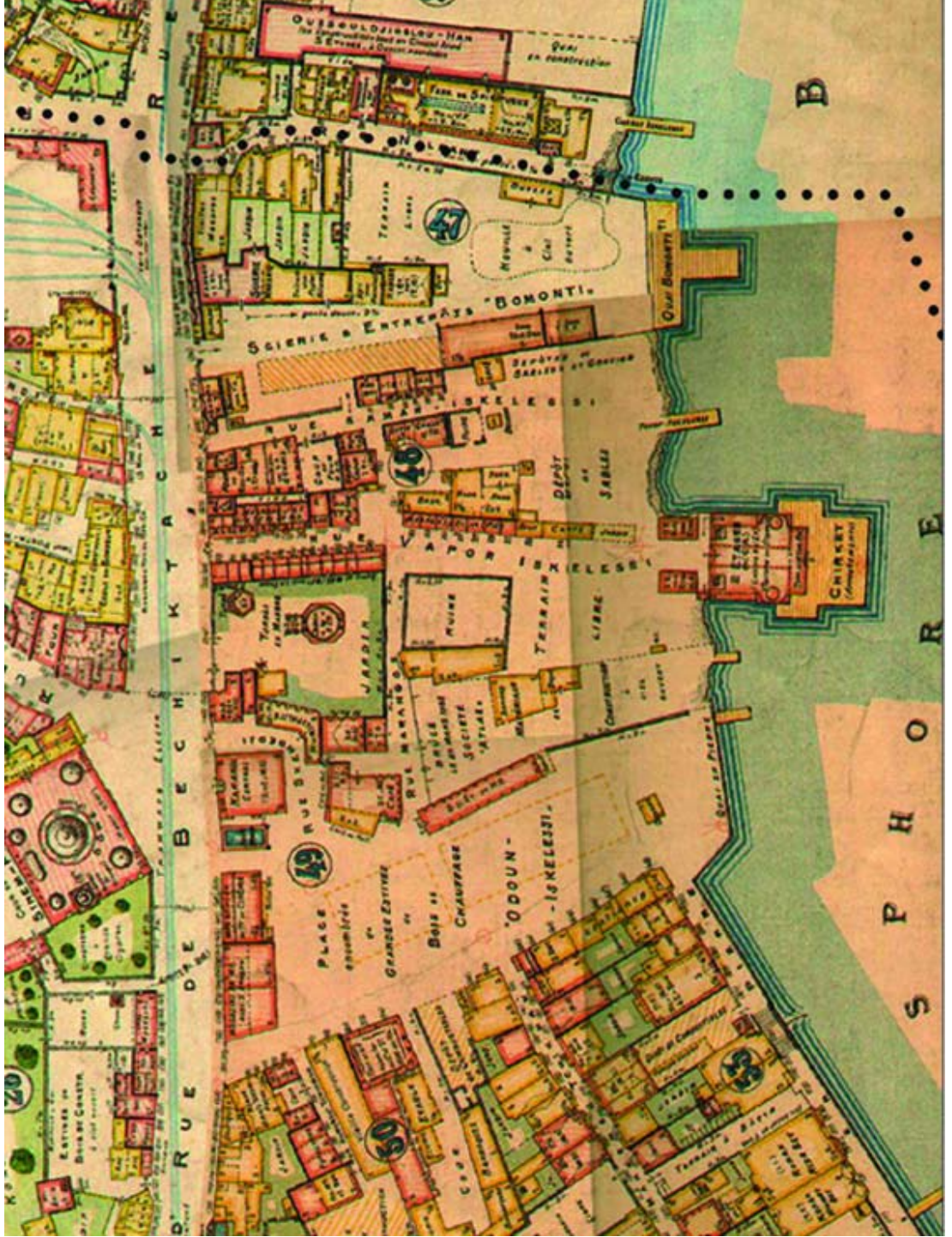
Şekil D.5: C bölümü 1/1000 Halihazır Pafta (Beşiktaş Belediyesi, 2009).

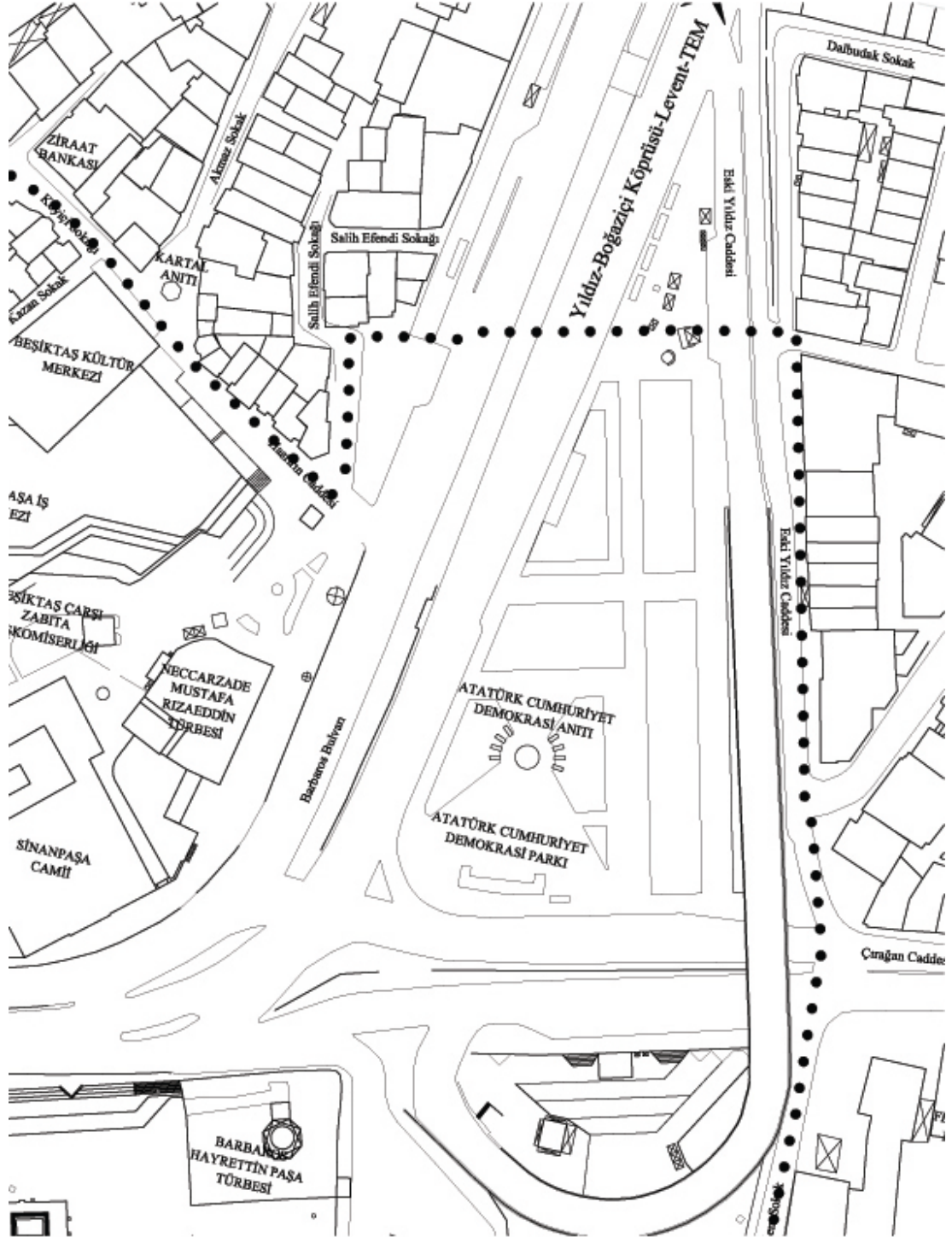
Şekil D.6: C bölümü, 1922 Pervititch Yangın Haritaları (Axa Oyak, 2003).

Şekil D.7: D bölümü 1/1000 Halihazır Pafta (Beşiktaş Belediyesi, 2009).

Şekil D.8: D bölümü, 1922 Pervititch Yangın Haritaları (Axa Oyak, 2003).

Şekil D.9: E bölümü 1/1000 Halihazır Pafta (Beşiktaş Belediyesi, 2009).

Şekil E.1: Sinanpaşa Camii ve Dolmabahçe Caddesi.

Şekil E.2: Sinanpaşa Camii, son cemaat yeri ve şadırvanı.

Şekil E.3: Sinanpaşa Camii Son Cemaat Yeri'nin sütunları.

Şekil E.4: Sinanpaşa Camii Şadırvanı ve medrese odaları.

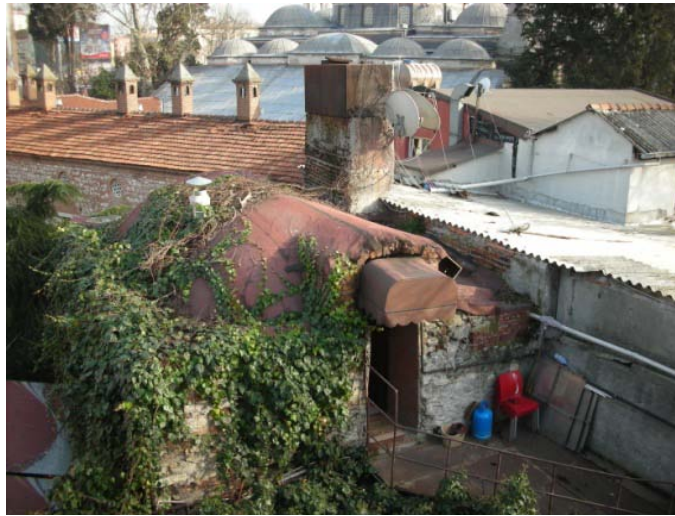
Şekil E.5: Büyük Beşiktaş Çarşısı, Uğur Mumcu Parkı ve Anıtı.

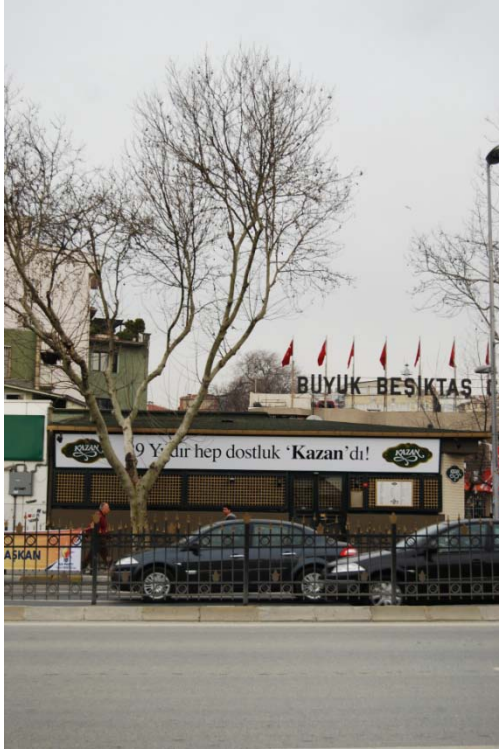
Şekil E.6: Beşiktaş Müftülüğü.

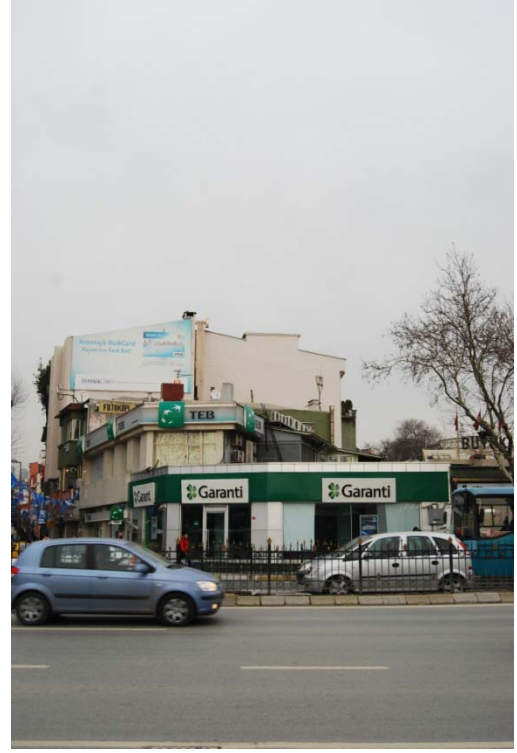
Şekil E.7: Yeme-içme mekanı olarak kullanılan sarnıç.

Şekil E.7a: Sarnıcın mutfak ve depo olarak kullanılan üst bölümü.

Şekil E.8: 291 ada, 98 parsel.

Şekil E.9: 291 ada, 60 parsel.

Şekil E.10: Büyük Beşiktaş Çarşısı, 291 ada, 65 parsel.

Şekil E.11: 291 ada, 61 parsel.

Şekil E.12: 291 ada, 93 parsel.

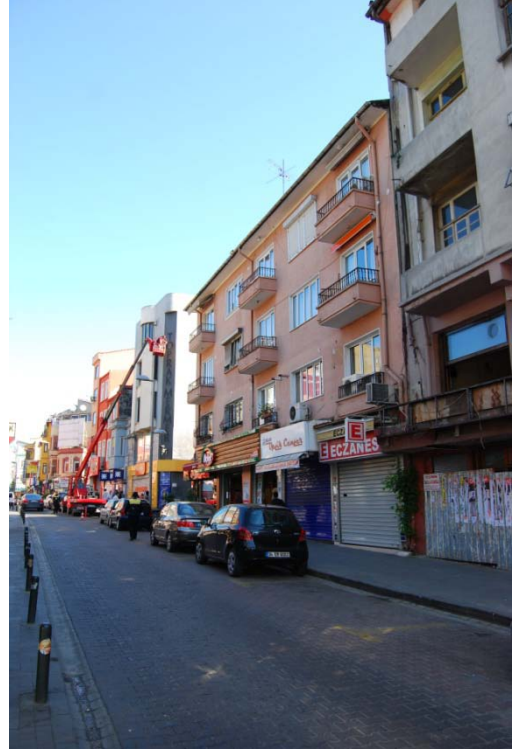
Şekil E.13: 291 ada, 91 parsel.

Şekil E.14: 291 ada, 67 parsel.

Şekil E.15: 291 ada, 68 parsel.

Şekil E.16: 291 ada, 77 parsel.

Şekil E.17: 291 ada, 77 parsel.

Şekil E.18: 291 ada, 107, 99 ve 101.

Şekil E.19: 291 ada, 1 ve 75 parsel.

Şekil E.20: 291 ada, 1 parsel.

Şekil E.21: Beşiktaş Balık Pazarı.

Şekil E.22: Panayia Rum Kilisesi.

Şekil E.23: 291 ada, 2 parsel.

Şekil E.24: 291 ada, 6 ve 105 parsel.

Şekil E.25: 291 ada, 76 ve 7 parsel.

Şekil E.26: 291 ada, 8 parsel.

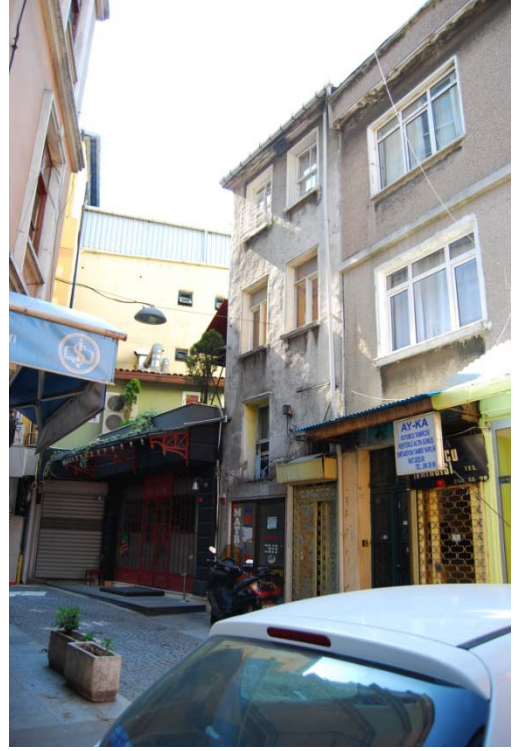
Şekil E.27: 291 ada, 80 parsel.

Şekil E.28: 291 ada, 80 parsel.

Şekil E.29: 291 ada, 80 parsel.

Şekil E.30: 291 ada, 11 ve 10 parsel.

Şekil E.31: 308 ada, 3 ve 2 parsel.

Şekil E.32: 308 ada, 1 parsel.

Şekil E.33: 308 ada, 11 parsel.

Şekil E.34: 308 ada, 10 ve 9 parsel.

Şekil E.35: 308 ada, 12 parsel.

Şekil E.36: 308 ada, 12 parsel.

Şekil E.37: 308 ada, 6 parsel.

Şekil E.38: 308 ada, 5 ve 4 parsel.

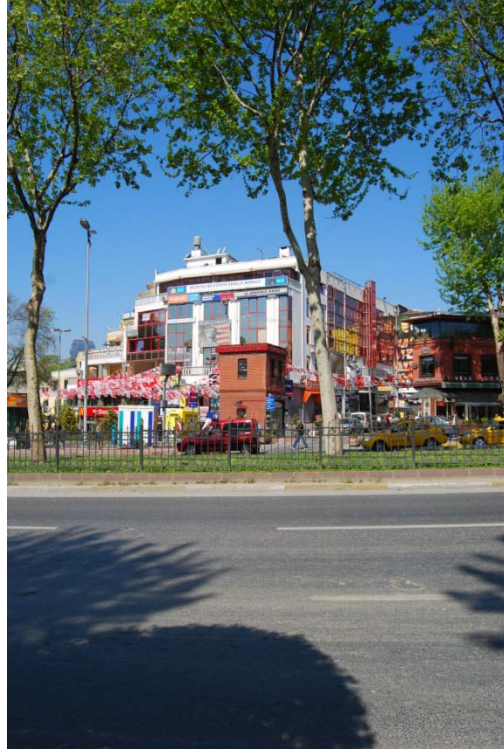
Şekil E.39: 291 ada, 97 parsel.

Şekil E.40: Kartal Anıtı.

Şekil E.41: Sinanpaşa İş Merkezi.

Şekil E.42: 291 ada, 104 ve 23 parsel.

Şekil E.43: 291 ada, 23 parsel.

Şekil E.44: Sinanpaşa İş Merkezi önü.

Şekil E.45: Barbaros Bulvarı, Hakan Pastanesi.

Şekil E.46: Neccarzade Türbesi.

Şekil E.47: Zabıta Başkomiserliği.

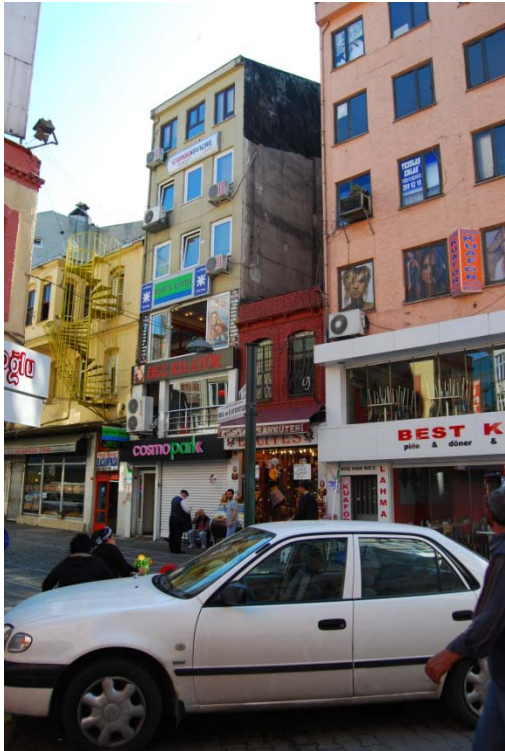
Şekil E.48: 301 ada, 4 parsel.

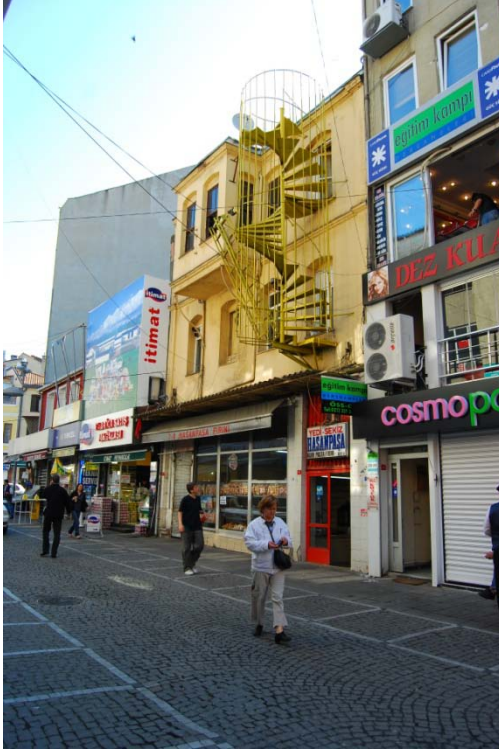
Şekil E.49: 301 ada, 7, 6 ve 5 parsel.

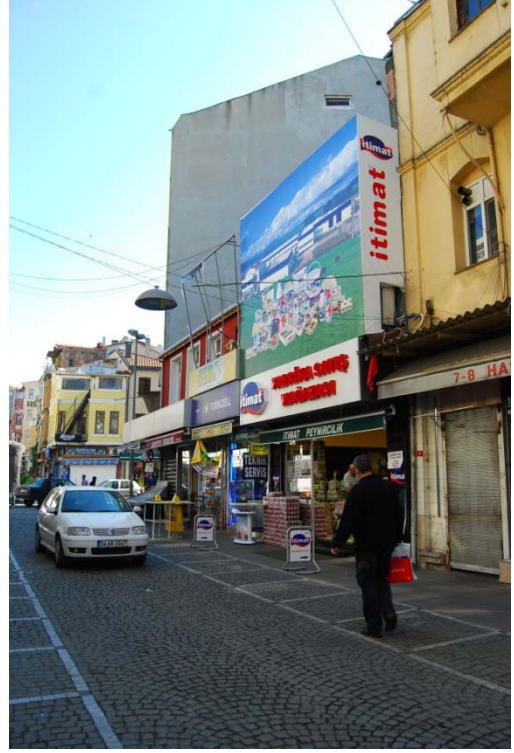
Şekil E.50: 301 ada, 8 parsel.

Şekil E.51: 301 ada, 10 ve 9 parsel.

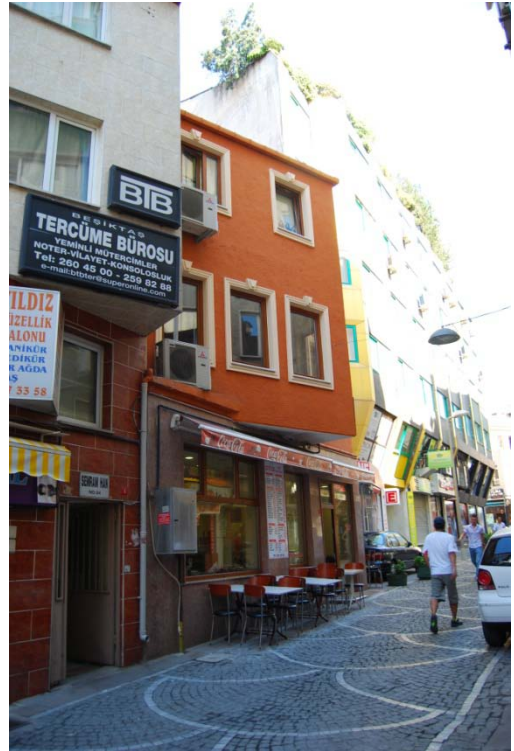
Şekil E.52: 301 ada, 11 parsel.

Şekil E.53: 301 ada, 12 ve 13 parsel.

Şekil E.54: 301 ada, 1 parsel.

Şekil E.55: 301 ada, 2 parsel.

Şekil E.56: 301 ada, 3 parsel.

Şekil E.57: 302 ada, 6 parsel.

Şekil E.58: 302 ada, 5 parsel.

Şekil E.59: 302 ada, 4 parsel.

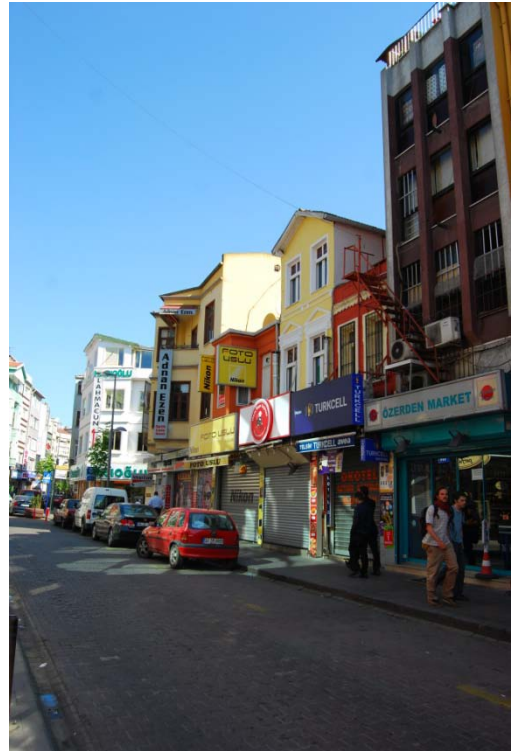
Şekil E.60: 302 ada, 3 parsel.

Şekil E.61: 302 ada, 2 parsel.

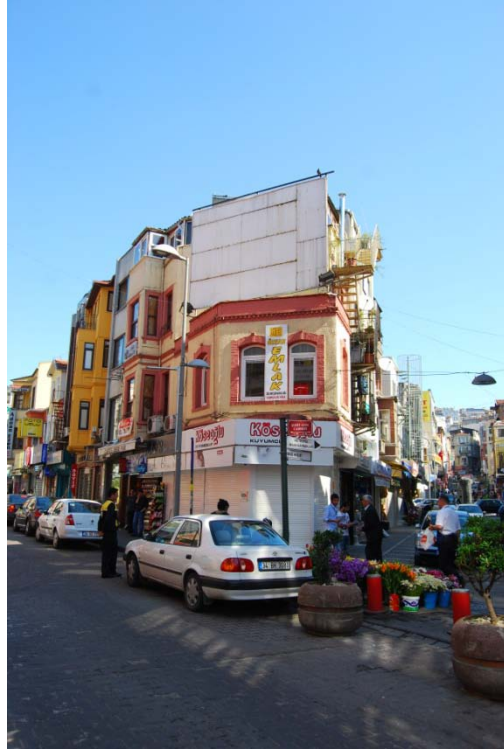
Şekil E.62: 302 ada, 1 parsel.

Şekil E.63: 302 ada, 18, 17, 16 p.

Şekil E.64: 302 ada, 15, 14 ve 13 p.

Şekil E.65: 302 ada, 11 ve 12 parsel.

Şekil E.66: 302 ada, 11 parsel.

Şekil E.67: 302 ada, 10 ve 9 parsel.

Şekil E.68: 302 ada, 9 parsel.

Şekil E.69: 302 ada, 8 ve 7 parsel.

Şekil E.70: Kaptan İbrahim Ağa Camii.

Şekil E.71: 292 ada, 1 parsel.

Şekil E.72: 292 ada, 72 parsel.

Şekil E.73: 292 ada, 2 parsel.

Şekil E.74: 292 ada, 3 parsel.

Şekil E.75: 292 ada, 5 parsel.

Şekil E.76: 292 ada, 91 parsel.

Şekil E.77: 292 ada, 92 ve 8 parsel.

Şekil E.78: 292 ada, 12 parsel.

Şekil E.79: 292 ada, 13 parsel.

Şekil E.80: Dükkanlar dizisi (kuzey).

Şekil E.81: Otopark girişi.

Şekil E.82: Dükkanlar dizisi (güney).

Şekil E.83: 292 ada, 14 parsel.

Şekil E.84: 292 ada, 13 parsel, çay bahçesi.

Şekil E.85: 292 ada, 13 parsel, kahvehane.

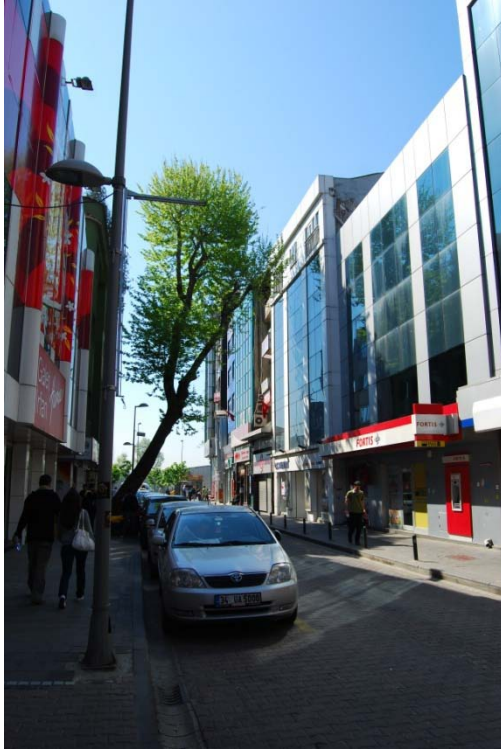
Şekil E.86: Düğün salonu olarak kullanılan yapı.

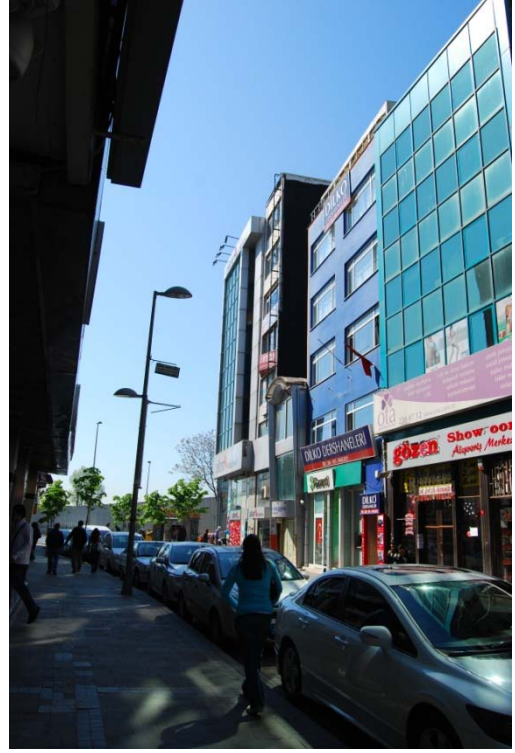
Şekil E.87: 292 ada, 15 parsel.

Şekil E.88: 292 ada, 16 parsel.

Şekil E.89: 292 ada, 17 ve 84 parsel.

Şekil E.90: 292 ada, 20, 21 ve 22 p.

Şekil E.91: 292 ada, 23 ve 25 parsel.

Şekil E.92: 292 ada, 88 ve 25 parsel.

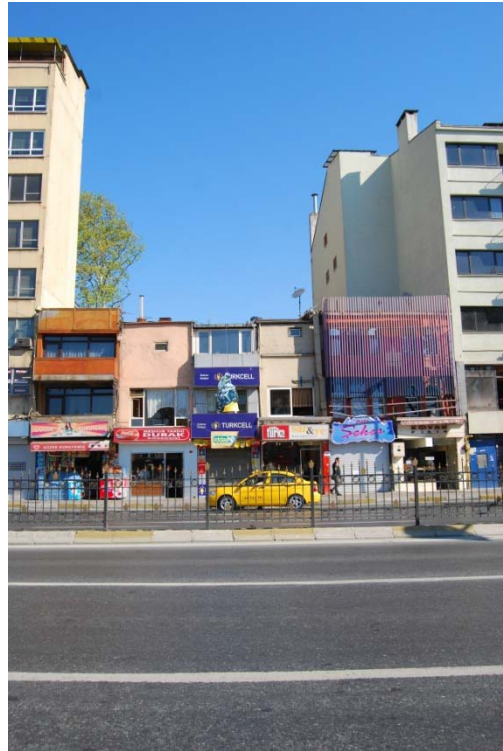
Şekil E.93: 292 ada, 30 ve 29 parsel.

Şekil E.94: 292 ada, 90 parsel.

Şekil E.95: 292 ada, 35 parsel.

Şekil E.96: 292 ada, 41, 40, 39, 38 p.

Şekil E.97: 292 ada, 85 ve 42 parsel.

Şekil E.98: 292 ada, 51, 50, 49 ve 48 p.

Şekil E.99: Dolmabahçe Caddesi, doğudan görünüm.

Şekil E.100: Dolmabahçe Caddesi, batıdan görünüm.

Şekil E.101: 292 ada, 52 ve 51 parsel.

Şekil E.102: Safiye Sultan Hazinesi.

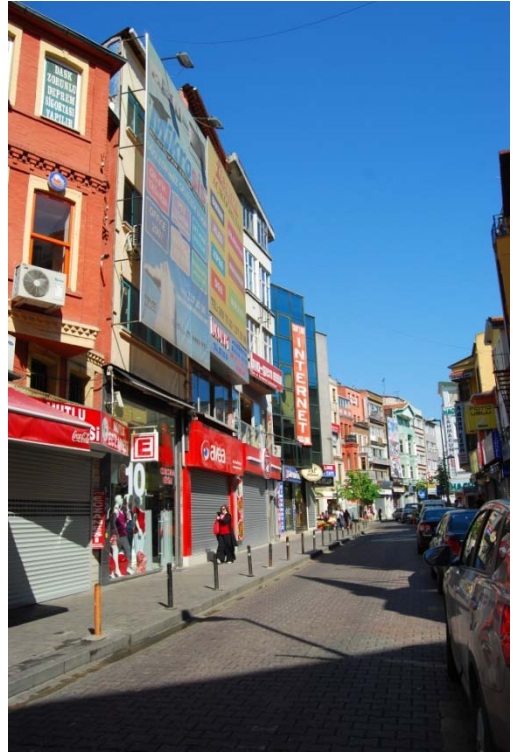
Şekil E.103: 293 ada, 5 parsel.

Şekil E.104: 293 ada, 5 p. yan cephe.

Şekil E.105: 293 ada, 6 ve 5 parsel.

Şekil E.106: 293 ada, 4 ve 3 parsel.

Şekil E.107: 293 ada, 2 ve 1 parsel.

Şekil E.108: Yenihamam Sokağı.

Şekil E.109: Deniz Müzesi ana sergi binası.

Şekil E.110: Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi.

Şekil E.111: Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi yanındaki eski çay bahçelerinin bulunduğu alan.

Şekil E.112: Depo Müze duvarı ve Başbakanlık Ofisi girişi, Nisan 2009.

Şekil E.113: Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi, Deniz Müzesi Yangın Merkezi ve Deniz Müzesi Restorasyonu İnşaat Şantiyesi.

Şekil E.114: Barbaros Hayrettin Paşa Meydanı.

Şekil E.115: Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı.

Şekil E.116: Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi.

Şekil E.117: Belediye otobüs durakları ve akbil, bilet gişesi.

Şekil E.118: Beşiktaş İskelesi.

Şekil E.119: Beşiktaş İskelesi'nin yanındaki park.

Şekil E.120: Üsküdar Motor İskelesi.

Şekil E.121: Üst geçidin kuzey kısmı, büfeler.

Şekil E.122: Üst geçidin güney kısmı, süs havuzu ve meydan çeşmesi.

Şekil E.123: Üst geçit ve altındaki dükkanlar.

Şekil E.124: Demokrasi Anıtı.

Şekil E.125: Demokrasi Parkı.

Şekil E.126: Çevre düzenlemesi.

Şekil E.127: Kaldırılacak üst geçit.

Ek 1

Beşiktaş Belediyesi’nden alınan, 1966 yılına ait halihazır 1/1000, harita üzerindeki notlar

- “Beşiktaş Merkez Ticaret Uygulama Planı” notları;
 - İlçe merkezi teşkil eden 290, 291, 292, 301, 302, 293, 303, 306, 402, 299, 305, 304, 295, 296, 297 (altı çizili olarak gösterilen yapı adaları çalışma alanı içerisinde yer almaktadır) yapı adalarındaki parsellerin tamamı ile Barbaros Bulvarı, Çırağan Caddesi, Yıldız Posta Caddesi, Salih Efendi Caddesi, Beşiktaş Caddesi, Yenilik Caddesi, Köyiçi Mektebi Sokak, Köyiçi Caddesi, İhlamurdere Caddesi, yukarıdaki sokaklardan yüz alan parsellerin tamamı “Bölgesel İş Merkezi” olarak imar yönetmeliğinin 7.06-3 maddesine göre uygulama yapılması ön görülmüştür. Bu bölgelerde yapılacak bütün binalar ticari amaçlı bina sayılırlar ve otopark yönetmeliğinin bu amaç için tayin edilen ölçü ve hesapları uygulanacaktır.
 - 2.ve 3. Derece “Bölgesel İş Merkezi” uygulaması yapılarak cadde ve sokaklardan yüz alan parsellerde bodrum ve zemin katların imar planı veya yönetmelik hükümlerine göre tespit edilen konturlar içinde kalmak şartı ile bodrum, zemin ve asma katların ticari amaçla kullanılması, normal katlarda büro, avukat yazıhanesi, mühendis veya mimar büroları gibi amaçlarla tertiplenmesi öngörülmüştür. Bu sokaklar İhlamurdere caddesi, Spor Caddesi, Şair Nedim Caddesi, Hattat Tahsin Sokak, Nüzhetiye Caddesi’ni kapsamaktadır.
 - Ayrıca bu bölgelerde yer alan birden fazla amaçlı binalarda her amaca ayrılan bina bölümleri için otopark yönetmeliğine göre tespit edilen otopark miktarları uygulanacaktır.
- “15 Pafta 291 ada” notları;
 - Arka bahçede, tabii zemin üstünde hiçbir inşaat yapılamaz.
 - İmar istikameti dışında kalan alanlar bilabedel belediyeye terk edilecektir. Plan tadilatı 104, 17, 18, 19 ve 90 parselleri kapsamaktadır. (Belediyeden alınan bu pafta üzerinde parsel numaraları okunamamakta, günümüz halihazır paftasında ise bu parseller görülmemektedir)
 - Kademedен h:3.50 m. Alanının cami avlu kotu 0.00 kabul edilecektir. Bu kademedede max. h:5.50 m dir.

- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları bölge kurulu kararı alınmadan uygulama yapılmaz.

- Cami avlu duvarı ile bloğun kademeli kısmının arasında planda belirtilen yeşil alan aynen muhafaza edilip, bu kısmın altı boşaltılmayacaktır. Tabii zemin olarak aynen muhafaza edilecektir ve yeşillendirilecektir.

- “Deniz Müzesi, Yeni Yapılacak Uygulama” notları;

- Parselde mevcut binaların gabarisi ve toplam inşaat alanının hesaplanması ile bulunacak m² miktarı aşılmayacaktır.

- İstanbul III. Numaralı Koruma Kurulu’nca uygun görülecek projesine göre uygulama yapılacaktır (Beşiktaş Belediyesi, 1966).

Ek 2

İstanbul Mimarlar Odası'nın tütün deposunun otele dönüştürülmesi ile ilgili hazırlamış oldukları rapor

Bu raporda şunlara değinilmiştir;

- Astro Türk Tütün Deposu, Beşiktaş Köyiçi Kentsel Sit Alanı içerisinde kalmaktadır. Bu alan tarihî doğal ve kentsel sit alanı olarak taşıdığı öneme karşın, özellikle son yıllarda planlama ve şehircilik bilim, hukuk ve disiplinine aykırı olarak alınan parsel bazındaki yoğun yapılaşma kararlarının yarattığı trafik ve altyapı sorunları ile kentsel kimlik yitimi tehditlerinin en yoğun olduğu bölgelerden biridir.
- Astro Türk Tütün Deposu, 25.12.2005 gün ve 1054 sayılı kararı ile taşınmaz kültür varlığı olarak kabul edilmiş ve tescillenmiştir. Binanın, tütün deposu ve tütün işleme merkezi binalarının endüstriyel miras olarak tescil edildiği ve yapının sahip olduğu plan düzeni kat adetleri, kat kotları, iç ve dış mekânsal organizasyonu, alt kattan üst kata farklılaşan kat yükseklikleri dahil olmak üzere, dış cephelerin mimari düzeni ile birlikte bütün bu özellikleri nedeniyle tescil edilmiş olduğu bildirilmektedir.
- Binanın bir bütün olarak anılan değerleri korunarak, yapı yıkılmadan koruma ve restorasyon tekniklerinin gerekirse en gelişmiş kullanılarak restore edilmesi gerektiği kararı mevcutken; projeye kaynaklık eden, kurul tarafından onaylanan projede hiçbir teknik gerekçe gösterilmeden binanın taşıyıcı sistemi ve fonksiyonu tamamen değiştirilmektedir. Bunların yanı sıra değiştirilen fonksiyonun gereği ve rantabilitesini sağlamak amacıyla - 24,20 kotuna kadar inilerek ilave yedi bodrum kat önerilmektedir.
- Beşiktaş Emlak Yat. ve Tic A.Ş. adına hazırlanan yıkımı öngören “Tanrıverdi Beşiktaş Otel projesi”, 24.04.2005 gün ve 2005/1464 sayılı Beşiktaş Belediye Başkanlığı onayı ve İstanbul III numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 13.12.2006 gün ve 2152 sayılı kararı ile onaylanmıştır.
- Mimarlar Odası olarak hiçbir teknik gerekçe göstermeksizin önceki kurul kararına aykırı olarak alınan söz konusu kararın, kurul kararlarının devamlılığını ve kesinliğini zedeleyici olduğu görüşünün yanı sıra; binanın bulunduğu ve

İstanbul için son derece önemli kentsel sit alanı olan Beşiktaş Meydanı'ndaki her türlü yapılaşma, yaya dolaşımı, taşıt ulaşımı, altyapı sorunları, kıyı kullanım ve jeolojisini aşırı derecede zorlayan bu tür parsel bazındaki kararların, diğer parseller için emsal teşkil edici bulunduğu görüşü, ilgili kurumlara ve kamuoyuna açıklanmıştır.

Geri dönüşü mümkün olmayacak kentsel sakıncalara neden olmamak üzere söz konusu parsel ile ilişkin hazırlanan mimari projenin mesleki denetim onayı yapılmadığı halde belediyesince ruhsat verilmiş ve kültür varlığı hızla yıkılarak yok edilmiştir (Url-3).

Ek 3

Beşiktaş Meydanı Düzenleme Projesi (2009):

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin proje ile ilgili hedefleri şu şekilde sıralanmaktadır;

- Barbaros Hayrettin Paşa Meydanı ve Beşiktaş Meydanlarının ayrı ayrı ve aynı zamanda ilişkili olarak düzenlenmesi,
- Yaya sirkülasyonunun sağlanması,
- Proje alanında bulunan mevcut ağaçların korunması ve bakımının yapılması,
- Proje alanında bulunan anıtsal yapıların (Sinanpaşa Camii, Neccarzade Mustafa Rızaettin Türbesi, Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı, Beşiktaş İskelesi, Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi, Deniz Müzesi, Demokrasi Anıtı) imaj ögesi olarak meydanla desteklenmesi-bütünleştirilmesi,
- Meydanın akılda kalıcılığının sağlanması,
- Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ve Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı çevresinde sanat unsurunu vurgulayan ve güçlendiren meydan oluşturmak,
- Kullanıcıların sosyalleşmesini sağlamak üzere dinlenme ve bir araya gelebilmeye imkan veren mekansal organizasyonları tanımlamak,

Sürdürülebilir bir kullanım sağlamak, yaya-taşıt ilişkisini sağlıklı bir biçimde işlevsel olarak düzenlemek (Url-14).

Ek 4

Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması (1990):

Yarışma ekibinin projeye dair notları şu şekilde sıralanmaktadır;

Düzenlenen projede, yayaların güvenli dolaşımı ve taşıt ulaşımını rahatlatmak amacıyla aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

- Meydan görünüşünü bozan ve kullanılması çok zahmetli olan yaya köprüleri kaldırılarak, yaya geçişleri meydan seviyesine indirilmiştir.
- Kara taşıt ulaşımı büyük ölçüde meydanın altına alınarak, Beşiktaş'ın denizle kesintisiz bağlantısı sağlanmış ve meydana bütünlük getirilmiştir.
- Vapur iskeleleri ve duraklar arasında kesintisiz yaya bağlantısı kurulmuştur.
- Taşıt ulaşımı yarı açık tünellerle çözülmüş ve yeşil alanla ilişkilendirilmiştir.
- Değişik yönlerde giden taşıt yollarının birbiriyle kesişmesi önlenmiştir.
- Tarihi Köyiçi Caddesi ve çevresi yaya alanına dönüştürülmüştür.
- Özürlülerin ulaşımı için meydanda, gereken yerlerde basamakların yanısıra rampalar düşünülmüştür.
- Sinanpaşa Camii için bir servis yolu ve otopark önerilmiştir.
- Sinanpaşa Camii çevresinde sonradan eklenen yapılar kaldırılarak, cami ortaya çıkarılmıştır.
- Kaymakamlık binası (günümüzde Kaymakamlık bu alandan taşınmıştır ve söz konusu bina Başbakanlık Ofisi olarak kullanılmaktadır) ve deniz arşivi binasına yapılan ekler kaldırılarak bu binalar ortaya çıkartılmıştır.
- Devlet Malzeme Ofisi'nin yerine (günümüzde Depo Müze, eskiden Dolmabahçe Sarayı Matbah-ı Amiresi), bu binanın meydana bakan duvarı korunarak bir modern sanatlar müzesi önerilmiştir.
- Barbaros Anıtı, Barbaros Bulvarı aksında sahile alınarak denize (Akdeniz'e) yönlendirilmiştir.
- Sinanpaşa Camii'nin aksında bir meydan oluşturularak, çarşı içinden iskeleye doğru yönlendirilmiştir.

- Bu meydan bir tarafında tasarlanan Deniz Müzesi, diğer tarafında ise çarşı binasıyla sınırlandırılmış ve bu binalar arasında, yeşil alanlardan da geçen, bir yaya aksı düşünülmüştür.
- Meydandaki mevcut ağaçlar önerilen yol sistemi içinde kalanların dışında tamamen korunmuştur.
- Önerilen binalar, İstanbul Boğazı'na dik olarak konumlandırılmış ve meydanın denizle ilişkisi güçlendirilmiştir.
- Akaretler tarafından gelen yayaların meydana ulaşımı, müze binasından çıkan rampalı bir köprüyle sağlanmıştır.
- Şehir mobilyaları, meydana üniform bir görüntü verecek şekilde tasarlanmıştır. Duraklara yolcuların çeşitli gereksinimlerini karşılayabilmeleri için satış büfeleri ve telefon kabinleri yerleştirilmiştir (Yılmaz, 2008).

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Demet GÖKYAY DİKİM.

Doğum Yeri ve Tarihi: BURSA, 03/01/1982.

Adres: Yeldeğirmeni, Kadıköy / İSTANBUL.

Lisans Üniversite: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (1999-2004).

